

Studiestödet 2018

Vi gör studier möjligt.

CSN, Rapport 2019:2

Studiestödet 2018

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2019

Producent CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Carl-Johan Stolt
0480-44 72 87
carl-johan.stolt@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning.....	15
1.1. Uppdraget	15
1.2. Faktaunderlag.....	15
1.3. Avgränsningar m.m.....	15
2. Studiestödet i korthet	17
3. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse	19
3.1. De olika målen	19
3.2. Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige.....	19
3.3. Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå	20
3.4. Vuxna studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå	20
3.5. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige.....	20
3.6. Studerande utomlands.....	21
3.7. Studerande med barn	21
3.8. Studieekonomi	21
3.9. Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning	21
3.10. Låntagare och den totala skulden.....	22
4. Övergripande utveckling	23
4.1. Antal studiestödstagare och låntagare.....	23
4.2. Utbetalningar och inbetalningar	24
5. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag	29
5.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå	29
5.2. Studiehjälp för studier i Sverige	30
5.3. Studiehjälp för studier utomlands.....	40
5.4. Lärlingsersättning	42
5.5. Rg-bidrag.....	45
6. Studiemedel	47
6.1. Studiestöd till vuxna studerande	47
6.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp	47
6.3. Studiebidrag.....	60
6.4. Lån under studietiden	69
6.5. Inkomster under studietiden.....	80
6.6. Studieekonomi och studiemedlens betydelse för valet att studera	83
6.7. Nyttjande av studiemedel.....	85
6.8. Veckobegränsning	91
6.9. Åldersgränser	92
6.10. Studieresultat.....	93
6.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående	96
7. Studiestartsstöd	99
7.1. Studiestartsstöd – ett nytt studiestöd	99
7.2. Kommuner och medelstilldelning	99
7.3. Avslag och bifall.....	101
7.4. De studerande	102
7.5. Studierna	104
7.6. Studiemedel före och efter studierna med studiestartsstöd	105
7.7. Avbrott i studierna.....	106
7.8. Antal med studiestartsstöd – utveckling för indikatorn	107
8. Studiestöd för utländska medborgare	108
8.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd	108
8.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd	108

8.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd	114
9. Återkrav	122
9.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt	122
9.2. Återkravsbeslut och orsaker	122
9.3. Återkravsskulder	125
9.4. Betalning av återkrav	127
10. Återbetalning	129
10.1. Tre lånetyper.....	129
10.2. Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån	130
10.3. Låntagare och fordran	130
10.4. Debitering och inbetalning	136
10.5. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster	144
10.6. Nedsatta årsbelopp.....	145
10.7. Avskrivning av lån.....	149
10.8. Låntagare som inte betalar i tid.....	152
10.9. Reserveringar för låneförluster	155
10.10. Låntagare bosatta utomlands	158
10.11. Saknade adresser	163
10.12. Ränteutveckling.....	164
11. Studiestödets måluppfyllelse.....	166
11.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer	166
11.2. Studiestödet ska rekrytera till studier	166
11.3. Studiestödet ska utjämna skillnader	167
11.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin	168
Referenser.....	171

Sammanfattning

Stort antal studerande med studiestöd

Fler studerar med studiestöd...

Under 2018 ökade antalet studerande som har studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd. Under året studerade 476 000 personer med studiemedel, 416 800 med studiehjälp och 4 900 hade studiestartsstöd.

...och många har lån att betala

Den 31 december 2018 hade 1 574 100 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 30 600 personer jämfört med 2017. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare var 1 339 200 personer. Fordran på lån uppgick till 224,6 miljarder kronor.

Utbetalningarna ökar och inbetalningarna minskar

Under 2018 ökade utbetalningarna av bidrag och lån med sammanlagt 2,4 miljarder kronor jämfört med 2017. Utbetalningarna uppgick till sammanlagt 34,3 miljarder kronor. Inbetalningarna av lån och återkrav minskade under året med 225 miljoner kronor till 13,5 miljarder kronor.

Studiehjälp

Fler studerar med studiehjälp

Totalt fick 416 800 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2018. Av dem hade 415 600 studiebidrag. Att antalet studerande med studiebidrag har börjat öka efter flera års minskning beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större. Antalet studerande med studiehjälp väntas fortsätta öka under de kommande åren. Under året betalades 4 miljarder kronor ut i studiehjälp.

Oförändrat antal som studerar med inackorderingstillägg

Under 2018 hade 7 100 studerande inackorderingstillägg, varav 6 700 hade det för studier i Sverige. Den minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg som pågått under flera års tid har därmed avstannat. Utbetalningarna av inackorderingstillägg uppgick till 66 miljoner kronor.

Ökningen av antalet som får extra tillägg fortsätter

Extra tillägg ges till personer från inkomstsvaga hushåll och gavs under 2018 till 31 200 studerande. Det innebär att 7 procent av dem som får studiebidrag även får

extra tillägg. Antalet som har extra tillägg ökar, men ökningen var inte lika stor som under 2017. Under året betalades det ut 187 miljoner kronor i extra tillägg.

Lärlingsersättningen ökar

Lärlingsersättning betalades under 2018 ut med 85 miljoner kronor till 14 600 studerande. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade med 2 300 personer. Ökningen kan delvis förklaras av att lärlingsersättning sedan den 1 augusti 2018 ges till studerande vid lärlingsliknande utbildning på introduktionsprogram och på att kravet på ett utbildningskontrakt har tagits bort.

Studiemedel

Fler studerar med studiemedel

Under 2018 ökade antalet studerande med studiemedel med 6 600 personer till 476 000. Det är oförändrat 60 procent kvinnor och 40 procent män som studerar med studiemedel.

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ökade på samtliga utbildningsnivåer. Antalet studerande utomlands fortsatte att minska, om än i lägre takt än tidigare.

Utbetalningarna av både bidrag och lån ökar

Utbetalningarna av bidrag ökade med 798 miljoner kronor och utbetalningarna av lån ökade med 802 miljoner kronor. Ökningen av bidragsutbetalningarna beror på att antalet studerande blev fler, på att både det generella och det högre bidraget höjdes den 1 juli 2018 och på att samtliga bidrag har anpassats till den årliga förändringen av prisbasbeloppet. Dessutom fick fler studerande tilläggsbidrag under året.

Vuxenstudier på grundskolenivå ökar mest

Mest ökade antalet studerande på grundskolenivå, som ökade med 4 procent till 21 900. Antalet studerande på gymnasienivå uppgick till 110 000 personer, en ökning med 2 procent jämfört med 2017. På eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med 1 procent och uppgick till 344 600 personer. Nästan hela ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå skedde vid yrkeshögskolan där antalet studerande ökade med 8 procent.

Färre studerar utomlands med studiemedel

Under året studerade 30 000 personer utomlands med svenska studiemedel för utlandsstudier. Det är en minskning med knappt 400 personer jämfört med 2017. Antalet studerande minskade både på gymnasial och på eftergymnasial nivå. På eftergymnasial nivå studerade 27 300 personer och på gymnasienivå 3 100.

Storbritannien och USA är de vanligaste länderna för eftergymnasiala studier. På gymnasial nivå studerar flest i Spanien och i Storbritannien.

Antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier ökar på utbytesprogram och minskar bland dem som är free-moverstuderande. Bland dem som studerar som free-movers är det vanligast att studera till läkare eller till ekonom.

Andelen som får högre bidrag ökar

Antalet studerande ökade både bland dem med generellt bidrag och bland dem med högre bidrag. De som studerade med högre bidrag ökade med 4 400 personer till 45 100 och de som hade generellt bidrag ökade med 3 700 till 437 700 personer.

Av dem som studerar på grundskolenivå är det 62 procent som har högre bidrag och bland de gymnasie-studerande har 31 procent det högre bidraget.

Det finns fyra kvotgrupper för högre bidrag och antalet studerande ökade i samtliga. Den antalsmässigt största ökningen skedde i gruppen arbetslösa ungdomar där antalet studerande ökade med 2 900 till 6 900 studerande.

Tilläggsbidrag ges till fler föräldrar

Under 2018 fick 87 600 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Det är en ökning med 4 000 personer jämfört med 2017. Av samtliga studerande med studiemedel var det 18 procent som fick tilläggsbidrag. Andelen är oförändrad. Det är dock stora skillnader mellan studerande på olika utbildningsnivåer. Av dem som studerade på grundskolenivå hade 49 procent tilläggsbidrag och bland dem på gymnasienivå fick 28 procent bidraget. På den eftergymnasiala nivån hade 14 procent tilläggsbidrag.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som bidraget har funnits. Under 2018 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. De som studerade med tilläggsbidrag hade i genomsnitt 1,9 barn.

Lånebenägenheten fortsätter att öka

Antalet studerande som tog studiemedlens lånedel var 342 400 under 2018. Det är en ökning med 2 procent sedan 2017. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta lån har ökat sedan 2012 och fortsätter att öka – under året valde 71,9 procent att ta studiemedlens lånedel. Män har en högre lånebenägenhet än kvinnor.

Antalet studerande som tog tilläggs-lån var 39 100, vilket är en ökning med 6 000 studerande. Av studiemedelstagarna är det därmed 8 procent som tar tilläggs-lån. Den kraftiga ökningen av antalet studerande med tilläggs-lån förklaras dels av möjligheten att få lånet för deltidsstudier och vid vissa utlandsstudier, dels av att andelen studerande som är 25 år eller äldre har ökat.

Antalet studerande som tog merkostnads-lån var 33 600 och det är därmed 7 procent av studiemedelstagarna som tar lånet. Merkostnads-lån ges företrädesvis till studerande utomlands.

Högre skulder för nya återbetalare

Den 1 januari 2019 blev 79 500 personer återbetalningsskyldiga för sina lån. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna var 164 400 kronor, vilket är en ökning med 4 600 kronor jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga i början av 2018. Att skuldbeloppen ökar förklaras bland annat av att studiemedlens lånedel höjdes under 2010, 2011 och 2015. Under 2018 ökade dock skuldsättningen mindre än på flera år.

Studiemedlen har högre köpkraft än någonsin tidigare

Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället.

En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen under senare år. Under 2018 var studiemedlens köpkraft i förhållande till KPI till och med den högsta som uppmätts sedan de moderna studiemedlen infördes 1965, vilket förklaras av den beloppshöjning som gjordes under 2018.

Lägst andel har studiemedel bland studerande på grundskolenivå vid komvux

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel.

Under det andra kalenderhalvåret 2017 var det 33 procent av dem som läste vid komvux som hade studiemedel. Vidare hade 50 procent av dem som läste vid folkhögskolan studiemedel, 70 procent av dem som studerade på universitet eller högskola, 73 procent av de studerande vid yrkeshögskolan och 79 procent av dem som studerade vid konst- och kulturutbildningar. Vid grundskolestudier på komvux var andelen så låg som 23 procent, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med andra halvåret 2016.

Andelen som har studiemedel beror bland annat på de köns- och åldersmässiga fördelningarna på de studerande, andelen deltidsstuderande, andelen som studerar på distans och på andelen utrikes födda. Även försörjningsmönstret tycks ha ändrats där fler än tidigare har löneinkomster som huvudsaklig försörjning.

Studiestartsstöd

Fler studerade med studiestartsstöd

Under 2018 var 280 av Sveriges 290 kommuner anslutna till den satsning på ett studiestartsstöd som inleddes under 2017. Av de medel som fanns beslutade, 909 miljoner kronor, användes 28 procent. Nybro, Torsås och Höganäs var de kommuner som använde störst andel av den budget de tilldelats. Stockholm och Eskilstuna använde mest pengar.

Antalet personer som fick studiestartsstöd utbetalt var 4 900. Av dem var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Utländska medborgare utgjorde 65 procent av dem som studerade med studiestartsstöd. Hälften av dem som fick studiestartsstöd studerade på en yrkesinriktad utbildning.

Arbetslöshetsvillkoret ett hinder

Totalt ansökte 6 500 personer om studiestartsstöd. Drygt 1 000 personer fick avslag på grund av det arbetslöshetsvillkor som innebär att den sökande måste ha varit sammanhängande arbetslös under sex månader före studiestarten.

Studiestöd till utländska medborgare

Fler utländska medborgare får rätt till svenskt studiestöd

Under 2018 fick 92 400 utländska medborgare svenskt studiestöd, vilket motsvarar 10 procent av samtliga som får studiestöd. Mellan åren 2017 och 2018 ökade antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd med 7 procent. De senaste årens migration till Sverige är den enskilt viktigaste förklaringen till ökningen.

De flesta studerar på gymnasienivå

Antalet utländska medborgare med studiehjälp ökade med 1 000 personer under 2018. Det innebär att 45 900 utländska medborgare studerade med studiehjälp. Under året uppgick andelen män till 64 procent och andelen kvinnor till 36 procent.

Under 2018 studerade 49 800 utländska medborgare med studiemedel, vilket är en ökning med 5 100 personer. Under året uppgick andelen kvinnor till 57 procent och andelen män till 43 procent. Flest utländska medborgare som har studiemedel studerar på gymnasienivå.

Återkrav

Fler återkrav inom alla stödformer

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Under 2018 fattade CSN 64 700 beslut om återkrav, vilket är en ökning med 5 100 beslut jämfört med 2017. Antalet beslut om återkrav ökade inom alla stödformer.

Höga inkomster ger många återkrav

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med efterkontrollen av inkomster. Under 2018 fattade CSN 18 600 återkravsbeslut med anledning av att inkomsten överstigit fribeloppsgränsen. Antalet återkrav på grund av inkomst är nästan uppe i den nivå som gällde före den höjning av fribeloppet som gjordes 2014.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt. Under året fattades 15 700 återkravsbeslut av detta skäl.

Inbetalningarna av återkrav ökar

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2018. Det är en minskning med 1 procent jämfört med 2017. Återkravsskulderna var fördelade på 61 600 personer. Antalet personer med återkrav har minskat varje år de senaste fyra åren. Av dem som har en återkravsskuld är 49 procent kvinnor och 51 procent män.

Under 2018 betalade personer med återkrav in 491 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 29 miljoner kronor mer än under 2017. De ökade inbetalningarna är en följd av att CSN fattade fler beslut om återkrav under året.

Det finns en särskilt stor risk att de som avbryter sina studier inte betalar sina återkrav omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta sina återkrav direkt.

Återbetalning av lån

Antalet låntagare och studieskulden ökar

Den 31 december 2018 fanns det 1 574 100 låntagare med en studieskuld. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 30 600 personer.

Den utestående fordran var 224,6 miljarder kronor för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, inklusive uppsagda lån och avgifter. Fordran ökade med 5,9 miljarder kronor under 2018, vilket är en ökning med 3 procent.

Högre skulder för låntagare med annuitetslån

Den 1 januari 2019 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 142 700 kronor, vilket är 1 000 kronor högre än året innan. Den genomsnittliga skulden för den största låntagargruppen, de som har annuitetslån, uppgick till 142 600 kronor vid ingången av 2019. Kvinnor har i genomsnitt en skuld för annuitetslån på 143 700 kronor och män har en skuld på 140 900 kronor.

Inbetalningarna minskar

Den 1 januari 2018 var det 1 339 200 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 16 400 personer jämfört med 2017. Totalt är därmed 87 procent av låntagarna återbetalningsskyldiga.

CSN debiterade låntagarna 13,6 miljarder kronor i årsbelopp för avgiftsåret 2018. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades totalt 12,2 miljarder kronor.

Av de debiterade årsbeloppen för 2018 betalade låntagarna under året in totalt 11 miljarder kronor. Samtliga inbetalningar av lån, vilket inkluderar förtida inbetalningar,

motsvarade 13 miljarder kronor. Det är en minskning med 255 miljoner kronor jämfört med 2017. Av minskningen beror 184 miljoner kronor på försenade autogiro-dragningar i december 2018, där det inbetalda beloppet bokfördes först under 2019.

Under 2018 minskade de förtida inbetalningarna med 122 miljoner kronor till 849 miljoner kronor. De förtida inbetalningarna är nu på den lägsta nivån sedan 2003.

Förbättrad återbetalningsgrad för låntagare bosatta utomlands

Totalt betalade låntagarna in 90,2 procent av det debiterade årsbeloppet under 2018, vilket är lägre än 2017. Om inbetalningarna från de försenade autogiro-dragningarna i december 2018 räknas in var andelen inbetalt av debiterat årsbelopp 91,7 procent. Det är en lika hög andel som under 2017.

För dem som är bosatta i Sverige var det inbetalda beloppet 93,7 procent av det debiterade beloppet och för dem som är bosatta utomlands var den inbetalda andelen 72,6 procent. Siffrorna inkluderar autogiro-dragningen i januari 2019 och resultatet indikerar att låntagare bosatta i Sverige betalade in en lägre andel än under 2017 och att låntagare bosatta utomlands betalade in en högre andel.

Under 2018 var 66 600 låntagare bosatta utomlands, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med året dessförinnan.

Färre får nedsättning – men beloppet är högre

Nedsättning kan bland annat beviljas till låntagare som har låg inkomst, till låntagare som börjar studera med studiestöd igen eller till låntagare som har synnerliga skäl. Vid utgången av 2018 hade 161 900 låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2018, vilket är en marginell minskning.

Låntagare som har annuitetslån är de som oftast har nedsättning. Av dem med annuitetslån hade 14 procent nedsättning av sina årsbelopp under 2018. Anledningen till att de som har annuitetslån oftare har nedsättning är att dessa låntagare är yngre än låntagare med de båda äldre lånetyperna och oftare återgår till studier.

Det nedsatta beloppet ökade med 25 miljoner kronor under 2018.

Färre får avskrivning

Under 2018 skrev CSN av låneskulder till ett värde av 677 miljoner kronor exklusive avgifter, vilket är en minskning med 12 miljoner kronor. Avskrivningarna rörde 37 400 personer.

Den vanligaste orsaken till att lån skrevs av var att låntagarna nådde åldern för avskrivning. Detta belopp uppgick till 329 miljoner kronor. Näst högst belopp, 156 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Lägre låneförluster väntas

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. De belopp som reserveras utgår från låntagarnas

betalningsbenägenhet, risken för dödsfall och från de trygghetsregler som finns i återbetalningsregelverket.

I årsbokslutet för 2018 reserverades 25,4 miljarder kronor, vilket är en minskning med 1,3 miljarder kronor jämfört med 2017. För lånetypen studiemedel har 48 procent av fordran reserverats, för studielån 32 procent och för annuitetslån har 6 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster. Låntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden.

Färre ärenden lämnas till Kronofogdemyndigheten

Under 2018 överlämnades obetalda belopp för 88 100 låntagare till Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 2 200 personer eller 2 procent jämfört med 2017. De överlämnade kravbeloppen var 924 miljoner kronor vilket innebär att de minskade med 16 miljoner kronor.

Många får skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogdemyndigheten. Vid utgången av 2018 var det 9 700 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av låneskuld. Detta kan jämföras med år 2014, då knappt 6 000 låntagare omfattades av skuldsanering. Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 334 miljoner kronor, vilket är en ökning med 76 miljoner kronor jämfört med år 2017.

Studiestödets måluppfyllelse

Det rekryterande målet

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. I tabellen finns indikatorerna för det rekryterande målet tillsammans med en kortfattad bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Minskande andel med studiemedel, främst bland vuxenstuderande på grundskolenivå.
Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.	Relativt oförändrad andel som får studiemedel.

Indikator	Utfall
Andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.	Minskande andel som får studiemedel för studier utomlands.
Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.	Högsta köpkraften sedan 1965 jämfört med konsumentprisindex.
Antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (så kallad lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.	Lånebenägenheten ökar totalt. Lånebenägenheten minskar på grundskolenivå och ökar på eftergymnasial nivå.
Andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån.	Andelen som studerar med studielån på eftergymnasial nivå och som tar merkostnads lån är oförändrad. Andelen som tar tilläggs lån ökar.

Det utjämnande målet

Studiestödet ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. I tabellen finns indikatorerna för det utjämnande målet tillsammans med en bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel studerande med inackorderings-tillägg och extra tillägg.	Oförändrad andel får inackorderings-tillägg. Andelen med extra tillägg ökar.
Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.	Fler studerande kvinnor och män med studiestartsstöd.
Andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå.	Ökande andelar som får det högre bidraget på grundskole- och gymnasie-nivå.

Indikator	Utfall
Andel studerande med tillägglån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.	Andelen med tillägglån ökar på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå. Andelen är oförändrad på grundskolenivå.
Andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.	Andelen som får tilläggsbidrag minskar på grundskolenivå och är oförändrad på gymnasial och eftergymnasial nivå.

God effekt på samhällsekonomin

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. I tabellen finns indikatorerna för målet att ge en god effekt på samhällsekonomin tillsammans med en kortfattad bedömning av utfallet.

Indikator	Utfall
Andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden.	Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden minskar.
Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning.	Andelen inbetalt årsbelopp är oförändrad. Andelen minskar för låntagare som bor i Sverige men ökar för låntagare bosatta utomlands.
Andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen.	Andelen låntagare som beviljas nedsättning minskar, men värdet på nedsättningen ökar marginellt.
Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp.	Färre avskrivningsärenden beviljas och det avskrivna beloppet minskar.
Total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.	Fordran på utomlands bosatta ökar medan andelen reserverat belopp minskar.

1. Inledning

1.1. Uppdraget

CSN ska följa och analysera studiestödets utveckling och effekter och senast den 20 april varje år till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) redogöra för detta. Uppföljningen och analysen ska öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. I redogörelsen ska långsiktiga och kortsiktiga förändringar som enligt myndigheten är väsentliga redovisas särskilt. I uppföljnings- och analysarbetet ska kvinnors och mäns villkor särskilt beaktas.¹

Sedan 2018 är uppdraget till CSN bland annat att analysera hur studiestödet utvecklas i förhållande till målen. Sedan några år finns i regeringens budgetproposition indikatorer som används för att bedöma om studiestödets måluppfyllelse ökar eller minskar. Genom att i rapporten redogöra för utvecklingen av indikatorerna, samt genom att göra en sammanfattande bedömning av studiestödets måluppfyllelse (kapitel 11), försöker vi möta kraven i uppdraget.

1.2. Faktaunderlag

Innehållet i rapporten baseras i huvudsak på registerdata. Det statistiska underlaget är ursprungligen hämtat från CSN:s system för handläggning av studiestöd och myndighetens ekonomisystem. De uppgifter som används i rapporten finns till största delen tillgängligt i CSN:s datalager för uppföljning och statistik.

För att tolka utvecklingen av studiestöden och återbetalningen av lån refererar CSN även till andra utredningar som myndigheten har genomfört och till statistik och rapporter som har tagits fram av andra.

1.3. Avgränsningar m.m.

Denna rapport avser studiestödstagarna och studiestödet, samt låntagarna och återbetalningen av studielån under 2018.² Studerande med så kallad TUFF-ersättning³ omfattas inte. Samtliga beloppsuppgifter och regler som redogörs för avser 2018.

Administrationn av studiestöden behandlas inte i rapporten. För information om administrationen hänvisas till CSN:s årsredovisning.

De data som används avser i flertalet fall perioden 2014–2018. I vissa fall används längre tidsserier för att ge en bättre översikt över utvecklingen. I några fall används

¹ 7 § förordningen (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden.

² I vissa fall blir redovisning av uppgifter fördelade per kalenderår missvisande. I en del fall förekommer det därför att statistik presenteras efter en annan tidsperiod, t.ex. läsår.

³ Ersättning vid teckenspråksutbildning för föräldrar med barn som är beroende av teckenspråk för att kommunicera.

även kortare tidsserier, för att det saknas tillförlitliga äldre data eller för att enbart ge en översiktlig bild jämfört med föregående år.

De data som redovisas i rapporten består mestadels av officiell statistik. I vissa fall kan de skilja sig något från vad som presenterats i andra sammanhang, exempelvis i CSN:s årsredovisning. Det beror bland annat på att beslut om studiestöd kan ändras löpande, även efter årets slut. Uppgifter kan därför förändras beroende på när statistiken framställs.

Skillnader kan även bero på vad som redovisas: studieår eller utbetalningstidpunkt. I den här rapporten används utbetalningstidpunkt för de flesta belopp. När det gäller utlandsstudier och studiestartsstöd används dock studieår om inte något annat nämns. För utlandsstudier beror det på att utbetalningar kan göras tre veckor innan studierna påbörjas och att data som använder utbetalningstidpunkt därför riskerar att bli felaktiga. När det gäller studiestartsstöd beror det på att det var få studerande 2017 men betydligt fler under 2018, det vill säga på att stödet är nytt. Det får till följd att data redovisade utifrån utbetalningstidpunkt skulle ge för höga belopp för 2018.

I de siffror som redovisas i löptext i denna rapport förekommer det avrundningar.

2. Studiestödet i korthet

Studiestöd ges som bidrag eller lån och är avsett att finansiera studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden.⁴

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödssystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

De studiestöd som CSN administrerar och som omfattas av denna rapport är studiehjälp, kostnadsersättning till lärlingar, bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, studiestartsstöd och studiemedel.⁵

Studiehjälp består av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande framför allt i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande som måste bo inackorderade på skolorten.⁶ I anslutning till uppgifter om studiehjälp redovisar vi även uppgifter om kostnadsersättning till lärlingar. Denna ersättning ges till studerande inom gymnasial lärlingsutbildning, samt inom lärlingsliknande utbildningar inom gymnasieskolans introduktionsprogram om den studerande genomför minst hälften av utbildningen på en arbetsplats.⁷ Rg-bidrag lämnas för kostnader vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade studerande vid riksgymnasierna samt till svårt rörelsehindrade studerande i särskilt anpassad utbildning.⁸

Studiemedel ges till vuxna studerande på grundskole- och gymnasienivå samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. Studiemedel lämnas även till studerande utomlands. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel. I vissa fall kan en studerande med studiemedel även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en arbetsinkomst över en viss nivå kalenderåret närmast före studierna. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den

⁴ Prop. 1999/2000:10, återgivet i prop. 2018/19:1. Studiestödets mål mötte inga invändningar i Utbildningsutskottets betänkande 2018/19:UbU2 vilket gör att det fortfarande kan anses gälla.

⁵ Bestämmelser om studiehjälp och studiemedel och om återbetalning av studielån återfinns i studiestödslagen (1999:1395), studiestödsförordningen (2000:655) och i CSN:s föreskrifter och allmänna råd. Bestämmelser om studiestartsstöd återfinns i lagen (2017:527) om studiestartsstöd, förordningen (2017:532) om studiestartsstöd, samt i CSN:s föreskrifter och allmänna råd.

⁶ I studiehjälpen ingår även bidrag för dagliga resor till studerande som läser på en utbildning utomlands.

⁷ Lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning. Från och med 1 augusti 2018 kan lärlingsersättning lämnas för lärlingsliknande utbildningar inom gymnasieskolans introduktionsprogram. Vid samma tidpunkt togs det tidigare kravet på utbildningskontrakt bort.

⁸ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

studerande har i samband med sina studier, exempelvis för resor och undervisningsavgifter.

Studiestartsstöd är ett bidrag utan inslag av lån som utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Stödet riktar sig till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande och från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Studerande som har fått studiestöd felaktigt utbetalt kan genom ett återkrav bli skyldig att betala tillbaka det som betalats ut för mycket.

De lån som ges vid studier ska återbetalas när studierna med studiemedel är avslutade. CSN administrerar återbetalningen av tre olika låntyper:

- studiemedel (lån tagna före 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001).

Det nuvarande annuitetslånet betalas normalt tillbaka på 25 år. Räntan på lånet beräknas med utgångspunkt i statens upplåningskostnad under de senaste tre åren. Det finns trygghetsregler för de olika låntyperna som gör att en låntagare har möjlighet att få nedsättning av det årsbelopp som ska betalas eller i vissa fall skuldavskrivning.

3. Indikatorer för studiestödets måluppfyllelse

Uppdraget till CSN är bland annat att öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet. Detta gör vi bland annat genom att använda oss av de indikatorer för studiestödets måluppfyllelse som finns i budgetpropositionen. I detta avsnitt går vi igenom indikatorerna och den motivering som lämnas till respektive indikator. Kapitlet bygger således helt på vad som sägs om indikatorerna i Budgetpropositionen för 2019.⁹

3.1. De olika målen

Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det rekryterande målet är dock av mer generell karaktär, det vill säga studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det rekryterar bredare grupper till studier, medan det utjämnande målet mer kan definieras som att det ska vara selektivt rekryterande, det vill säga det bör vara utformat på ett sådant sätt att det specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier. När det gäller att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden har fokus lagts på att den del av studiestödet som utgörs av lån ska betalas tillbaka fullt ut.

3.2. Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg.

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning och till att minska de merkostnader som uppstår för familjer där barnen måste inackorderas på skolorten för att genomgå sin utbildning. Det extra tillägget syftar till att förbättra möjligheterna för ungdomar från inkomstsvaga hushåll att kunna bedriva studier. De båda stöden kan därför anses ha en utjämnande effekt, det vill säga vara selektivt rekryterande, och används därför för att mäta den utjämnande effekten inom studiehjälpen.

⁹ Målen ställdes i prop. 1999/2000:10, återgivna i prop. 2018/19:1. De indikatorer som föreslås för studiestödet finns i prop. 2018/19:1 och mötte inga invändningar i Utbildningsutskottets betänkande 2018/19:UbU2 vilket gör att de fortfarande kan anses gälla.

3.3. Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå

Den indikator som används för att mäta den utjämnande effekten är:

- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Studiestartsstödet syftar till att rekrytera personer med kort tidigare utbildning och stort utbildningsbehov som annars inte hade valt att studera, i syfte att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet har således en utjämnande effekt eftersom det är selektivt rekryterande. Antalet studerande med studiestartsstöd används därför för att mäta den utjämnande effekten.

3.4. Vuxna studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen vuxna studerande med studiemedel av samtliga studerande på grundläggande och gymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

De indikatorer som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andel studerande med tilläggsån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå.

Den högre bidragsnivån riktar sig till vissa grupper med stort utbildningsbehov. Tilläggsån syftar till att möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Båda stöden syftar till att rekrytera vissa särskilda grupper till studier och kan därför anses ha en utjämnande effekt.

3.5. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen studerande med studiemedel av samtliga studerande på eftergymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andel studerande med tillägglån av det totala antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå.

Tillägglånet syftar till att möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Stödet syftar till att rekrytera vissa särskilda grupper till studier och kan därför anses ha en utjämnande effekt.

3.6. Studerande utomlands

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Andelen studerande med studiemedel för studier utomlands av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå används därför för att mäta den rekryterande effekten.

3.7. Studerande med barn

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

Tilläggsbidraget syftar till att underlätta för föräldrar att studera samt till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför anses ha en utjämnande, det vill säga selektivt rekryterande, effekt på målgruppen. Andelen studerande med tilläggsbidrag på samtliga utbildningsnivåer används därför till att mäta den utjämnande effekten.

3.8. Studieekonomi

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har en rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier.

3.9. Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning

De indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är:

- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (så kallad lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tillägglån.

3.10. Låntagare och den totala skulden

De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är:

- andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

För att mäta effekten på samhällsekonomin har indikatorerna sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv.

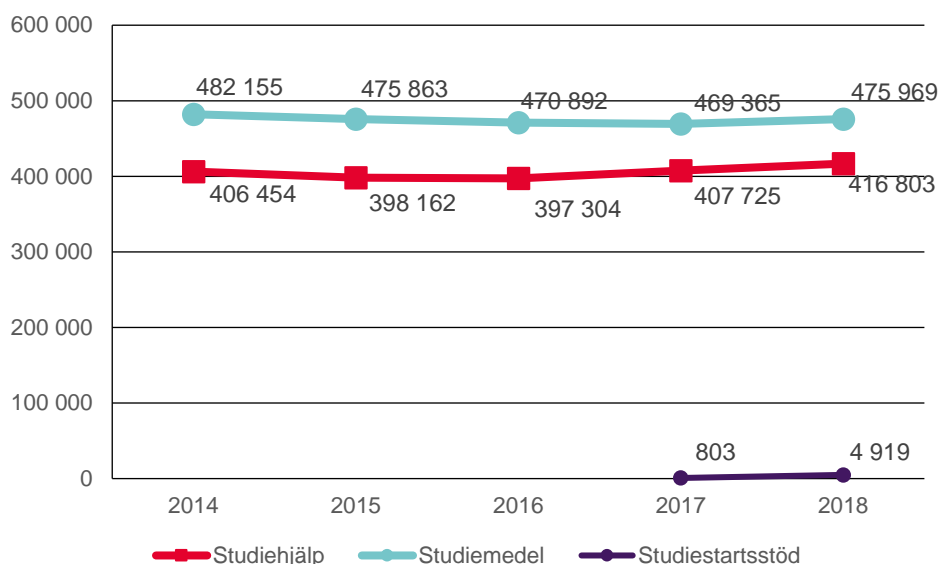
4. Övergripande utveckling

I detta kapitel presenteras utvecklingen av antalet studerande med studiestöd samt uppgifter om storleken på studiestödsutbetalningar och på inbetalningar av studielån. Presentationen sker på en övergripande nivå. Uppgifterna beskrivs och förklaras mer ingående senare i rapporten.

4.1. Antal studiestödstagare och låntagare

Under 2018 ökade antalet studerande som fick studiehjälp för gymnasiestudier för andra året i rad. Även antalet studerande med studiemedel ökade, liksom antalet studerande med studiestartsstöd.

Diagram 4.1 Antal studerande med studiehjälp¹, studiemedel och studiestartsstöd, 2014–2018

¹ Studerande med studiehjälp inkluderar här studerande med lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Antalet studerande som fick studiehjälp ökade med 9 100 studerande. Denna ökning beror på befolkningsutvecklingen i åldrarna 16–20 år, med större årskullar och stor invandring.

Antalet studerande med studiemedel minskade under tre år i följd 2015–2017, men ökade med 6 600 förra året. Antalet studerande med studiemedel befinner sig därmed fortfarande på en historisk sett hög nivå.¹⁰ Antalet studerande ökade på samtliga utbildningsnivåer i Sverige, medan antalet studerande med studiemedel för utlandsstudier minskade marginellt. Det första hela året med studiestartsstöd var antalet studerande 4 900 personer.

¹⁰ År 2007 var exempelvis antalet studerande med studiemedel 412 000.

Den 31 december 2018 hade 1 574 100 låntagare en studieskuld. Antalet låntagare ökade med 30 600 personer jämfört med samma tidpunkt 2017. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare under 2018 var 1 339 200 personer, vilket innebär att 87 procent av samtliga låntagare var återbetalningsskyldiga under året, en minskning med 2 procentenheter.

4.2. Utbetalningar och inbetalningar

4.2.1. Samtliga ut- och inbetalningar

Utbetalningar av studiestöd och inbetalningar av studielån utgör årligen mycket stora belopp. I tabellen nedan redogörs för utbetalt studiestöd och inbetalda studielån och återkrav under 2017 och 2018.

Tabell 4.1 Utbetalat studiestöd och inbetalda studielån och återkrav, miljoner kronor

		2017	2018
Utbetalningar av studiestöd	Studiehjälp ²	3 430	4 035
	Studiestartsstöd	23	255 ⁴
	Studiemedel – bidrag ³	10 301	11 099
	Studiemedel – lån	18 062	18 863
	Summa utbetalat	31 816	34 252
Inbetalningar av studielån ¹	Studiemedel	336	266
	Studielån	4 811	4 307
	Annuitetslån	8 119	8 438
	Återkrav	461	491
	Summa inbetalat	13 727	13 502

¹ Inklusive ränta och avgifter. Beloppen inkluderar även förtida inbetalningar och inbetalningar på lån som sagts upp till omedelbar betalning. Inbetalningar som avser så kallade äldre lån och lån under skuldsanering ingår inte i sammanställningen. En försenad autogirodragning gjordes först den 2 januari 2019 och omfattade 184 miljoner kronor. Denna inbetalning finns inte med i tabellen.

² Uppgiften inkluderar lärlingsersättning, men inte utbetalningar för Rg-bidrag. Under 2018 betalades 38 miljoner kronor ut i Rg-bidrag.

³ Exklusive pensionsavgifter.

⁴ Det betalades ut 251 miljoner kronor som avsåg studier under 2018. Summan på 255 miljoner avser utbetalda medel under 2018.

Utbetalningarna av studiehjälp och studiemedel uppgick under 2018 till sammanlagt 34,3 miljarder kronor, varav 15,4 miljarder utgjordes av bidrag och 18,9 miljarder av lån. Utbetalningarna ökade med hela 8 procent eller 2,4 miljarder kronor. Ökningen

kan hänföras till större studerandevolymer och till att både studiebidraget inom studiehjälpen och bidraget inom studiemedelssystemet höjdes under året.

Under 2018 hade det utbetalda studiehjälpsbeloppet ökat med 605 miljoner kronor jämfört med 2017. Ökningen beror på fler studerande med studiehjälp och på att studiebidraget höjdes från 1 050 till 1 250 kronor i månaden den 1 mars 2018.

Inom studiemedelssystemet ökade såväl utbetalningarna av bidrag som utbetalningarna av lån. Utbetalningarna av bidrag ökade med 8 procent och utbetalningarna av lån ökade med drygt 4 procent. Bidragsökningen beror framför allt på ökade studerandevolymer och på den höjning av bidragsbeloppet som gjordes den 1 juli 2018, samt på en vidgad målgrupp för högre bidrag. Ökningen av låneutbetalningarna beror främst på ökade volymer, vilket i sin tur beror både på fler studerande med studiemedel och på att en högre andel av dessa tar lån. Ökningen förklaras också i någon mån av att prisbasbeloppet höjdes 2018.

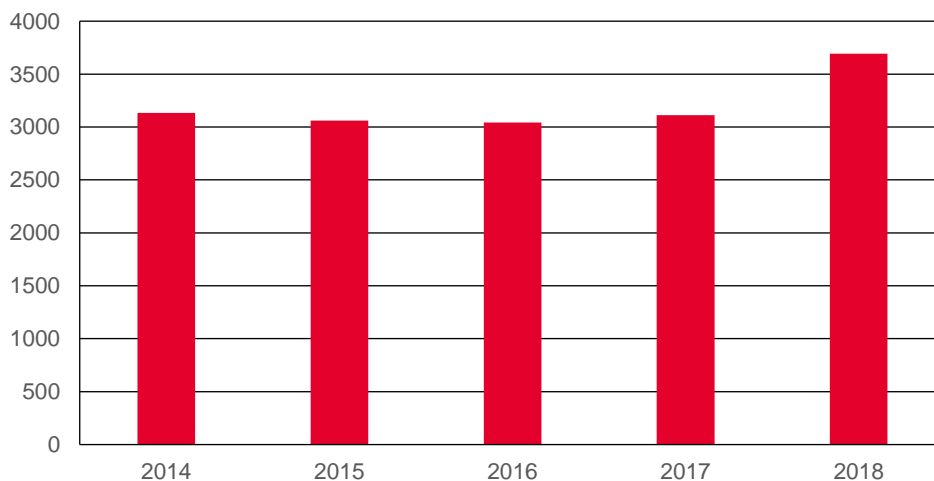
Utöver de nämnda ökningarna ökade även utbetalningarna av studiestartsstöd med 232 miljoner kronor. Denna ökning berodde bland annat på att 2018 var det första hela året med det nya studiestödet.

Inbetalningarna av lån och återkrav minskade med 225 miljoner kronor. Minskningen beror bland annat på att en autogirodragnings i december försenades och gjordes först den 2 januari 2019. Denna omfattade 184 miljoner kronor. Även de förtida inbetalningarna minskade. I övrigt ökade inbetalningarna av annuitetslån mindre än minskningen av inbetalningarna av lånetypen studielån. Årsbeloppen för dem som har annuitetslån är genomsnittligt lägre än årsbeloppen för dem som har studielån. När de som har studielån slutbetalar sina lån minskar därför inbetalningarna. Även de senaste årens ränteutveckling påverkar inbetalningarnas storlek.

4.2.2. Studiehjälp

Studiebidrag är den största stödformen inom studiehjälpen. Bidraget höjdes med 200 kronor till 1 250 kronor i månaden den 1 mars 2018. Utbetalningarna av studiebidrag är i övrigt beroende av antalet elever som studerar på gymnasiet.

Diagram 4.2 Utbetalda studiebidrag, miljoner kronor, 2014–2018

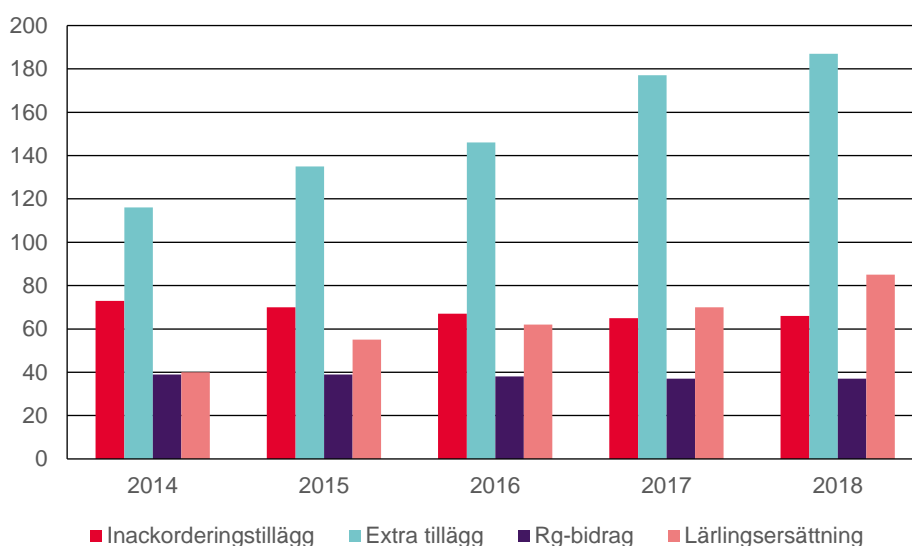

Under 2018 ökade antalet studerande med studiebidrag och nivån på bidraget höjdes med 200 kronor. Därmed ökade även utbetalningarna av studiebidrag. Utbetalningarna ökade med 579 miljoner kronor vilket motsvarar 19 procent.

Antalet studerande som fick extra tillägg ökade åter under 2018. Utbetalningarna ökade med 10 miljoner kronor (6 procent) till 187 miljoner kronor. Ökningen beror på att fler studerande levde i familjer med mycket låga inkomster eller ensamman. Det stora antalet ensamkommande flyktingbarn som de senaste åren har kommit till Sverige har bidragit till ökningen.

Utbetalningarna av inackorderingstillägg ökade med 1 miljon kronor (2 procent) till 66 miljoner kronor. Lärlingsersättningen ökade med 15 miljoner kronor till 85 miljoner. Det motsvarar en ökning med hela 21 procent och beror på att fler elever fick lärlingsersättning under året, vilket i sin tur delvis beror på att lärlingsersättning ges även utan att ett utbildningskontrakt behöver lämnas in och även till elever på ett introduktionsprogram.

Diagram 4.3 Utbetalningar av inackorderingstillägg, extra tillägg, Rg-bidrag och lärlingsersättning, miljoner kronor, 2014–2018

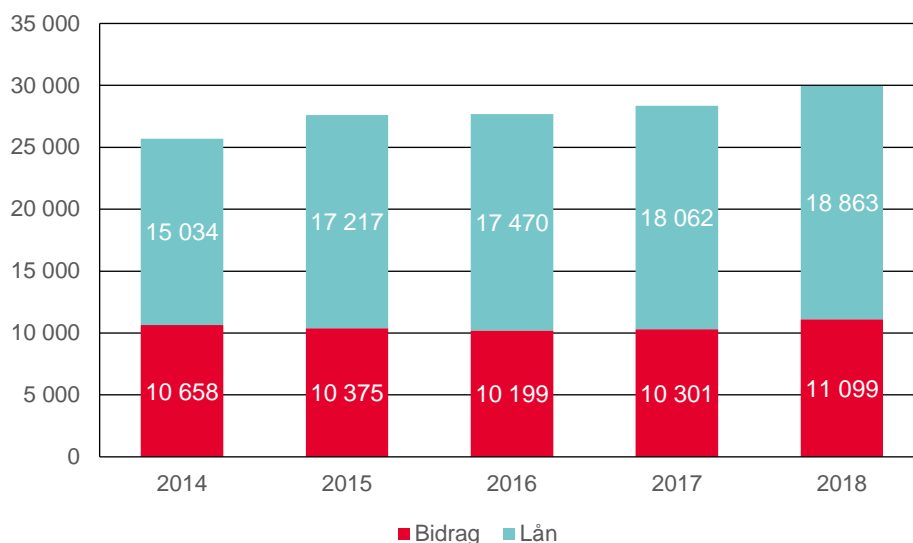

4.2.3. Studiemedel

Under 2018 betalade CSN ut studiemedel, bidrag och lån, till ett sammanlagt värde av 30 miljarder kronor.

Utbetalningarna av lån uppgick till 18,9 miljarder kronor vilket innebar en ökning med 4 procent jämfört med 2017. Bidragsutbetalningarna motsvarade 11,1 miljarder kronor och ökade med 8 procent. Utbetalningarna av bidrag ökade alltså betydligt mer än utbetalningarna av lån. Det beror framför allt på att bidragsdelen höjdes med 68 kronor i veckan den 1 juli 2018.

Diagram 4.4 Utbetalda studiemedel, fördelat på bidrag och lån, 2014–2018

4.2.4. Studiestartsstöd

Studiestartsstöd är ett relativt nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. År 2018 var därmed det första hela året för studiestartsstödet. Utbetalningarna uppgick till 255 miljoner kronor under året. Det motsvarar 28 procent av de 909 miljoner kronor som tilldelats stödet efter att de deltagande kommunerna anmält sig till CSN.

4.2.5. Återbetalning av lån

Den utestående fordran på lån uppgick 2018 till 224,6 miljarder kronor.¹¹ CSN debiterade låntagarna totalt 12,2 miljarder kronor i årsbelopp för 2018.¹² Av de debiterade årsbeloppen för 2018 betalade låntagarna under året in totalt 11 miljarder kronor exklusive avgifter och förtida inbetalningar.¹³ På grund av försenade autogirodragningar i december 2018 betalades det även in 181 miljoner kronor på årsbeloppet för 2018 i januari 2019. De förtida inbetalningarna uppgick till 849 miljoner kronor under 2018, vilket var en minskning med 122 miljoner kronor jämfört med 2017.

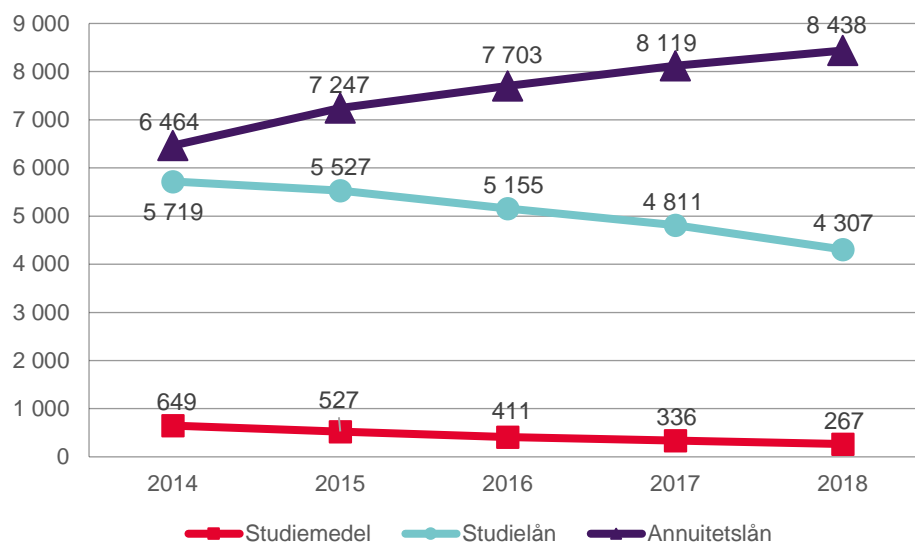
Under 2018 gjordes samlade inbetalningar för lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån på 13 miljarder kronor.

¹¹ Per december för lånetyperna annuitetslån, studielån, studiemedel och uppsagda lån. Inklusiva avgifter och kapitaliserad ränta.

¹² Med hänsyn till förändringar under året.

¹³ Debiterat belopp avser debitering efter fattade beslut om nedsättning. Det ursprungligt debiterade beloppet per den 1 januari 2017 var 13,6 miljarder kronor. Inbetalt belopp inkluderar inte inbetalningar som avser obetalda årsbelopp och avgifter från tidigare avgiftsår.

Diagram 4.5 Inbetalda lån¹, fördelat efter typ av lån, miljoner kronor, 2014–2018

¹ Inklusiv ränta, avgifter, förtida inbetalningar och lån som sagt upp till omedelbar betalning. Äldrelån och lån under skuldsanering ingår inte.

I takt med att fler låntagare slutbetalar de båda äldre låntyperna minskar de sammanlagda inbetalningarna av dessa lån. Inbetalningarna av låntypen annuitetslån ökar däremot eftersom allt fler blir återbetalningsskyldiga.

5. Studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag

5.1. Studiestöd till unga studerande på gymnasienivå

Studiestöd till ungdomar som studerar på gymnasienivå ges i form av studiehjälp, lärlingsersättning och Rg-bidrag.

Syftet med studiehjälpen är att ge ekonomiska förutsättningar för gymnasiestudier och erbjuda alla lika möjligheter att studera, oberoende av bostadsort eller social och ekonomisk bakgrund. I linje med de politiska målen för studiestödet i sin helhet ska studiehjälpen därmed verka rekryterande och utjämnande. I huvudsak består studiehjälpen av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg. Samtliga dessa stöd kan ges till ungdomar som studerar i Sverige och utomlands. De som studerar utanför Sverige kan även få bidrag för dagliga resor. Utöver dem som får studiehjälp i enlighet med det svenska regelverket finns även studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner, vilka berör studiebidrag och det extra tillägget inom studiehjälpen.

I juni 2013 presenterades resultatet av en statlig utredning¹⁴ som föreslog relativt omfattande förändringar av studiehjälpen. Under 2015 skickades utredningens betänkande ut på remiss. Ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet. En del av de förslag som lades fram i betänkandet har även kommit att behandlas inom ramen för andra utredningar¹⁵.

Lärlingsersättning är inte en del av studiehjälpen men betalas ut till studerande som har rätt till studiehjälp och som deltar i gymnasial lärlingsutbildning.¹⁶ Lärlingsersättningen ska täcka den studerandes kostnader för resor och måltider under den tid som utbildningen är förlagd till en arbetsplats.

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå. Bidraget syftar till att täcka kostnader för mat, boende samt hemresor och det ges endast till studerande som inte kan bo kvar på hemorten.¹⁷

¹⁴ SOU 2013:52.

¹⁵ Ett förslag om att CSN ska ha ett samlat ansvar över stöd för inackordering utreds för närvarande inom ramen för Utredningen om planering och dimensionering av gymnasial utbildning (U 2018:01), vilken ska presentera sitt betänkande senast 3 februari 2020 (se dir. 2018:17).

¹⁶ Lärlingsersättning lämnas enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning. Sedan 1 augusti 2018 lämnas lärlingsersättning även för lärlingsliknande utbildning inom gymnasieskolans introduktionsprogram.

¹⁷ Rg-bidrag lämnas enligt förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Totalt fick 416 800 ungdomar studiestöd för gymnasiestudier i Sverige eller utomlands under 2018.¹⁸ Av dem hade 415 600 studiebidrag, 7 100 inackorderingstillägg och 31 200 extra tillägg. Ett femtiotal studerande utomlands fick dessutom bidrag för dagliga resor. Lärlingsersättning betalades under 2018 ut till 14 600 personer. Antalet studerande som fick Rg-bidrag uppgick till knappt 350 personer. Till det totala antalet som fick studiestöd för gymnasiestudier tillkommer även 550 personer som fått studiehjälp utbetalt via rekvisition från Försäkringskassan med hänvisning till EU:s samordningsförfordningar, varav en majoritet studerade utomlands.¹⁹

Under 2018 betalades studiehjälp ut till ett belopp av 4 miljarder kronor.²⁰ Merparten betalades ut i form av studiebidrag. Utbetalningar av inackorderingstillägg och extra tillägg uppgick till 66 respektive 187 miljoner kronor vardera. Motsvarande belopp för lärlingsersättning och Rg-bidrag var 85 miljoner kronor respektive 38 miljoner kronor. De utbetalningar av studiehjälp som gjordes via Försäkringskassan uppgick till knappt 6 miljoner kronor.²¹

5.2. Studiehjälp för studier i Sverige

5.2.1. Studiebidrag

Ett generellt stöd för gymnasiestuderande mellan 16 och 20 år

Studiehjälp ges normalt för heltidsstudier på gymnasieskolor, folkhögskolor och inom komvux. De allra flesta studerande får studiehjälp endast i form av studiebidrag. Studiebidragets syfte är att minska betydelsen av ekonomiska hinder för gymnasie-studier. Dessutom ingår bidraget i den ekonomiska familjepolitiken och reglerna har sedan studiebidragets tillkomst 1957 varit nära knutna till det allmänna barnbidraget. Studiebidraget höjdes under året med 200 kronor och uppgick från och med 1 mars 2018 till 1 250 kronor per månad.²² För vårterminen betalades höjningen ut retroaktivt i början av juli.

Studiebidrag lämnas från och med kvartalet efter att en studerande fyller 16 år och längst till och med vårterminen det år hen fyller 20 år. Vanligtvis ges studiebidrag endast för heltidsstudier och det betalas ut till den studerandes vårdnadshavare så länge den studerande är omyndig. Därefter betalas studiebidraget ut till den studerande. Under ett normalt läsår på nio månader lämnas studiebidrag i tio månader.

¹⁸ Uppgiften visar antalet studerande som fått studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag under året.

¹⁹ Uppgifterna avser enbart personer för vilka Sverige är primärt utbetalningsland. För de personer där Sverige är sekundärt utbetalningsland finns inga uppgifter tillgängliga.

²⁰ Uppgiften avser studiehjälp inklusive lärlingsersättning, men exklusive Rg-bidrag.

²¹ Avser enbart utbetalningar där Sverige är primärt utbetalningsland.

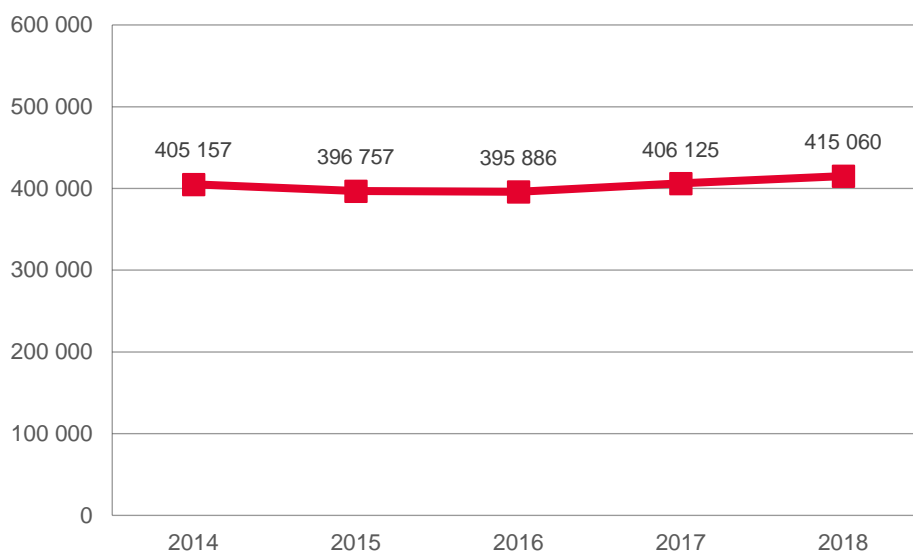
²² Proposition 2017/18:1 Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Antalet studerande med studiebidrag ökar

Det stora flertalet av dem som får studiebidrag studerar i Sverige. Av de sammantaget 415 600 personer som hade studiebidrag under 2018 fick 415 100 studiebidrag för studier i Sverige. Ytterligare 660 personer hade studiehjälp för studier i Sverige under året utan att få studiebidrag. Att det totala antalet som får studiehjälp är högre än antalet som får studiebidrag beror på att det finns studerande som är för unga för att få studiebidrag men som ändå kan få inackorderingstillägg och extra tillägg.

Den ökning av antalet gymnasiestuderande med studiebidrag som började 2017 har fortsatt även under 2018.

Diagram 5.1 Antal studerande med studiebidrag för studier i Sverige, 2014–2018

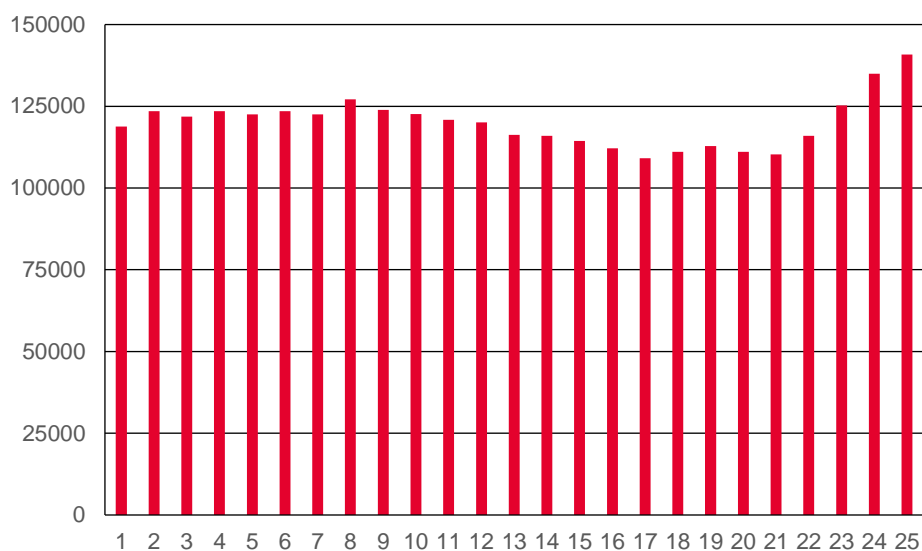

Antalet studerande i den svenska gymnasieskolan som fick studiebidrag ökade med 4 000 personer inom kommunala skolor och med 5 600 inom fristående skolor under 2018. Även antalet studerande på folkhögskolor ökade. Antalet studerande som fick studiebidrag för studier på komvux var dock oförändrat jämfört med 2017.²³

Att antalet studerande med studiebidrag börjat öka efter flera års minskning beror på att de ungdomskullar som studerar i gymnasieskolan har blivit större (se diagram 5.2). Mot bakgrund av tillgänglig befolkningsstatistik väntas antalet studerande med studiehjälp att fortsätta öka under de kommande åren.

²³ En studerande kan läsa på flera olika skolformer under ett och samma år. Därför överstiger summan av ökningen av antalet studerande inom olika skolformer den totala ökningen av antalet studerande med studiebidrag.

Diagram 5.2 Sveriges befolkning i åldern 1–25 år¹ den 31 december 2018, fördelat på ålder och antal personer

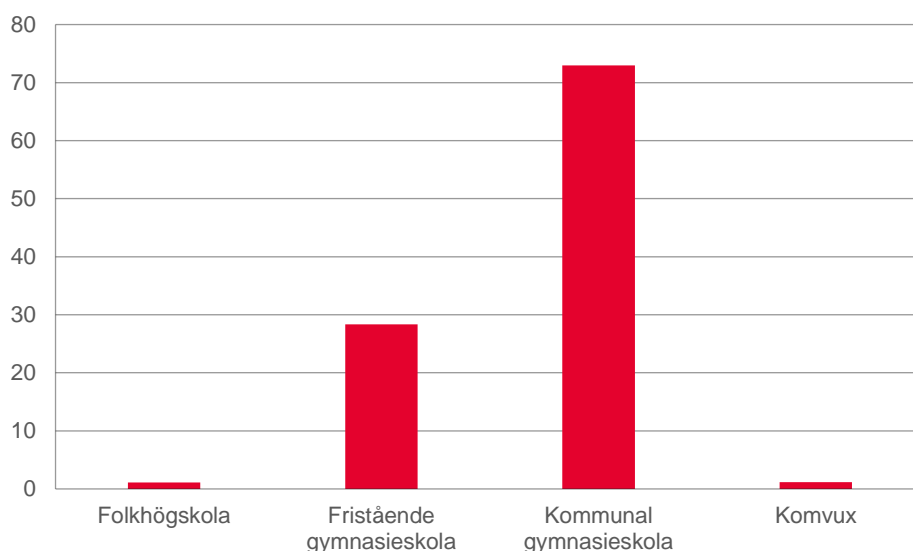

¹ Statistiska centralbyrån, Tabell: *Folkmängd efter ålder, år och kön 2018*.

Även utbetalningarna av studiebidrag ökade under 2018, dels som en följd av att antalet studerande blev fler, dels för att studiebidraget höjdes under året. Under året betalade CSN ut studiebidrag till ett belopp motsvarande 3,7 miljarder kronor till studerande i Sverige. Utbetalningarna förväntas öka även under kommande år som en följd av att fler får studiehjälp.

De flesta som har studiebidrag för studier i Sverige studerar på kommunala gymnasieskolor; andelen studerande inom denna skolform var 73 procent under 2018. Jämfört med året innan ökade antalet studerande med studiebidrag både på kommunala och fristående gymnasieskolor. På kommunala skolor ökade antalet studerande med studiebidrag med 1 procent. Motsvarande ökning för de fristående skolorna var 5 procent.

Diagram 5.3 Studerande med studiebidrag för studier i Sverige, andel i procent per skolform¹, 2018

¹ En person kan studera inom flera olika skolformer under samma år, vilket innebär att summan av andelarna i figuren överstiger 100.

Av de studerande som får studiebidrag för studier i Sverige är 196 500 kvinnor och 218 500 män. Männen utgör därmed 53 procent, vilket beror på att det är ett manligt befolkningsöverskott i de aktuella åldrarna. Att det är fler män än kvinnor i de aktuella åldersgrupperna är dels ett resultat av att det föds fler pojkar än flickor, dels en följd av ett manligt överskott bland dem som invandrat. Det är fler män än kvinnor som får studiebidrag på kommunala gymnasieskolor. Detsamma gäller studerande på fristående skolor; där är dock andelen kvinnor och män mer jämnt fördelad. Det är fler kvinnor än män som får studiebidrag för studier på folkhögskolor och inom komvux. De som får studiehjälp för studier inom dessa skolformer påbörjar oftast studierna direkt efter gymnasieskolan. Generellt är det också fler kvinnor än män som väljer att studera vidare efter gymnasiet.²⁴

Ogiltig frånvaro kan påverka rätten till studiebidrag

Studiebidrag ges, precis som inackorderingstillägg och extra tillägg, i normalfallet endast för heltidsstudier och de olika typerna av stöd kan dras in om den studerande är frånvarande utan giltigt skäl. Skolorna ska rapportera ogiltig frånvaro till CSN som sedan kan besluta att dra in studiehjälpen under frånvaron. Om en studerande är frånvarande utan giltigt skäl mer än några enstaka timmar per månad och om frånvaron är återkommande ska skolan rapportera detta till CSN.²⁵

Statistik över antalet studerande som får ett beslut om ogiltig frånvaro redovisas bäst per läsår med anledning av att det under ett läsår är sammanhållna årskullar i skolorna.

²⁴ Enligt Statistiska centralbyrån är andelen kvinnor som studerar under åren efter gymnasiet högre än motsvarande andel för män (se Statistiska Centralbyrån Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2017*).

²⁵ Utifrån avgöranden i Överklagandenämnden för studiestöd har CSN preciserat riktlinjerna för skolornas rapportering. Riktlinjen säger att skolorna bör rapportera till CSN om den ogiltiga frånvaron uppgår till 4 timmar eller mer under en månad.

Även CSN:s ändringsbeslut till följd av ogiltig frånvaro fattas läsårsvis. Under ett pågående läsår är det dessutom vanligt att skolorna ligger efter med rapporteringen till CSN, vilket försämrar kvaliteten på statistik som avser kalenderår. Vi redovisar årligen statistik som avser läsår. De uppgifter som redovisas nedan är hämtade från den statistik som tas fram och presenteras efter att läsåret är avslutat.

Under de senaste läsåren har ett ökande antal gymnasieelever fått beslut om stoppade utbetalningar av studiehjälp till följd av ogiltig frånvaro. Även andelen som fått ett sådant beslut har ökat under flera läsår.

Tabell 5.1 **Antal och andel studerande med beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro¹, fördelat efter läsår, 2013/14–2017/18, andelar i procent**

	2013/14	2014/15	2015/2016	2016/17	2017/18
Antal personer med ogiltig frånvaro	21 164	22 189	24 358	25 458	27 848
Andel med ogiltig frånvaro	6,5	7,0	7,8	7,9	8,5

¹ Tabellen visar antalet personer som fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för de aktuella läsåren, samt andelen i förhållande till samtliga personer som beviljats studiehjälp. Uppgifterna är hämtade från CSN:s årliga redovisning av statistik om ogiltig frånvaro och är framtagna efter läsårets slut i början av juli respektive år. Det innebär att uppgifterna skiljer sig något från den statistik som presenterats i tidigare års rapporter.

Drygt 27 800 studerande fick ett beslut om indragen studiehjälp på grund av ogiltig frånvaro för läsåret 2017/18. Andelen elever inom gymnasieskolan med ett sådant beslut uppgick därmed till 8,5 procent, vilket är en tydlig ökning jämfört med föregående läsår. Även antalet elever som fick ett sådant beslut ökade.

CSN gör läsårsvisa uppföljningar av fattade beslut till följd av ogiltig frånvaro. Förutom att andelen som har fått ett sådant beslut har ökat över tid framgår av statistiken att det finns tydliga skillnader mellan olika studerandegrupper. En av de tydligaste skillnaderna är den mellan manliga och kvinnliga studerande. Av dem som fick ett beslut om ogiltig frånvaro för läsåret 2017/18 var 64 procent män, vilket är 11 procentenheter högre än andelen män bland dem som fick studiebidrag.

En studerande som av sin skola rapporteras ha ogiltig frånvaro drabbas i vissa fall av ett återkrav av den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.²⁶ Av dem som får ett återkrav har många problem med att betala det. Ogiltig frånvaro medför därmed risker för de studerande, både i form av att studierna inte fullföljs och genom att skuldsättning och betalningsanmärkningar kan följa av den ogiltiga frånvaron.²⁷

²⁶ Se kap 9 för mer information om återkrav av studiehjälp.

²⁷ Sedan 2012 har CSN bedrivit ett förebyggande arbete genom att ringa studerande i åldern 18–20 år som fått en påminnelse på sin återkravsskuld. Syftet med arbetet har varit att fler unga ska få bättre kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter, samt att erbjuda dem en betalningsplan för att kunna dela upp betalningen och undvika att få ett kronofogdekrav.

5.2.2. Inackorderingstillägg

Ekonomiskt stöd till gymnasiestuderande som läser på annan ort

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder för gymnasieutbildning. En studerande anses behöva inackordering om den utbildning som hen ska gå inte finns på hemorten och om skolorten ligger på ett sådant avstånd att det inte är möjligt att resa varje dag.

CSN administrerar inackorderingstillägg för studerande på fristående gymnasieskolor²⁸, folkhögskolor och tidigare så kallade riksinternatskolor²⁹. För närvarande utreds dock ett förslag om att CSN ska få det samlade ansvaret över stöd för inackordering inom gymnasieutbildningen.³⁰

Det belopp som lämnas varierar med avståndet mellan hemmet och skolan. Det finns nio olika avstånds- och beloppklasser. Om avståndet från hemmet till skolan är mindre eller lika med 44 kilometer, får en inackorderad elev 1 190 kronor per månad i inackorderingstillägg, vilket är det lägsta beloppet. Det högsta beloppet är 2 350 kronor per månad och betalas ut där avståndet till skolan är mer än 1 300 kilometer. Beloppen har inte ändrats sedan 1995. Till skillnad från studiebidrag betalas inackorderingstillägget ut under nio månader per år, det vill säga under den faktiska studietiden. Dessutom kan inackorderingstillägg ges till studerande som ännu inte fyllt 16 år, vilket är ytterligare en skillnad jämfört med studiebidraget.

Inackorderingstillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2018 avslag CSN ansökningar om inackorderingstillägg för studier i Sverige för 2 300 personer.³¹ En vanlig orsak till avslag var att den sökande går på en skola eller utbildning som inte ger rätt till inackorderingstillägg från CSN.

Antalet studerande med inackorderingstillägg oförändrat

Under 2018 hade 6 700 studerande inackorderingstillägg för studier i Sverige, vilket innebär att antalet studerande är oförändrat jämfört med 2017. Den minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg som pågått under flera års tid tycks därmed ha avstannat. Även andelen som hade inackorderingstillägg av dem som fick studiehjälp för studier i Sverige var oförändrad och uppgick till knappt 2 procent under 2018.

Andelen kvinnor av dem som får inackorderingstillägg är 58 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten.

²⁸ Sedan 1 juli 2013 ges inackorderingstillägg även till studerande på fristående gymnasieskolor. Inackorderingstillägg kan under vissa förutsättningar även lämnas för andra skolformer än fristående gymnasieskolor, t.ex. om den studerandes föräldrar bor utomlands.

²⁹ Den 1 januari 2016 upphörde riksinternatskolorna som skolform. CSN ska enligt övergångsbestämmelser betala ut inackorderingstillägg för de elever som påbörjat grundskoleutbildning på en sådan skola senast vid utgången av 2015. Dock längst till och med utgången av 2019. Se Förordning (2015:737) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

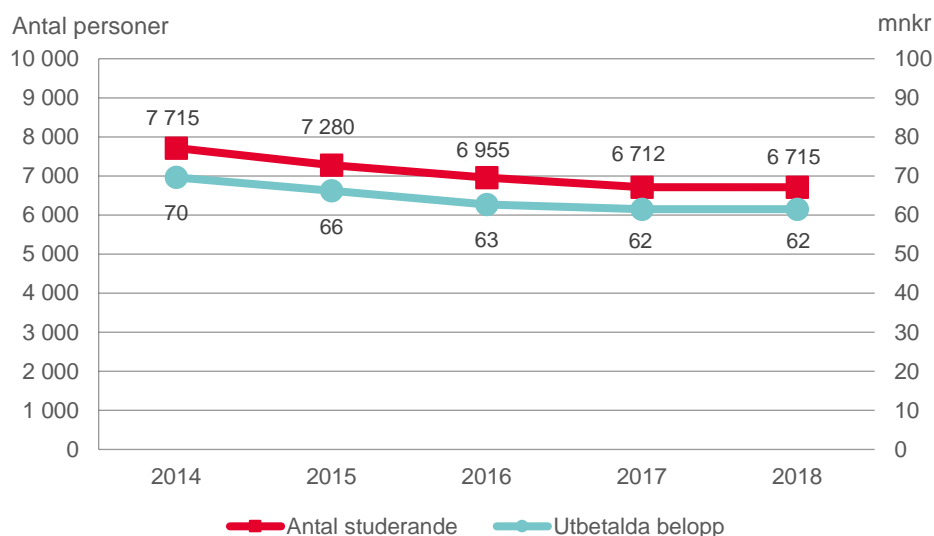
³⁰ Förslaget behandlas inom ramen för Utredningen om planering och dimensionering av gymnasial utbildning, se dir. 2018:17.

³¹ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning³² är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning.

Utbetalningarna av inackorderingstillägg för studier i Sverige uppgick till 62 miljoner kronor under 2018. Precis som för antalet studerande var utbetalningarna av inackorderingstillägg oförändrade jämfört med 2017.

Diagram 5.4 Antal studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2014–2018

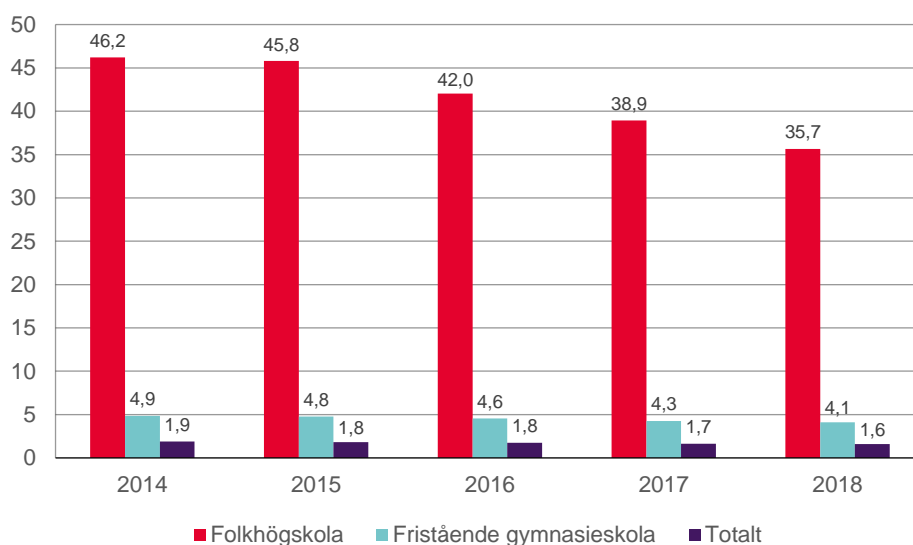
Det genomsnittligt utbetalda beloppet för studier i Sverige minskade marginellt under 2018 jämfört med året innan. För 2018 var det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per studerande 9 159 kronor. De genomsnittliga utbetalningsbeloppen har inte följt någon tydlig trend de senaste åren. Hur mycket en studerande får i inackorderingstillägg beror dels på avståndet från hemmet till skolan, dels på hur många månader under året den studerande får inackorderingstillägg.

Under de senaste åren har antalet studerande med inackorderingstillägg minskat både på fristående gymnasieskolor och på folkhögskolor. Nedgången för folkhögskolorna fortsatte under 2018 medan antalet studerande som hade inackorderingstillägg ökade något för fristående gymnasieskolor.

Införandet av den nya gymnasieskolan höstterminen 2011 innebar att färre utbildningar än tidigare gav rätt till inackorderingstillägg från CSN. Detta är en viktig förklaring till att både antalet och andelen studerande med inackorderingstillägg har minskat över tid inom gymnasieskolan. Under 2018 ökade dock antalet studerande med inackorderingstillägg något på fristående gymnasieskolor. Trots det minskade andelen som fick inackorderingstillägg något under 2018 jämfört med 2017. Drygt 4 procent av eleverna på fristående gymnasieskolor fick inackorderingstillägg under 2018.

³² Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (2013).

Diagram 5.5 Andel¹ studerande med inackorderingstillägg för studier i Sverige, fördelat efter skolform², 2014–2018

¹ Avser andelen studerande med inackorderingstillägg i förhållande till samtliga studerande med studiehjälp för studier i Sverige.

² En studerande kan ha läst vid flera olika skolformer under samma år.

Även på folkhögskolorna har andelen studerande som får inackorderingstillägg minskat över tid. Andelen studerande som fick inackorderingstillägg på folkhögskolor var 36 procent under 2018, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med under 2017.

Andel som har inackorderingstillägg – utveckling för indikatorn

I bedömningen av studiestödets måluppfyllelse används andelen studerande med inackorderingstillägg som en indikator på studiestödets utjämnande effekt. Av samtliga som fick studiehjälp³³ för studier i Sverige eller utomlands under 2018 hade knappt 2 procent inackorderingstillägg, vilket är en lika hög andel som under 2017. Att andelen studerande med inackorderingstillägg inte har förändrats mellan 2017 och 2018 innebär att lika många studerande använder tillägget för att kunna läsa en utbildning på en annan ort än hemorten. Studiestödets utjämnande effekt kan därmed anses vara oförändrad.

5.2.3. Extra tillägg

Ett särskilt studiestöd till studerande från hushåll med svag ekonomi

Det extra tillägget ska öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Det extra tillägget varierar mellan 285 och 855 kronor i månaden beroende på familjens ekonomi. Föräldrarnas och den studerandes inkomst samt del av en eventuell förmögenhet ligger till grund för beräkningen av ett ekonomiskt underlag. Extra tillägg beviljas endast om det ekonomiska underlaget understiger 125 000 kronor under det aktuella läsåret. Till skillnad från studiebidraget kan extra tillägg även ges till studerande som

³³ Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

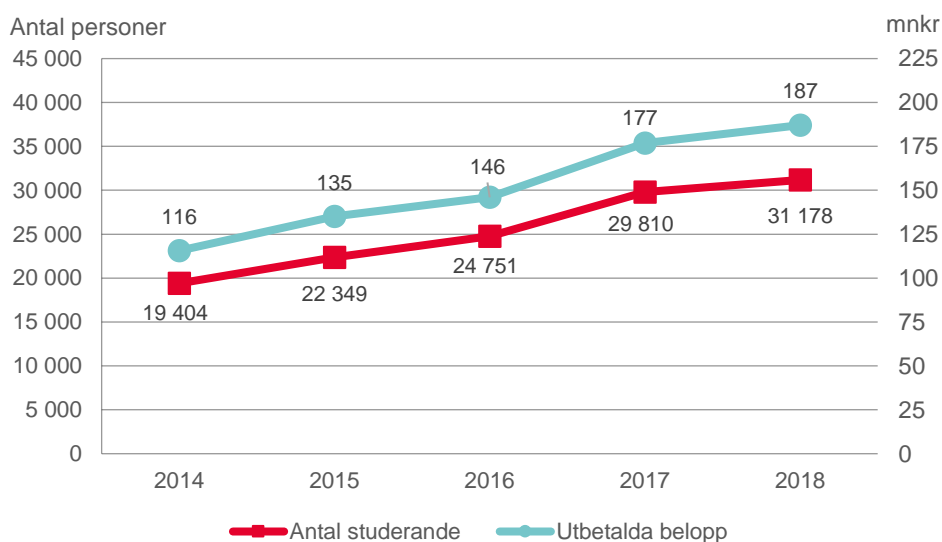
inte fyllt 16 år. Beloppen och inkomstgränserna har inte ändrats efter 1994. Sedan 2003 betalas tillägget ut under 10 månader per läsår.

Extra tillägg ges endast efter en särskild ansökan. Under 2018 avslog CSN ansökningar om extra tillägg för studier i Sverige för 10 400 personer³⁴. Vanliga orsaker till avslag var att de sökande inte skickade in begärda kompletterande uppgifter samt att familjernas redovisade inkomster var för höga.

Fortsatt ökning av antalet studerande som får extra tillägg

Antalet studerande som får extra tillägg för studier i Sverige fortsatte att öka under 2018. Under året gavs extra tillägg till 31 200 studerande i Sverige, vilket är en ökning med 5 procent jämfört med 2017. Ökningen under 2018 var inte lika stor som den var under 2017. Dock ökade även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp något i förhållande till året innan. Under 2018 var denna andel drygt 7 procent.

Diagram 5.6 Antal studerande med extra tillägg för studier i Sverige och utbetalda belopp, miljoner kronor, 2014–2018

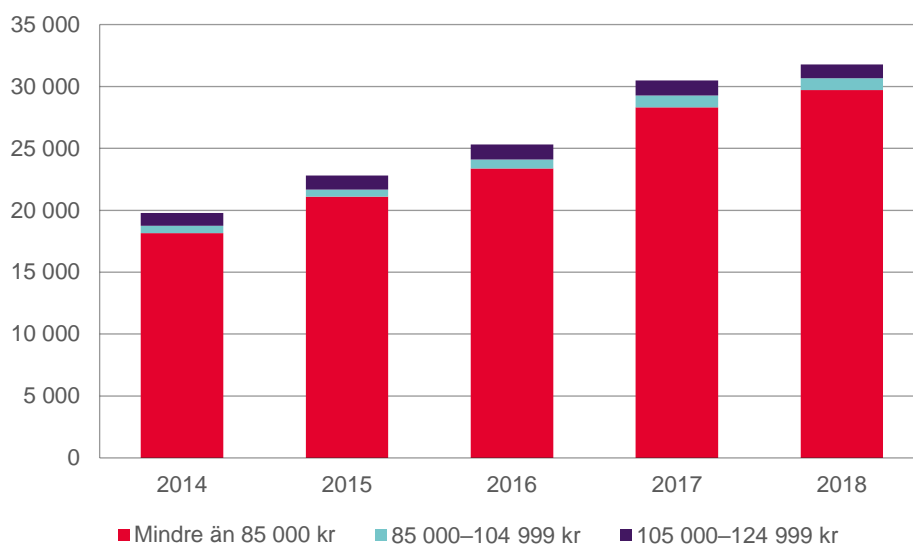

Även de utbetalda beloppen ökade under 2018. Utbetalningarna av extra tillägg ökade med 6 procent till 187 miljoner kronor. Det genomsnittligt utbetalda beloppet per studerande ökade till 6 001 kronor, en ökning med 1 procent jämfört med året innan. Genomsnittsbeloppet beror dels på inkomstnivån i de studerandes familjer, dels på hur många månader under året som de studerande får extra tillägg.

Ökningen för det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Hela ökningen av antalet studerande med extra tillägg under 2018 var bland mottagare som redovisade ett ekonomiskt underlag som var lägre än 85 000 kronor. Drygt 9 av 10 mottagare av extra tillägg tillhörde denna grupp under 2018.

³⁴ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Diagram 5.7 Antal studerande¹ med extra tillägg för studier i Sverige, fördelat efter ekonomiskt underlag, 2014–2018

¹ En studerande kan få extra tillägg utifrån flera olika ekonomiska underlag under samma år. Summan av antalet studerande per år i figuren blir därför högre än det totala antalet studerande som fick extra tillägg under respektive år.

Gruppen med extra tillägg har även genomgått andra förändringar över tid. I allt högre utsträckning har studerande med extra tillägg kommit att utgöras av barn i nyanlända familjer, andra generationens invandrare eller ensamkommande flyktingbarn. En viktig förklaring till gruppens förändring är att inkomstgränserna för att få extra tillägg inte har förändrats sedan mitten på 1990-talet, vilket har gjort att en del grupper som tidigare hade rätt till stödet inte längre är berättigade till det.³⁵

Utländska medborgare i allmänhet och flyktingar i synnerhet är överrepresenterade bland dem som får extra tillägg. Av de flyktingar som studerar med studiehjälp får en majoritet även extra tillägg.³⁶ Att antalet ensamkommande flyktingbarn som årligen beviljas uppehållstillstånd har ökat betydligt de senaste åren³⁷ måste därmed ses som en viktig faktor bakom ökningen av det totala antalet studerande med extra tillägg. Antalet ensamkommande flyktingbarn som ansökte om asyl i Sverige var mycket högt under 2015 men har därefter minskat betydligt.³⁸ Ett resultat av detta var att antalet ensamkommande flyktingbarn som beviljades uppehållstillstånd var högre än vanligt under 2016 och 2017.³⁹ Antalet ensamkommande som beviljades uppehållstillstånd var dock betydligt lägre 2018, vilket förmodligen har bidragit till att den tidigare mycket kraftiga ökningen av antalet studerande med extra tillägg avtog under året.⁴⁰

Av dem som fick extra tillägg 2018 var 9 500 kvinnor och 21 600 män. Manliga studerande och deras familjer är därmed klart överrepresenterade som mottagare av stödet. Av mottagarna av extra tillägg var 69 procent män under 2018, vilket är ökning

³⁵ Se CSN (2012).

³⁶ CSN (2019a).

³⁷ Migrationsverket, Tabell: Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2018).

³⁸ Migrationsverket Tabell: Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2018).

³⁹ Migrationsverket, Tabell: Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket, (2014-2018).

⁴⁰ Se även kapitel 8 för mer information om utländska medborgare med studiehjälp.

med 1 procentenhet jämfört med 2017. Att skillnaderna mellan könen är så tydliga har ett samband med att många ensamkommande flyktingbarn är pojkar. Under 2015, då antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige var särskilt stort, var över 90 procent i gruppen ensamkommande pojkar.⁴¹

Andel som har extra tillägg – utveckling för indikatorn

Andelen studerande med extra tillägg används som en indikator i uppföljningen av målen för studiestödet. Det extra tillägget anses ha en utjämnande effekt, genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2018 var andelen som hade extra tillägg, i förhållande till samtliga som fick studiehjälp⁴² för studier i Sverige eller utomlands, drygt 7 procent. Det innebär en marginell ökning jämfört med 2017. Att andelen studerande med extra tillägg har ökat marginellt är en utveckling som framförallt kan härledas till faktorer utanför studiestödssystemet, men innebär samtidigt att det studiestödets utjämnande effekt kan sägas ha ökat något.

5.3. Studiehjälp för studier utomlands

5.3.1. Förutsättningar för att få studiehjälp för studier utomlands

De allra flesta som får studiehjälp studerar i Sverige, men under vissa förutsättningar går det att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands. Till skillnad från vad som gäller i Sverige måste den studerande ansöka om studiebidrag vid utlandsstudier. Förutom studiebidrag går det även att få inackorderingstillägg, extra tillägg och bidrag för dagliga resor vid studier utomlands. Såväl svenska som utländska medborgare har möjlighet att få studiehjälp för gymnasiestudier utomlands, dock under olika förutsättningar. Förutsättningarna att få studiehjälp för utlandsstudier skiljer sig även åt beroende på om studierna bedrivs inom eller utanför EU/EES och Schweiz. Utöver dem som får studiehjälp för utlandsstudier i enlighet med det svenska regelverket finns studerande som får studiestöd inom ramen för EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner.

5.3.2. Liten ökning av antalet studerande med studiebidrag för utlandsstudier

Antalet studerande som får studiehjälp för utlandsstudier är mycket litet i förhållande till det totala antalet studiehjälpstagare. Studiebidrag och inackorderingstillägg är de vanligaste typerna av studiehjälp som ges för studier utomlands.

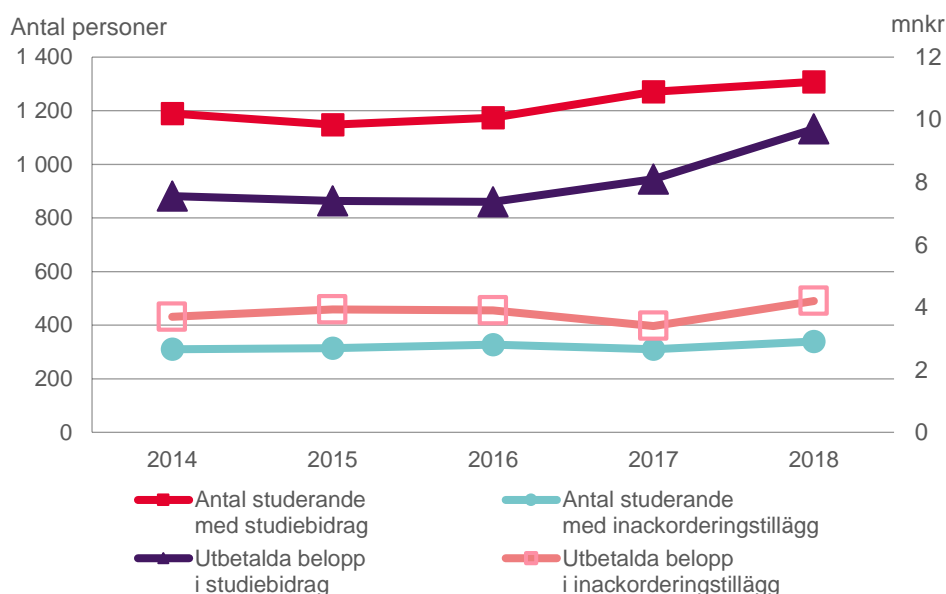
Under 2018 var det knappt 1 400 studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier. Nästan samtliga av dessa fick studiebidrag och 340 fick inackorderingstillägg. Endast ett tiotal studerande hade stöd i form av extra tillägg och ett femtiotal fick bidrag för dagliga resor. Sammantaget ökade antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands med 3 procent under 2018 jämfört med året innan. Antalet kvinnor som

⁴¹ Migrationsverket, Tabell: Inkomna ansökningar om asyl rörande ensamkommande barn (2014-2018).

⁴² Avser samtliga studerande som fick studiehjälp, lärlingsersättning eller Rg-bidrag.

fick studiehjälp för studier utomlands var högre än antalet män, både i form av studiebidrag (830 kvinnor jämfört med 480 män) och inackorderingstillägg (220 kvinnor och 120 män). Den totala andelen kvinnor av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands var 63 procent under 2018.

Diagram 5.8 Antal studerande med studiebidrag och inackorderingstillägg för studier utomlands samt utbetalda belopp, miljoner kronor, 2014–2018

Under 2018 betalade CSN totalt ut 14 miljoner kronor i studiehjälp för utlandsstudier. Studiebidraget stod för knappt 10 miljoner kronor och inackorderingstillägget för drygt 4 miljoner kronor.⁴³

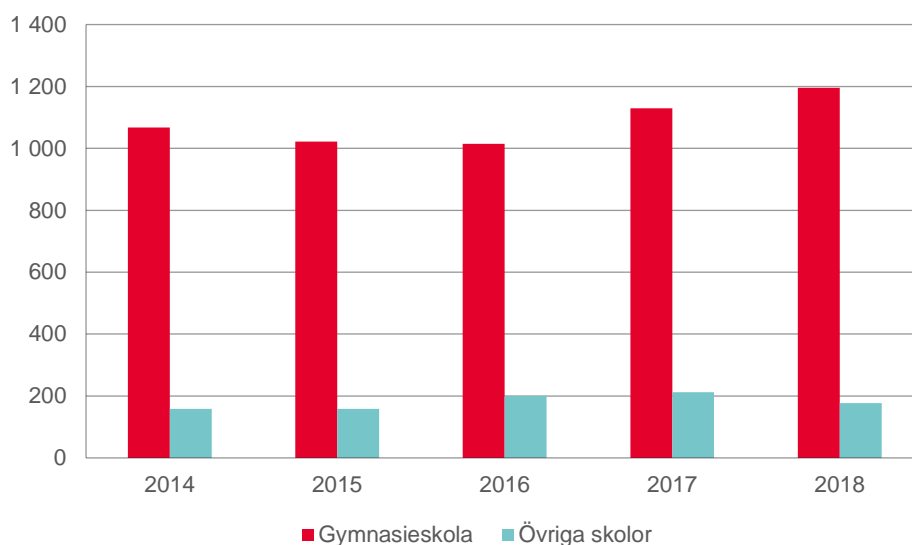
Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland⁴⁴. I denna grupp är studerande som får studiehjälp för utlandsstudier i tydlig majoritet. Under 2018 fick 540 personer studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan. De utbetalda beloppen för denna grupp uppgick till knappt 6 miljoner kronor.

De studerande som får studiehjälp för studier utomlands kan antingen studera på en gymnasieskola utomlands eller på andra skolor som har utbildningar på gymnasienivå i någon form. Av dem som får studiehjälp för utlandsstudier går de allra flesta en utbildning på en gymnasieskola. Under 2018 läste över 88 procent av de studerande som fick studiehjälp för studier utomlands på en gymnasieskola, vilket andelsmässigt är något högre än under 2017.

⁴³ Utbetalningarna för dagliga resor uppgick till 165 000 kronor och för extra tillägg till 43 000 kronor.

⁴⁴ För de studerande där Sverige är s.k. sekundärt utbetalningsland finns inga tillförlitliga uppgifter tillgängliga.

Diagram 5.9 Antal¹ studerande med studiehjälp för studier utomlands, fördelat efter skolform, 2014–2018²

¹ En studerande kan vara registrerad på flera olika skolformer under samma år.

² Uppgifter för 2014 och 2015 har korrigerats jämfört med äldre versioner av rapporten.

Relativt få av dem som får studiehjälp för utlandsstudier återfinns inom kategorin ”övriga skolformer”. Antalet studerande inom denna grupp ökade dock under 2016 och 2017, vilket till viss del kan förklaras av att förutsättningarna för att få studiemedel för språkstudier utomlands förändrades 1 juli 2015.⁴⁵ Under 2018 minskade dock antalet studerande som fick studiehjälp för utlandsstudier inom andra skolformer än gymnasieskolor.

5.4. Lärlingsersättning

5.4.1. Ett studiestöd för studerande i gymnasial lärlingsutbildning

Den 1 januari 2014 infördes en kostnadsersättning till lärlingar i den gymnasiala lärlingsutbildningen. Lärlingsersättningen syftar till att öka attraktionskraften för berörda utbildningar genom att ge ett ekonomiskt bidrag för att täcka extra kostnader i form av mat och resor som en lärlingsutbildning kan medföra. Avsikten är att ingen ska behöva välja bort lärlingsutbildning av ekonomiska skäl.

Lärlingsersättningen är 1 000 kronor per studiemånad och kan lämnas till elever på gymnasial lärlingsutbildning där delar av utbildningen bedrivs på en arbetsplats. Sedan

⁴⁵ Från och med den 1 juli 2015 bedöms s.k. icke-akademiska språkkurser utifrån sitt innehåll, vilket har medfört att majoriteten av dessa utbildningar har klassificerats om från eftergymnasial nivå till gymnasienivå. Nivåförändringen har lett till att studerande yngre än 20 år inte längre kan få studiemedel för dessa språkkurser. I dag kan dessa studerande endast få studiehjälp. Antal med studiehjälp för studier vid språkskolor utomlands var 8 personer under 2015, 39 personer under 2016, 43 personer under 2017 och 31 personer under 2018. Se avsnitt 6.2.5 för mer information om det förändrade regelverket och utvecklingen för studiemedel.

den 1 augusti 2018 kan lärlingsersättning även lämnas för studier på en lärlingsliknande utbildning vid ett introduktionsprogram.⁴⁶ Beloppet är en schablonersättning och eleven behöver inte visa att hen har extra kostnader för mat eller resor.

För studier fram till och med 31 juli 2018 krävdes att det skulle finnas ett avtal mellan eleven, skolan och arbetsgivaren, ett så kallat utbildningskontrakt, för att en studerande skulle kunna få lärlingsersättning. Från och med 1 augusti 2018 finns dock inget krav på att lämna in ett utbildningskontrakt.

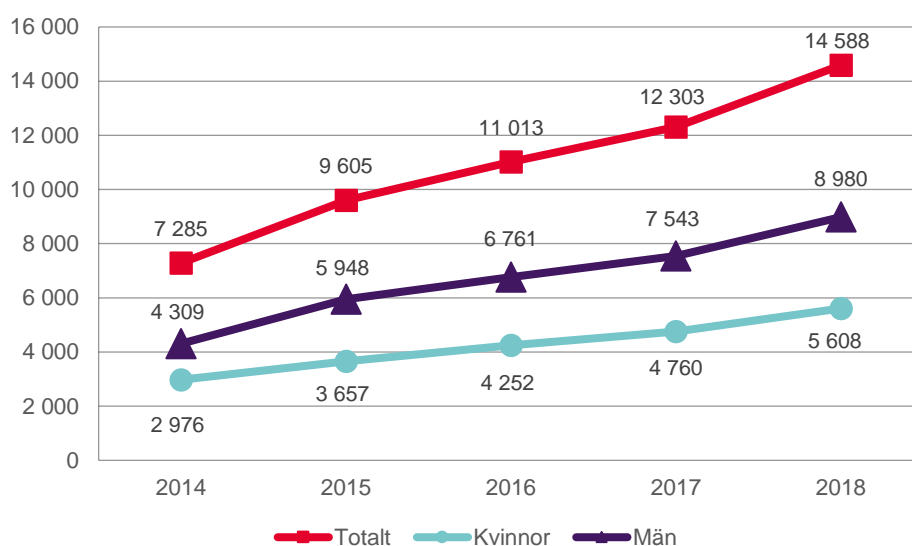
Även om lärlingsersättningen inte är en del av studiehjälpen krävs att den studerande har rätt till studiehjälp för att kunna få lärlingsersättning. Lärlingsersättning kan, liksom inackorderingstillägg och extra tillägg, lämnas även till studerande som är yngre än 16 år så länge utbildningen berättigar till detta. Som längst kan dock lärlingsersättning lämnas till och med det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

För att få lärlingsersättning krävs en särskild ansökan. Under 2018 avtog CSN 1 100 ansökningar om lärlingsersättning.⁴⁷ Vanliga orsaker till avslag var att den sökande inte skickat in kompletterande uppgifter eller att hen inte studerade på en lärlingsutbildning.

5.4.2. Fler får lärlingsersättning

Under 2018 fick 14 600 personer lärlingsersättning. Antalet studerande med lärlingsersättning ökade därmed med 2 300 personer under 2018. Ökningen kan delvis förklaras av att lärlingsersättning sedan den 1 augusti 2018 ges till studerande vid lärlingsliknande utbildning på introduktionsprogram. Att kravet på ett utbildningskontrakt har tagits bort bör även ha bidragit till ökningen av antalet studerande som får lärlingsersättning.

Diagram 5.10 Antal studerande med lärlingsersättning, fördelat efter kön, 2014–2018

⁴⁶ Lärlingsliknande utbildning kan finnas inom introduktionsprogrammen individuellt val, yrkesintroduktion och individuellt alternativ.

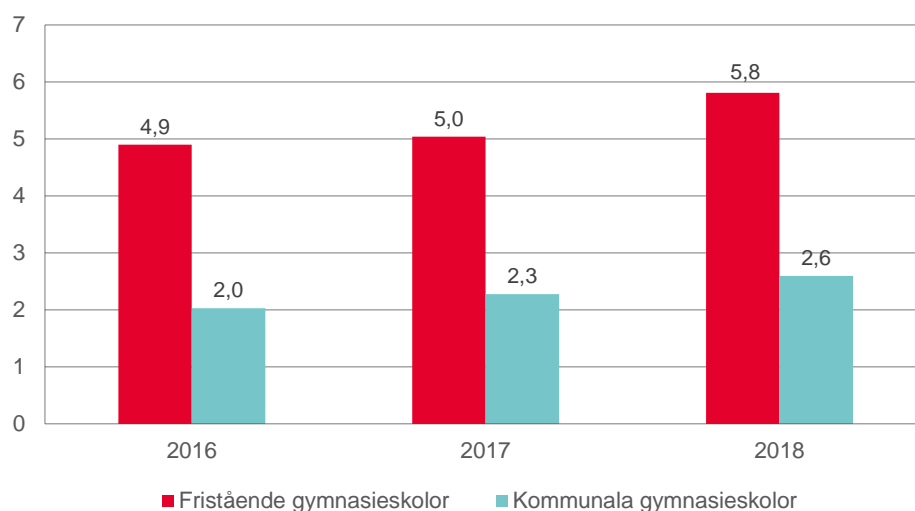
⁴⁷ En person som har fått avslag på ansökan kan även ha fått ett beslut om bifall. Exempelvis kan en person först få avslag på en ansökan på grund av brister i ansökan och sedan få bifall efter komplettering.

Under 2018 fick 5 600 kvinnor och 9 000 män lärlingsersättning. Andelen män uppgick därmed till 62 procent. Andelen män har varit betydligt högre än andelen kvinnor under de år lärlingsersättningen funnits.

Som en följd av att fler får lärlingsersättning har även utbetalningarna ökat. Under 2018 betalades 85 miljoner kronor ut i form av lärlingsersättning. Även det genomsnittligt utbetalda beloppet ökade, och uppgick under 2018 till 5 820 kronor.

Det är vanligare att elever vid fristående gymnasieskolor får lärlingsersättning än vad det är bland elever som går på kommunala gymnasieskolor. Under 2018 fick knappt 6 procent av de som studerade med studiehjälp vid fristående gymnasieskolor lärlingsersättning. Motsvarande andel för kommunala gymnasieskolor var knappt 3 procent. Andelen som har lärlingsersättning har dock ökat både inom fristående och kommunala gymnasieskolor.

Diagram 5.11 Andel studerande med lärlingsersättning, fördelat efter fristående och kommunala gymnasieskolor, andelar i procent, 2016–2018

Under 2016 hade CSN ett särskilt uppdrag att ta fram kommenterad statistik⁴⁸ för lärlingsersättningen. Statistiken tyder på att lärlingsersättningen haft betydelse för att öka attraktionskraften för gymnasiala lärlingsutbildningar eftersom antalet elever som väljer att gå en lärlingsutbildning ökade tydligt i samband med införandet av ersättningen. Utvecklingen av antalet studerande som får lärlingsersättning varierade dock mellan olika gymnasieprogram. Flest studerande med lärlingsersättning finns vid bygg- och anläggningsprogrammet.⁴⁹

⁴⁸ CSN (2016).

⁴⁹ CSN (2016).

5.5. Rg-bidrag

5.5.1. Regler och syfte

Rg-bidrag, eller bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan, kan lämnas till studerande vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro och vid riksgymnasierna för svårt rörelsehindrade ungdomar i Angered, Kristianstad, Skärholmen och Umeå.⁵⁰

Syftet med Rg-bidraget är att minska ekonomiska och geografiska hinder för gymnasiestudier. En studerande som måste bo tillfälligt på skolorten på grund av att den ligger för långt från hemorten för att hen ska kunna pendla, kan få ersättning för bland annat mat, boende och hemresor. Om en studerande som är 19 år eller äldre har aktivitetsersättning, kan hen få bidrag för kostnader som inte täcks av aktivitetsersättningen. Hur mycket en studerande får i Rg-bidrag beror bland annat på kostnader för boende och vilka inkomster den studerande har.

För ett normalt läsår betalas Rg-bidraget ut under nio månader. Till skillnad från studiehjälpen kan bidraget även lämnas efter 20 års ålder⁵¹ för att en studerande ska kunna avsluta sin utbildning. Den som har rätt till Rg-bidrag men som på grund av sin ålder inte längre har rätt till studiehjälp kan i stället få ett extra tilläggsbidrag för sina levnadsomkostnader under studierna. Tilläggsbidraget höjdes under 2018 och uppgår från och med 1 mars till 1 250 kronor i månaden, vilket motsvarar månadsbeloppet för studiebidraget inom studiehjälpen.⁵²

5.5.2. Utveckling för Rg-bidraget

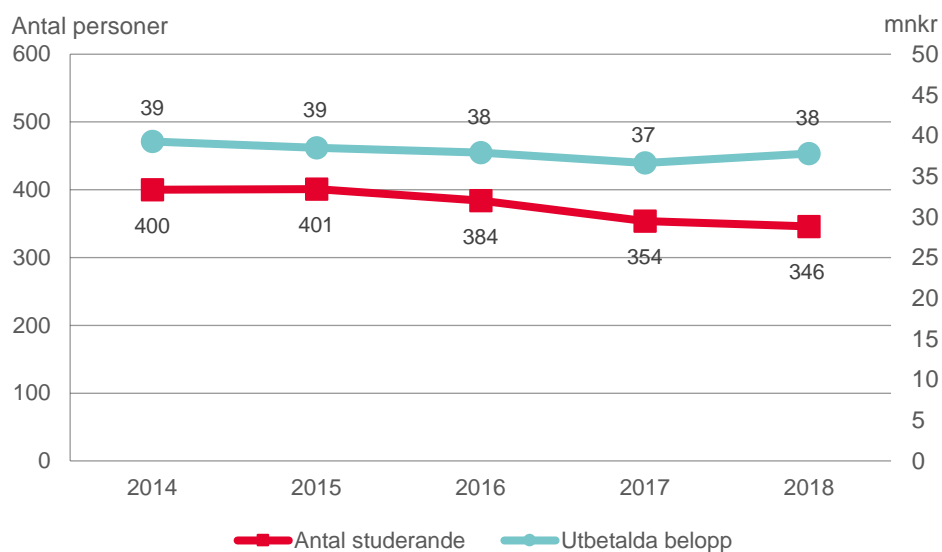
Under 2018 studerade knappt 350 personer med Rg-bidrag, vilket innebär en marginell minskning jämfört med året innan. Antalet studerande har minskat under en relativt lång tidsperiod. Under de senaste sex åren har antalet minskat med 23 procent.

⁵⁰ Rg-bidrag betalas ut i enlighet med förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁵¹ Studerande som får Rg-bidrag är relativt sett äldre än studiehjälpstagare.

⁵² Månadsbeloppet för tilläggsbidraget är knutet till månadsbeloppet för studiebidrag inom studiehjälpen, se 16 § i Förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Diagram 5.12 Antal studerande med Rg-bidrag och utbetalda belopp¹, miljoner kronor, 2014–2018

Till skillnad från antalet studerande ökade utbetalningarna av Rg-bidrag under 2018. Under 2018 betalade CSN ut Rg-bidrag till ett belopp motsvarande 38 miljoner kronor, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med 2017. Då antalet studerande minskade samtidigt som de utbetalda beloppen ökade, kom även det genomsnittligt utbetalda beloppet att öka. Under 2018 var genomsnittsbeloppet 109 200 kronor.

6. Studiemedel

6.1. Studiestöd till vuxna studerande

Studiemedel ges till vuxenstuderande på grundskole- och gymnasienivå från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år,⁵³ samt till studerande på eftergymnasiala utbildningar. För studier på eftergymnasial nivå finns ingen nedre åldersgräns. Den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel är 56 år.⁵⁴

Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidrag lämnas till studerande med barn, medan tillägglån kan lämnas till studerande som har haft en inkomst över en viss nivå under kalenderåret närmast före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, till exempel resor och undervisningsavgifter.

Studiestödet ska vara en del av utbildningspolitiken och verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska även utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Möjligheten att få studiemedel för olika typer av studier är en viktig del i denna strävan.

6.2. Antal studiemedelstagare och utbetalda belopp

6.2.1. Samtliga studerande med studiemedel

Antalet studerande med studiemedel ökade under 2018 för första gången på flera år. Jämfört med föregående år var det 6 600 fler som studerade med studiemedel under 2018. Andelen kvinnor var precis som året dessförinnan 60 procent.

Tabell 6.1 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter kön, 2014-2018

	Kvinnor	Män	Totalt
2014	285 723	196 432	482 155
2015	282 897	192 966	475 863
2016	279 949	190 943	470 892
2017	279 725	189 640	469 365
2018	284 214	191 755	475 969

⁵³ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande förutbildningar vid statliga universitet och högskolor.

⁵⁴ Rätten till lån begränsas successivt från och med det kalenderår den studerande fyller 47 år. För mer information se avsnitt 6.9.

Antalet studerande i Sverige ökade på samtliga nivåer medan antalet utlandsstuderande minskade med 1 procent. På grundskolenivå i Sverige ökade antalet studerande med 4 procent, medan antalet studerande på gymnasienivå och eftergymnasial nivå ökade med 2 respektive 1 procent.

Tabell 6.2 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹, 2014-2018

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå	Utlandsstudier ²
2014	22 577	119 144	340 388	33 922
2015	22 177	112 766	341 418	33 151
2016	22 061	108 777	339 951	31 553
2017	21 039	107 571	340 781	30 408
2018	21 918	110 002	344 636	30 045

¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands. Uppgiften om antal studerande utomlands kan skilja sig något från annan framtagen statistik på området.

På grundskolenivå ökade antalet studerande mest inom folkhögskolan, där antalet ökade med 7 procent. På gymnasienivå var det främst antalet som studerade inom övriga gymnasiala skolformer⁵⁵ som blev fler. De ökade med 5 procent. Ökningen av komvux- och folkhögskolestuderande var 2 procent vardera.

Nästan hela ökningen av antalet studerande på eftergymnasial nivå skedde vid yrkeshögskolan, där antalet studerande ökade med 8 procent. Antalet studerande vid universitet och högskola var däremot i princip oförändrat under 2018 jämfört med 2017.

Antalet studerande utomlands fortsatte att minska under 2018, om än i långsammare takt än tidigare. För första gången sedan 2015 minskade även antalet studerande på gymnasienivå utomlands något.

Bland både kvinnor och män ökade antalet studerande mest på grundskolenivå – antalet kvinnor ökade med 4 procent och antalet män med 5 procent.

Tabell 6.3 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹ samt efter kön, 2014-2018

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Utlandsstudier ²	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
2014	15 982	6 595	71 644	47 500	199 311	141 077	19 803	14 119
2015	15 542	6 635	68 023	44 743	200 611	140 807	19 383	13 768
2016	15 184	6 877	65 487	43 290	200 243	139 708	18 269	13 284
2017	14 325	6 714	64 460	43 111	201 858	138 923	17 574	12 834
2018	14 880	7 038	65 460	44 263	204 878	139 758	17 464	12 581

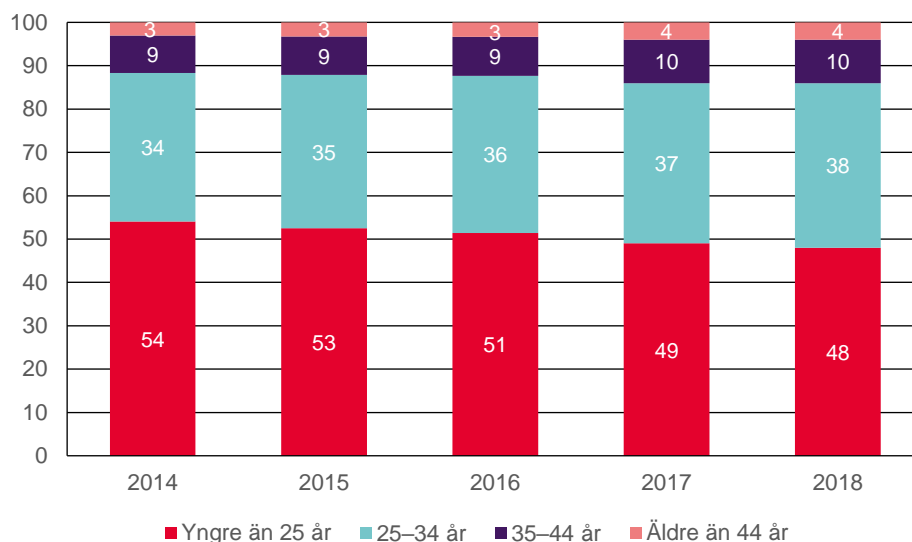
¹ En person kan förekomma på flera studienivåer och utlandsstudier.

² Inklusivt studerande på gymnasienivå utomlands. Uppgiften om antal studerande utomlands kan skilja sig något från annan framtagen statistik på området.

⁵⁵ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola och konst- och kulturutbildningar.

Andelen av studiemedelstagarna som är yngre än 25 år har minskat med 6 procentenheter från 2014 till 2018 medan andelen av dem som är i åldersgruppen 25–34 år har ökat med 4 procentenheter under samma period. De åldersgrupper som innehåller personer 35 år eller äldre ökade med 1 procentenhet vardera.

Diagram 6.1 Studiemedelstagares ålder, fördelat efter åldersgrupp, 2014–2018

Andelen deltidsstuderande är högst på grundskolenivå

Under 2018 fick 68 700 personer studiemedel för deltidstudier. Det var en ökning med 940 personer jämfört med 2017. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som läste på deltid. Andelen kvinnor av dem som läste på deltid var 67 procent under året, en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2017.

Högst andel deltidsstuderande finns på grundskolenivå där 32 procent av de studerande läser på deltid. På gymnasienivå studerar 28 procent på deltid och på eftergymnasial nivå studerar 9 procent på deltid.

Det utbetalda beloppet ökade

De utbetalda studiemedelsbeloppen ökade med 1,6 miljarder kronor under 2018.

Tabell 6.4 Utbetalda studiemedelsbelopp, fördelat på bidrag och lån, miljoner kronor, 2016-2018

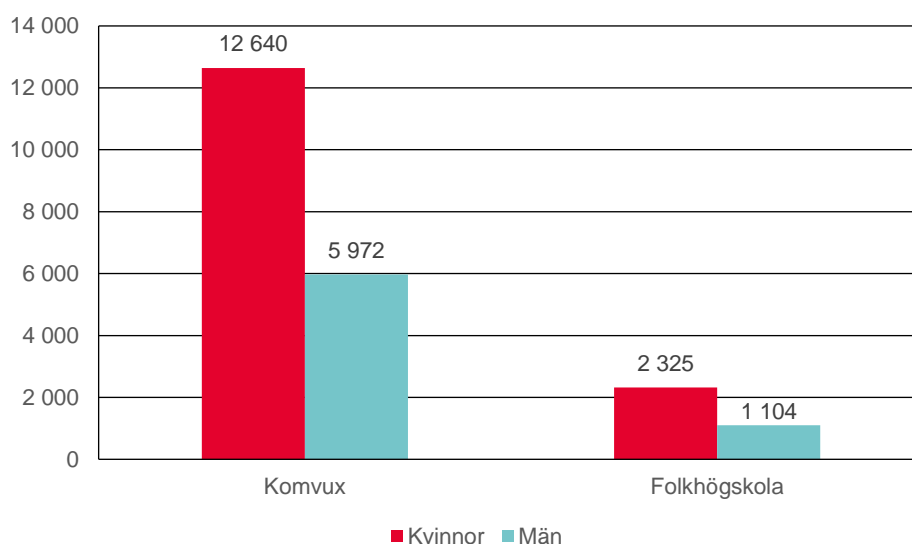
	2016	2017	2018
Studiebidrag	9 777	9 858	10 623
Tilläggsbidrag	423	443	476
<i>Bidrag totalt</i>	<i>10 199</i>	<i>10 301</i>	<i>11 099</i>
Grundlån	15 495	15 988	16 680
Merkostnadslån	1 369	1 335	1 299
Tilläggs lån	606	738	884
<i>Lån totalt</i>	<i>17 470</i>	<i>18 062</i>	<i>18 863</i>
<i>Studiemedel totalt</i>	<i>27 669</i>	<i>28 363</i>	<i>29 962</i>

Utbetalningarna av bidrag ökade med 798 miljoner kronor och utbetalningarna av lån ökade med 802 miljoner kronor. Ökningen av utbetalningar i form av bidrag beror på att antalet studerande blev fler, på att både det generella och det högre bidraget höjdes den 1 juli 2018 och på att samtliga bidrag anpassades till den årliga förändringen av prisbasbeloppet. Dessutom fick 4 000 fler studerande tilläggsbidrag. Ökningen av utbetalda lån beror dels på att antalet studerande ökade, dels på justeringen av prisbasbeloppet, samt på att lånebenägenheten har ökat.⁵⁶

6.2.2. Studerande på grundskolenivå i Sverige

Under 2018 studerade 21 900 personer med studiemedel på grundskolenivå, vilket innebär att antalet studerande med studiemedel på grundskolenivå ökade med 800 personer (4 procent). Det var första gången sedan 2012 som antalet studiemedelstagare på grundskolenivå ökade. En orsak till ökningen kan vara att fler utländska medborgare fick studiemedel för grundskolestudier.

Diagram 6.2 Antal studerande på grundskolenivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2018¹

¹ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

Under 2018 ökade antalet kvinnor som studerade på grundskolenivå med 4 procent och antalet män ökade med 5 procent (se tabell 6.3). Majoriteten av studiemedelstagarna på grundskolenivå, 85 procent, studerade vid komvux och 16 procent studerade inom folkhögskolan.⁵⁷ Antalet studerande på grundskolenivå har ökat med 4 procent vid komvux och 7 procent vid folkhögskolorna. Inom båda skolformerna var andelen kvinnor 68 procent.

De som får studiemedel för studier på grundskolenivå är äldre än de som studerar på andra utbildningsnivåer. Under 2018 var 53 procent av de studerande på grundskolenivå 30 år eller äldre, vilket är en något lägre andel jämfört med 2017.

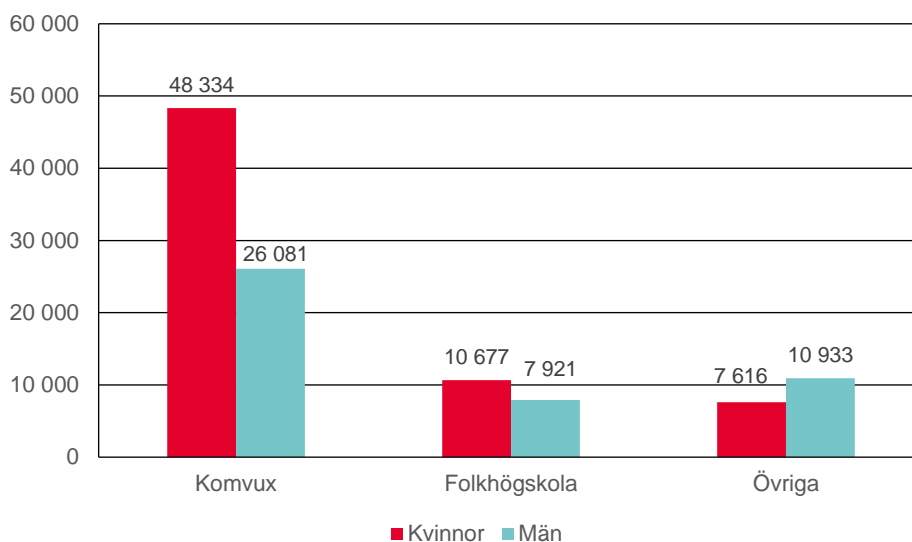
⁵⁶ Se avsnitt 6.4.1 för information om de regeländringar som påverkat lånebeloppet och avsnitt 6.4.3 för information om lånebenägenhet.

⁵⁷ En person kan studera inom två skolformer samtidigt och förekommer då i båda kategorierna.

6.2.3. Studerande på gymnasienivå i Sverige

Under 2018 studerade 110 000 personer med studiemedel på gymnasienivå i Sverige, vilket är en ökning med 2 procent (2 400 personer) jämfört med 2017. Det är första gången sedan 2014 som antalet studiemedelstagare på gymnasienivå i Sverige ökar (se tabell 6.2).

Diagram 6.3 Antal studerande på gymnasienivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2018¹

¹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

Under 2018 ökade antalet kvinnor som studerade på gymnasienivå i Sverige med 2 procent och antalet män med 3 procent (se tabell 6.3). Majoriteten av studiemedelstagarna på gymnasienivå, 68 procent, studerade vid komvux medan 17 procent studerade vid folkhögskola och 17 procent inom övriga gymnasiala skolformer.^{58, 59} Antalet studerande med studiemedel på gymnasienivå i Sverige ökade inom samtliga skolformer. Ökningen var störst inom övriga gymnasiala skolformer, där antalet ökade med 5 procent. På folkhögskolorna och komvux ökade antalet studerande med studiemedel med 2 procent vardera. Andelen män var 59 procent inom övriga gymnasiala skolformer, att jämföra med 43 procent inom folkhögskolan och 35 procent inom komvux.

Under 2018 var 67 procent av de studerande på gymnasienivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017.

6.2.4. Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

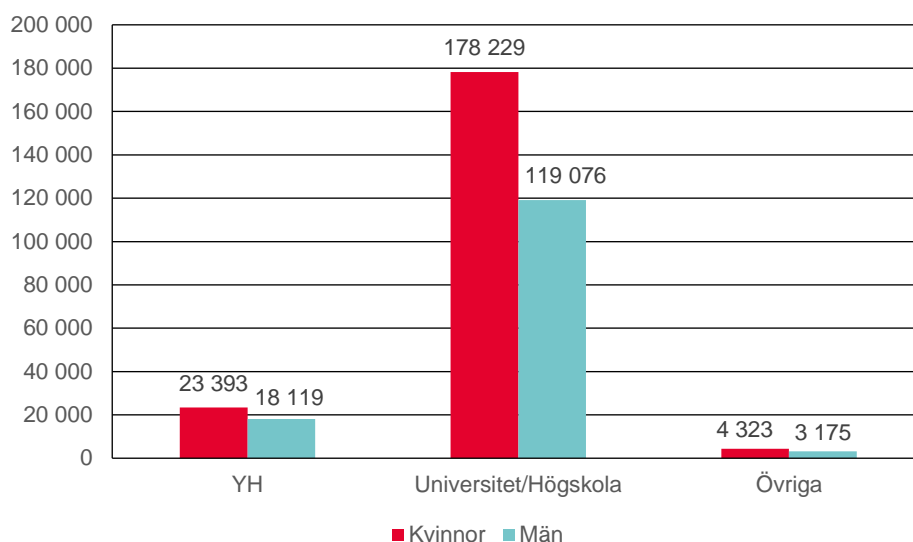
Under 2018 studerade 344 600 personer med studiemedel på eftergymnasial nivå i Sverige, vilket är en ökning med 3 900 personer eller 1 procent jämfört med 2017. Efter att successivt ha ökat till och med 2015 minskade antalet studiemedelstagare på

⁵⁸ I ”övriga gymnasiala skolformer” ingår gymnasieskola, basåret vid högskola samt konst- och kulturutbildningar.

⁵⁹ En person kan studera inom flera skolformer samtidigt och förekommer då i flera kategorier.

eftergymnasial nivå i Sverige under 2016. Under 2017 och 2018 har antalet ökat igen (se tabell 6.2).

Diagram 6.4 Antal studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, fördelat efter kön och skolform, 2018

Under 2018 ökade både antalet kvinnor och antalet män som studerade på eftergymnasial nivå i Sverige med 1 procent vardera (se tabell 6.3). Majoriteten, 86 procent, studerade vid universitet och högskolor medan 12 procent studerade vid yrkeshögskolan och 2 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer.⁶⁰ Andelen kvinnor är högst, 60 procent, inom universitet och högskolor. Inom yrkeshögskolan utgör kvinnorna 56 procent av de studerande.

Under 2018 var 79 procent av de studerande på eftergymnasial nivå i Sverige yngre än 30 år, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017. Det är främst åldersgruppen 20–24 år som har minskat.

Antalet studerande med studiemedel vid universitet och högskolor är i princip oförändrat jämfört med 2017. Antalet studerande på eftergymnasial nivå i Sverige ökade med 8 procent vid yrkeshögskolan och med 3 procent vid övriga eftergymnasiala skolformer.

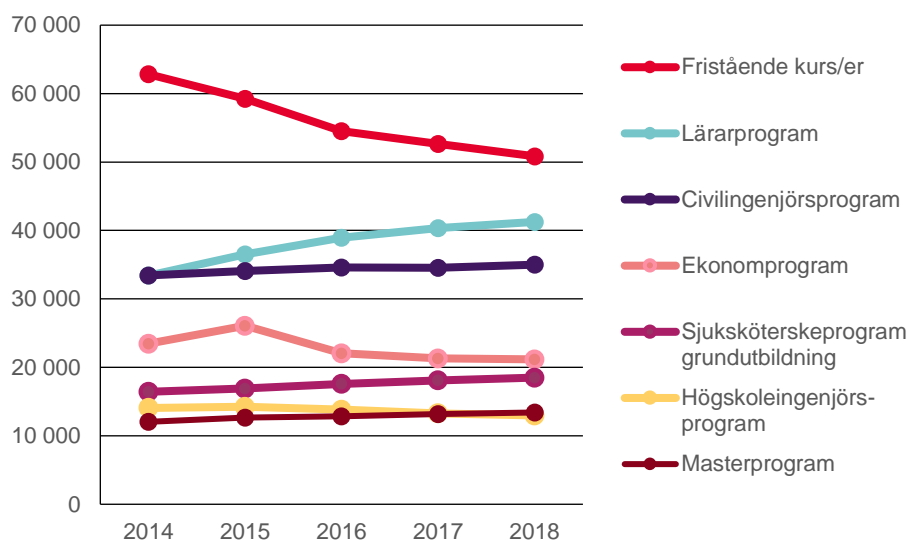
Antalet programstuderande vid universitet och högskola fortsätter att öka

Bland dem som studerar med studiemedel på eftergymnasial nivå vid högskola eller universitet i Sverige är det vanligare att studera på ett program än på fristående kurser. Antalet studerande på fristående kurser är dock högre än antalet studerande på något enskilt program. Under 2014 läste 21 procent av samtliga studerande med studiemedel vid universitet och högskola fristående kurser. Sedan dess har antalet minskat med 12 000 personer, vilket är en minskning med 19 procent. Under 2018 läste 17 procent av samtliga högskolestuderande med studiemedel fristående kurser. Resterande andel

⁶⁰ I ”övriga eftergymnasiala skolformer” ingår utbildningar vid folkhögskola och eftergymnasiala utbildningar under avdelning B1 i bilagan till studiestödsförordningen, SFS (2000:665). Även konst- och kulturutbildningar ingår.

studerade på olika former av program. Minskningen av antalet studerande med studiemedel på fristående kurser beror på att högskolan har blivit mer programinriktad och att utbudet av fristående kurser har minskat.⁶¹

Diagram 6.5 De vanligaste högskoleutbildningarna bland studerande med studiemedel, antal studerande, 2014–2018

Ett program där antalet studerande med studiemedel har ökat stadigt de senaste åren är lärarprogrammet⁶². Under 2018 läste 41 300 personer med studiemedel på ett lärarprogram. Det är en ökning med 900 personer jämfört med 2017. Av samtliga högskolestuderande med studiemedel var det 14 procent som läste på en lärarutbildning under 2018. Antalet som studerar med studiemedel på ett ekonomprogram har minskat sedan 2015, då antalet var som högst. Sedan dess har antalet studerande minskat med 4 900 personer och var 21 200 personer under 2018.

6.2.5. Studerande med studiemedel för studier utomlands

Färre studerande utomlands

Under 2018 fick 30 000 personer studiemedel för utlandsstudier.⁶³ Det är en minskning med 400 personer eller 1 procent jämfört med 2017. Antalet män minskade mest, med 300 personer eller 2 procent. Antalet kvinnor minskade med 100 personer vilket motsvarar 1 procent (se tabell 6.3). En orsak till minskningen är att de årskullar som har lämnat den svenska gymnasieskolan de senaste åren är mindre än tidigare. Detta påverkar antalet utlandsstuderande särskilt, eftersom de som studerar utomlands är jämförelsevis unga.

Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2017 vilket innebär att 58 procent var kvinnor och 42 procent män. Andelen män är

⁶¹ Universitetskanslersämbetet (2018).

⁶² Med lärarprogram avses här samtliga lärarutbildningar utom speciallärare och specialpedagog som är påbyggnadsutbildningar.

⁶³ I avsnittet redovisas de som fått studiemedel för studier utomlands. Studerande som åker utomlands utan att meddela det till CSN eller utan att begära ändring av sina studiemedel, omfattas inte.

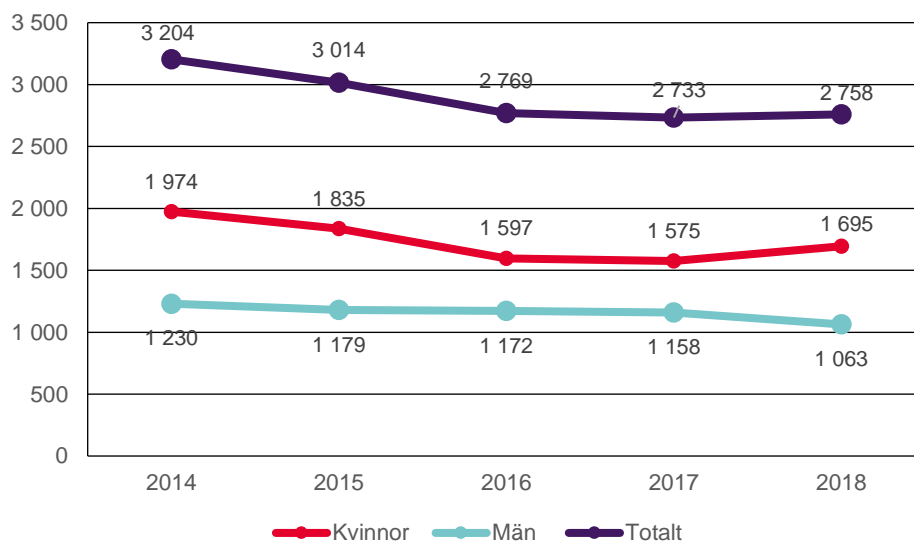
2 procentenheter högre bland dem som studerar utomlands än bland dem som studerar med studiemedel i Sverige. Att könsfördelningen är jämnare bland utlandsstudierande än bland studerande i Sverige beror delvis på åldersfördelningen bland de studerande. De som studerar utomlands är i genomsnitt yngre än de som studerar i Sverige och könsfördelningen är jämnare bland yngre studerande än bland äldre.

Av dem som hade studiemedel för utlandsstudier studerade 3 100 personer på gymnasienivå och 27 300 på eftergymnasial nivå. Antalet minskade med 30 personer på gymnasienivå och med 300 personer på eftergymnasial nivå.

Liten ökning av antalet studerande på språkkurser

Antalet studerande med studiemedel på språkkurser utomlands har minskat kontinuerligt under flera år. Detta är en naturlig följd av den reformering av regelverket för utlandsstudiemedel som trädde i kraft den 1 juli 2015.⁶⁴ Efter utlandsreformen bedöms språkkursers studienivå utifrån kursens innehåll. Det har medfört att majoriteten av de språkkurser som tidigare räknades som eftergymnasiala nu klassificeras som gymnasiala. Studiemedel för studier på gymnasienivå kan endast lämnas från och med andra halvåret det år den studerande fyller 20 år, vilket innebär att de som kommer direkt från gymnasiet i de flesta fall inte längre kan få studiemedel för att studera en språkkurs utomlands. Det kan sannolikt förklara de senaste årens minskning av antalet språkstudierande med studiemedel. Under 2018 ökade dock antalet marginellt jämfört med 2017, men det är fortfarande betydligt färre som studerar språk än före utlandsreformen.

Diagram 6.6 Antal språkstudierande¹ med studiemedel, fördelat efter kön, 2014–2018²

¹ I redovisningen för 2015–2018 ingår språkstudierande på både eftergymnasial och gymnasial nivå.

² Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

Det är antalet kvinnor som studerar språkkurser som ökar. Under 2018 ökade antalet kvinnor med 120 personer medan antalet män minskade med 95 personer. Av dem som studerade på en språkkurs under 2018 läste 96 procent på gymnasial nivå.

⁶⁴ Prop. 2012/13:152.

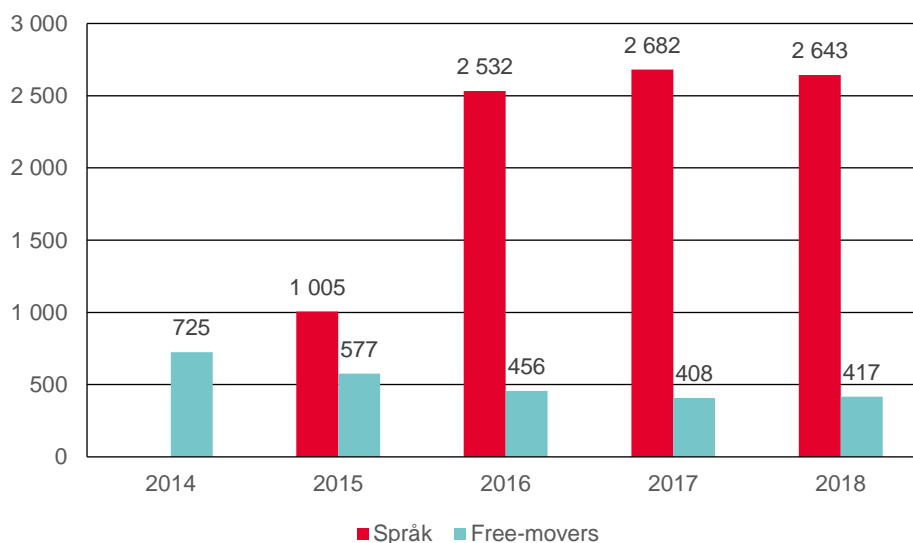
Före utlandsreformen skulle det språk som den studerande läste ha officiell status i landet för att ge rätt till studiemedel. Det kravet är från den 1 juli 2015 borttaget inom EU/EES och Schweiz. Det är dessutom möjligt att läsa europeiska språk utanför EU/EES och Schweiz, förutsatt att språket har officiell status i det aktuella landet. Det innebär att det är möjligt att läsa exempelvis engelska i Australien eller portugisiska i Brasilien.

Det nya regelverket har lett till att antalet språkstudierande har ökat i främst Nordamerika, Oceanien och Afrika, och minskat inom EU och i Asien. Under 2018 ökade antalet språkstudierande i Nordamerika med 54 personer och i Afrika med 17 personer. Antalet personer som studerade språk inom EU minskade med 38 personer. Majoriteten av de språkstudierande, 51 procent, läser dock fortfarande i ett land inom EU.

Ungefär lika många studerande på gymnasienivå utomlands

Under 2018 fick 3 100 utlandsstudierande studiemedel för studier på gymnasienivå. Antalet studerande är i princip oförändrat jämfört med 2017. Majoriteten av de utlandsstudierande på gymnasienivå, 87 procent, studerade språkkurser. Av alla som studerade på gymnasienivå utomlands var 60 procent kvinnor och 40 procent män.

Diagram 6.7 Antal utlandsstudierande¹ med studiemedel på gymnasienivå fördelat på språkkurser och free-movers², 2014–2018

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Free-movers, även kallade fritt utresande, är studerande som själva ordnar en utbildningsplats på en skola i utlandet.

Från den 1 juli 2015 kan det högre bidraget lämnas vid studier på gymnasienivå inom EU/EES eller i Schweiz. Under 2018 fick 170 studerande utomlands det högre bidraget, vilket motsvarar 5 procent av samtliga som studerade på gymnasienivå utomlands. Andelen är oförändrad gentemot 2017.

Det är vanligast att gymnasiestuderande utomlands läser i ett annat EU-land. Majoriteten, 54 procent, studerade i ett EU-land utanför Norden och 5 procent studerade i Norden. Även Asien och Nordamerika står för förhållandevis höga andelar av de

gymnasiestuderande, 18 respektive 15 procent av dem som studerar på gymnasienivå utomlands studerar i dessa världsdelar. Kvinnorna är i majoritet i de flesta världsdelar, men i Asien, Afrika och Norden är andelen män högre än andelen kvinnor.

Av dem som studerar på gymnasienivå utomlands läser 63 procent i något av de fem länder som tar emot flest svenska gymnasiestuderande. Dessa fem länder har varit samma de senaste åren. Under 2018 ökade dock antalet studerande i Storbritannien något, medan antalet i Japan minskade en aning. Detta innebär att Storbritannien nu är det näst vanligaste landet att studera i.

Tabell 6.5 Antal utlandsstuderande på gymnasienivå med studiemedel, fördelat efter de fem största länderna samt efter kön, andelar i procent, 2018

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal
Spanien	361	59	251	41	612
Storbritannien	240	65	130	35	370
Japan	132	36	230	64	362
USA	252	75	83	25	335
Frankrike	174	74	62	26	236

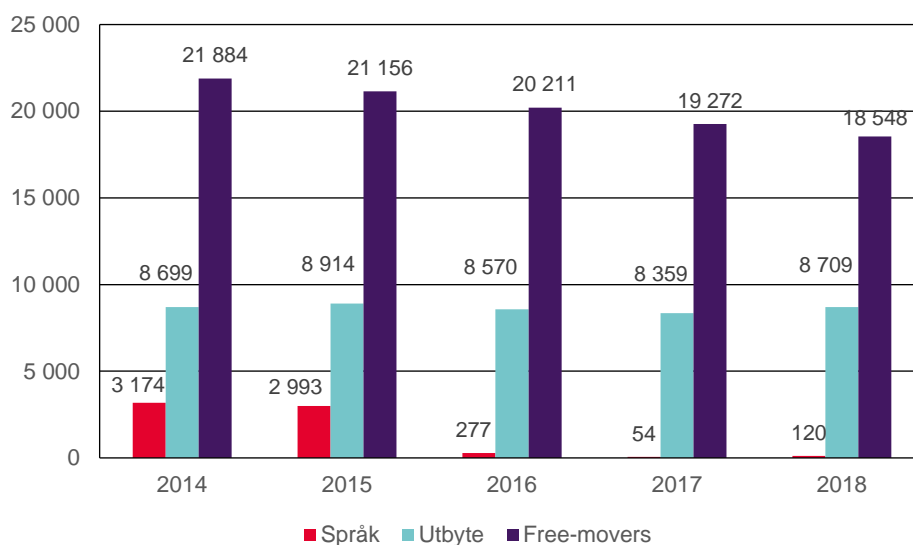
Minskande antal studerande på eftergymnasial nivå utomlands

De utlandsstuderande på eftergymnasial nivå delas här in i tre grupper:

- utbytesstuderande
- free-movers
- språkstuderande

Utbytesstuderande är studerande som läser en del av sin svenska utbildning i utlandet. Free-movers, eller fritt utresande, ordnar på egen hand sin utbildning utomlands. Språkstuderande är de som läser språkstudier på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.8 Antal utlandsstuderande¹ med studiemedel på eftergymnasial nivå fördelat på språkkurser, utbytesstudier och free-movers, 2014–2018²

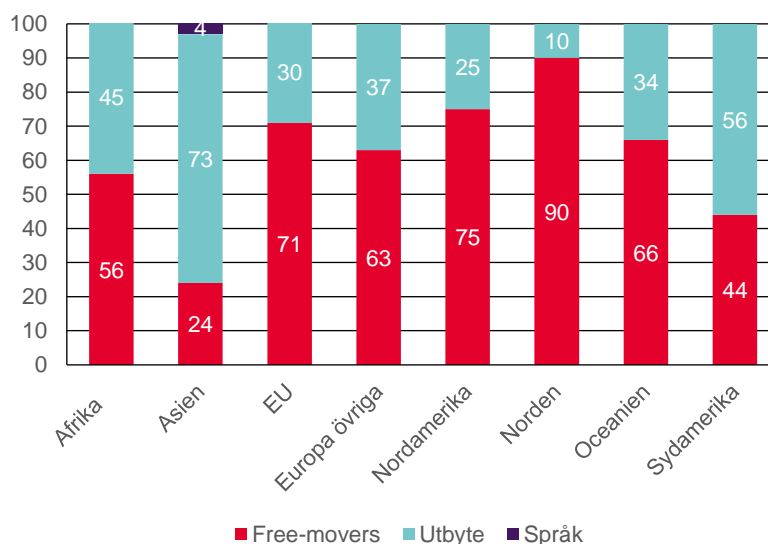

¹ Uppgifterna i diagrammet kan skilja sig från statistik som presenteras på andra ställen. Det beror på att statistik om studiestöd kan ändras beroende på när uppgifterna tas fram.

² Från och med 2016 ingår enbart språkkurser som klassificeras som eftergymnasiala i kategorin "språkkurser".

Under 2018 var 68 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå free-movers, 32 procent var utbytesstuderande medan mindre än 1 procent studerade på en språkkurs. Andelen utbytesstuderande ökade med 2 procentenheter under 2018 samtidigt som andelen free-movers minskade med 2 procentenheter.

Diagram 6.9 Andel utlandsstuderande med studiemedel på eftergymnasial nivå, fördelat efter typ av utlandsstudier och del av världen¹, andelar i procent, 2018

¹ En person kan studera i flera världsdelar och flera typer av utlandsstudier och förekommer då i fler än en kategori.

Av samtliga som studerade på eftergymnasial nivå i Asien läste 4 procent språk. Asien har även den högsta andelen utbytesstuderande med 73 procent av de studerande.

Högst andel free-movers finns i Norden där 9 av 10 studerande ordnar sina studier på egen hand. Även i Nordamerika och i EU-länder är andelen free-movers hög.

Av samtliga utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerar 70 procent i de tio länder som tar emot flest svenska studerande. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017.

Tabell 6.6 Antal utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel, fördelat på de tio största länderna samt kön, andelar i procent, 2018

	Kvinnor		Män		Samtliga
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Storbritannien	3 327	67	1 645	33	4 972
USA	2 576	55	2 093	45	4 669
Australien	1 028	67	503	33	1 531
Danmark	900	60	592	40	1 492
Polen	755	51	732	49	1 487
Nederländerna	668	58	490	42	1 158
Spanien	674	61	426	39	1 100
Tyskland	476	51	450	49	926
Norge	550	63	319	37	869
Frankrike	545	64	307	36	852

De tio största länderna har inte förändrats, men rangordningen har ändrats något. Australien har passerat Danmark och Polen och har därmed gått från att vara det femte vanligaste landet 2017 till det tredje vanligaste landet 2018. Spanien har passerat Norge och Tyskland och ligger nu på sjunde plats.

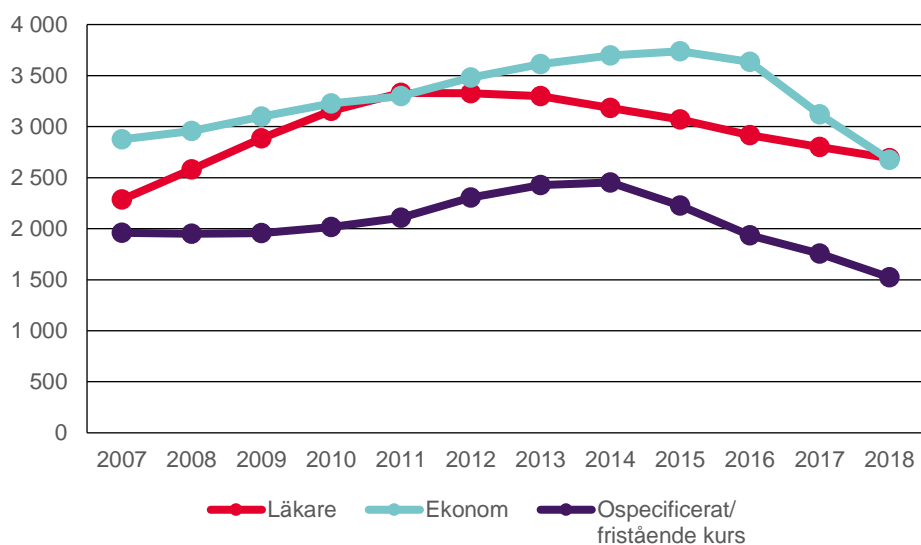
För de kvinnor som studerade utomlands var Storbritannien det vanligaste studielandet med 21 procent av de utlandsstuderande kvinnorna. Bland män var det vanligast att studera i USA, där 18 procent av männen studerade.

Läkarstudier är populärast bland free-movers

För studerande som är free-movers har CSN information om vilka utbildningar de studerande läser.⁶⁵ Den informationen finns inte tillgänglig för dem som studerar på ett utbytesprogram.

⁶⁵ Uppgifterna om utländska utbildningars inriktning registreras med hjälp av SCB:s s.k. SUN-koder. Uppgifterna om utbildningars inriktning är osäkra eftersom vissa utbildningar kan ha flera inriktningar.

Diagram 6.10 Antal free-movers med studiemedel på de tre vanligaste utbildningarna 2007–2018

Under 2018 fortsatte antalet studerande som läste ekonomi att minska. Det var 2 700 personer som fick studiemedel för att studera ekonomi och av dem läste 46 procent i USA och 23 procent i Storbritannien.

Antalet läkarstuderande utomlands var under 2018 lika många som antalet ekonomistuderande. Under 2018 studerade 2 700 personer till läkare utomlands, jämfört med 2 800 personer 2017. Antalet läkarstuderande utomlands har minskat varje år sedan 2011, när antalet var som högst. Under samma period har antalet studerande med studiemedel på läkarprogram i Sverige ökat från 6 700 personer 2011 till 8 300 personer 2018.

Polen har länge varit det land som tagit emot flest svenska läkarstuderande. Under 2018 läste 41 procent av alla läkarstuderande med studiemedel för studier utomlands i Polen.

Tabell 6.7 Antal läkarstuderande med studiemedel utomlands, fördelat på de fem största länderna och efter kön, 2018

	Kvinnor		Män		Samtliga Antal
	Antal	Andel	Antal	Andel	
Polen	536	49	566	51	1101
Lettland	238	60	159	40	397
Rumänien	79	36	139	64	218
Bulgarien	61	38	98	62	159
Litauen	75	54	63	46	138

Antalet svenska läkarstuderande med studiemedel för studier utomlands ökade med 38 personer i Lettland, 22 personer i Bulgarien och 26 personer i Litauen. Däremot minskade antalet läkarstuderande i Polen med 84 personer, i Rumänien med 35 personer och i Danmark med 24 personer. Danmark är för första gången inte med bland de fem länder som tar emot flest svenska läkarstuderande med studiemedel.

Andel som studerar utomlands – utveckling av indikatorn

Studiestödet ska bland annat bidra till ett högt deltagande i utbildning. Som indikator för att mäta den rekryterande effekten av studier utomlands används andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön.

Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2018 var det 8 procent som studerade utomlands. Av de kvinnor som studerade med studiemedel på eftergymnasial nivå hade 7 procent studiemedel för utlandsstudier, jämfört med 8 procent av männen på samma nivå. Andelen utlandsstuderande på eftergymnasial nivå är oförändrad totalt, men andelen utlandsstuderande kvinnor minskade med 1 procentenhet jämfört med 2017. Andelen utlandsstuderande män är oförändrad jämfört med året innan.

Av samtliga som studerade med studiemedel på gymnasienivå under 2018 var det, oavsett kön, 3 procent som studerade utomlands. Andelen utlandsstuderande på gymnasienivå är oförändrad jämfört med 2017.

CSN:s bedömning är att studiestödet bidrar till att många studerar utomlands. Andelen kvinnor med studiemedel som studerar på eftergymnasial nivå minskade dock med 1 procentenhet jämfört med 2017, vilket innebär att utlandsstudiestödets rekryterande effekt kan ha minskat något.

6.3. Studiebidrag

6.3.1. Regler och syfte

Sedan studiemedelssystemets tillkomst har en grundtanke varit att kostnaderna ska delas mellan samhället och den studerande. Detta återspeglas i att studiemedlen består av både bidrag och lån. Under första halvåret 2018 var studiemedlens totalbelopp 2 543 kronor per vecka. Bidragsdelen var 723 kronor, vilket motsvarar 28,4 procent av totalbeloppet. Den 1 juli 2018 höjdes bidragsdelen i studiemedelssystemet till 791 kronor per vecka. Lånedelen ändrades inte. Bidragsdelen motsvarar efter höjningen 30,3 procent av totalbeloppet. Studiemedlen följer kostnadsutvecklingen i samhället genom att de är kopplade till prisbasbeloppet.

Att ge studiestöd som bidrag syftar dels till att öka rekryteringen till studier, dels till att minska skuldbördan för de studerande. Detta har ansetts särskilt viktigt inom vuxenutbildningen. I studiemedelssystemet finns det därför även ett högre bidragsbelopp som under det första halvåret 2018 utgjorde 66,2 procent av totalbeloppet (1 683 kronor per vecka). Under andra halvåret höjdes det högre bidraget till 1 751 kronor per vecka, vilket motsvarar 67,1 procent av totalbeloppet. Det finns även ett tilläggsbidrag till studerande som har vårdnaden om barn. Både det högre bidraget och tilläggsbidraget är exempel på stöd som syftar till att underlätta studier för specifika grupper, vilket hänger samman med målet att studiestödet ska utjämna skillnader mellan olika grupper i befolkningen.

Tabell 6.8 Studiemedelsbelopp, totalbelopp (kronor) och bidragsandel (procent), 2000-2018

	Totalbelopp 20 veckors studier	Andel bidrag (generellt bidrag)	Andel bidrag (högre bidrag)
2000	32 116	27,8	-
2001 ¹	32 380	34,4	82,0
2002	33 260	34,4	82,0
2003	33 880	34,4	82,0
2004	34 500	34,4	82,0
2005	34 580	34,4	82,0
2006 ²	36 280	34,4	80,1
2007	36 820	34,4	80,1
2008	37 460	34,4	80,1
2009	39 100	34,4	80,1
2010	40 700	33,1	77,1
2011 ³	43 380	31,4	73,0
2012	44 600	31,4	73,0
2013	45 120	31,4	73,0
2014	45 020	31,4	73,0
2015 ⁴	49 740	28,4	66,2
2016	49 580	28,4	66,2
2017	50 080	28,4	66,2
2018 halvår 1	50 860	28,4	66,2
2018 halvår 2	52 220	30,3	67,1

¹ Avser andra kalenderhalvåret 2001.

² Avser andra kalenderhalvåret 2006.

³ Avser andra kalenderhalvåret 2011.

⁴ Den 1 januari 2015 höjdes totalbeloppet med 5,07 procent till 5,59 procent av prisbasbeloppet. Höjningen utgjordes av lån vilket medförde en justering av låneandelen.

Det högre bidraget lämnas till studerande som är 25 år eller äldre. Sedan 2011 kan det högre bidraget även ges till vissa arbetslösa ungdomar som är yngre än 25 år. Från den

1 juli 2018 kan även ungdomar som studerar på ett introduktionsprogram i den ordinarie gymnasieskolan ha rätt till det högre bidraget.⁶⁶ Även studerande som bedriver gymnasiestudier utomlands inom EU/EES och Schweiz kan få högre bidrag.

Studerande som läser en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik, kan sedan den 3 augusti 2015 få det högre bidraget. Från den 1 juli 2018 kan samtliga studerande som läser på en kompletterande pedagogisk utbildning som leder till en ämneslärarexamen få det högre bidraget, oavsett vilken inriktning examen har.

Det högre bidraget är begränsat till den summa som varje år avsätts för ändamålet och det lämnas i den turordning ansökningarna kommer in till CSN. Det högre bidraget fördelades under 2018 i fyra så kallade kvotgrupper:

- studerande på grundskole- eller gymnasienivå som saknar sådan utbildning,
- studerande som repeterar studier på grundskolenivå,
- vissa studerande i åldern 20–24 år och
- studerande på kompletterande pedagogisk utbildning.

Tilläggsbidrag ges till studerande som har vårdnaden om barn. När båda vårdnadshavarna studerar betalas tilläggsbidraget ut till den ena av dem. Tilläggsbidragets storlek bestäms av antalet barn. Under 2018 lämnades tilläggsbidrag med 150 kronor i veckan för ett barn, 245 kronor i veckan för två barn och 295 kronor i veckan för tre barn. För den som har fler än tre barn beviljades ytterligare 50 kronor per vecka och barn.

6.3.2. Generellt och högre bidrag

Fler studerande med studiemedel

Under 2018 fick 437 700 studerande studiemedel med generellt bidrag och 45 100 studerande fick studiemedel med högre bidrag.

Tabell 6.9 Antal studerande med studiemedel, fördelat efter bidragsnivå, 2014-2018

	Generellt bidrag	Högre bidrag	Totalt ¹
2014	443 382	44 644	482 155
2015	438 073	43 312	475 863
2016	434 706	41 619	470 892
2017	433 957	40 660	469 365
2018	437 676	45 092	475 969

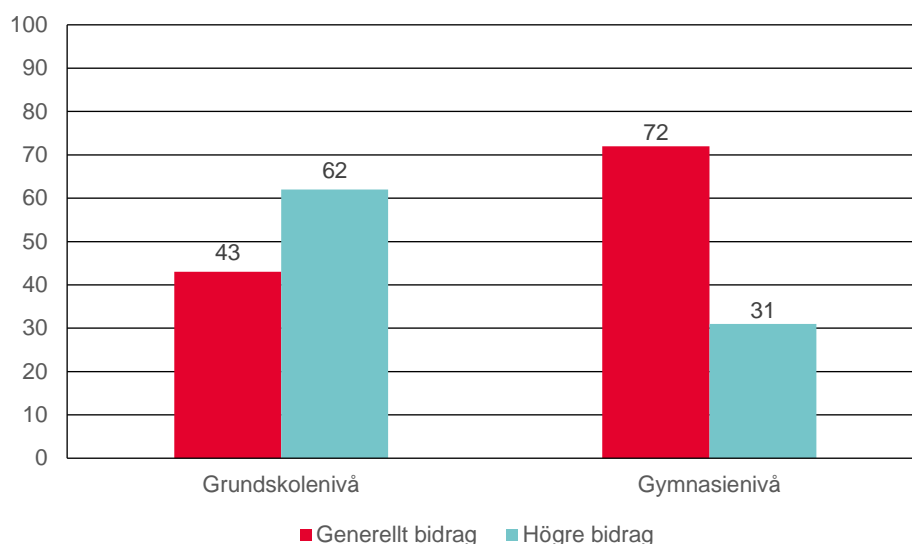
¹ Nettoräknat antal. Studerande som fått olika bidragsnivåer under kalenderåret har räknats endast en gång.

Antalet personer som fick det högre bidraget ökade med 11 procent mellan 2017 och 2018 medan antalet personer som fick det generella bidraget ökade med 1 procent.

⁶⁶ Det gäller om de studerat oavbrutet vid ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och fortsätter att bedriva studier på introduktionsprogrammet, vid komvux eller vid vissa utbildningar vid en folkhögskola. Den studerande får inte ha gjort uppehåll i sina studier under fyra månader eller längre.

Andelen av samtliga studerande som har det högre bidraget har ökat med knappt 1 procentenhet jämfört med 2017.

Diagram 6.11 Fördelning mellan generellt och högre bidrag, fördelat efter utbildningsnivå¹, andelar i procent², 2018

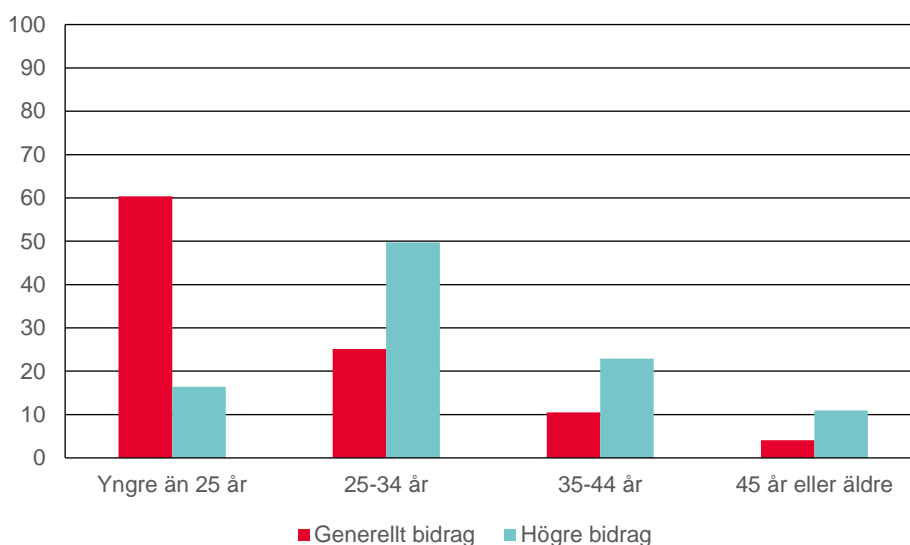
¹ Andelen studerande på eftergymnasial nivå med det högre bidraget redovisas inte här, eftersom de utgör lägre än 0,5 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

² En studerande kan ha både det högre och det generella bidraget under året och förekommer då i flera kategorier.

Under 2018 var det 13 600 studerande på grundskolenivå och 35 500 studerande på gymnasienivå som fick det högre bidraget.⁶⁷ Andelen med högre bidrag var högst på grundskolenivå. Där hade 62 procent av studiemedelstagarna högre bidrag vilket är en ökning med 4 procentenheter jämfört med 2017. Bland studerande på gymnasienivå var andelen med det högre bidraget 31 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet. De som studerar med generellt bidrag på grundskole- och gymnasienivå är, som förväntat, yngre än dem som får det högre bidraget. Det beror på att det högre bidraget främst är avsett för studerande som är 25 år eller äldre.

⁶⁷ Det var 1 000 personer som studerade på eftergymnasial nivå med det högre bidraget, vilket motsvarar 0,3 procent av samtliga studerande på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.12 Antal studerande med generellt och högre bidrag på grundskole- och gymnasienivå fördelade efter ålder, andel i procent, 2018

Möjligheten för yngre studerande att få det högre bidraget har dock ökat i och med de nya bestämmelserna kring det högre bidraget för unga.⁶⁸ Andelen av de som är yngre än 25 år och som får det högre bidraget har ökat med 6 procentenheter under 2018.

Ökning av antalet studerande med generellt bidrag

Under 2018 fick 259 200 kvinnor och 178 400 män studiemedel med generellt bidrag. De flesta studerar på eftergymnasial nivå.

Tabell 6.10 Antal studerande med generellt bidrag, fördelat efter kön, 2014-2018

	Kvinnor	Män	Totalt
2014	260 058	183 324	443 382
2015	257 782	180 291	438 073
2016	255 824	178 882	434 706
2017	256 319	177 638	433 957
2018	259 243	178 443	437 676

Under 2018 ökade antalet kvinnor som fick generellt bidrag med 2 900 personer och antalet män med 800 personer. Andelen kvinnor av samtliga studerande med generellt bidrag har varit 59 procent varje år sedan 2013.

Könsfördelningen varierar beroende på vilken nivå den studerande läser på. På grundskolenivå var andelen kvinnor 64 procent och andelen män 36 procent under 2018. På gymnasienivå var andelen kvinnor 58 procent och på eftergymnasial nivå var den 59 procent. Fördelningen är oförändrad jämfört med 2017.

Antalet studerande med generellt bidrag ökade på alla nivåer utom på grundskolenivå, där antalet minskade med 530 personer (5 procent). På gymnasienivå och eftergymnasial nivå ökade antalet studerande med generellt bidrag med 1 procentenhet

⁶⁸ Se avsnitt 6.3.1

vardera. Det är framförallt antalet studerande som är 30 år eller äldre som blir fler. På eftergymnasial nivå ökade antalet med 7 procent och på gymnasienivå med 9 procent.

Fler studerande med högre bidrag

Under 2018 fick 29 000 kvinnor och 16 100 män studiemedel med det högre bidraget. Antalet studerande med det högre bidraget ökade med 4 400 personer.

Tabell 6.11 Antal studerande med högre bidrag, fördelat efter kön, 2014-2018

	Kvinnor	Män	Totalt
2014	29 448	15 196	44 644
2015	28 574	14 738	43 312
2016	27 430	14 189	41 619
2017	26 730	13 930	40 660
2018	29 034	16 058	45 092

Under 2018 ökade antalet kvinnor med högre bidrag med 2 300 personer jämfört med 2017. Antalet män ökade med 2 100 personer under samma tidsperiod. Andelen män av samtliga med det högre bidraget ökade med 2 procentenheter under 2018 och är nu 36 procent.

Andelen kvinnor är högst på grundskolenivå, där 70 procent av de studerande med högre bidrag är kvinnor. På gymnasienivå är andelen kvinnor 63 procent och på eftergymnasial nivå 57 procent. Andelen kvinnor minskade med 2 procentenheter på grundskolenivå, minskade med 1 procentenhet på gymnasienivå, och ökade med 8 procentenheter på eftergymnasial nivå. Att andelen kvinnor ökar på eftergymnasial nivå beror på att rätten till högre bidrag har breddats till att omfatta samtliga studerande på kompletterande pedagogisk utbildning, jämfört med tidigare enbart studerande inom naturvetenskaplig, teknisk och matematisk utbildningsinriktning.

Antalet studerande med det högre bidraget ökade i alla åldersgrupper oavsett utbildningsnivå, utom bland dem som är 40 år eller äldre och studerar på gymnasienivå. Där minskade antalet studerande marginellt.

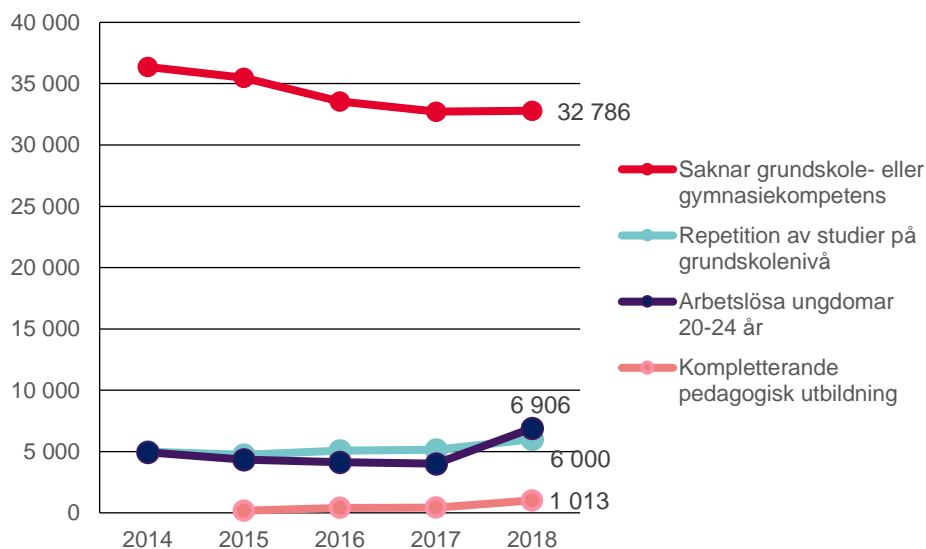
Antalet arbetslösa ungdomar 20–24 år med högre bidrag ökade mest

Antalet studerande med det högre bidraget ökade inom alla kvotgrupper under 2018. Den största ökningen skedde i kvotgruppen för 20–24-åringar, där antalet ökade med 2 900 personer (72 procent). Ökningen beror till stor del på att högre bidrag från och med den 1 juli 2018 under vissa förutsättningar kan lämnas till studerande som har läst på introduktionsprogram och fortsätter sina studier. Det var 2 400 studerande som under 2018 fick det högre bidraget av den anledningen.

Den största kvotgruppen, studerande som får det högre bidraget eftersom de saknar slutbetyg från grundskola, treårig gymnasieskola eller motsvarande, har minskat varje år sedan 2014. Under 2018 ökade dock antalet marginellt, med 65 personer, till 32 800. I gruppen finns 170 personer som får det högre bidraget för studier utomlands.

Ökningen var större bland de studerande som får det högre bidraget för repetitionsstudier på grundskolenivå. Under 2018 ökade gruppen med 860 personer, eller 17 procent. Skälet till ökningen är en höjning av anslaget för repetitionsstudier på grundskolenivå och att samtliga studerande därmed fick högre bidrag.

Diagram 6.13 Antal studerande med högre bidrag fördelade efter kvotgrupp, 2014-2018

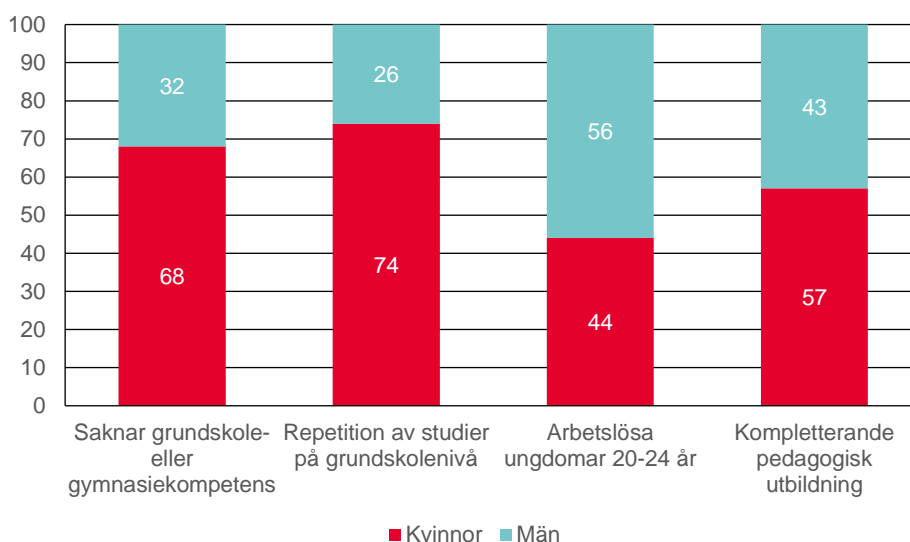
Antalet studerande med högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning mer än fördubblades under 2018. Det beror på att det den 1 juli 2018 blev möjligt att få det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning oavsett vilken ämneslärarexamen utbildningen leder till.⁶⁹

Könsfördelning och åldersstruktur skiljer sig åt

Skillnaden mellan andelen kvinnor och andelen män är störst bland dem som fick högre bidrag för att repetera på grundskolenivå och minst bland dem som fick högre bidraget för unga mellan 20 och 24 år.

⁶⁹ Före den 1 juli 2018 kunde det högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning lämnas om utbildningen ledde till en ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterande ämnen eller teknik.

Diagram 6.14 Studerande med högre bidrag fördelade efter kvotgrupp och kön, andelar i procent, 2018

Bland dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens är könsfördelningen oförändrad jämfört med 2017. Även bland dem som repeterar på grundskolenivå är könsfördelningen oförändrad. Jämfört med dem som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens är dessa något äldre.

Bland ungdomar 20–24 år med högre bidrag är männen i majoritet med 56 procent. Andelen män minskade med 1 procentenhet jämfört med 2017. Antalet som fick det högre bidraget för att de studerade med ett utbildningskontrakt ökade med 600 personer under 2018. Antalet som fick det högre bidraget för att de var inskrivna i jobbgarantin för ungdomar eller jobb- och utvecklingsgarantin minskade med 220 personer. Från den 1 juli 2018 kan ungdomar som läst introduktionsprogram på gymnasieskolan under vissa förutsättningar ha rätt till det högre bidraget.⁷⁰ Det var 2 900 personer som fick det högre bidraget för unga av den anledningen.

Tabell 6.12 Ungdomar 20-24 år med högre bidraget, fördelat efter delgrupp¹, 2018

	Antal studerande	Andel i procent
Jobbgaranti	2 112	31
Läst på introduktionsprogram	2 860	41
Utbildningskontrakt	2 399	35

¹ En studerande kan få det högre bidraget av flera skäl under året och förekommer då i mer än en kategori.

Andelen 20-åringar som fick det högre bidraget för unga ökade från 8 till 31 procent under 2018. Det beror på att målgruppen för det högre bidraget för unga har utökats och även omfattar de som läst på ett introduktionsprogram och fortsätter sina studier med studiemedel utan uppehåll. I den gruppen är 91 procent yngre än 22 år.

Bland dem som går en kompletterande pedagogisk utbildning ökade andelen kvinnor med 9 procentenheter till 57 procent. Åldersstrukturen har också förändrats och gruppen innehåller nu en högre andel unga studerande än tidigare.

⁷⁰ Se avsnitt 6.3.1

Tabell 6.13 Utbetalt i högre bidrag, fördelat efter kvotgrupp, miljoner kronor och andelar i procent, 2018

	Anslag	Utbetalt belopp	Andel av anslag ¹
Saknar grundskole- eller gymnasiekompetens	3 089,1	1 229,3	40 %
Repetition av studier på grundskolenivå	159,1	153,2	96 %
Arbetslösa ungdomar 20-24 år	303,2	230,6	76 %
Kompletterande pedagogisk utbildning	95,4	35,6	37 %

¹ Visar hur stor andel av anslaget som använts.

För urvalsgruppen som saknar grundskole- eller gymnasiekompetens minskade det utbetalda beloppet i förhållande till anslaget med 6 procentenheter jämfört med 2017. För urvalsgruppen som repeterar studier på grundskolenivå fick CSN under 2018 ett tilläggsanslag på 30 miljoner kronor. Det ledde till att det inte var en större efterfrågan på det högre bidraget inom denna grupp än vad som rymdes inom anslagna medel. Samtliga som repeterade på grundskolenivå, och uppfyllde övriga krav för rätten till det högre bidraget, kunde beviljas det.

För urvalsgruppen arbetslösa ungdomar 20–24 år ökade andelen av anslaget som betalades ut med 26 procentenheter medan motsvarande andel för urvalsgruppen kompletterande pedagogisk utbildning ökade med 19 procentenheter.

Andel som får studiemedlens högre bidrag – utveckling för indikatorn

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stort utbildningsbehov. Bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande.

Indikatorn utgörs av andelen studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå. Andelen med högre bidrag förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper, som kan ha en annan livssituation än ungdomsstuderande.

På grundskolenivå fick 62 procent av de studerande studiemedel med den högre bidragsnivån under 2018. Andelen av de studerande kvinnorna var 64 procent, en ökning med 4 procentenheter jämfört med 2017. Andelen av männen var 58 procent, vilket motsvarar en ökning med 7 procentenheter.

På gymnasienivå fick 31 procent av de studerande högre bidrag. Av kvinnorna fick 33 procent högre bidrag och av männen 29 procent. Andelen av kvinnorna med det högre bidraget ökade med 1 procentenhet och andelen av männen ökade med 2 procentenheter.

CSN:s bedömning är att andelen av de studerande som får högre bidrag tyder på att den utjämnande effekten har ökat.

6.3.3. Tilläggsbidrag till studerande med barn

För att underlätta för personer med barn under 18 år att studera kan den studerande ansöka om tilläggsbidrag utöver ordinarie studiemedel.

Under 2018 fick 87 600 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn, vilket är en ökning med 4 000 personer jämfört med 2017. Andelen av samtliga studerande med studiemedel som fick tilläggsbidrag var 18 procent, vilket är oförändrat. Av dem som studerade på eftergymnasial nivå under 2018 hade 14 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasie- och grundskolenivå var 28 respektive 49 procent.

Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidraget har bara förändrats marginellt under de år som bidraget har funnits. Under 2018 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. De som studerade med tilläggsbidrag hade i genomsnitt 1,9 barn. Totalt betalades det ut tilläggsbidrag för 162 400 barn, vilket är en ökning med 8 900 barn eller 6 procent jämfört med 2017.

Det är betydligt vanligare att de som studerar i Sverige får tilläggsbidrag än att de som studerar utomlands får det. Av dem som fick studiemedel för utlandsstudier 2018 fick 600 personer, 2 procent, även tilläggsbidrag för barn. Den andelen har varit oförändrad de senaste åren.

Andel som får tilläggsbidrag – utveckling för indikatorn

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför anses ha en utjämnande, det vill säga selektivt rekryterande, effekt på målgruppen. Indikatorn är andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

Av samtliga studerande på grundskolenivå hade 49 procent tilläggsbidrag, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017. Andelen studerande med tilläggsbidrag på gymnasienivå var 28 procent och på eftergymnasial nivå var andelen 14 procent. Dessa andelar är oförändrade.

CSN:s bedömning är att den utjämnande effekten av tilläggsbidraget har minskat marginellt på grundskolenivå men är oförändrad på övriga nivåer.

6.4. Lån under studietiden

6.4.1. Regler och syfte

Den del av de ordinarie studiemedlen som består av lån, så kallat grundlån, är olika stor beroende på om den studerande har det generella eller det högre bidraget. Studerande med generellt bidrag kunde under 2018 få lån med 1 820 kronor per vecka och studerande med högre bidrag kunde få lån med 860 kronor per vecka. Beloppens storlek följer prisbasbeloppets utveckling. Oavsett om en studerande får det generella eller det högre bidraget är totalbeloppet detsamma. Sedan den 1 juli 2015 får studerande i Sverige och utomlands samma bidrags- och lånebelopp. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år.⁷¹

Utöver grundlån kan en studerande även få tilläggs lån. Tilläggs lånet syftar till att förstärka studiestödet för vuxna som har förvärvsarbetat före studierna. Tilläggs lånet

⁷¹ Se avsnitt 6.9 Åldersgränser för mer information.

lämnas under 2018 med 900 kronor per vecka. För att få tilläggsån måste den studerande ha haft en inkomst under 2017 på minst 188 825 kronor om studierna påbörjades under 2018. Tilläggsån ges under högst 120 veckor till studerande som är 25 år eller äldre och som har studiemedel med både bidrag och lånedel. Tidigare kunde endast studerande i Sverige få tilläggsån men sedan den 1 juli 2015 kan tilläggsån även lämnas för studier i ett annat land inom EU/EES eller i Schweiz.

En studerande kan även få merkostnadslån för vissa merkostnader i samband med studierna. Lånet lämnas bland annat för kostnader för resor, dubbel bosättning och undervisningsavgifter. Studerande vid vissa högskoleutbildningar i musik kan få merkostnadslån för att köpa eller renovera ett musikinstrument.

Sedan den 1 juli 2015 finns ett kompletterande merkostnadslån för utlandsstudier. Det tillkom i samband med att beloppen för ordinarie bidrag och lån i alla länder blev desamma som i Sverige, för att inte begränsa de studerandes valfrihet när det gäller studieland. Alla som studerar utomlands kan få lånet och det är tänkt att kompensera studerande i länder med ett högre kostnadsläge. Merkostnadslånet för utlandsstudier kan även ges till studerande som studerar på en utbildning i Sverige men där en del av utbildningen är förlagd utomlands. Lånet lämnas för de veckor den studerande har ordinarie bidrag och lån för utlandsstudier och under 2018 var beloppet 568 kronor per vecka vid studier på heltid.

6.4.2. Grundlån, tilläggsån och merkostnadslån

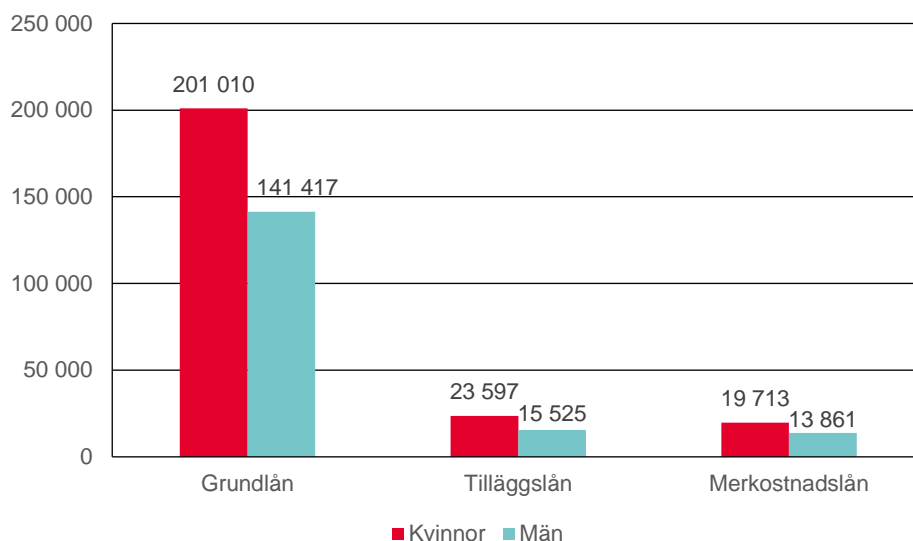
Av alla som studerade med studiemedel under 2018 valde 334 200 personer att ta studiemedlens lånedel. Det är en ökning med 8 200 personer eller 2 procent jämfört med 2017. Totalt betalades 16,7 miljarder kronor ut i grundlån under 2018, vilket är en ökning med 692 miljoner kronor jämfört med 2017.

Tabell 6.14 Antal studerande med lån, fördelat efter stödform, 2014-2018

	Grundlån	Tilläggsån	Merkostnadslån
2014	328 907	22 704	25 392
2015	345 207	24 513	27 597
2016	329 912	27 976	31 187
2017	334 214	33 126	32 545
2018	342 427	39 122	33 574

Antalet studerande med tilläggsån ökade med 6 000 personer eller 18 procent medan antalet med merkostnadslån ökade med 1 000 personer eller 3 procent.

Diagram 6.15 Antal studerande med lån, fördelat efter stödform och kön, 2018

Studerande med tilläggs lån

Andelen studerande som fick tilläggs lån ökade med 1 procentenhet under 2018, vilket innebär att 8 procent av samtliga studerande har tilläggs lån. Andelen studerande med tilläggs lån är lika hög bland kvinnor och män. Ökningen av antalet och andelen studerande med tilläggs lån förklaras dels av att man sedan några år tillbaka kan få lånet även för deltidstudier och studier utomlands inom EU/EES och Schweiz, dels av att andelen studerande som är 25 år eller äldre har ökat.

Den högsta andelen studerande med tilläggs lån finns på eftergymnasial nivå. Under 2018 var denna andel 9 procent, vilket är en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2017. På gymnasienivå var motsvarande andel 7 procent, en ökning med 1 procentenhet, medan andelen på grundskolenivå var oförändrat 2 procent.

Andelen som studerade med tilläggs lån var högst bland dem i åldersgruppen 35–44 år, där 23 procent av de studerande hade tilläggs lån under 2018. I åldersgruppen 25–34 år hade 14 procent tilläggs lån och bland dem som var 45 år eller äldre var motsvarande andel 20 procent. Totalt betalades 884 miljoner kronor ut i tilläggs lån under 2018.

Andel som tar tilläggs lån – utveckling för indikatorn

Tilläggs lånet ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Den indikator som används för att bedöma tilläggs lånets utjämnande effekt är andelen studerande med tilläggs lån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

På grundläggande nivå är andelen med tilläggs lån 2 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2017. På gymnasienivå ökade andelen med tilläggs lån med 1 procentenhet till 7 procent, och på eftergymnasial nivå ökade andelen med 2 procentenheter till 9 procent.

Att andelen med tilläggs lån ökar på gymnasial och eftergymnasial nivå är dels en effekt av att studiemedelstagarna blivit äldre och därmed kan ha rätt till tilläggs lån, men kan också indikera att studiestödets utjämnande effekt blivit något större.

Studering med merkostnadslån

Under 2018 ökade antalet studerande med merkostnadslån med 1 000 personer, eller 3 procent. Andelen studiemedelstagare som fick merkostnadslån var dock oförändrat 7 procent under 2018.

Den största andelen studerande med merkostnadslån finns på eftergymnasial nivå. Under 2018 var denna andel 8 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2017. Detta hör samman med att andelen utlandsstuderande är högst på eftergymnasial nivå, och merkostnadslån är betydligt vanligare vid utlandsstudier. Under 2018 använde 68 procent av samtliga utlandsstuderande merkostnadslån. Detta kan jämföras med att 3 procent av dem som studerade med studiemedel i Sverige hade merkostnadslån 2018.

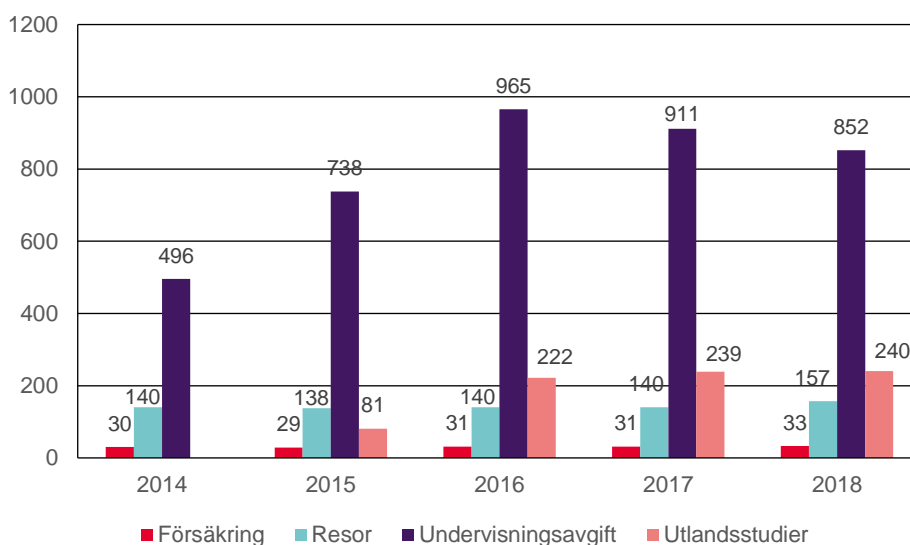
På gymnasienivå hade 4 procent av de studerande merkostnadslån medan endast ett fåtal av dem på grundskolenivå hade stödet. Merkostnadslån är vanligast i åldersgruppen 25–34 år. I den gruppen hade 8 procent av de studerande merkostnadslån. Lägst andel med merkostnadslån fanns i åldersgruppen 45 år eller äldre, där andelen var 5 procent.

Utbetalningar av merkostnadslån för undervisningsavgifter minskar

Av de 1,3 miljarder kronor som betalades ut i merkostnadslån under 2018 avsåg 852 miljoner kronor merkostnadslån för undervisningsavgifter. Det är en minskning med 60 miljoner kronor jämfört med 2017. Det utbetalda beloppet för undervisningsavgifter ökade kraftigt under 2015 och 2016 som en följd av de nya regler för merkostnadslån som infördes den 1 juli 2015 och som möjliggjorde ett mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter.

Under 2018 ändrades reglerna för merkostnadslån på nytt och den studerande kan efter regeländringen få merkostnadslån för undervisningsavgift upp till ett visst grundbelopp per vecka. Beloppet varierar beroende på om den studerande studerar på gymnasie- eller eftergymnasial nivå. Den studerande har också ett maxbelopp för hur mycket merkostnadslån per nivå som kan betalas ut för undervisningsavgift under hela studietiden. De nya reglerna kommer sannolikt medföra att minskningen av det utbetalda beloppet av merkostnadslån för undervisningsavgifter kommer att fortsätta under kommande år.

Diagram 6.16 Utbetalda merkostnadslån, fördelat efter typ av merkostnad, miljoner kronor, 2014–2018

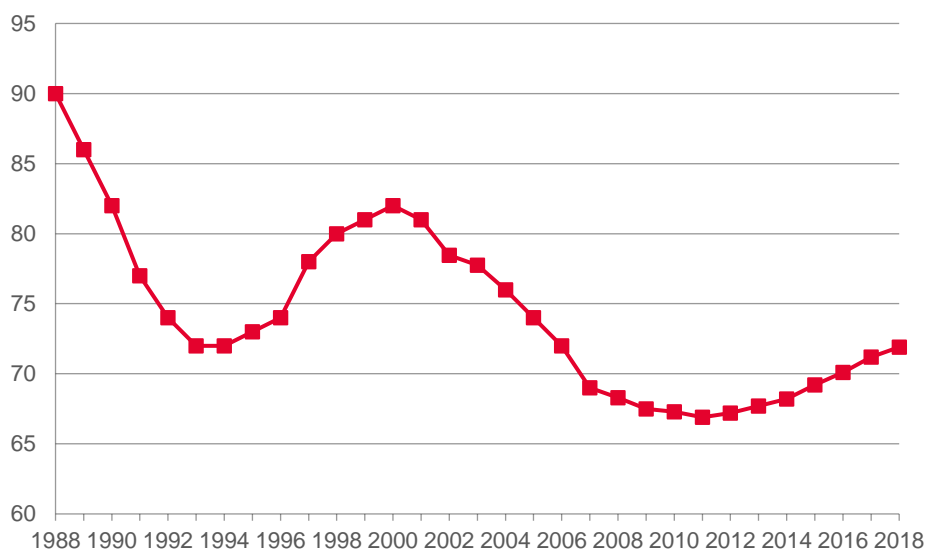
Av det specifika merkostnadslånet för utlandsstudier betalades 240 miljoner kronor ut under 2018, vilket är en marginell ökning jämfört med 2017. Merkostnadslån för resor och försäkring betalades ut med 157 respektive 33 miljoner kronor under 2018.

6.4.3. Lånebenägenhet

Med lånebenägenhet menas andelen studerande med studiemedel som utöver studiebidrag även tar lån. Studiemedelstagarnas benägenhet att ta studielån minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001 då det nya annuitetslånet infördes. Tidigare studier från CSN visar att studiemedelstagarna mer noggrant övervägde sitt låntagande efter studiestödsreformen jämfört med dem som tog lån på 1990-talet.⁷² Sedan 2012 har dock lånebenägenheten ökat igen.

⁷² CSN (2011).

Diagram 6.17 Lånebenägenhet¹, andel i procent, 1988–2018

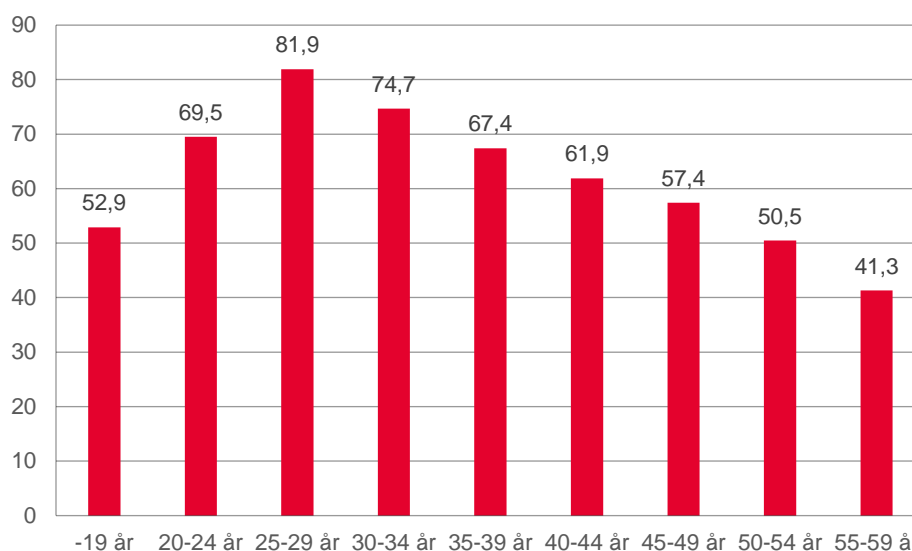
¹ Med lånebenägenhet avses andelen av dem som har studiemedel som tar något lån.

Under 2018 tog 71,9 procent av studiemedelstagarna lån. Lånebenägenheten har ökat med 0,7 procentenheter sedan 2017 och med 5 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Hela ökningen kan hänföras till studerande på eftergymnasial nivå eller studerande utomlands.

Kvinnor och män är olika benägna att ta lån. Under 2018 tog 70,7 procent av kvinnorna lån, att jämföra med 73,7 procent av männen. Lånebenägenheten ökade med 0,8 procentenheter bland kvinnor och med 0,6 procentenheter bland män.

Sedan 2011, då lånebenägenheten var som lägst, har det skett förändringar i åldersstrukturen bland studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, vilka mer sällan tar lån, har minskat samtidigt som andelen i åldern 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat (se diagram 6.1). Förändringar i åldersstrukturen kan därför vara en bidragande förklaring till att lånebenägenheten ökar.

Diagram 6.18 Lånebenägenhet, fördelat efter åldersgrupp, andel i procent, 2018

Under 2018 har lånebenägenheten dock ökat något i alla åldersgrupper jämfört med 2017. Det går därmed att anta att den ökade lånebenägenheten även beror på beteendeförändringar bland studiemedelstagarna. Den största ökningen skedde i åldersgruppen 55–59 år där lånebenägenheten ökade med 2,6 procentenheter, samt i åldersgruppen 40–44 år där den ökade med 1,4 procentenheter. De som oftast tar lån är studerande i åldern 25–29 år. Däremot tar de yngsta och de äldsta studiemedelstagarna förhållandevis sällan lån. Även om lånebenägenheten har ökat i åldersgruppen 55–59 år är den ändå lägre (41,3 procent) än i övriga åldersgrupper.

För studerande som är 50 år eller äldre är det möjligt att lånebenägenheten påverkas särskilt mycket av återbetalningsreglerna. Vid kort återbetalningstid blir årsbeloppen som ska betalas höga. Även den så kallade lånetrappan, som innebär att antalet låneveckor en studerande har rätt till begränsas successivt från och med 47 års ålder⁷³, påverkar andelen som tar lån bland äldre studerande.

De som väljer att inte ta studielån måste ha andra försörjningsmöjligheter under studietiden, exempelvis besparingar, lön eller ekonomiskt stöd från föräldrar eller en partner. CSN har under en tid tillbaka genomfört en enkätundersökning vartannat år om de studerandes sociala och ekonomiska situation. Den senaste undersökningen genomfördes 2017. Resultatet visar att yngre studerande förhållandevis ofta får ekonomiskt stöd från föräldrarna medan äldre oftare försörjer sig med lön eller får ekonomiskt stöd av en partner. Andelen som får ekonomiskt stöd från föräldrarna har dock minskat från 16 procent till 12 procent sedan motsvarande undersökning genomfördes 2015.⁷⁴

Lånebenägenheten är högst bland utlandsstuderande

De som får studiemedel med det generella bidraget tar oftare lån än de som får studiemedel med den högre bidragsnivån. Under 2018 tog 47 procent av dem med det

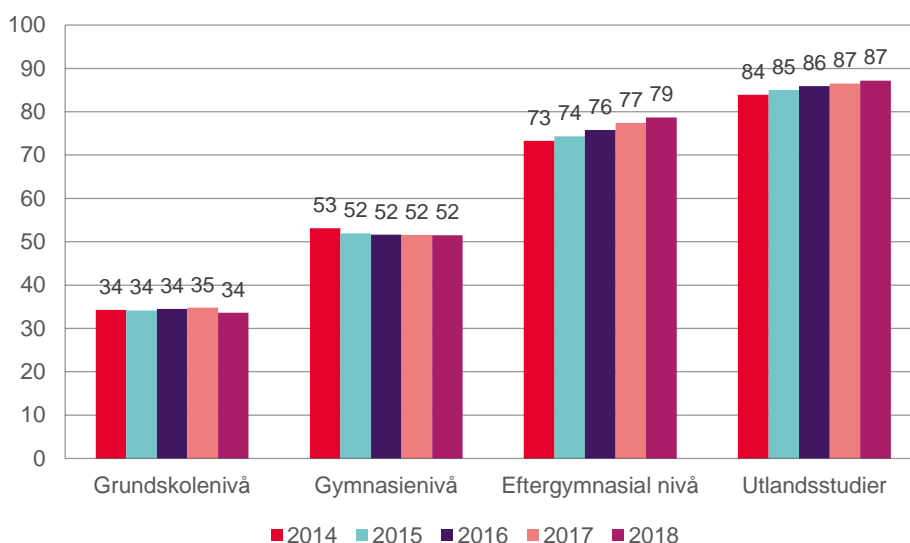
⁷³ Den nedre åldersgränsen inom den s.k. lånetrappan höjdes från 45 till 47 år den 1 juli 2014.

⁷⁴ CSN (2018b).

högre bidraget lån, en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2017. Motsvarande andel bland dem som fick det generella bidraget var 74 procent, en ökning med 1 procentenhet.

Lånebenägenheten är högst bland dem som studerar utomlands och under 2018 valde 87,2 procent av de utlandsstuderande att ta lån. Detta är en ökning med 0,7 procentenheter jämfört med 2017.

Diagram 6.19 Lånebenägenhet, fördelat efter utbildningsnivå i Sverige och studier utomlands¹, andel i procent, 2014–2018

¹ Här ingår samtliga studerande utomlands oavsett nivå på studierna.

Att en högre andel av de utlandsstuderande lånar jämfört med studerande på eftergymnasial nivå i Sverige beror på att de många gånger kan ha högre omkostnader. Utlandsstuderande har ofta inte heller lika stora möjligheter att arbeta vid sidan av studierna som studerande i Sverige.

Ju lägre nivå studierna bedrivs på, desto lägre andel är det som lånar. En förklaring till att studerande på grundskole- och gymnasienivå förhållandevis sällan väljer att låna är att förhållandevis många studerande på de lägre utbildningsnivåerna får studiemedel med den högre bidragsnivån.⁷⁵ Det gör att fler kan klara sig ekonomiskt utan att ta lån. Att en högre andel av de studerande får högre bidrag kan därmed bidra till att lånebenägenheten har minskat marginellt. Även studerandes sociala bakgrund och deras bedömning av sina framtida inkomster kan ha betydelse.⁷⁶

Lånebenägenheten bland de studerande – utveckling för indikatorn

En indikator som används för att mäta den rekryterande effekten är lånebenägenheten på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön.

På grundläggande nivå har lånebenägenheten minskat med 1 procentenhet till 34 procent sedan 2017. Bland kvinnor på den nivån har lånebenägenheten minskat

⁷⁵ Se avsnitt 6.3.2 för mer information om andelen studerande med det högre bidraget.

⁷⁶ CSN (2018b).

med 1 procentenhet till 29 procent och bland män är minskningen 2 procentenheter till 43 procent.

På gymnasienivå är andelen som tar lån 52 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2017. Lånebenägenheten är oförändrad både bland kvinnor (51 procent) och bland män (55 procent) på den nivån.

På eftergymnasial nivå har lånebenägenheten ökat med 1 procentenhet till 79 procent. Bland både kvinnor och män har lånebenägenheten ökat med 1 procentenhet under 2018 till 78 procent av kvinnorna och 80 procent av männen. Ytterligare två indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är andelen studerande med studielån på eftergymnasial nivå som har merkostnadslån och tilläggs lån.

Under 2018 hade 10 procent av dem som studerade på eftergymnasial nivå med grundlån även merkostnadslån och 11 procent av dem med grundlån hade tilläggs lån. Andelen med merkostnadslån är oförändrad jämfört med 2017 medan andelen med tilläggs lån ökade med 1 procentenhet.

En sammantagen bedömning är att betydelsen av studielånet, och därmed även studiestödets rekryterande effekt, har blivit mindre bland studerande på grundskolenivå, men mer rekryterande bland både kvinnor och män som studerar på eftergymnasial nivå. Att den andel av låntagarna på eftergymnasial nivå som valde att ta tilläggs lån ökade kan också tyda på att studiestödets rekryterande effekt har ökat.

6.4.4. Skuldsättning bland nya återbetalare

För att ge en bild av hur mycket de studerande lånar under studietiden redovisas i detta avsnitt uppgifter om studieskulden vid återbetalningens början.⁷⁷ Uppgifterna avser 79 500 personer som blev återbetalningsskyldiga på sitt annuitetslån den 1 januari 2019. Samma personer kan även ha lån i någon av de äldre lånetyperna, studiemedel och studielån, men sådana skulder ingår inte i den här redovisningen. Eftersom skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer, och beroende på om man tagit lån för utlandsstudier eller inte, redovisas skuldsättningen fördelad efter utbildningsnivå samt efter utlandsstudier.

Av de nya återbetalningsskyldiga låntagarna har 86 procent (68 400 personer) studerat enbart i Sverige, 3 procent (2 700 personer) har studerat enbart utomlands och 11 procent (8 400 personer) har studerat både i Sverige och utomlands. Den genomsnittliga skulden för de nya återbetalningsskyldiga låntagarna uppgick till 164 400 kronor, vilket är en ökning med 4 600 kronor jämfört med skulden för de som blev återbetalningsskyldiga i början av 2018. Den sammanlagda skulden för dem som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2019 uppgick till 13 miljarder kronor.

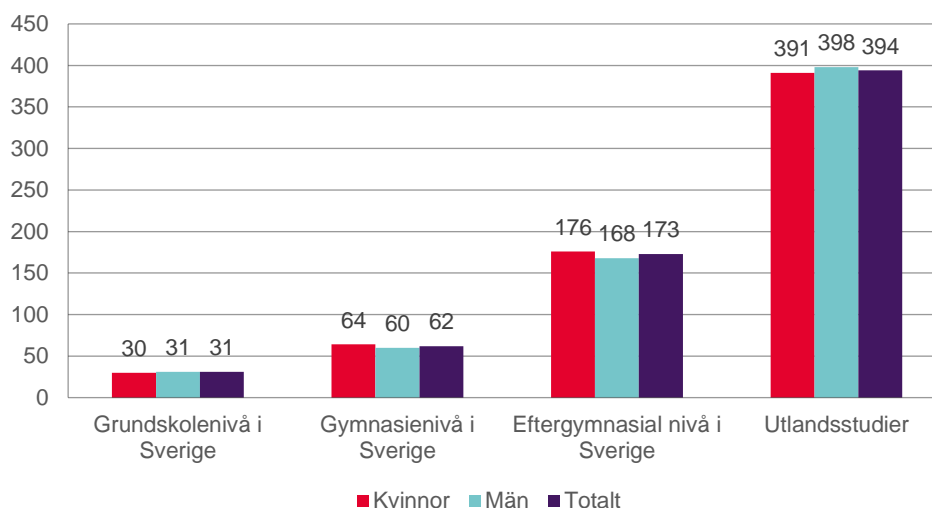
Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en nivå

Av dem som blev nya återbetalare den 1 januari 2019 hade 69 procent haft studiemedel för studier på endast en nivå. Av dessa hade 1 200 studerat på grundskolenivå i

⁷⁷ Återbetalningen börjar tidigast sex månader efter det att låntagaren senast hade studiestöd. Det innebär att om en studerande gör ett längre studieuppehåll innan hen är färdig med sin utbildning så blir personen återbetalningsskyldig. Uppgifterna i detta avsnitt ska därför inte förväxlas med studieskuld vid uppnådd examen. Uppgifter om studielån och återbetalning av lån redovisas i övrigt i kapitel 10.

Sverige, 14 100 på gymnasienivå i Sverige, 451 på gymnasienivå utomlands, 36 500 på eftergymnasial nivå i Sverige och 2 200 på eftergymnasial nivå utomlands.

Diagram 6.20 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2019¹ som endast läst på en utbildningsnivå, fördelat efter nivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

¹ Uppgifterna avser 54 500 låntagare som blev återbetalningsskyldiga på annuitetslån 2019 och som använt studiemedel med lån för studier på endast en utbildningsnivå i Sverige respektive utomlands.

Bland dem som studerat på enbart gymnasienivå eller på enbart eftergymnasial nivå har kvinnor något högre genomsnittsskulder än män. En förklaring är att kvinnorna i genomsnitt använder fler studiemedelsveckor än männen.⁷⁸

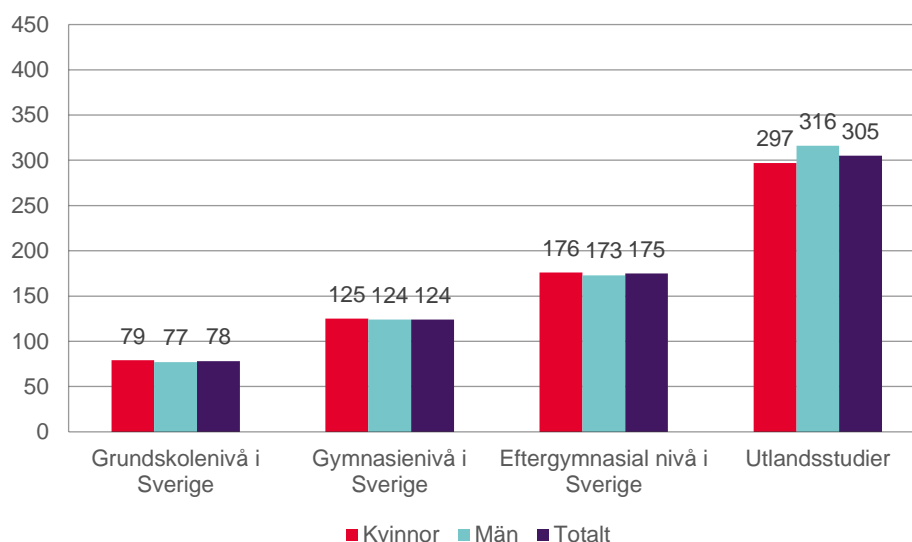
De som enbart har studerat på grundskole- eller gymnasienivå i Sverige har betydligt lägre genomsnittliga skulder än dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå. Men det finns en stor spridning inom grupperna. Det högsta skuldbeloppet bland dem som studerat på grundskolenivå var 174 700 kronor och bland dem som enbart studerat på gymnasienivå i Sverige var den högsta skulden 390 100 kronor. Den som hade högst skuld bland dem som studerat enbart på eftergymnasial nivå i Sverige hade en skuld på 747 600 kronor, och bland dem som enbart studerat på eftergymnasial nivå utomlands var det högsta skuldbeloppet 994 000 kronor.

Genomsnittlig skuld för studerande som läst på en eller flera nivåer

I diagram 6.21 och 6.22 nedan redovisas genomsnittlig skuld fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier. En person kan ha en genomsnittlig skuld som kommer från studier på flera utbildningsnivåer. För att redovisas under ”Grundskolenivå” måste personen ha haft studiemedel för den nivån, men kan även ha tagit lån för studier på andra nivåer i Sverige som då ingår i skulden. Lån från utlandsstudier ingår inte i den genomsnittliga skulden för studier i Sverige. Däremot innehåller den genomsnittliga skulden för utlandsstudier även lån som den studerande till exempel tagit på eftergymnasial nivå i Sverige.

⁷⁸ Se avsnitt 6.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

Diagram 6.21 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2019, fördelat efter utbildningsnivå, utlandsstudier och kön, tusen kronor

De studerande som har läst på eftergymnasial nivå i Sverige har i genomsnitt en skuld på 174 800 kronor. För dem som har studerat helt eller delvis utomlands var skuldsättningen 304 800 kronor.

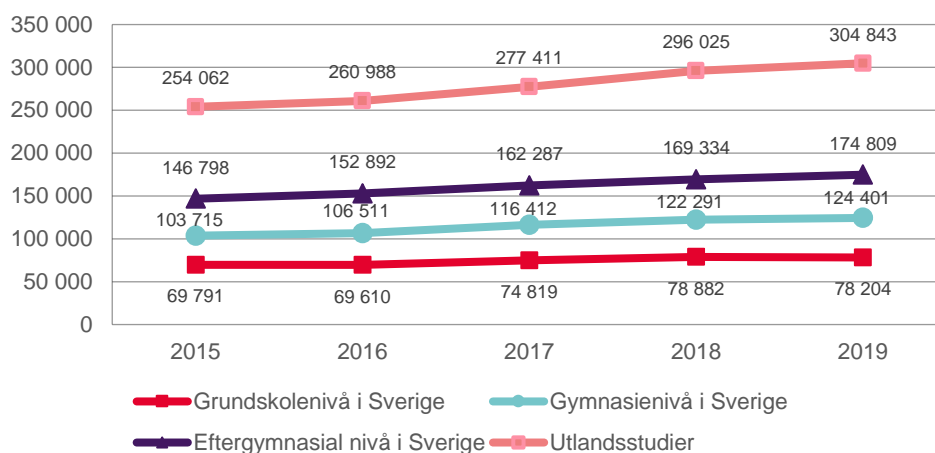
Kvinnor som har studerat på grundskolenivå har en något högre genomsnittlig skuld än män som studerat på samma nivå. Det beror främst på att en högre andel av kvinnorna även har studerat på högre utbildningsnivåer. Även bland studerande på eftergymnasial nivå i Sverige har kvinnor en högre genomsnittlig skuld än män, vilket beror på att de i genomsnitt använder fler veckor med studiemedel.⁷⁹ Bland dem som studerat helt eller delvis utomlands har dock män en högre genomsnittlig skuld än kvinnor. Det beror på att dessa män använt fler veckor med studiemedel än kvinnorna i samma kategori och att de i något högre grad har använt sig av merkostnadslån. Män som studerar helt eller delvis utomlands är också den grupp vars skuld ökat mest under 2018. För denna grupp har skulden i genomsnitt ökat med 12 200 kronor eller 4 procent.

Skuldsättningen bland nya återbetalare ökar

Skuldbeloppen hos nya återbetalare har ökat de senaste åren, vilket förklaras av att studiemedlens lånedel höjdes under 2010, 2011 och 2015. Dessutom har ändrade regler för utlandsstudiemedel sannolikt påverkat skuldsättningen. Under 2018 var ökningen dock mindre än den varit på flera år och för dem som läst på grundskolenivå minskade den genomsnittliga skulden med 1 procent. För dem som läst på gymnasienivå var skuldökningen 2 procent och för låntagare på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands 3 procent vardera.

⁷⁹ Se avsnitt 6.7.2 för mer information om antalet nyttjade veckor med studiemedel i olika grupper.

Diagram 6.22 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga 2015–2019, fördelat efter utbildningsnivå och utlandsstudier¹, kronor

Av de låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2019 hade 63 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med dem som blev återbetalningsskyldiga vid ingången av 2018. Andelen som hade en skuld mellan 200 000 och 500 000 kronor ökade med 1 procentenhet under samma period. De som hade en skuld över 500 000 kronor när de blev återbetalningsskyldiga utgjorde 2 procent av låntagarna 2019, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med vad som gällde vid ingången av 2018.

6.5. Inkomster under studietiden

6.5.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en behovsprövning som innebär att studiemedlen reduceras om den studerandes inkomst överstiger den så kallade fribeloppsgränsen. Syftet med fribeloppet är dels att hålla nere kostnaderna för studiemedelssystemet, dels att vara en drivkraft för effektiva studier. Fribeloppet beräknas utifrån prisbasbeloppet och bestäms halvårsvis med utgångspunkt i det antal veckor med studiemedel som beviljas. Fribeloppsgränsen har höjts vid flera tillfällen under de senaste åren. Den senaste höjningen genomfördes 2014. Under 2018 var fribeloppet 88 138 kronor vid 20 veckors heltidsstudier. Det innebär att en studerande som hade studiemedel under ett normalt läsår om 40 veckor kunde tjäna 176 276 kronor utan att studiemedlen reducerades. En studerande som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen får sina studiemedel reducerade med ett belopp som motsvarar 61 procent av den inkomst som överstiger fribeloppet. Reduceringen sker proportionellt på bidragsdelen och på en eventuell lånedel.

6.5.2. Reducering av studiemedel på grund av inkomst

Vid ansökan om studiemedel ska den sökande beräkna sin inkomst för det eller de kalenderhalvår som ansökan avser. Om den beräknade inkomsten överstiger fribeloppsgränsen får den studerande utbetalningar med reducerade belopp.

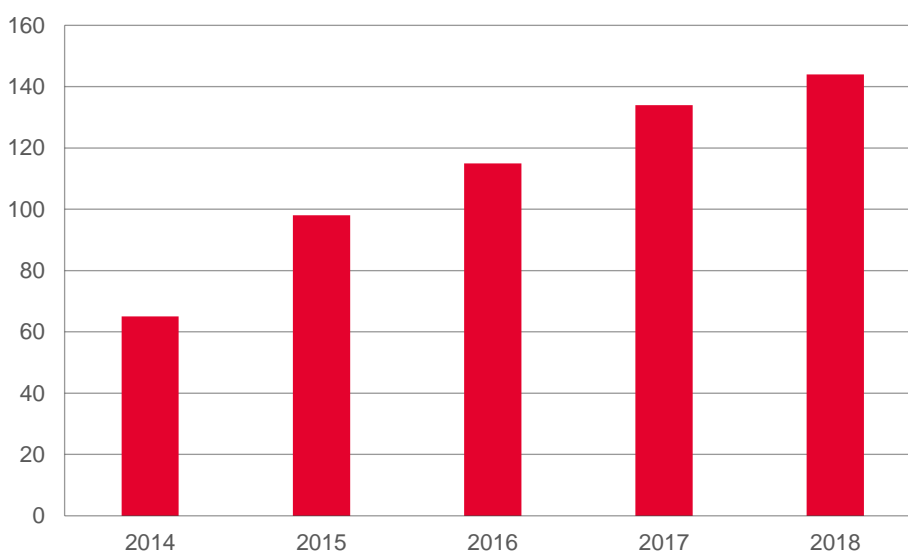
Tabell 6.15 Antal personer som för studieperioden meddelat inkomster över fribeloppsgränsen, fördelat efter kön, 2014-2018

	Kvinnor	Män	Totalt
2014	6 238	3 018	9 256
2015	8 860	4 098	12 958
2016	9 779	4 751	14 530
2017	10 714	5 400	16 114
2018	11 050	5 537	16 587

Under 2018 ökade antalet personer som anmälde inkomster över fribeloppsgränsen med 500 personer eller 3 procent. Av samtliga studiemedelstagare anmälde 3 procent inkomster över fribeloppsgränsen. Kvinnor är överrepresenterade bland dem som anmäler inkomst över fribeloppsgränsen. Under 2018 var andelen kvinnor 67 procent, att jämföra med 60 procent av samtliga studiemedelstagare.

I de reducerade beloppen ingår bara sådana inkomständeringar som gjorts för studietiden. Det förekommer även att studerande anmäler inkomständering efter aktuellt studiehalvår, men innan efterkontrollen av inkomstuppgifterna. Sådana anmälda uppgifter ingår inte i diagram 6.23 utan presenteras i stället i avsnitt 6.5.3.

Diagram 6.23 Reducerade belopp på grund av inkomster över fribeloppsgränsen under studieperioden, miljoner kronor, 2014–2018

Under 2018 reducerades de utbetalda studiemedlen med motsvarande 144 miljoner kronor utifrån de inkomstuppgifter som de studerande själva hade anmält. Det är en ökning med 10 miljoner kronor eller 7 procent jämfört med 2017.

6.5.3. Återkrav av studiemedel på grund av inkomst

Om den studerande anmäler en inkomst först efter att samtliga utbetalningar är gjorda, kräver CSN tillbaka de studiemedel som hen inte har rätt till. En sådan anmälan måste i så fall ske innan efterkontrollen av inkomsten görs.

CSN kontrollerar dessutom alla studiemedelstagare mot överskottet i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslutet om slutlig skatt för året. Denna

kontroll genomförs när den slutliga skatten är fastställd, det vill säga två år efter studieåret. CSN beslutar då om återkrav av studiemedel för dem som har haft inkomster över fribeloppet och inte meddelat detta, eller fått en inkomst som är högre än vad som tidigare meddelats. De senaste tillgängliga uppgifterna om efterkontroll och återkrav gäller studie- och inkomståret 2016.

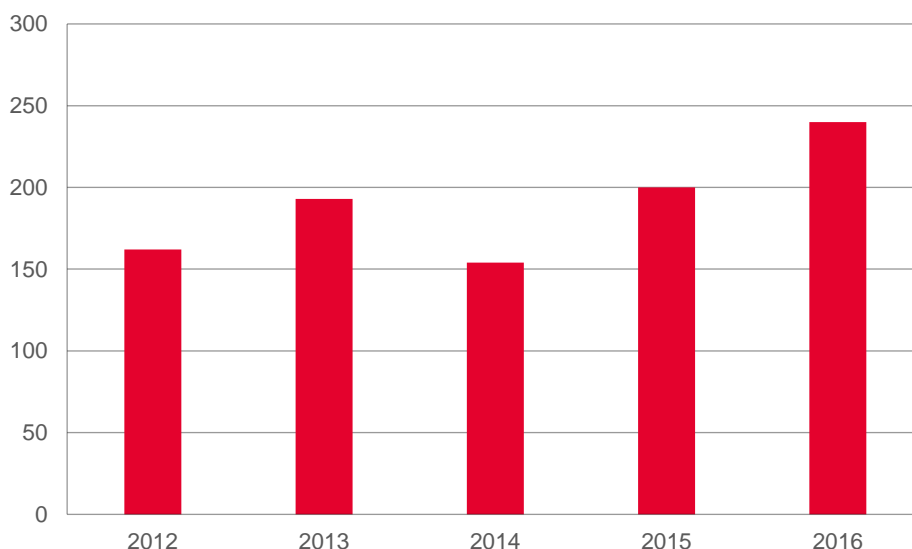
För studier under 2016 har 1 200 personer fått återkrav på grund av en anmäld inkomstökning efter studieperiodens slut, men innan efterkontrollen genomfördes. Det återkrävda beloppet var 14 miljoner kronor. Under 2018 efterkontrollerade CSN inkomsterna för 2016. Antalet personer som fick återkrav i efterkontrollen av inkomst för 2016 ökade med 1 700 personer eller 16 procent jämfört med antalet som fick återkrav av samma anledning för 2015.

Tabell 6.16 Antal personer som fått återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst, fördelat efter kön, studie- och inkomstår 2012-2016

Inkomstår	Kvinnor	Män	Totalt
2012	6 948	4 520	11 468
2013	7 950	5 085	13 035
2014	5 464	3 683	9 147
2015	6 496	4 030	10 526
2016	7 399	4 852	12 251

Av samtliga som under 2018 fick ett beslut om återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst var 60 procent kvinnor.

Diagram 6.24 Återkrävda belopp¹ med anledning av efterkontrollerad inkomst, miljoner kronor, 2012–2016

¹ I uppgifterna ingår samtliga typer av bidrag och lån som återkravsbesluten omfattar.

Under 2018 återkrävdes studiemedel motsvarande 240 miljoner kronor i samband med efterkontrollen av inkomsterna för 2016. Det är en ökning med 39 miljoner kronor eller 20 procent jämfört med 2017 (studie- och inkomståret 2015). Ökningen kan bland annat förklaras av att lånebeloppet höjdes den 1 januari 2015. En annan

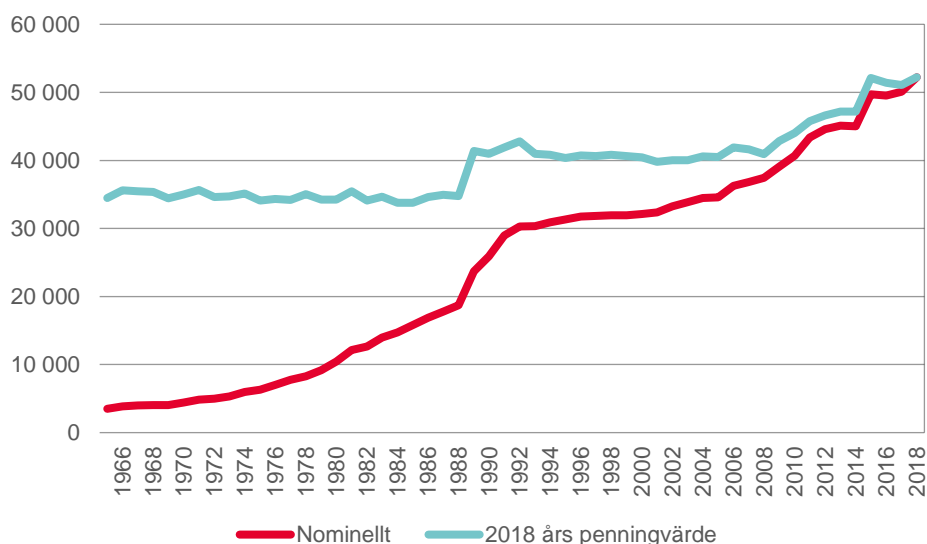
förklaring kan vara att fler personer studerade med studiemedel och arbetade parallellt med studierna.

6.6. Studieekonomi och studiemedlens betydelse för valet att studera

6.6.1. Studieekonomi

Det finns flera sätt att undersöka de studerandes studieekonomi. Vi redovisar här dels uppgifter om studiemedlens köpkraft, dels uppgifter om de studerandes upplevelse av ekonomin under studietiden och studiemedlens tillräcklighet.

Diagram 6.25 Studiemedlens utveckling, fördelat på nominella belopp och 2018 års penningvärde, kronor per kalenderår, 1965–2018¹

¹ Studiemedelsbeloppet avser 20 veckors heltidsstudier med bidrag och grundlån, framräknat i 2018 års penningvärde enligt SCB:s prisomräknare. Statistiska centralbyrån, www.scb.se, (hämtad 2019-01-18).

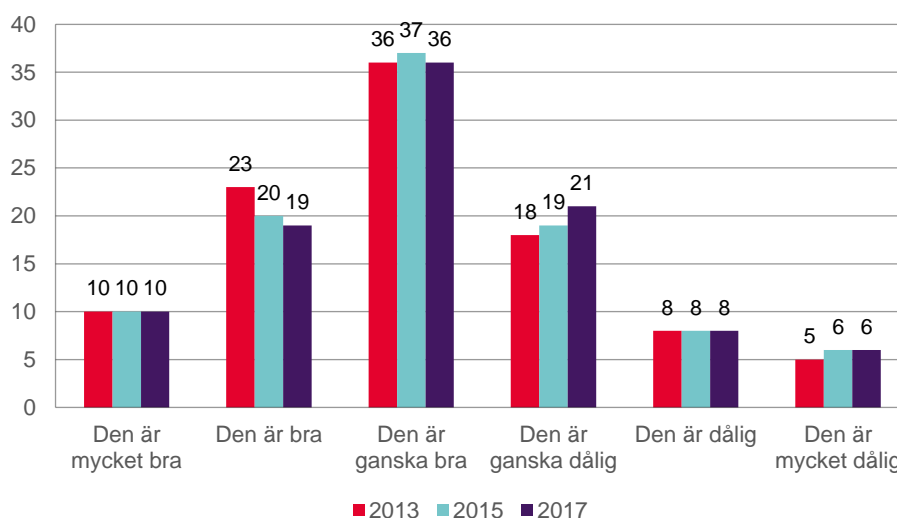
Studiemedlen är knutna till prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet beräknas med utgångspunkt i konsumentprisindex (KPI), vilket innebär att studiemedlen, med en liten eftersläpning, är indexerade i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Det betyder att köpkraften i förhållande till KPI i princip enbart ändras när det fattas politiska beslut som innebär avvikelser i förhållande till indexregleringen. En sådan förändring genomfördes den 1 juli 2018 då totalbeloppet i studiemedlen höjdes som andel av prisbasbeloppet. Det var enbart studiemedlens bidragsdel som höjdes.

En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2015 den dittills högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965. Därefter har köpkraften försvagats marginellt för att åter öka något under 2018, då en ny högstanivå nåddes.

En brist med att mäta köpkraften i förhållande till KPI är att studerande, liksom många andra låginkomstgrupper, har delvis andra utgifter än dem som speglas av KPI. Exempelvis utgör livsmedel och boende en större del av de flesta studerandes utgifter jämfört med befolkningen i stort.

Den ekonomiska situationen för studerande kan även undersökas genom enkätundersökningar. I den senaste undersökningen som CSN genomförde under hösten 2017 framkom att upplevelsen av studieekonomin har försämrats något sedan 2015 bland studerande med studiemedel. I 2017 års undersökning angav 65 procent av de studerande att studieekonomin var ganska bra, bra eller mycket bra. Det är en nedgång med 2 procentenheter sedan 2015, vilket innebär att nedgången fortsatte i samma takt som mellan 2013 och 2015.⁸⁰

Diagram 6.26 Svar på frågan: Hur upplever du att din ekonomi är under studietiden? Studerande med studiemedel, andelar i procent

Studiemedlens lånedel höjdes med cirka 1 000 kronor per månad den 1 januari 2015. Även om långt ifrån alla studerande har lån är det något förvånande att upplevelsen av ekonomin inte har förbättrats efter höjningen. Det är dock viktigt att komma ihåg att den ekonomiska situationen beror på studerandes samlade inkomster och utgifter och inte enbart på studiemedlen. En bidragande orsak till att det skett en mindre försämring av den upplevda studieekonomin kan vara att färre studerande anger att de får ekonomiskt stöd från en partner eller av sina föräldrar.⁸¹

Det förekommer endast små skillnader mellan hur kvinnor och män upplever sin studieekonomi. Yngre har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än äldre och studerande utan barn har en mer positiv upplevelse av studieekonomin än studerande som har barn.

Studiemedlen, bidrag och lån, är avsedda att kunna täcka levnadsomkostnaderna för den som studerar. Av dem som har både bidrag och lån uppger 40 procent att studiemedlen helt täcker deras omkostnader och tre fjärdedelar anser att studiemedlen täcker minst 75 procent av levnadsomkostnaderna. Den andel av låntagarna som anser att studiemedlen helt täcker levnadsomkostnaderna har ökat med 1 procentenhet sedan 2015 medan andelen som upplever att studiemedlen täcker minst 75 procent av omkostnaderna är oförändrad.

⁸⁰ CSN (2018b).

⁸¹ CSN (2018b).

Studiemedlens köpkraft – utveckling för indikatorn

Den indikator om studieekonomi som används för att mäta den rekryterande effekten är studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex. Under 2018 var studiemedlens allmänna köpkraft högre än något tidigare år sedan 1965. Det bör betyda att fler än tidigare kan leva på studiemedlen och att fler därmed rekryteras till studier genom studiemedelssystemet. Det bör även betyda att studiestödet uppfattas som både omfattande och rättvist.

6.6.2. Studiemedlens betydelse för valet att börja studera

Ett sätt att undersöka studiestödets betydelse för valet att börja studera är att låta studiemedelstagarna svara på frågan om de skulle ha påbörjat sina studier även om det inte hade funnits något statligt studiestöd. För de studiemedelstagare som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” kan studiemedlen ha varit avgörande för valet att börja studera. Andelen respondenter som besvarat frågan med något av nej-alternativen har minskat från 50 procent 2013 till 48 procent 2017.

Studiemedlen betyder olika mycket för valet att studera för olika studerandegrupper. Till exempel betyder studiemedlen mer för äldre studerandes val att påbörja studier än för yngres val. Bland studiemedelstagare i åldersgruppen 25–34 år anger 55 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om det inte hade funnits statligt studiestöd. Denna andel är något högre än bland studiemedelstagare som är 34 år eller äldre, där motsvarande andel är 54 procent. Av dem som är yngre än 25 år var dock andelen betydligt lägre, endast 36 procent i denna åldersgrupp angav att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera utan studiestöd.⁸²

6.7. Nyttjande av studiemedel

6.7.1. Andel studerande som har studiemedel

Alla som studerar på en studiestödsberättigande utbildning har inte studiemedel. Det kan bero på att de inte har behov av studiemedel för sin försörjning eller på att de inte har rätt till studiemedel, till exempel med hänsyn till sin ålder eller på grund av att deras tidigare studieresultat inte är tillräckliga. CSN har de senaste åren följt hur stor andel av de studerande som har studiemedel.⁸³ De senaste uppgifterna avser andra kalenderhalvåret 2017.

⁸² CSN (2018b).

⁸³ CSN (2018a).

Tabell 6.17 Andel studerande med studiemedel (bidrag) och andel med studielån av samtliga studerande, fördelat efter kön och skolform, andra halvåret 2017, procent

	Andel med studiemedel (bidrag)			Andel med studielån		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Folkhögskola	48	53	50	28	34	30
Komvux	36	29	33	17	17	17
Universitet och högskola ¹	70	71	70	53	56	54
Yrkeshögskola	77	68	73	59	51	55
Konst- och kulturutbildning	81	76	79	65	63	64

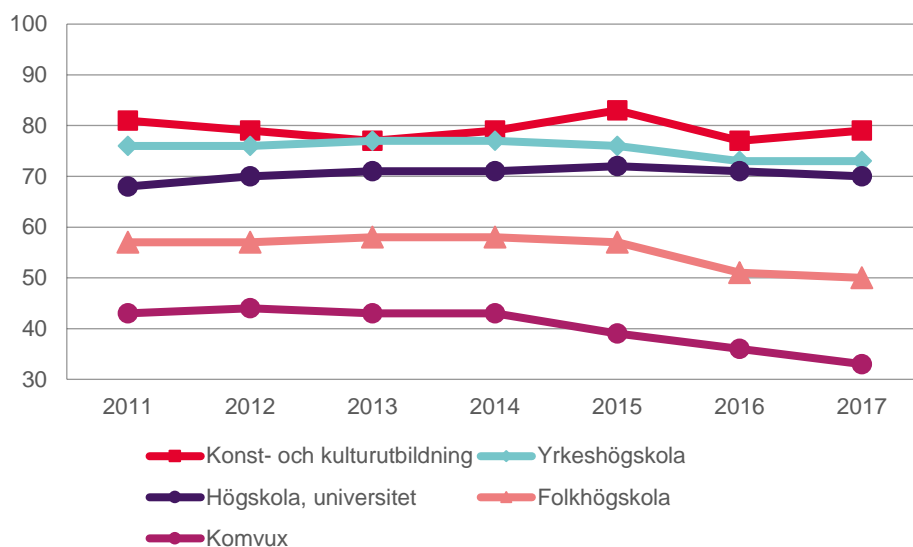
¹ Inklusivt högskolans basår.

Den andel av de studerande som har studiemedel varierade mellan 33 procent av samtliga studerande vid komvux och 79 procent av samtliga som studerade på konst- och kulturutbildning. Andelen som använder studiemedel minskade under 2017 inom folkhögskola, komvux och universitet och högskola. Andelen som använder studiemedel minskade mest bland studerande vid komvux där minskningen var 3 procentenheter. Inom konst- och kulturutbildning ökade andelen med studiemedel med 2 procentenheter jämfört med 2016 och inom yrkeshögskola var andelen oförändrad.

Den andel av samtliga studerande som har studielån varierade mellan 17 procent vid komvux och 64 procent vid konst- och kulturutbildningar. Andelen med studielån minskade med 1 procentenhet vid folkhögskola och 1 procentenhet vid komvux. Andelen med studielån ökade med 1 procentenhet vardera vid universitet och högskola samt vid yrkeshögskola, och med 3 procentenheter vid konst- och kulturutbildning. Orsakerna till att andelen som har studiemedel minskar varierar, exempelvis har studerandegruppens sammansättning förändrats och studier på distansutbildning blir vanligare. Högkonjunkturen har även bidragit till att fler studerande än tidigare har haft andra inkomster än studiestöd som sin huvudsakliga inkomstkälla.⁸⁴

⁸⁴ CSN (2018c).

Diagram 6.27 Andel med studiemedel av samtliga studerande andra halvåret 2011-2017, fördelat efter utbildningsform¹, andelar i procent

¹ I tidsserien för konst- och kulturutbildning ingår även kompletterande utbildningar.

En anledning till att en låg andel av dem som studerar vid komvux använder studiemedel är att majoriteten, 62 procent, studerar på deltid. Inom samtliga skolformer är andelen med studiemedel högre bland dem som studerar på heltid jämfört med dem som studerar på deltid. Exempelvis hade 58 procent av dem som studerade på heltid och 18 procent av dem som studerade på deltid vid komvux studiestöd. Bland studerande vid högskola och universitet hade 88 procent av de heltidsstuderande och 25 procent av dem som studerade deltid, studiemedel. Att nästan alla som läser vid en konst- och kulturutbildning studerar på heltid bidrar därmed till att andelen med studiemedel uppgår till 79 procent.

Andel av de studerande som har studiemedel – utveckling av indikatorn

För att mäta studiestödets rekryterande effekt hos vuxna som har studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå används bland annat indikatorn andelen vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel, av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön. Vi saknar uppgifter för att exakt redovisa indikatorn, men redovisar istället utvecklingen för olika nivåer och skolformer.

På grundläggande nivå på komvux hade 28 procent av kvinnorna och 17 procent av männen studiemedel under 2017. Det är en minskning med 5 procentenheter bland kvinnorna och med 4 procentenheter bland männen jämfört med 2016. Av de kvinnor som studerade på grundskolenivå vid en folkhögskola hade 43 procent studiemedel under 2017 och bland männen som studerade på samma nivå och i samma skolform hade 32 procent studiemedel. Andelen kvinnor med studiemedel på grundskolenivå på folkhögskola ökade med 1 procentenhet jämfört med 2016, medan andelen män minskade med 1 procentenhet.

På gymnasienivå på komvux var det 38 procent av kvinnorna och 33 procent av männen som hade studiemedel. Andelen med studiemedel på gymnasienivå på komvux

minskade marginellt bland både män och kvinnor. På gymnasienivå inom folkhögskolan hade 46 procent av kvinnorna och 54 procent av männen studiemedel under 2017. Andelen kvinnor med studiemedel minskade med 1 procentenhet medan andelen män med studiemedel var densamma som 2016.

De minskande andelarna med studiemedel på grundskolenivå vid komvux tyder på att studiestödets rekryterande effekt minskar för denna grupp. På den gymnasiala nivån, där andelarna var i stort sett oförändrade, måste även den rekryterande effekten bedömas vara oförändrad. Motsvarande förändringar vid folkhögskolan var så små att de inte tyder på någon förändring när det gäller studiemedlens rekryterande effekt.

En indikator som används för att mäta studiestödets rekryterande effekt på eftergymnasial nivå är andelen studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön. Även denna indikator saknar vi möjligheter att redovisa uppgifter för. Istället redovisar vi uppgifter för olika skolformer.

På eftergymnasial nivå på universitet och högskola hade 70 procent av kvinnorna och 71 procent av männen studiemedel under det andra halvåret 2017. Andelarna är oförändrade jämfört med det andra halvåret 2016. Av de kvinnor som studerade på yrkes-högskola hade 77 procent studiemedel och av männen inom samma skolform var andelen med studiemedel 68 procent. Andelen kvinnor med studiemedel var oförändrad jämfört med det andra halvåret 2016, medan andelen män med studiemedel minskade med 1 procentenhet.

Av dem som studerade på konst- och kulturutbildningar under 2017 hade 81 procent av kvinnorna och 76 procent av männen studiemedel. Andelen av kvinnorna som hade studiemedel ökade med 4 procentenheter jämfört med 2016, medan andelen av männen som hade studiemedel var oförändrad. På eftergymnasial nivå på folkhögskola hade 69 procent av kvinnorna och 68 procent av männen studiemedel. Andelen kvinnor med studiemedel minskade med 2 procentenheter jämfört med 2016. Andelen män med studiemedel var oförändrad.

Förändringarna i andelen som har studiemedel på eftergymnasial nivå är relativt små inom både högskolan och yrkeshögskolan. De tyder därmed inte på någon förändring av studiestödets rekryterande effekt. Bland studerande på konst- och kulturutbildning och bland studerande på eftergymnasiala utbildningar inom folkhögskolan kan eventuellt den ökande andelen som tar studiemedel tyda på att studiestödets rekryterande effekt har ökat, åtminstone bland kvinnor.

6.7.2. Antal veckor med studiemedel i olika grupper

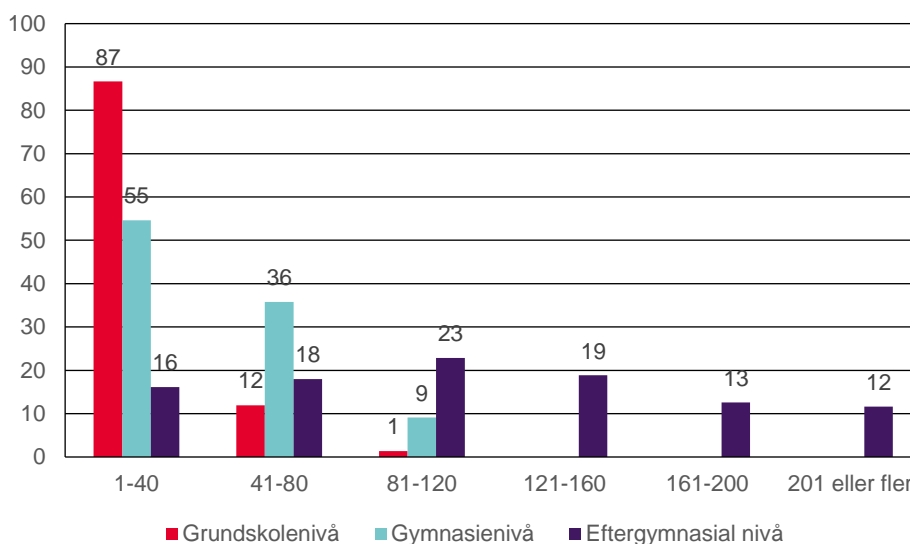
Det finns ingen statistik över hur länge de studerande i genomsnitt har studiemedel. Det beror på att många studerande dels läser fristående kurser med okänd sluttidpunkt, dels växlar mellan studier och annan sysselsättning. Detta gör det svårt att avgöra vem som återkommer med en ny ansökan och vem som inte gör det.

För att ändå ge en bild över hur länge de studerande använder studiemedel har vi tagit fram uppgifter över antalet veckor med studiemedel för studerande med studielån som blir återbetalningsskyldiga på sitt lån. En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studie-

stöd. Många som blir återbetalningsskyldiga har sannolikt studerat färdigt, vilket innebär att antalet studiemedelsveckor i dessa fall bör ge en god indikation på hur länge de studerande har studiemedel.

Av samtliga som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2019 hade 5 700 personer använt studiemedelsveckor på grundskolenivå, 33 300 personer hade använt veckor på gymnasienivå och 60 100 personer hade använt veckor på eftergymnasial nivå. Av dem som blev återbetalningsskyldiga 2019 hade 20 procent haft studiemedel i högst 40 veckor. Det är vanligare med så korta studietider vid studier på lägre utbildningsnivåer än vad det är vid studier på eftergymnasial nivå. Detta hänger både samman med att rätten till studiemedel är mer begränsad och med att utbildningstiden normalt är kortare på de lägre nivåerna.

Diagram 6.28 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2019, fördelat efter utbildningsnivå och antal studiemedelsveckor per nivå, andelar i procent

Många studerande har studiemedel för studier på mer än en utbildningsnivå. I tabellen nedan redovisas dels hur många veckor de studerande i genomsnitt hade studiemedel på en viss utbildningsnivå, dels hur många veckor de studerande har haft studiemedel sammanlagt på alla utbildningsnivåer.

Tabell 6.18 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2019, fördelat efter utbildningsnivå

	Grundskolenivå	Gymnasienivå	Eftergymnasial nivå ²
Antal veckor på aktuell nivå	28	45	119
Antal veckor på samtliga nivåer ¹	81	97	130

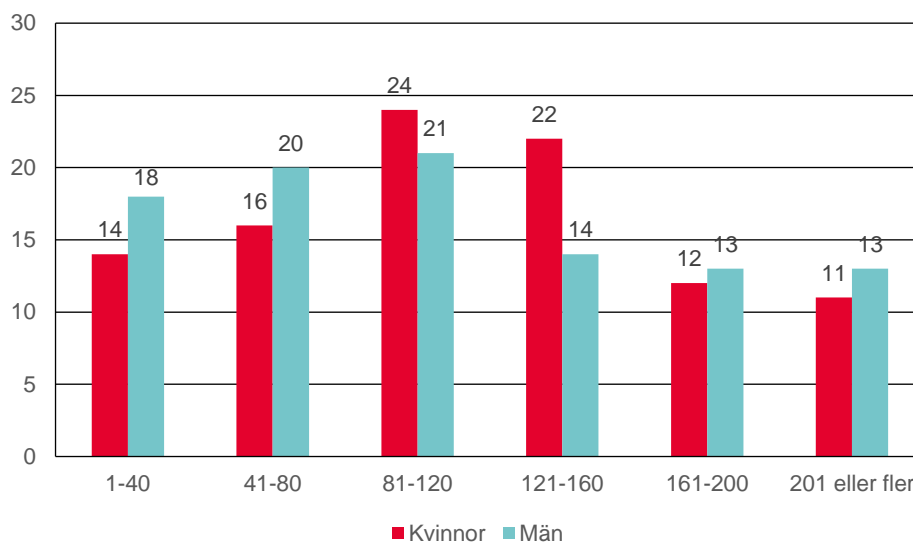
¹ Gäller genomsnittligt antal veckor totalt, inklusive veckor den studerande läst på andra utbildningsnivåer.

² Inklusive utlandsstuderande.

Det genomsnittliga antalet veckor är oförändrat jämfört med 2017 på alla nivåer utom på grundskolenivå. Där har det genomsnittliga antalet veckor minskat marginellt.

En närmare granskning av dem som studerat på eftergymnasial nivå visar att det finns vissa skillnader mellan hur länge kvinnor och män använder studiemedel på eftergymnasial nivå.

Diagram 6.29 Låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2019, fördelat efter kön och veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå, andelar i procent¹

¹ Här ingår endast studiemedelsveckor vid studier på eftergymnasial nivå i Sverige och utomlands, även om de studerande har läst på andra utbildningsnivåer. Redovisningen omfattar 34 400 kvinnor och 25 700 män.

Jämfört med kvinnorna studerar en högre andel av männen antingen kort eller lång tid med studiemedel på eftergymnasial nivå. Bland kvinnorna har 23 procent haft studiemedel för eftergymnasiala studier i mer än 160 veckor jämfört med 26 procent av männen. För kvinnorna är andelen oförändrad jämfört med de som blev återbetalningsskyldiga 2018, medan andelen ökat marginellt för männen.

Kvinnor studerar oftare på medellånga utbildningar, vilket innebär att de har studiemedel för studier motsvarande 2–4 år på heltid. Den här fördelningen har varit relativt stabil över åren och beror på att många kvinnodominerade utbildningar är medellånga, exempelvis utbildningar till socionom och sjuksköterska.

Av dem som blev nya återbetalare 2019 och som har studerat på eftergymnasial nivå var det 49 700 personer som studerade på eftergymnasial nivå enbart i Sverige. Drygt 2 200 personer genomförde sina eftergymnasiala studier enbart utomlands och 8 200 personer studerade både i Sverige och utomlands. Det finns vissa skillnader mellan hur många studiemedelsveckor de tre grupperna har använt.

Tabell 6.19 Genomsnittligt antal veckor med studiemedel på eftergymnasial nivå för låntagare som blivit återbetalningsskyldiga 2015-2019, fördelat på studier i Sverige och utomlands¹

	Studier i Sverige	Studier utomlands	Studier i Sverige och utomlands	Totalt
Återbetalningsskyldiga 2015	112	98	162	118
Återbetalningsskyldiga 2016	112	94	162	118
Återbetalningsskyldiga 2017	112	102	163	116
Återbetalningsskyldiga 2018	112	106	164	119
Återbetalningsskyldiga 2019	112	113	165	119

¹ Enbart eftergymnasiala utbildningar ingår. Från och med dem som blev återbetalningsskyldiga 2017 redovisas inte så kallade förberedande språkkurser utomlands i tabellen.

Den genomsnittliga förbrukningen av studiemedelsveckor bland dem som enbart studerat utomlands fortsätter att öka. Förklaringen är att majoriteten av språkkurserna utomlands omklassificerades från eftergymnasial nivå till gymnasial nivå i samband med reformen av utlandsstudiemedlen 2015.⁸⁵ Språkkurserna, som ofta är korta, redovisas inte längre i denna kategori.

Trots ökningen av antalet veckor vid studier utomlands är förbrukningen av veckor i genomsnitt lägre bland dem som bara har studerat utomlands jämfört med dem som tillbringat hela eller delar av sin eftergymnasiala studietid i Sverige. Många av dem som studerar både i Sverige och utomlands studerar i ett annat land under en termin eller ett år som en del av sin svenska högskoleutbildning. Denna grupp använder i genomsnitt flest studiemedelsveckor. Det är troligt att utlandsstudier i kombination med en svensk högskoleutbildning ofta innebär en längre total studietid.⁸⁶

6.8. Veckobegränsning

6.8.1. Regler och syfte

Studiemedel lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivå och i vissa fall utbildningsbakgrund. Tidsgränserna i studiemedelssystemet ska ge alla studerande möjligheter att slutföra sina studier och ska dessutom uppmuntra snabba och effektiva studier.

En studerande på grundskolenivå som redan har en fullständig grundskoleutbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 40 veckor. Studerande på grundskolenivå som inte har en sådan utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan få studiemedel i ytterligare 20 veckor, det vill säga i sammanlagt högst 100 veckor.

På gymnasienivå kan den som inte har en treårig gymnasieutbildning få studiemedel i högst 120 veckor. Den som har en sådan utbildning eller en motsvarande svensk eller utländsk utbildning kan få studiemedel i högst 80 veckor. För högskolestudier och

⁸⁵ Se avsnitt 6.2.4 för mer information om regelförändringen.

⁸⁶ En tredjedel av de utlandsstuderande anger att utlandsstudierna förlängde deras utbildningstid jämfört med om de studerat hela sin utbildning i Sverige (CSN [2010]).

andra eftergymnasiala studier kan en studerande få studiemedel i högst 240 veckor, vilket motsvarar studier på heltid under tolv terminer.

Bara om det finns synnerliga skäl kan mer studiemedel beviljas än vad som anges i reglerna. Det innebär att möjligheterna är mycket begränsade. Synnerliga skäl kan exempelvis vara en funktionsnedsättning som innebär att studierna tar längre tid.

Studerande över 40 år kan dessutom få studiemedel utöver tidsgränserna, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan i dessa fall exempelvis vara arbetsmarknadsskäl.

6.8.2. Prövning av veckobegränsningen

Den som väljer att ansöka om studiemedel trots att hen har haft studiemedel i så många veckor som regelverket medger får oftast avslag på sin ansökan. Eftersom många studerande sannolikt avstår från att ansöka ger antalet avslag inte en fullständig bild av hur många som har behov av studiemedel under längre tid.

Under 2018 fick 12 000 personer helt eller delvis avslag på grund av att de hade utnyttjat samtliga veckor med studiemedel på en viss utbildningsnivå. Det motsvarar 2 procent av samtliga som ansökte om studiemedel under 2018.

Tabell 6.20 Avslag på grund av veckobegränsningen, fördelat på helt och delvis avslag, samt på utbildningsnivå och utlandsstudier. Antal personer och andelar i procent, 2018

	Helt avslag		Delvis avslag	
	Antal personer	Andel	Antal personer	Andel
Grundskolenivå	504	2	1 707	6,7
Gymnasienivå	846	0,7	3 464	2,8
Eftergymnasial nivå	801	0,2	4 049	1,1
Utlandsstudier	79	0,3	606	1,9

Studerande på grundskolenivå får oftare än studerande på andra nivåer avslag på grund av att veckorna är slut. Under 2018 fick 9 procent av dem som ansökt om studiemedel på grundskolenivå helt eller delvis avslag, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017.

6.9. Åldersgränser

6.9.1. Regler och syfte

Åldersgränsen för studielån ska tillgodose behovet för personer i högre åldrar att studera samtidigt som riskerna för att studielån ska skrivas av hålls nere.

Studerande på grundskole- eller gymnasienivå kan få studiemedel från och med andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.⁸⁷ För studerande på eftergymnasial nivå finns det inte någon nedre åldersgräns.

⁸⁷ Undantag finns för vissa konst- och kulturutbildningar samt behörighetsgivande utbildningar vid statliga universitet och högskolor, vilka finns uppräknade i bilagan till studiestödsförordningen (SFS 2000:655).

Det finns två övre åldersgränser, den ena gäller rätten till studiebidrag och den andra rätten att låna. Studiebidrag lämnas längst till och med det kalenderår en studerande fyller 56 år. Rätten till lån begränsas successivt från och med det år den studerande fyller 47 år. Denna begränsning innebär att det antal veckor som den studerande kan få studielån minskas enligt en så kallad lånetrappa. Den som är 47 år får låna i högst 220 veckor och därefter minskar rätten att låna med 20 veckor per år. Den som är 55 år får låna i högst 60 veckor och den som är 56 år i högst 40 veckor. Tidigare tagna studielån kan minska möjligheten att låna.

Åldersgränserna för rätten till studiemedel har höjts successivt. Den senaste förändringen gjordes den 1 juli 2014 när den övre åldersgränsen höjdes från 54 till 56 år och begränsningen av lån börjar sedan dess vid 47 års ålder istället för som tidigare vid 45 års ålder.

6.9.2. Prövningen av åldersgränser

Under 2018 fick 12 400 studerande som var 47 år eller äldre studiemedel. Av dessa hade 52 procent grundlån. Av dem som ansökte om studiemedel och var 47 år eller äldre fick 420 personer helt avslag på sin ansökan om studielån medan 380 personer bara kunde få lån en del av studietiden.

Under 2018 studerade 480 personer som var 56 år med studiemedel. Av dem hade 38 procent även lån. Det var 850 personer som var 56 år eller äldre som ansökte om studiemedel under 2018, vilket är en ökning med 80 personer eller 9 procent jämfört med 2017. Av dem som ansökte om studiemedel fick 190 personer delvis avslag på sin ansökan på grund av åldersgränsen och 260 personer fick helt avslag eftersom de var äldre än 56 år.

6.10. Studieresultat

6.10.1. Regler och syfte

För att en studerande som tidigare haft studiemedel ska kunna beviljas fortsatta studiemedel krävs att hen har uppnått tillräckliga studieresultat. Kraven på studieresultat syftar till att nå god studieeffektivitet och till att den studerande inte ska kunna ta stora studielån utan att uppnå studieresultat. För att fortsatta studiemedel ska beviljas måste studierna ha bedrivits i normal takt. För en högskolestuderande är kravet att klara minst 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel och därefter 75 procent av studieåtagandet. För en komvuxstuderande gäller att den studerande ska klara minst hälften av sitt studieåtagande under den senaste studieperioden och samtidigt inte ligga efter med mer än 200 poäng under den totala studietiden. För studier på övriga utbildningar krävs det i princip att studieplanen följs. Om studieresultaten inte är tillräckliga, kan den studerande ändå beviljas studiemedel om det finns särskilda skäl.

Från och med den 1 juli 2013 är det möjligt att bortse från bristande studieresultat om de tidigare studierna bedrevs för mer än 10 år sedan. Från och med 2014 tillämpar CSN en ny praxis vid ansökningar om studiemedel för sommarkurser. Sedan dess ska

studieresultat från den senaste beviljningsperioden prövas även inför en sommarkurs. Tidigare prövades resultaten först vid nästa ansökningstillfälle. I maj 2017 ändrades prövningen av studieresultat för delkurser på komvux. Tidigare kunde CSN vid resultatprövningen räkna med inledande delkurser som inte var betygssatta, så länge den studerande inte fått icke godkänt på en senare delkurs. Efter ändringen medräknas enbart betygssatta delkurser vid prövningen av studieresultat.

6.10.2. Prövningen av studieresultat

Under de senaste åren har en rad regel- och rutinändringar genomförts den 1 juli respektive år. För att bättre spegla regeländringarnas effekter och få jämförbarhet redovisas statistiken över bristande studieresultat därför per läsår i stället för per kalenderår.

Det var 445 600 personer som ansökte om studiemedel för läsåret 2017/18. Av dessa fick 9 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat. Det är en liten ökning jämfört med läsåret 2016/17.

Tabell 6.21 Antal och andel personer med avslag på grund av bristande studieresultat, fördelat efter utbildningsnivå och läsår samt andelar i procent av totalt antal sökande¹

	Grundskolenivå		Gymnasienivå		Eftergymnasial nivå		Totalt ²	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
2013/14	1 596	6,7	11 661	10,2	25 554	7,8	38 385	8,4
2014/15	1 573	6,6	11 507	10,1	29 118	8,9	41 857	9,2
2015/16	1 552	6,6	11 302	10,3	29 868	9,2	42 423	9,5
2016/17	1 532	6,7	11 085	10,1	28 787	8,9	41 084	9,2
2017/18	1 980	8,6	11 599	10,6	28 921	8,9	42 085	9,4

¹ Studerande utomlands ingår på den nivå de studerar. Under 2017/18 fick 1 250 personer avslag på sin ansökan om studiemedel för studier utomlands på grund av bristande studieresultat.

² Nettoräknat antal. En person kan förekomma på flera studienivåer under läsåret men totalsumman är nettoräknad, det vill säga en person förekommer bara en gång. Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat är högst bland studerande på gymnasienivå och lägst bland studerande på grundskolenivå. Andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat på grundskolenivå ökade under läsåret 2017/18 med nästan 2 procentenheter. Andelen som får avslag av samma anledning på gymnasienivå ökade med 0,5 procentenhet. Skälet till ökningen är sannolikt att CSN från och med maj 2017 enbart räknar med betygssatta delkurser på komvux.

Av samtliga män som ansökte om studiemedel fick 11 procent avslag på sin ansökan på grund av bristande studieresultat, medan motsvarande andel bland kvinnorna var 8 procent. Andelarna är oförändrade jämfört med läsåret 2016/17.

Få redogör för skäl till bristande studieresultat

En studerande som inte uppnår tillräckliga studieresultat kan trots detta beviljas studiemedel om CSN bedömer att det finns särskilda skäl som påverkat studieresultatet.

Tabell 6.22 **Antal studerande som fått bifall trots bristande studieresultat, fördelat efter läsår och kön¹**

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Antal studerande	3 345	3 251	3 032	3 264	3 420
-Varav andel kvinnor	68	66	66	67	66
-Varav andel män	32	34	34	33	34

¹ Statistik om beslut kan ändras löpande, även efter läsårets slut. Antalsuppgifterna kan därför skilja sig något från uppgifter som presenterats i andra sammanhang.

Totalt prövades ansökningar från 45 000 personer⁸⁸ som hade bristande studieresultat läsåret 2017/18. Av dem fick 8 procent (3 400 personer) bifall med hänsyn till särskilda skäl. Övriga fick avslag. Det är vanligare att kvinnor kan uppvisa skäl som leder till att de beviljas studiemedel trots bristande studieresultat än att män kan det. Under läsåret 2017/18 fick 9 procent av kvinnorna och 6 procent av männen med otillräckliga studieresultat bifall med hänsyn till särskilda skäl.

Under 2015 gjorde CSN en uppföljning av effekterna av den förändrade studieresultatprövningen som genomfördes 2013.⁸⁹ Resultatet visade bland annat att män och kvinnor i huvudsak anför likartade skäl till bristande studieresultat och att egen sjukdom är det vanligaste skälet. Dock avstår hela 80 procent av dem som får avslag på sin ansökan från att anföra några skäl till att de inte har lyckats nå tillräckliga studieresultat.

Andelen som återkvalificerar sig är högst på eftergymnasial nivå

Den som inte kan beviljas studiemedel med hänsyn till särskilda skäl kan återkvalificera sig för nya studiemedel genom att hämta igen de poäng som saknas. För att kunna redovisa och analysera detta behöver vi utgå från avslagen några år tillbaka i tiden.

Av de studerande på eftergymnasial nivå som fick avslag på grund av bristande studieresultat under andra halvåret 2016, hade 75 procent återkvalificerat sig tre läsår senare (till och med den 21 februari 2019) och 43 procent återkvalificerade sig redan samma halvår som de fick avslagsbeslutet. Motsvarande andelar bland dem som fick avslag för studier på gymnasienivå var 59 respektive 28 procent. Bland dem som ansökte om studiemedel för studier på grundskolenivå hade 53 procent återkvalificerat sig tre läsår senare, och 21 procent gjorde det redan samma halvår som avslaget gavs.

Andelen som återkvalificerar sig för nya studiemedel är alltså lägre på grundskole- och gymnasienivå än på eftergymnasial nivå. Andelen som återkvalificerar sig under samma halvår som de fick avslag har minskat marginellt på både eftergymnasial och grundskolenivå, medan den är oförändrad på gymnasienivå.

⁸⁸ Varav vissa fick både avslag och bifall med hänsyn till särskilda skäl.

⁸⁹ CSN (2015).

6.11. Studiemedel vid sjukdom, vård av barn eller närstående

6.11.1. Regler och syfte

Inom studiemedelssystemet finns det en sjukförsäkring för de studerande. Den innebär dels att en studerande som blir sjuk och är helt oförmögen att studera har rätt att behålla studiemedlen under sjukdomstiden, dels att den som tar studielån får lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen.

De veckor med studiemedel som den studerande använder under sjukdomstiden räknas inte in vid beräkningen av det maximala antalet studiemedelsveckor. Detta gäller från den första veckan under sjukdomstiden. Det ställs inte heller något krav på studieresultat för den tid då en studerande är sjuk.

Studerande i Sverige ska anmäla sjukdom till Försäkringskassan och studerande utomlands ska anmäla sjukdom till CSN. De lån som skrivs av finansieras genom att Försäkringskassan varje år för över medel till CSN som motsvarar kostnaden för skuldavskrivningen.

En studerande kan också få behålla sina studiemedel när hen vårdar barn eller närstående. Den som vårdar barn eller närstående under längre tid än 30 dagar kan även få avskrivning av sina lån på motsvarande sätt som vid egen sjukdom. En studerande som studerar med studiemedel och är förälder har också rätt att behålla studiemedlen under högst två veckor om barnet avlider. Rätten gäller om barnet är yngre än 18 år. Lånedelen kan skrivas av för samma tid utan karenperiod. Vård av barn eller närstående och frånvaro vid barns bortgång anmäls till och prövas av CSN.

6.11.2. Egen sjukdom

Under 2018 hade 6 300 studerande godkända frånvarodagar på grund av sjukdom. Det motsvarar 1,3 procent av samtliga studiemedelstagare. Av dem hade 5 400 studerande en godkänd sjukperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarar 1,1 procent av samtliga studiemedelstagare. Tillsammans fick dessa personer 29 300 studiemedelsveckor borträknade på grund av sjukdom, vilket innebär att varje person i genomsnitt fick 5 veckor borträknade under året.

Att mindre än 2 procent av studiemedelstagarna anmäler sjukdom kan tolkas som att många studerande avstår från att anmäla sjukdom till Försäkringskassan. En annan tänkbar orsak skulle kunna vara att regelverket inte är helt känt bland studiemedelstagarna. Under hösten 2017 genomförde CSN en stor enkätundersökning som bland annat innehöll frågor om sjukdom och sjukförsäkring. Resultatet av undersökningen visade att fyra av tio studiemedelstagare som varit sjuka inte visste att de kunde anmäla frånvaron till Försäkringskassan. Nära hälften av dem som kände till möjligheten såg trots det ingen anledning att anmäla sin sjukdom.⁹⁰

⁹⁰ CSN (2018b).

6.11.3. Vård av barn eller närstående

Under 2018 fick 1 400 personer behålla sina studiemedel vid vård av barn, medan 17 personer fick behålla studiemedlen vid vård av närstående.⁹¹ Av dem som vårdade barn hade 520 personer en godkänd frånvaroperiod som var minst en vecka lång och därmed räknades bort från den studerandes maximala antal studiemedelsveckor. Motsvarande antal bland dem som vårdade anhörig var 14 personer. De som vårdade barn fick sammanlagt 1 130 veckor borträknade vilket motsvarar i genomsnitt 2 veckor per person. För dem som vårdade närstående räknades i genomsnitt 4 veckor bort per person.

6.11.4. Skuldavskrivning på grund av sjukdom

Prövningen av skuldavskrivning vid sjukdom för studerande som har lån sker alltid med en viss eftersläpning. Den här rapporten redovisar därför uppgifter om skuldavskrivning för kalenderåret 2017 eftersom uppgifterna för 2018 ännu inte är fullständiga.

Tabell 6.23 Antal personer som fått skuldavskrivning på grund av sjukdom, fördelat efter antal dagar i medeltal och totalt avskrivet belopp, miljoner kronor, 2016-2017¹

	Antal personer	Genomsnittligt antal dagar	Totalt avskrivet belopp, mnkr
2016			
Kvinnor	2 448	60	36,3
Män	754	58	10,6
Samtliga	3 202	59	46,9
2017			
Kvinnor	1 801	59	27,2
Män	517	61	7,9
Samtliga	2 318	60	35,1

Antalet studerande som fick en minskning av sin studieskuld för att de varit helt oförmögna att studera minskade under 2017 jämfört med 2016. Det beror på att CSN har ändrat organisationen för att hantera ärenden om avskrivning av lån för personer som varit sjuka. Det har lett till att dessa ärenden handläggs senare än förut. Att färre ärenden har avgjorts speglar därför inte en minskning av antalet ärenden, utan är en administrativ följd av den ändrade organisationen. Vi har istället fler ärenden som väntar på att bli avgjorda. Arbetssättet har nu åter ändrats med sikte på att kunna återgå till en mer direkt handläggning.

Det avskrivna beloppet per person ökade. Sammanlagt avskrevs 35 miljoner kronor på grund av sjukdom under 2017, vilket motsvarar ett genomsnittligt avskrivet belopp på

⁹¹ Färre än tre personer fick behålla studiemedlen på grund av barns bortgång. Antalet kan inte preciseras på grund av statistiksekretess.

15 100 kronor per person. Det är en ökning med 500 kronor per person jämfört med 2016.

Det genomsnittliga antalet sjukdagar per person ökade från 59 dagar 2016 till 60 dagar 2017. Det innebär att de som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom var sjukskrivna under i genomsnitt 90 dagar. Männerna hade marginellt fler sjukdagar per person jämfört med kvinnorna. Kvinnor är dock överrepresenterade bland dem som får skuldavskrivning på grund av sjukdom. Av dem som fick skuldavskrivning på grund av sjukdom under 2017 var 78 procent kvinnor, medan andelen kvinnliga studerande som tog lån var 59 procent.

Studerande på olika utbildningsnivåer beviljades skuldavskrivning ungefär i enlighet med andelen av studiemedelstagarna som studerade med lån på respektive nivå. Under 2017 var det avskrivna beloppet på eftergymnasial nivå i genomsnitt 15 800 kronor, på gymnasienivå 12 600 kronor och på grundskolenivå 8 800 kronor per studerande.

Skillnaden mellan utbildningsnivåerna beror delvis på att många studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre och följaktligen får skuldavskrivning med ett lägre belopp. Att studerande på grundskole- och gymnasienivå lånar mindre beror i sin tur ofta på att de har studiemedel med det högre bidraget.

Äldre låntagare får oftare skulden minskad jämfört med yngre låntagare. Av dem som fick skuldavskrivning 2017 var 40 procent 30 år eller äldre men bara 22 procent av samtliga studerande med lån tillhör den åldersgruppen. Detta kan tyda på att äldre låntagare oftare är sjuka, att de har mer kunskap om regelverket än yngre studerande eller en kombination av båda alternativen. Det kan också finnas skillnader i benägenheten att anmäla sjukdom i de olika åldersgrupperna.

6.11.5. Skuldavskrivning på grund av vård av barn eller närstående

Under 2017 hade 26 personer frånvaro på grund av tillfällig vård av barn eller närstående under så lång tid att de fick en minskning av sin studieskuld. Sammanlagt fick låntagarna lånet avskrivet med 167 200 kronor, och av dessa avsåg merparten vård av barn. Det genomsnittliga avskrivna beloppet var 6 400 kronor per person.

7. Studiestartsstöd

7.1. Studiestartsstöd – ett nytt studiestöd

Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som infördes den 1 juli 2017. Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Det är dock frivilligt för en kommun att ansluta sig till studiestartsstödet. Om en kommun väljer att använda sig av stödet ska kommunen i nära samarbete med bland annat Arbetsförmedlingen ta fram riktlinjer för hur stödet ska användas. Kommunen fattar beslut om vilka personer som uppfyller vissa av villkoren för stödet och CSN fattar beslut om övriga förutsättningar och betalar ut stödet. Varje kommun som anmält intresse för att använda sig av stödet får en årlig resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

Studiestartsstöd lämnas till personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får inte lämnas till den som har fått studiestöd de senaste tre åren. För att få studiestartsstöd måste man ha varit arbetslös på heltid och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen de senaste sex månaderna i anslutning till studiestart.⁹²

Studiestartsstöd kan vid studier på heltid ges i högst 50 veckor och består enbart av bidrag. Den som studerar på heltid kan få studiestartsstöd med 2 161 kronor i veckan⁹³, och den som har barn kan även få tilläggsbidrag.

De budgetmedel som avsatts för studiestartsstöd var 909 miljoner kronor under 2018. Under 2019 är budgetmedlen ungefär halverade till 440 miljoner kronor. Det har aviserats att studiestartsstödet ska avskaffas från och med 2020.⁹⁴

7.2. Kommuner och medelstildelning

Under 2018 var 280 av Sveriges 290 kommuner anslutna till studiestartsstödet. Totalt fördelades 954 miljoner kronor⁹⁵ och av dem användes 26 procent, 251 miljoner kronor⁹⁶. Detta kan jämföras med att 5 procent av de tilldelade medlen, 23 miljoner

⁹² 4 § förordningen (2017:532) om studiestartsstöd ändras fr.o.m. den 1 mars 2019 till att gälla arbetslöshet i sex månader under en ramtid om tolv månader.

⁹³ 2 208 kronor per vecka under 2019.

⁹⁴ Utgiftsområde 15 Studiestöd, betänkande 2018/19:UbU2, riksdagsskrivelse 2018/19:105.

⁹⁵ Inklusivt övertilldelning beslutad av CSN.

⁹⁶ Under året betalades det ut 255 miljoner kronor varav en del avsåg studieåret 2019. Dessa 255 miljoner, som finns upptagna i tabell 4.1, fördelade sig på 239 miljoner i grundersättning och 16 miljoner i tilläggsbidrag. Mot bakgrund av att studiestartsstödet är nytt och att det var få studerande under 2017 används i detta avsnitt *studier under 2018* som urvalsprincip.

kronor, användes under 2017. Av de medel som fanns beslutade för 2018, 909 miljoner kronor, användes således 28 procent.

Varje ansluten kommun får en årlig resursram, som fastställs med utgångspunkt i kommunens andel av antalet personer i landet i åldern 25–56 år som uppfyller kraven för studiestartsstöd. Av alla anslutna kommuner var det 93 procent som använde något av de medel de tilldelats för 2018.

Den genomsnittliga budgetanvändningen för de kommuner som deltog i satsningen var 26 procent (i förhållande till budget inklusive övertilldelning⁹⁷), men det skiljer sig mycket åt mellan olika kommuner. De kommuner som använde störst andel av sin budget var Nybro, Torsås, Höganäs, Avesta och Hjo.

Tabell 7.1 De tio kommuner som använt störst andel av sin budget 2018, procent

Kommun	Utnyttjad andel av kommunens budget¹
Nybro	112
Torsås	111
Höganäs	97
Avesta	96
Hjo	96
Hallstahammar	95
Kristinehamn	89
Kalmar	81
Tidaholm	81
Habo	78

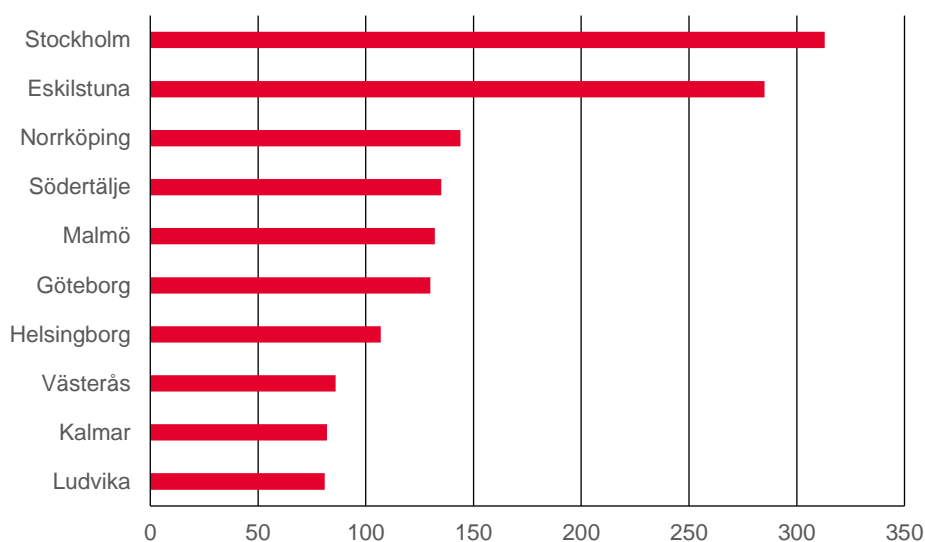
¹ Andelarna överstiger 100 procent om kommunen använt hela sin budget och därefter utnyttjat omfördelat belopp.

Räknat i kronor använde Stockholms kommun mest, med 16,3 miljoner kronor. Därefter följde Eskilstuna (15,1 mnkr), Södertälje (7,5 mnkr) och Malmö (7,2 mnkr).

Under 2018 var Stockholm även den kommun som hade flest studerande med studiestartsstöd, tätt följt av Eskilstuna. Av samtliga studerande med studiestartsstöd kom 6 procent från Stockholm.

⁹⁷ Varje kommun tilldelas mer medel än enligt regeringens beslut. Avsikten är bl.a. att kompensera för att personer avbryter sina studier.

Diagram 7.1 Antal studerande med studiestartsstöd 2018 i de tio kommuner som hade flest studerande

En kommun som bedömer att de inte kommer att kunna använda alla sina tilldelade medel kan meddela detta till CSN. Kommuner som tror att de kommer att kunna rekrytera fler studerande än budgeten medger, ska också meddela detta till CSN. Vi gör årligen, senast den 31 maj, en omfördelning av medel mellan kommunerna. Precis som vid fördelningen av den årliga budgeten baseras omfördelningen på kommunens andel av antal personer i landet som uppfyller kraven för rätt till studiestartsstöd.

Under 2018 var det åtta kommuner som anmälde att de skulle kunna rekrytera fler studerande än deras budget tillät och 38 kommuner som avstod en del av sin budget. Totalt omfördelades 83,5 miljoner kronor. Kalmar, Nacka, Nybro och Höganäs var de kommuner som tilldelades störst summa i omfördelningen, medan Malmö, Västerås och Järfälla lämnade ifrån sig mest. Det var två kommuner, Nybro och Torsås, som använde en del av de medel som de fick i omfördelningen.

7.3. Avslag och bifall

Totalt var det 6 500 personer som ansökte om studiestartsstöd för studier under 2018. Av dessa var 60 procent kvinnor.

Majoriteten, 62 procent, av dem som ansökte var utländska medborgare. Både bland utländska och svenska medborgare är det vanligast att kvinnor ansöker om studiestartsstöd. Av de sökande som hade svenskt medborgarskap var 64 procent kvinnor och bland sökande som hade utländskt medborgarskap var 57 procent kvinnor.

Av de personer som ansökte om studiestartsstöd för studier under 2018, var det 4 800 personer (74 procent) som fick bifall på sin ansökan. Det är en ökning med 6 procentenheter jämfört med 2017. Det var 1 700 personer (26 procent) som fick avslag, 550 personer (8 procent) vars ärende avslutades och 145 personer (2 procent) som vid ingången av 2019 fortfarande väntade på ett beslut.⁹⁸

⁹⁸ En del personer gjorde flera ansökningar. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

Det absolut vanligaste skälet till avslag på ansökan om studiestartsstöd är att personen inte uppfyller arbetslöshetsvillkoret. Under 2018 var det 61 procent av dem som fick avslag som fick det för att de inte varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen under en sammanhängande tid på minst sex månader i anslutning till studiestarten.

Tabell 7.2 **Antal och andel avslag på ansökan om studiestartsstöd för studier under 2018, fördelat efter skäl till avslag**

Skäl till avslag	Antal avslag	Andel av totala antalet avslag ¹
Uppfyller inte arbetslöshetsvillkoret	1 030	61
Obetalda avgifter på studielån	140	8
Studerat med studiemedel inom 3 år	135	8
Inte rätt till svenskt studiestöd	133	8
Övriga skäl ²	684	40

¹ En person kan få avslag av flera skäl. Summan av andelarna överstiger därför 100 procent.

² Övriga skäl inkluderar bl.a. avslag som motiverats med 'fri text', dvs. beslut där avslagsgrunden inte är sökbar.

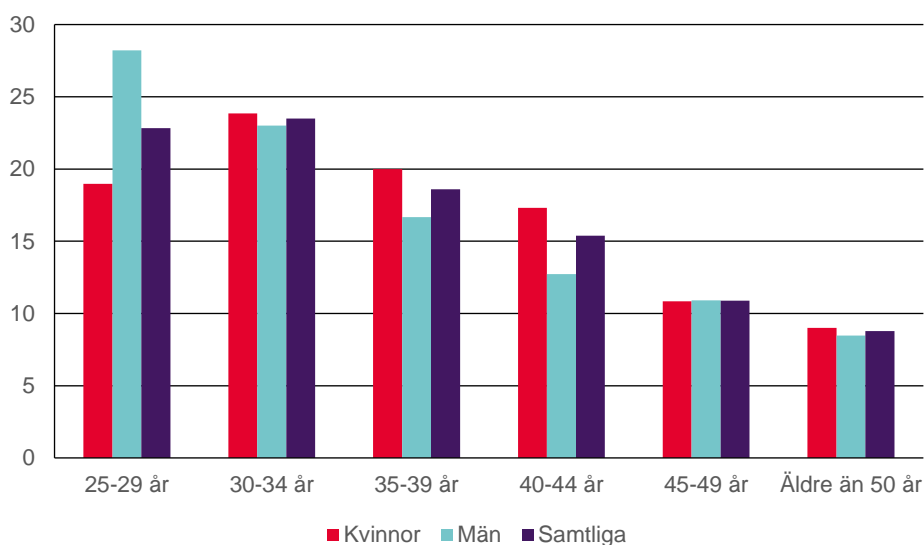
Jämfört med 2017 var det en lägre andel under 2018 som fick avslag på grund av att de inte uppfyllde arbetslöshetsvillkoret. Under 2017 var det 72 procent som fick avslag av den anledningen. Antalet studerande som fick avslag på grund av arbetslöshetsvillkoret under 2018 kan dock vara något högre än det antal som anges, då vissa studerande kan finnas i kategorin ”övriga skäl”.

7.4. De studerande

Antalet personer som fick studiestartsstöd utbetalt under 2018 var 4 900.⁹⁹ Av dem var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Könsfördelningen är därmed jämnare än inom studiemedelssystemet där 65 procent av de studerande vid komvux var kvinnor och 35 procent var män under 2018. I genomsnitt fick varje studerande 47 960 kronor utbetalt i studiestartsstöd under 2018. Beloppet motsvarar 22 veckors heltidsstudier.

⁹⁹ Antal personer som fick studiestartsstöd utbetalt är högre än antalet som fick bifall. Skillnaden beror på att vissa som fick utbetalt sedan fick återkrav eller valde att betala tillbaka studiestartsstödet.

Diagram 7.2 Studerande med studiestartsstöd, fördelat efter kön och ålder, andelar i procent, 2018

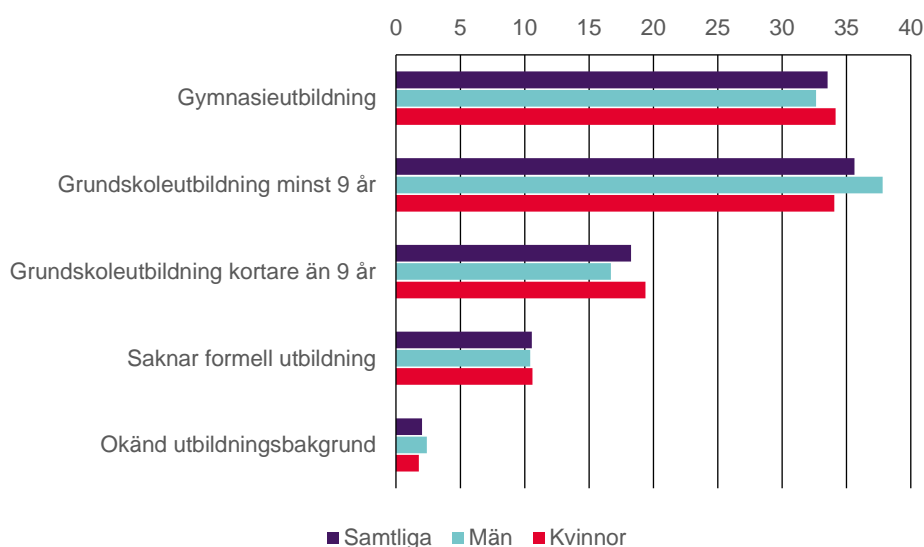
Nästan hälften, 47 procent, av de studerande var mellan 25 och 34 år. Det är vanligare att män studerar med studiestartsstöd i yngre åldrar än att kvinnor gör det. Av männen var 28 procent mellan 25 och 29 år, jämfört med 19 procent av kvinnorna. Andelen som var mellan 25 och 29 år var totalt sett något lägre under 2018 än under 2017, men i övrigt var åldersfördelningen i stort sett oförändrad.

De fem vanligaste medborgarskapsländerna bland studerande med studiestartsstöd för studier under 2018 var Sverige, Syrien, Eritrea, Somalia och Afghanistan.¹⁰⁰ Utländska medborgare utgjorde en majoritet, 65 procent, av de studerande. Under 2017 var andelen studerande med utländskt medborgarskap 62 procent.

När den studerande skickar in sin ansökan om studiestartsstöd till CSN lämnar kommunen även in en uppgift om den sökandes utbildningsbakgrund.

¹⁰⁰ 249 personer, 5 procent av de sökande, saknar medborgarskap vid ansökningstillfället, vilket oftast beror på att deras medborgarskap är under utredning hos Skatteverket.

Diagram 7.3 Studerande med studiestartsstöd, fördelat efter utbildningsbakgrund och kön, andelar i procent, 2018

De flesta studerande med studiestartsstöd har kort tidigare utbildning. Av samtliga studerande under 2018 hade 66 procent högst grundskoleutbildning.¹⁰¹ Andelen med högst grundskoleutbildning eller som hade okänd utbildningsbakgrund var 7 procentenheter lägre än under 2017.

Skillnaderna i utbildningsbakgrund mellan kvinnor och män är små. Det var 34 procent av kvinnorna och 33 procent av männen som hade en gymnasieutbildning sedan tidigare. Det är dock inte känt hur länge de studerat på gymnasial nivå.

Många av de studerande hade barn och kunde därmed få tilläggsbidrag utbetalt. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 2 900 personer som även fick tilläggsbidrag under 2018. Det motsvarar 58 procent av de studerande, vilket var en något högre andel än under 2017. Av dem som fick tilläggsbidrag var 70 procent kvinnor. Andelen kvinnor är lägre än bland studerande med studiemedel.

7.5. Studierna

De flesta som studerar med studiestartsstöd studerar på komvux. Under både 2017 och 2018 var det 90 procent av dem med studiestartsstöd som studerade på komvux och 10 procent som studerade på folkhögskola.

Det är vanligt att studera kurser parallellt på grundskole- och gymnasienivå. Av samtliga studerande med studiestartsstöd var det 66 procent som studerade kurser på gymnasienivå och 54 procent som studerade på grundskolenivå. Av dem som studerade på grundskolenivå var 81 procent utländska medborgare. Bland de svenska medborgarna läste 73 procent kurser på gymnasienivå jämfört med 46 procent av de utländska medborgarna. Andelen deltidstuderande är högst på gymnasienivå där 19 procent studerar på deltid.

¹⁰¹ Här ingår även de med okänd utbildningsbakgrund.

Tabell 7.3 **Antal studerande med studiestartsstöd, fördelat efter studienivå¹, omfattning och kön, 2018**

Kön	Grundskolenivå		Gymnasienivå	
	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid
Kvinnor	300	1 457	391	1 585
Män	174	952	285	1 299
Samtliga	474	2 409	676	2 884

¹ En person kan studera både på grundskole- och gymnasienivå.

I samband med ansökan om studiestartsstöd anger kommunen om den studerandes utbildning är en yrkesutbildning. Vi får även in uppgifter om vilket yrkesområde studierna bedrivs inom samt om utbildningen kan anses vara en bristyrkesutbildning. Av samtliga studerande med studiestartsstöd under 2018 var det 50 procent som studerade på en yrkesutbildning. Motsvarande andel under 2017 var 45 procent. Det är i princip lika vanligt att kvinnor och män studerar en yrkesinriktad utbildning.

De vanligaste yrkesutbildningarna var inom områdena vård och omsorg (38 procent av de studerande på en yrkesutbildning), barn och fritid (20 procent) och fordon och transport (9 procent). De flesta yrkesutbildningarna är inom bristyrkesområden. Av samtliga studerande med studiestartsstöd läste 44 procent på en bristyrkesutbildning under 2018, jämfört med 40 procent under 2017.

7.6. Studiemedel före och efter studierna med studiestartsstöd

Studiestartsstöd är inte avsett att ges till personer som hade kunnat tänka sig att studera med studiemedel. Stödet ska rekrytera personer som inte hade valt att studera om studiemedel varit den enda möjligheten att finansiera studierna. Av den anledningen får studiestartsstöd inte lämnas till den som fått studiemedel inom de tre senaste åren före studierna.

Av samtliga studerande med studiestartsstöd under 2018 var det 17 procent som tidigare, för mer än tre år sedan, haft studiemedel eller rekryteringsbidrag. Under 2017 var det 20 procent av de studerande som hade haft det, det vill säga en något högre andel.

Tabell 7.4 Antal och andel studerande med studiestartsstöd 2018 som tidigare inte haft respektive haft studiemedel eller rekryteringsbidrag¹

	Antal	Andel (procent)
Samtliga studerande	4 919	100
Inte haft studiemedel eller rekryteringsbidrag	4 107	83
Haft studiemedel eller rekryteringsbidrag tidigare ²	812	17
- varav på grundskolenivå	382	8
- varav på gymnasienivå	649	13
- varav på eftergymnasial nivå	46	1

¹ Det är 79 personer som har haft rekryteringsbidrag tidigare. En del av dem har även haft studiemedel.

² En person kan ha haft studiemedel eller rekryteringsbidrag för studier på mer än en utbildningsnivå.

Många av dem som fick studiestartsstöd under 2018 studerar fortfarande med stödet. En del av dem som studerade med studiestartsstöd under 2017 och 2018 studerar dock med studiemedel efter dessa studier. Det kan bero på att veckorna med studiestartsstöd har tagit slut eller på att personen valt att studera något som inte omfattas av rätten till studiestartsstöd, till exempel på eftergymnasial nivå.

Det är 440 personer som har fått studiemedel utbetalt efter tiden med studiestartsstöd. Av dem studerar 190 personer på grundskolenivå, 290 personer på gymnasienivå och 35 personer på eftergymnasial nivå.¹⁰²

7.7. Avbrott i studierna

Under 2018 avbröt 5 procent av de studerande, 270 personer, sina studier med studiestartsstöd helt.¹⁰³ Det är i princip ingen skillnad mellan kvinnor och män vad gäller andelen avbrott.

Ett avbrott i studierna behöver inte nödvändigtvis leda till återkrav. Om den studerande har tagit emot en utbetalning utan att inse att den var felaktig saknas grund för återkrav. Av den anledningen är antalet återkrav på grund av avbrott färre än det antal personer som fått ett beslut om avbrutet studiestartsstöd.

Jämfört med dem som studerar med studiemedel är andelen avbrott i studierna densamma. Av dem som hade studiemedel för studier vid komvux under 2018 avbröt 5 procent studierna helt. Av samtliga studerande med studiemedel avbröt 3 procent studierna.¹⁰⁴

¹⁰² En person kan studera på mer än en nivå.

¹⁰³ Här redogörs för dem vars senaste beslut innehåller en textkod för beslutstexter som avser avbrott. Uppgifterna är därför inte fullständiga.

¹⁰⁴ Uppgifterna är osäkra då antalet studerande som avbryter sina studier baseras på den textkod som finns knuten till beslutet. Sättet att söka fram uppgifterna är dock detsamma för studiemedel som studiestartsstöd.

7.8. Antal med studiestartsstöd – utveckling för indikatorn

Den indikator som används för att mäta den utjämnande effekten är antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön.

Antalet studerande med studiestartsstöd var 4 900 under 2018, varav 58 procent var kvinnor och 42 procent var män. Antalet studerande under det andra halvåret 2017 var 800, med 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Antalet studerande har ökat under 2018, även beaktat att studiestartsstöd bara fanns under det andra halvåret 2017. Både antalet kvinnor och antalet män har ökat och könsfördelningen är i stort sett oförändrad mellan åren. Könsfördelningen är även jämnare än bland komvuxstuderande som har studiemedel.

CSN:s sammantagna bedömning är därmed att studiestartsstödet har bidragit till att studiestödet i högre utsträckning under 2018 än under 2017 utjämnade skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidrog till ökad social rättvisa.

8. Studiestöd för utländska medborgare

8.1. Utländska medborgares rätt till studiestöd

När en utländsk medborgare ansöker om svenskt studiestöd prövar CSN först om personen uppfyller villkoren för att få rätt till svenskt studiestöd. Utländska medborgare kan antingen beviljas rätt till svenskt studiestöd utifrån nationella bestämmelser eller utifrån EU-rätten. Vilka villkor som behöver uppfyllas beror bland annat på vilket studiestöd personen ansöker om eller om personen ska studera i Sverige eller utomlands.

Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det innebär att en utländsk medborgares rätt till svenskt studiestöd kan behöva prövas flera gånger under studietiden. Tidigare fattade vi normalt ett tillsvidarebeslut om en utländsk medborgare hade rätt till svenskt studiestöd enligt de nationella bestämmelserna.

Studiehjälp och studiemedel för utlandsstudier kan som huvudregel endast lämnas till svenska medborgare. Utländska medborgare kan dock jämföras med svenska medborgare i de fall de uppfyller något villkor enligt EU-rätten. Utländska medborgare har då rätt till studiestöd för utlandsstudier på samma villkor som en svensk medborgare.

Utländska medborgare som uppfyller nationella bestämmelser kan ha rätt till studiehjälp för utlandsstudier om studierna är förlagda i Norden. De kan också ha rätt till studiemedel för utlandsstudier om studierna utomlands är en del av ett utbytesprogram.

8.2. Utländska medborgare med svenskt studiestöd

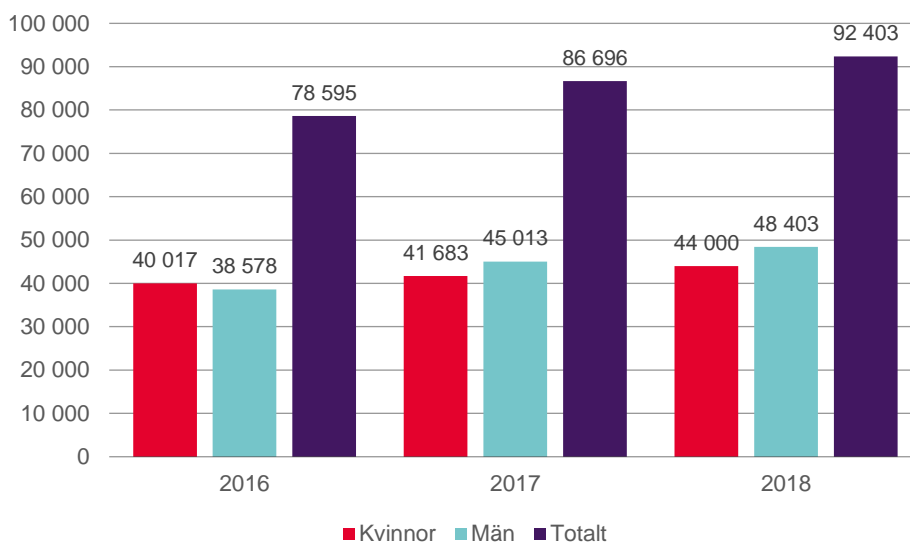
I detta avsnitt redovisas statistik över antalet utländska medborgare som har studerat med svenskt studiestöd under de senaste tre åren. De studerande var utländska medborgare när de ansökte om studiestöd men kan senare ha blivit svenska medborgare. Prövningen av rätt till svenskt studiestöd behöver inte ha skett i anslutning till studier under de år som redovisas här, utan prövningen kan ha gjorts vid ett tidigare tillfälle.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Utländska medborgare som fick beslut före 19 november 2016, och uppfyllde villkoren enligt nationella bestämmelser, fick vanligtvis tillsvidarebeslut av CSN gällande rätten till studiestöd, se avsnitt 8.1.

8.2.1. Fler utländska medborgare med svenskt studiestöd

Under 2018 fick 92 400 utländska medborgare svenskt studiestöd från CSN, vilket motsvarade 10 procent av samtliga som fick studiestöd. Mellan åren 2017 och 2018 ökade antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd med 7 procent. De senaste årens tilltagande migration till Sverige är den enskilt viktigaste förklaringen till ökningen.

Diagram 8.1 Antalet utländska medborgare med svenskt studiestöd 2016–2018, fördelat efter kön^{1,2}

¹ En studerande kan få flera studiestöd under ett år. Det medför att om antalet studerande i diagram över studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd summeras blir summan högre än antalet som redovisas här.

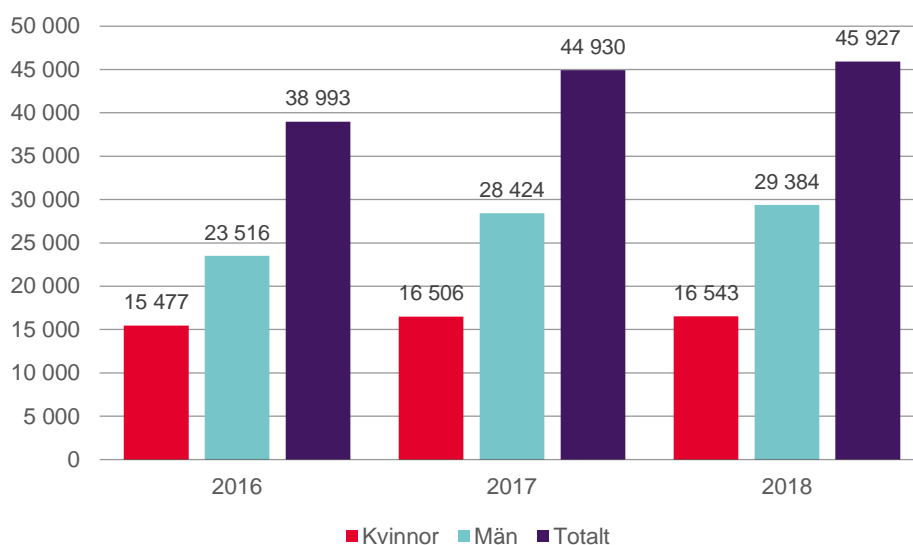
² Uppgift om kön saknas för 59, 67 respektive 92 personer under 2016-2018. Dessa ingår inte i diagrammet.

På senare år har antalet män som varit utländska medborgare och haft studiestöd ökat mer än antalet kvinnor. Sedan 2017 har antalet utländska män som studerar med svenskt studiestöd ökat med 8 procent och antalet kvinnor med 6 procent. Fram till och med 2016 var kvinnorna i majoritet bland de utländska medborgare som hade studiestöd, men sedan 2017 är männen i majoritet. År 2018 var andelen män bland de utländska medborgarna som studerade med svenskt studiestöd 52 procent. Det är samma andel som 2017. Av de utländska medborgare som fick studiestöd 2018 hade de flesta medborgarskap i Syrien (18 procent), Afghanistan (17 procent) och Somalia (8 procent).

8.2.2. Något fler utländska medborgare fick studiehjälp

Antalet utländska medborgare med studiehjälp ökade under 2018 med 1 000 personer eller 2 procent jämfört med 2017. Det innebär att 45 900 utländska medborgare studerade med studiehjälp. En majoritet av dessa var män. Under 2018 uppgick andelen män till 64 procent vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2017. De flesta utländska medborgare som studerade med studiehjälp 2018 hade medborgarskap i Afghanistan (24 procent), Syrien (21 procent) och Somalia (9 procent).

Diagram 8.2 Antalet utländska medborgare med studiehjälp, fördelat efter kön, 2016–2018

Antalet utländska medborgare med extra tillägg ökade under 2018 med 900 personer (4 procent) jämfört med 2017 och män får i högre utsträckning extra tillägg än kvinnor. Av samtliga utländska medborgare som studerade med studiehjälp under 2018 hade 54 procent extra tillägg, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2017. Av samtliga studerande med studiehjälp var det 7 procent som hade extra tillägg under 2018. Att en hög andel av de utländska medborgarna har extra tillägg visar att många av dem lever i hushåll med mycket låga inkomster. Det kan sannolikt bero på att en stor del av de barn och ungdomar som kommer till Sverige som asylsökande är ensamkommande barn. Majoriteten av dem är män.¹⁰⁶

Mindre än 1 procent av samtliga utländska medborgare med studiehjälp hade inackorderingstillägg under 2018. Bland samtliga studerande med studiehjälp var motsvarande andel 2 procent.

Antalet utländska medborgare som fick lärlingsersättning under 2018 var 1 000 personer. Antalet ökade med 67 procent jämfört med föregående år. En stor del av ökningen beror på att studerande vid introduktionsprogram kan få lärlingsersättning från och med den 1 augusti 2018. Andelen utländska medborgare av dem som studerar vid ett introduktionsprogram är hög.¹⁰⁷

Av de utländska medborgare som fick studiehjälp under 2018 var det 140 personer som studerade utomlands, det var 11 personer fler än under 2017. Utöver de studerande som får studiehjälp för utlandsstudier utbetalt direkt från CSN får ett antal studerande studiehjälp via Försäkringskassan utifrån bestämmelserna i EU:s förordningar om samordning av familjeförmåner. Det är stödformerna studiebidrag och extra tillägg som faller inom ramen för detta regelverk. Uppgifter finns dock endast tillgängliga för de studerande där Sverige är så kallat primärt utbetalningsland. Det var

¹⁰⁶ Migrationsverket, tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2018*

¹⁰⁷ Skolverket, tabell: *Sökande till gymnasieskolan, efter svensk och utländsk bakgrund*

490 utländska medborgare som fick studiehjälp för studier utomlands utbetalt via Försäkringskassan.

Tabell 8.1 Antalet utländska medborgare¹ med extra tillägg, inackorderingstillägg och lärlingsersättning 2016–2018, fördelat efter kön

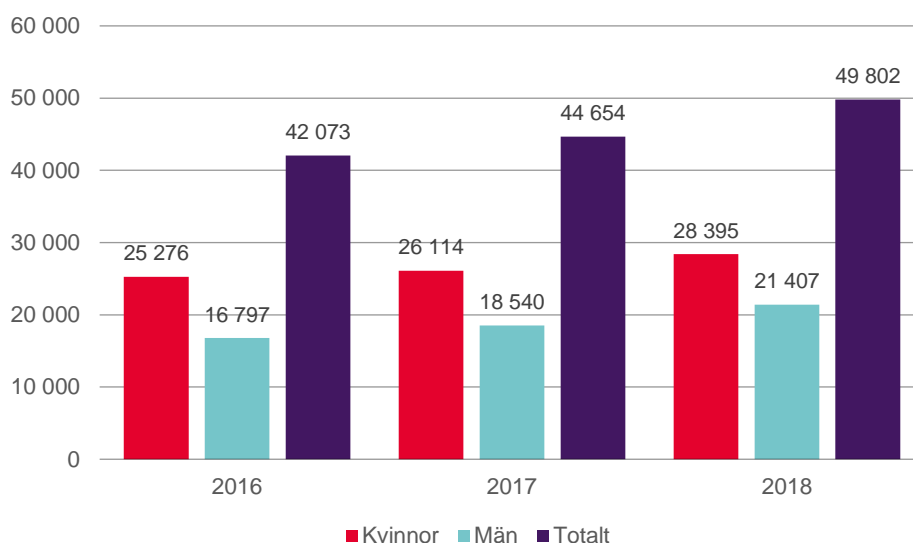
	Kvinnor	Män	Totalt
2016			
Extra tillägg	6 092	13 141	19 233
Inackorderingstillägg	112	101	213
Lärlingsersättning	199	326	525
2017			
Extra tillägg	6 542	17 159	23 701
Inackorderingstillägg	105	118	223
Lärlingsersättning	231	387	618
2018			
Extra tillägg	6 463	18 136	24 599
Inackorderingstillägg	80	113	193
Lärlingsersättning	316	719	1 035

¹ Personer som var utländska medborgare när de ansökte om stödet. Vissa kan senare under året ha fått svenskt medborgarskap.

8.2.3. Ökning av antalet utländska medborgare med studiemedel

Under 2018 studerade 49 800 utländska medborgare med studiemedel, vilket är en ökning med 5 100 personer eller 12 procent sedan föregående år. Antalet män ökade med 15 procent medan antalet kvinnor ökade med 9 procent. Av de utländska medborgare som studerade med studiemedel 2018 hade de flesta medborgarskap i Syrien (11 procent), Afghanistan (11 procent) och Somalia (9 procent).

Diagram 8.3 Antalet utländska medborgare med studiemedel 2016–2018, fördelat efter kön

Även om andelen män ökar mest bland de utländska medborgarna med studiemedel är kvinnorna i majoritet. Under 2018 uppgick andelen kvinnor till 57 procent, vilket är en minskning med 1 procentenhet sedan föregående år.

Tabell 8.2 Antal och andel utländska medborgare med studiemedel 2018, fördelat efter kön och utbildningsnivå. Andelar i procent.

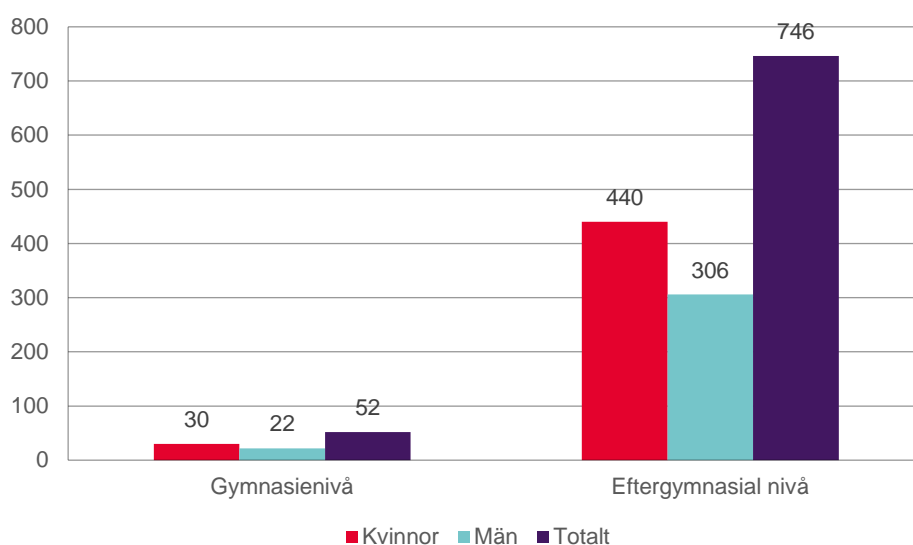
	Kvinnor	Andel av kvinnorna	Män	Andel av männen	Totalt	Andel totalt
Grundskolenivå	9 475	33	5 396	25	14 871	30
Gymnasial nivå	14 764	52	12 657	59	27 421	55
Eftergymnasial nivå	8 667	31	6 075	28	14 742	30
Totalt ¹	28 395		21 407		49 802	

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan av andelarna blir därför större än 100 procent.

Majoriteten av de utländska medborgarna studerar med studiemedel på gymnasial nivå. Under 2018 studerade 52 procent av kvinnorna och 59 procent av männen på gymnasial nivå.

Av de utländska medborgarna med studiemedel var det 790 studerande som fick studiemedel för studier utomlands 2018. Det är en ökning med 10 procent jämfört med föregående år. Av dessa var det 94 procent som studerade på eftergymnasial nivå. Av de utländska medborgare som fick studiemedel för studier utomlands 2018 var 59 procent kvinnor. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017. Av de utländska medborgare som studerade med studiemedel utomlands 2018 hade de flesta medborgarskap i Polen (20 procent), Finland (8 procent), Storbritannien och Tyskland (7 procent).

Diagram 8.4 Antalet utländska medborgare med studiemedel utomlands 2018, fördelat efter nivå och kön¹

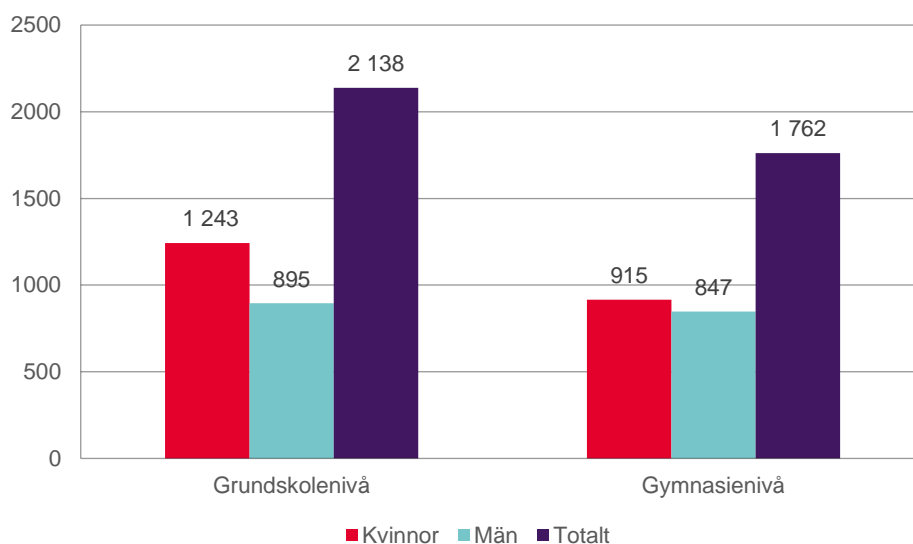

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår

8.2.4. Utländska medborgare med studiestartsstöd

I juli 2017 infördes ett nytt studiestöd, studiestartsstödet. Under 2018 var det 3 200 utländska medborgare som fick studiestartsstöd. Majoriteten, 55 procent, av de utländska medborgarna med studiestartsstöd var kvinnor. Av de utländska medborgarna med studiestartsstöd var det 55 procent som studerade på grundskolenivå.

Diagram 8.5 Antalet utländska medborgare med studiestartsstöd 2018, fördelat efter kön och utbildningsnivå¹

¹ En studerande kan läsa på flera nivåer under ett kalenderår. Summan överstiger därför antalet utländska medborgare med studiestartsstöd under 2018.

Av de utländska medborgare som studerade med studiestartstöd 2018 hade de flesta medborgarskap i Syrien (50 procent) och Eritrea (15 procent). För 8 procent saknades uppgift om medborgarskap.¹⁰⁸

8.3. Prövning av rätten till svenskt studiestöd

I detta avsnitt redovisas uppgifter över prövningen av utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd under 2018.¹⁰⁹ Det innebär att vi redovisar siffror om de utländska medborgare som fått beslut, bifall eller avslag, om rätten till svenskt studiestöd enligt nationella bestämmelser eller enligt EU-rätten. De utländska medborgare som omfattas av särskilda skäl enligt de nationella bestämmelserna är exempelvis personer som har uppehållsrätt eller uppehållstillstånd grundat på familjeanknytning till en förälder. Även studerande som har en särskild förordnad vårdnadshavare eller som är placerad i familjehem eller på institution (exempelvis HVB-hem) omfattas av särskilda skäl till och med det år hen fyller 20 år.

8.3.1. Fler utländska medborgare prövas för rätt till svenskt studiestöd

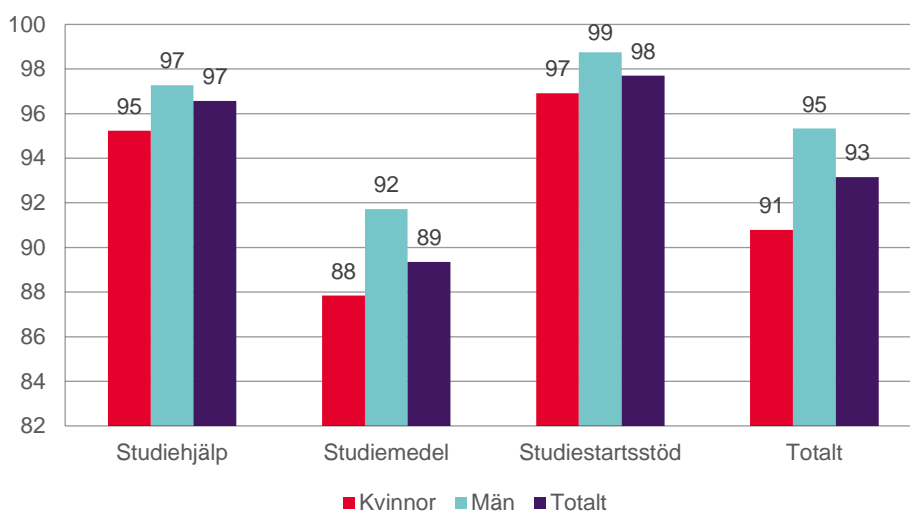
Under 2018 prövade CSN 54 800 utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det är en ökning med 54 procent eller 19 100 personer jämfört med 2017. Männens andel av samtliga prövade ärenden var 52 procent vilket var en minskning med 1 procentenhet jämfört med föregående år.

Totalt uppfyllde 93 procent av de sökande, 51 100 personer, villkoren för rätt till svenskt studiestöd som utländsk medborgare under 2018. Av dessa var det 3 700 personer eller 7 procent som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten. Andelen kvinnor som uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd enligt EU-rätten var 66 procent eller 2 400 personer.

¹⁰⁸ Att en utländsk medborgare saknar nationalitet beror vanligtvis på att personens nationalitet är under utredning.

¹⁰⁹ Alla utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd har prövats under året ingår i redovisningen. Det innebär att även utländska medborgare som tidigare har haft svenskt studiestöd med stöd av ett tidsbegränsat beslut fattat före 2017 ingår i redovisningen i de fall de har ansökt om studiestöd för en ny studieperiod och det därmed prövats på nytt om de har rätt till svenskt studiestöd. För ytterligare information om prövningen av de nationella bestämmelserna om rätt till svenskt studiestöd, se CSNFS 2006:7.

Diagram 8.6 Andel utländska medborgare som uppfyllt villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2018, fördelat efter kön och studiestöd. Andelar i procent.¹

¹ Observera att axeln är bruten och börjar vid 82.

Av alla som prövades ansökte 26 000 personer om studiehjälp, 25 500 personer om studiemedel och 3 400 personer om studiestartsstöd. Antalet utländska medborgare som ansökte om studiehjälp ökade med 7 400 personer under 2018 och antalet utländska medborgare som ansökte om studiemedel ökade med 7 600 personer, jämfört med 2017. Antalet som ansökte om studiestartsstöd ökade med 2 700 personer under 2018.¹¹⁰

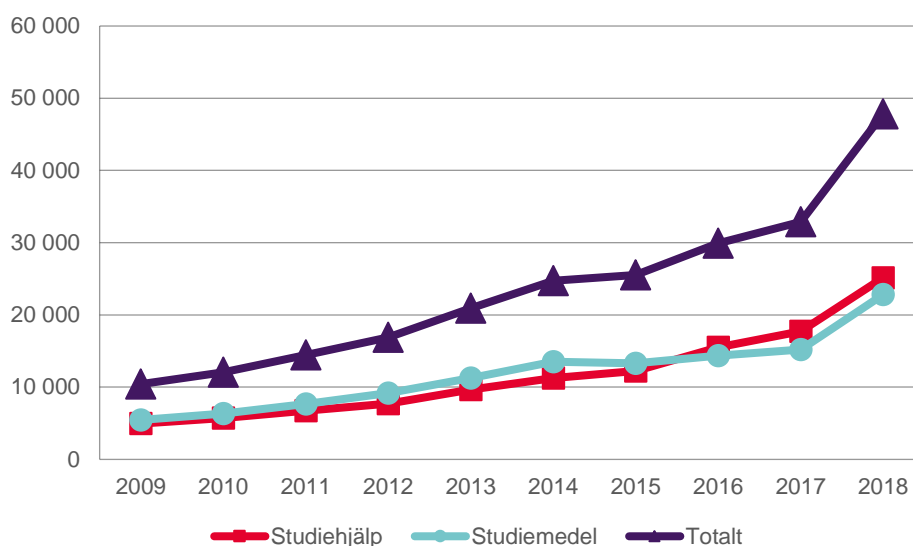
Av dem som ansökte om studiehjälp var 65 procent män och 35 procent var kvinnor. Andelen män minskade med 2 procentenheter jämfört med 2017. Av dem som ansökte om studiemedel var 39 procent män och 61 procent kvinnor. I denna studerandegrupp ökade andelen män med 2 procentenheter. Av dem som ansökte om studiestartsstöd var 43 procent män och 57 procent kvinnor. Bland dessa studerande ökade andelen kvinnor med 2 procentenheter.

En högre andel av dem som ansökte om studiehjälp uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd jämfört med dem som ansökte om studiemedel. Det beror på att regelverket är mer generöst för utländska medborgare som är yngre än 20 år, vilka oftast studerar med studiehjälp. Dessutom är delar av studiehjälpen familjeförmåner enligt EU-rätten.¹¹¹ Studiestartsstödet står däremot för den högsta andelen utländska medborgare som uppfyller villkoren för svenskt studiestöd, utifrån antalet prövade ärenden. Det är sannolikt att kommunerna rekryterar personer som de anser uppfyller kraven för stödet innan ansökan skickas in till CSN och att de utländska medborgare som ansöker i stor utsträckning tillhör målgruppen för stödet.

¹¹⁰ Studiestartsstödet infördes vid halvårsskiftet 2017.

¹¹¹ Rätten till familjeförmåner regleras i EU-förordningar, bland annat Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Diagram 8.7 Antal utländska medborgare som prövats och beviljats rätt till svenskt studiestöd, 2009–2018 ^{1,2}

¹ Tidsserien omfattar bara studiehjälp och studiemedel. En tidsserie över studiestartsstödet har inte tagits fram då stödet betalades ut första gången under andra kalenderhalvåret 2017.

² Sedan den 19 november 2016 fattar CSN alltid tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Detta leder till fler beslut på grund av att en person kan komma att prövas flera gånger.

Antalet personer med utländskt medborgarskap, som prövats för och befunnits ha rätt till svenskt studiestöd, har ökat de senaste åren. De huvudsakliga anledningarna till att fler prövas är att CSN från november 2016 fattar tidsbegränsade beslut om utländska medborgares rätt till svenskt studiestöd. Det medför att en person kan prövas flera gånger under året. Ytterligare en anledning är den relativt stora invandringen till Sverige.

8.3.2. Rätten till svenskt studiestöd för utländska medborgare som ansökt om studiehjälp

Det finns vissa skillnader i regelverket för utländska medborgare beroende på vilket stöd den studerande ansöker om och hur gammal personen är. En person som var yngre än 20 år när hen invandrade till Sverige, och som har en föräldraanknytning hit, kan omfattas av fler villkor enligt de nationella bestämmelserna än en studerande som är äldre än 20 år. En person som ansöker om studiehjälp kan även omfattas av fler EU-rättsliga villkor än den som ansöker om studiemedel eller studiestartsstöd, exempelvis har barn till migrerande arbetstagare rätt till studiestöd.

Under 2018 var det 26 000 personer som prövades för rätten till svenskt studiestöd och ansökte om studiehjälp.¹¹² Det var 25 100 utländska medborgare som uppfyllde villkoren för svenskt studiestöd och majoriteten, 66 procent, var män.

Av de utländska medborgare vars rätt till svenskt studiestöd prövades under 2018, var det 92 personer som ansökte om studiehjälp för studier utomlands. Av dem uppfyllde 80 personer villkoren för utländska medborgare.

¹¹² En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

Av de personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiehjälp som utländska medborgare, uppfyllde 2 procent det enligt de EU-rättsliga villkoren.

Tabell 8.3 Antal personer som ansökt om studiehjälp och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2018, fördelat på kön och bifallsgrund.^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd ³	5 823	11 848	17 671
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ⁴	4 603	10 535	15 138
Övriga ⁵	1 241	1 383	2 624
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁶	987	2 880	3 867
Familjeanknytning ⁷	1 225	1 158	2 383
Sysselsättning ⁸	4
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	258	267	525
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	204	213	417
Varaktigt bosatta	26	26	52
Associeringsavtal ⁹	44	55	99
Gästforskardirektiv	5	5	10
Arbetstagare	.	4	..
Anhörig till arbetstagare	39	38	77

¹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

² För uppgifter som inte kan anges används dubbelprickar (..).

³ Nettoräknat, fördelningen av de med permanent uppehållstillstånd innefattar personer som förekommer i båda grupperna.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁵ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁶ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 4, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁸ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁹ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av de utländska medborgare som uppfyllde något nationellt villkor hade de flesta permanent uppehållstillstånd i Sverige. Det var 75 procent av de med permanent uppehållstillstånd som hade flyktingstatus. Jämfört med 2017 är det 4 300 personer fler som fått studiehjälp baserat på permanent uppehållstillstånd. Det är en ökning med 32 procent.

Av dem som uppfyllde rätten till studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 63 procent permanent uppehållsrätt. En EU/EES-medborgare får vanligtvis permanent uppehållsrätt om hen vistas legalt i Sverige i fem år utan uppehåll.

8.3.3. Prövning av rätt till studiestöd för utländska medborgare som har ansökt om studiemedel

Personer som har invandrat till Sverige efter att de fyllt 20 år och som inte har någon föräldraanknytning i landet, omfattas av färre bestämmelser om svenskt studiestöd än yngre sökande. Det gör att äldre personer har färre möjligheter att uppfylla villkoren för att få rätt till studiestöd.

Under 2018 prövades 25 500 utländska medborgare som ansökte om studiemedel för rätten till svenskt studiestöd¹¹³. Av dem som prövades uppfyllde 22 800 personer villkoren, varav andelen kvinnor var 60 och andelen män 40 procent.

Det var 830 utländska medborgare som under 2018 ansökte om studiemedel för studier utomlands. Av dem uppfyllde 600 personer, 73 procent, villkoren för rätt till svenskt studiestöd. De senaste åren har det endast varit små variationer i antalet och andelen utländska medborgare som söker och beviljas studiemedel för studier utomlands.

Av de personer som uppfyllde villkoren för rätt till studiestöd som utländska medborgare under 2018, uppfyllde 86 procent dem enligt de nationella villkoren. Majoriteten av dessa, 68 procent, hade permanent uppehållstillstånd och de flesta var kvinnor.

¹¹³ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

Tabell 8.4 Antal personer som ansökt om studiemedel och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2018, fördelat på kön och bifallsgrund¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd ²	9 380	6 170	15 540
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ³	4 355	4 579	8 934
Övriga ⁴	5 054	1 617	6 671
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁵	347	1 218	1 565
Familjeanknytning ⁶	707	264	971
Sysselsättning ⁷	936	232	1 168
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	202	114	316
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt	994	458	1 452
Varaktigt bosatta	53	35	87
Associeringsavtal ⁸	12	6	18
Arbetstagare	579	297	876
Anhörig till arbetstagare	551	186	737

¹ En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

² Nettoräknet, fördelningen av de med permanent uppehållstillstånd innefattar personer som förekommer i båda grupperna.

³ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁵ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 3, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁶ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁸ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

Av samtliga med permanent uppehållstillstånd hade 57 procent, 8 900 personer, status som flykting eller anhörig till flykting. Det är en ökning med 2 600 personer jämfört med 2017.

Av dem som hade rätt till svenskt studiestöd enligt de EU-rättsliga villkoren var 28 procent migrerande arbetstagare i Sverige och 23 procent var anhöriga till en migrerande arbetstagare i Sverige. Både vad gäller migrerande arbetstagare och

anhörig till migrerande arbetstagare var majoriteten kvinnor. Det var 46 procent som hade permanent uppehålls rätt.

8.3.4. Fler utländska medborgare som har ansökt om studiestartsstöd

Under 2018 prövades 3 400 utländska medborgare för rätten till svenskt studiestöd då de ansökt om studiestartsstöd¹¹⁴. Av dem som prövades uppfyllde 3 300 personer villkoren, varav andelen kvinnor var 57 procent.

De flesta som uppfyllde villkoren för rätt till studiestartsstöd som utländska medborgare under 2018, uppfyllde denna rätt enligt de nationella villkoren och hade permanent uppehållstillstånd. En klar majoritet av de med permanent uppehållstillstånd, 87 procent, hade i sin tur status som flykting eller anhörig till flykting.

Av de utländska medborgare som hade rätt till studiestartsstöd enligt de EU-rättsliga villkoren hade 64 procent av dem permanent uppehålls rätt (PUR). Under 2018 var 70 procent av de utländska medborgare som uppfyllde de EU-rättsliga villkoren kvinnor.

¹¹⁴ En person kan ha ansökt och prövats flera gånger under året

Tabell 8.5 Antal personer som ansökt om studiestartstöd och uppfyllde villkoren för rätt till svenskt studiestöd 2018, fördelat på kön och bifallsgrund ^{1,2}

	Kvinnor	Män	Totalt
Nationell rätt			
Permanent uppehållstillstånd ³	1 766	1 343	3 109
Varav:			
Flyktingar och deras anhöriga ⁴	1 497	1 227	2 724
Övriga ⁵	280	124	404
Flyktingar och deras anhöriga med tidsbegränsade uppehållstillstånd m.m. ⁶	31	53	84
Familjeanknytning ⁷	5	4	9
Sysselsättning ⁸	24	6	30
Särskilda skäl (exkl. flyktingar)	3	7	10
EU-rätt			
Permanent uppehållsrätt (PUR)	18	8	26
Varaktigt bosatta	4	4	8
Associeringsavtal ⁹
Anhörig till arbetstagare	6

¹ För uppgifter som inte kan anges används dubbelprickar (..).

² En person kan ha fått flera beslut under året och därmed förekomma under fler än en kategori i tabellen.

³ Nettoräknat, fördelningen av de med permanent uppehållstillstånd innefattar personer som förekommer i båda grupperna.

⁴ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd som kvotflykting, flykting, alternativt skyddsbehövande, övrig skyddsbehövande, synnerligen/särskilt ömmande omständigheter, Sveriges internationella åtaganden, vissa verkställighetshinder eller som anhörig till någon av de uppräknade.

⁵ Gruppen innefattar personer som har fått permanent uppehållstillstånd på andra grunder.

⁶ Gruppen innefattar dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716) och tillhör någon av de kategorier som räknas upp i fotnot 4, dels personer som har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

⁷ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på familjeanknytning till förälder eller till partner.

⁸ Gruppen innefattar personer som har uppehållsrätt och varaktig anknytning grundad på sysselsättning.

⁹ Avser turkiska barn till turkiska arbetstagare i Sverige.

9. Återkrav

9.1. Studiestöd som betalas ut felaktigt

Studiestöd som betalas ut felaktigt kan krävas tillbaka. Felaktiga utbetalningar kan exempelvis orsakas av att den studerande avbryter sina studier, minskar sin studieomfattning eller har högre inkomst än hen meddelat till CSN. Eftersom studiemedel betalas ut i förskott, innebär ett avbrott ofta att den studerande redan har fått studiemedel även för tiden efter avbrottet. Detta medför att beslut om återkrav är relativt vanliga inom studiemedelssystemet.

Innan CSN kan fatta ett beslut om återkrav, ska det prövas om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig. Vi ska inte fatta beslut om återkrav om den studerande tagit emot pengarna i så kallad god tro, det vill säga om hen inte har förstått att utbetalningen var felaktig. Vid en inkomstökning görs emellertid ingen prövning av om den studerande insett eller borde ha insett att en utbetalning var felaktig.

CSN fattar i regel beslut om återkrav per kalenderhalvår. Den som får ett återkrav ska betala det omedelbart. På återkrav av studiemedel utgår ränta från den dag pengarna betalas ut. Under 2018 var räntan på återkrav 2,3 procent. Vi medger betalningsplaner om det finns skäl för detta.

I vissa fall får ett beslut om studiemedel ändras så att det belopp som har betalats ut för mycket dras av från kommande utbetalningar. Redovisningen i detta kapitel omfattar inte sådana avräkningar.¹¹⁵

Studerande i gymnasieskolan kan få återkrav av studiehjälp. Om den studerande är myndig när studiehjälpen betalas ut, blir hen själv mottagare av beslutet och betalningsskyldig för återkravet. Är den studerande däremot omyndig när studiehjälpen betalas ut, blir normalt den förälder som tog emot utbetalningen betalningsskyldig för återkravet. Studiehjälp betalas ut i efterskott och omfattar oftast små belopp i förhållande till studiemedelsbeloppen. På återkrav av studiehjälp tas det ut ränta först när förfalldatumet har passerat.

Ibland kan det finnas möjlighet att justera felaktigt utbetalad studiehjälp mot kommande utbetalningar inom samma läsår. Beslut om justeringar är inga återkrav och ingår inte heller i detta avsnitt.

9.2. Återkravsbeslut och orsaker

Under 2018 fattade CSN 64 700 beslut om återkrav, vilket är en ökning med 5 100 beslut jämfört med 2017. Det motsvarar en ökning med närmare 9 procent. Antalet beslut om återkrav har ökat inom alla stödformer. Ökningen beror delvis på fler återkrav orsakade av inkomster över fribeloppsgränsen (se även avsnitt 6.5.3). Att antalet återkravsbeslut för studiehjälp har ökat kan bero på att fler studerar med

¹¹⁵ Under 2018 avräknades på detta sätt 82 miljoner kronor för 19 200 studiemedelstagare.

studiehjälp, samt på att andelen studerande som får sina utbetalningar stoppade på grund av ogiltig frånvaro ökar (se avsnitt 5.2.1).

Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017 och betalades ut till 4 900 personer under 2018. Därför är antalet beslut om återkrav av denna stödform lågt.

Tabell 9.1 Antal beslut om återkrav, fördelat efter stödform, 2015–2018

Beslutsår	Studiehjälp ¹	Studiemedel	Studiestartsstöd ²	Totalt
2015	16 869	44 777	-	61 646
2016	16 690	38 288	-	54 978
2017	18 456	41 179	16	59 642
2018	20 373	44 161	375	64 748

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

² Studiestartsstödet infördes den 1 juli 2017.

Även antalet personer som fick återkravsbeslut ökade under 2018 jämfört med 2017, med 1 100 personer för studiehjälp och med 1 900 personer för studiemedel. När det gäller återkrav av studiehjälp ökade antalet män som fick återkravsbeslut med 10 procent, medan antalet kvinnor ökade med 2 procent. För studiemedel ökade antalet personer som fick återkravsbeslut med 4 procent bland män och med 7 procent bland kvinnor.

Tabell 9.2 Antal studerande som fått återkravsbeslut, fördelat efter stödform och beslutsår, 2017–2018

	2017			2018		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Studiehjälp¹						
-Antal personer med återkrav	6 284	9 702	15 986	6 382	10 686	17 068
Studiemedel						
-Antal personer med återkrav	18 982	13 864	32 846	20 304	14 475	34 779

¹ I studiehjälp ingår även återkrav av Rg-bidrag och lärlingsersättning.

Det genomsnittligt återkrävda beloppet per återkravsbeslut, exklusive ränta, var 7 700 kronor under 2018. Det är i stort sett oförändrat sedan 2017. För återkrav av studiehjälp var det genomsnittligt återkrävda beloppet 1 100 kronor, för återkrav av studiemedel 10 700 kronor och för studiestartsstöd 6 900 kronor.

Den vanligaste orsaken till återkrav är att inkomster över fribeloppsgränsen upptäcks i samband med CSN:s efterkontroll av inkomster. Denna beslutsorsak gäller endast återkrav av studiemedel och studiestartsstöd.¹¹⁶ Inkomster över fribeloppsgränsen ger också de högsta genomsnittliga återkravsbeloppen.

Ogiltig frånvaro är den vanligaste orsaken till återkrav av studiehjälp och den näst vanligaste orsaken till återkrav totalt sett. Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast

¹¹⁶ Det fattades dock inga beslut om återkrav av studiestartsstöd på grund av inkomster över fribeloppsgränsen under 2018. Under 2018 efterkontrollerades inkomster för 2016 och studiestartsstödet infördes först den 1 juli 2017.

återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar. Därför är det genomsnittligt återkrävda beloppet betydligt lägre för återkrav på grund av ogiltig frånvaro jämfört med återkrav av andra orsaker.

Tabell 9.3 Antal beslut om återkrav och genomsnittligt återkrävt belopp, fördelat efter orsak, kronor, 2018¹

	Antal återkravsbeslut	Genomsnittligt återkrävt belopp
Efterkontrollerad inkomst ²	18 591	13 452
Ogiltig frånvaro ³	15 664	1 117
Minskad studieomfattning	9 906	8 305
Studieavbrott	9 811	6 772
Inkomständring	4 353	9 602
Övrigt	6 425	5 898
Totalt	64 748	7 660

¹ Varav 370 återkravsbeslut avser tilläggsån, då inkomsten vid efterkontrollen visat sig vara för låg för att ge rätt till tilläggsån.

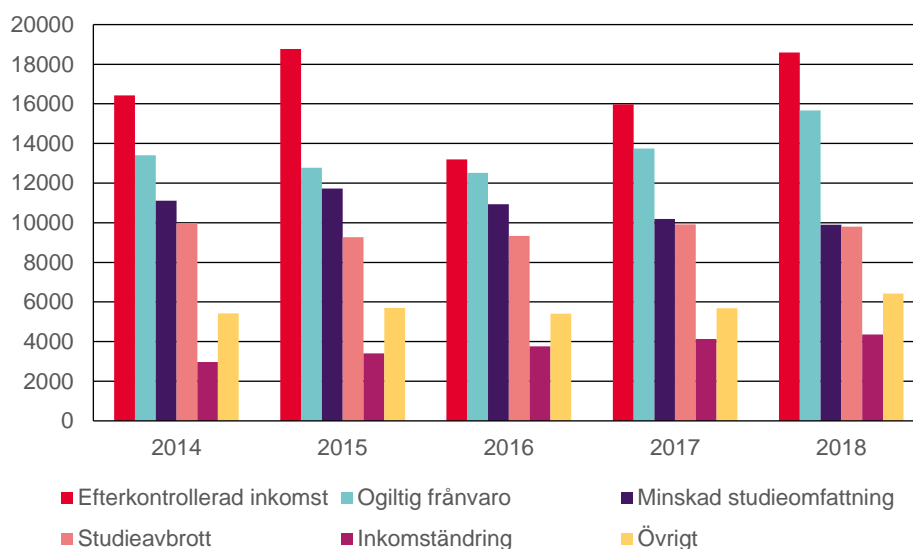
² Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

³ Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Antalet återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst ökade med 16 procent under 2018. Av de återkrav som beslutades under året berodde 29 procent på efterkontrollerad inkomst.

Under 2016 minskade antalet återkravsbeslut som berodde på efterkontrollerad inkomst. Det berodde på att fribeloppet höjdes 2014, vilket var det inkomstår som efterkontrollerades under 2016. Antalet återkravsbeslut på grund av efterkontrollerad inkomst har sedan ökat igen, och var under 2018 tillbaka på nästan samma nivå som under 2015.

Diagram 9.1 Antal återkravsbeslut fördelat efter orsak¹, 2014-2018

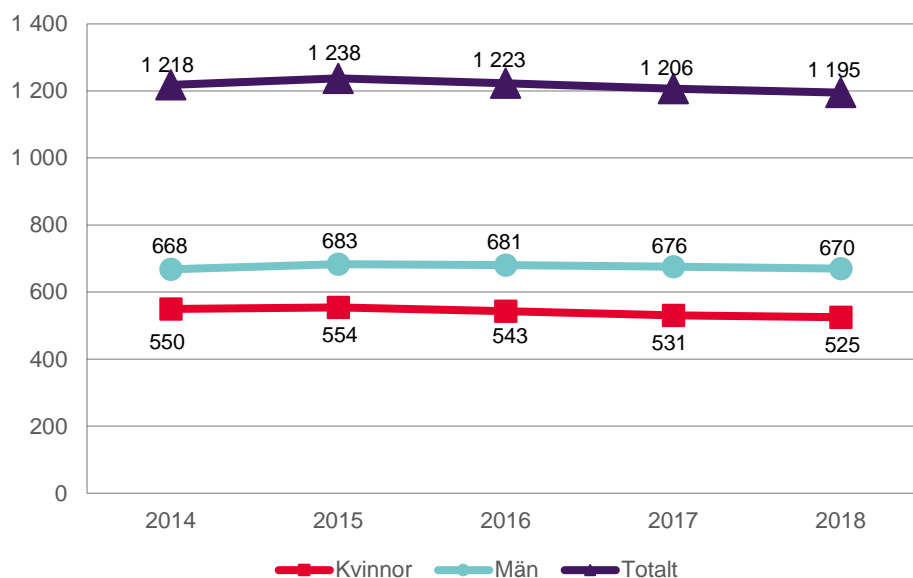
¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel och beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

Antalet återkrav som beror på ogiltig frånvaro har ökat jämfört med 2017, medan återkrav som berodde på minskad studieomfattning och studieavbrott har minskat något.

9.3. Återkravsskulder

Den utestående fordran på återkrav var 1,2 miljarder kronor den 31 december 2018. Det är en minskning med 1 procent jämfört med 2017. Männens andel av återkravsfordran var 56 procent och kvinnornas andel var 44 procent.

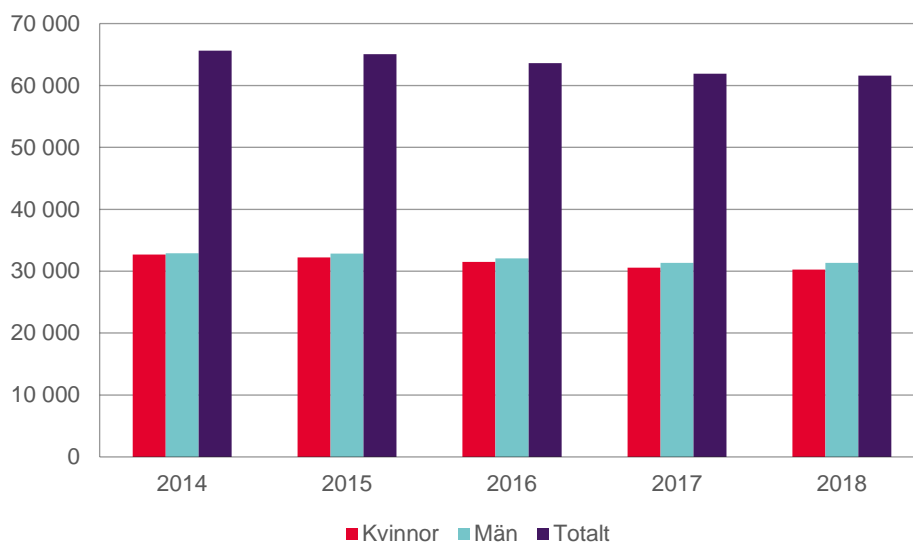
Diagram 9.2 Återkravsfordran fördelat efter kön och totalt den 31 december, miljoner kronor, 2014–2018

Vid utgången av 2018 fanns det 83 000 återkravsskulder med ett genomsnittligt skuldbelopp på 14 400 kronor. Genomsnittsbeloppet var detsamma som under 2017.

Återkravsskulden var fördelade på 61 600 personer, vilket är en minskning med 300 personer sedan 2017. Antalet personer med återkrav har minskat varje år de senaste fyra åren. Av personerna som hade en återkravsskuld 2018 var 49 procent kvinnor och 51 procent män.

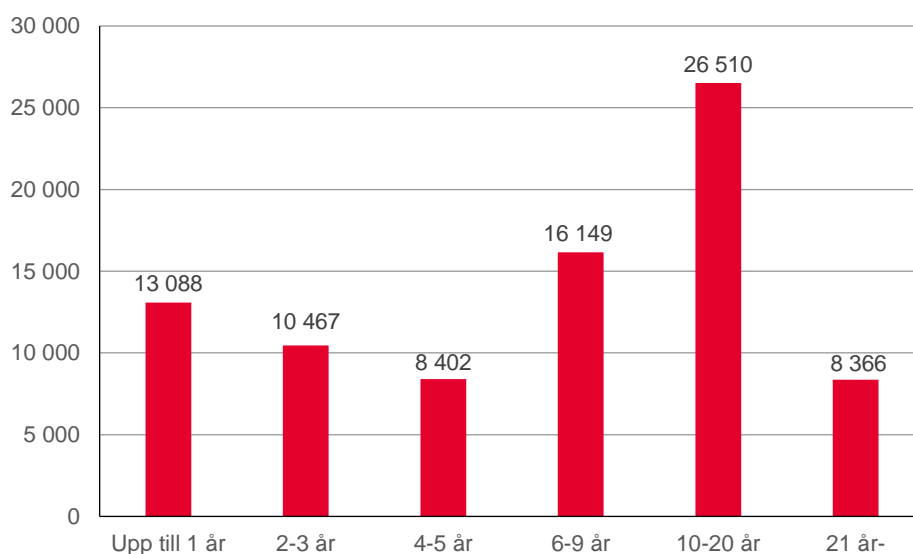
Diagram 9.3 Antal personer med en återkravsskuld, fördelat efter kön och totalt, den 31 december, 2014–2018

Den genomsnittliga återkravsskulden per person var 19 400 kronor vid utgången av 2018, vilket var knappt 100 kronor lägre än året innan. Återkravsskulden är alltså avsevärt högre än de genomsnittliga skulder som beslutas. Detta beror dels på att många återkravsskulder är gamla och att ränta har tillkommit under många år, och dels på att lägre skulder oftare betalas omgående.

Vid utgången av 2018 var 42 procent av återkraven minst 10 år gamla. De äldre återkravsskulden är i genomsnitt högre än de yngre. Den genomsnittliga återkravsskulden bland återkraven som är upp till ett år gamla är 11 400 kronor, medan den genomsnittliga skulden för återkrav som är 21 år eller äldre är 25 300 kronor.

Diagram 9.4 Antal återkravsskulder den 31 december 2018, fördelat efter skuldernas ålder¹

¹Återkravsskuldens ålder avser tid sedan skuldens uppläggningsdatum. I detta diagram redovisas

återkravsskulderna som fanns den 31 december 2018, och deras ålder den 31 januari 2019. I tidigare års publikationer av Studiestödet har återkravens ålder avsett tid sedan det studiehalvår som återkravet avser.

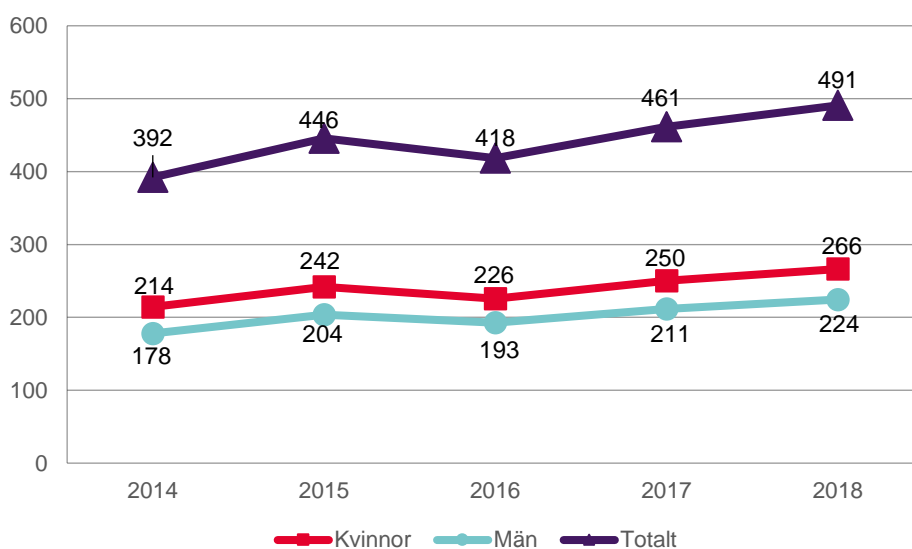
Ju äldre återkravsskulderna är, desto högre andel av skulderna utgörs av räntor och avgifter. Den del av återkravsfordran som är upp till ett år gammal utgörs till 4 procent av räntor och avgifter. Den del av fordran som är mellan 10 och 20 år gammal består till 42 procent av räntor och avgifter, och den del av fordran som är 21 år eller äldre utgörs till 61 procent av räntor och avgifter.

CSN beräknar årligen reserveringar för förluster för återkrav. De väntade kreditförlusterna för återkrav belastar ett anslag först det år då förlusten konstateras och avskrivning av återkravet sker. Enligt 2018 års beräkningar behöver 691 miljoner kronor av den utestående fordran för återkrav reserveras, vilket är 10 miljoner kronor mindre jämfört med 2017. Det belopp som behöver reserveras utgör 60 procent av den totala fordran för återkrav, vilket är en oförändrad andel jämfört med 2017.

9.4. Betalning av återkrav

Under 2018 betalade personer med återkrav in 491 miljoner kronor på sina återkrav, vilket är 29 miljoner kronor mer än under 2017. De ökade inbetalningarna är en följd av att CSN fattade fler beslut om återkrav under 2018 jämfört med året innan.

Diagram 9.5 Inbetalt belopp på återkrav fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor, 2014–2018

Män betalar in ett lägre belopp än kvinnor, trots att männens andel av den totala återkravsfordran är högre än kvinnornas. Under 2018 stod män för 46 procent av inbetalningarna, medan deras andel av återkravsfordran vid årets slut var 56 procent.

Fördelningen av antalet återkrav per återkravsorsak skiljer sig åt mellan de obetalda återkravsskulderna och de beslut som fattats under året.

Av de ännu obetalda återkravsskulderna den 31 december 2018 beror 30 procent, 25 100 återkrav, på studieavbrott. Eftersom studieavbrott bara är orsak till 15 procent av besluten om återkrav, finns det därmed en särskilt stor risk att de som avbryter sina

studier med återkrav som följd, inte betalar detta omedelbart. De som får återkrav på grund av inkomst över inkomstgränsen betalar däremot ofta återkravet direkt.

Tabell 9.4 Andel av fattade beslut 2018 respektive återkravsskulder den 31 december, fördelat efter återkravsorsak, procent

	Andel av fattade beslut	Andel av återkravsskulderna
Efterkontrollerad inkomst ¹	28,7	11,9
Ogiltig frånvaro ²	24,2	13,4
Minskad studieomfattning	15,3	23,1
Studieavbrott	15,2	30,3
Inkomständring	6,7	0,7
Övrigt	9,9	9,6
Uppgift saknas ³	-	11,1

¹ Beslutsorsaken efterkontrollerad inkomst gäller endast återkrav av studiemedel.

² Beslutsorsaken ogiltig frånvaro gäller endast återkrav av studiehjälp, riktade till studerande på gymnasiet eller till deras föräldrar.

³ För återkravsbeslut före 1999 saknas det uppgift om orsak.

Av dem som fick ett beslut om återkrav av studiehjälp under året hade 83 procent slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2018. Den andelen är i stort sett oförändrad sedan 2017. Högst andel som har slutreglerat sitt återkrav av studiehjälp finns, i likhet med tidigare år, bland de 250 personer som fick återkrav på grund av minskad studieomfattning. Denna andel var 89 procent. Bland de 11 100 personer som fick ett återkravsbeslut på grund av ogiltig frånvaro, hade 84 procent slutreglerat återkravet vid årets slut.

Av de studerande som fick ett återkrav av studiemedel var det 76 procent som hade slutreglerat sitt återkrav den 31 december 2018. Det är en marginell förbättring jämfört med 2017. Andelen som hade slutreglerat var, liksom tidigare år, högre bland kvinnor än bland män. Skillnaderna i benägenheten att betala återkrav är stora mellan de olika återkravsorsakerna. Av dem som fick ett återkrav på grund av anmäld inkomständring hade 90 procent slutreglerat sitt återkrav vid årets slut. Av dem som fick ett återkrav på grund av efterkontrollerad inkomst hade 85 procent slutreglerat sitt återkrav. Av dem som fick ett återkrav på grund av studieavbrott eller minskad studieomfattning hade 69 respektive 64 procent slutreglerat sitt återkrav.

Av återkravsskulderna den 31 december 2018 fanns 22 procent hos Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2017.

10. Återbetalning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning. Samtidigt slår målen för studiestödet fast att det ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. För att målen ska uppnås är det alltså viktigt att den del av studiestödet som är lån återbetalas.

CSN:s återbetalningsverksamhet innefattar i huvudsak administration av tre olika lånetyper samt återkrav. Målet är att verksamheten ska säkerställa att lån återbetalas och återkrav betalas. I detta kapitel behandlas lånen. Återkrav behandlar vi i kapitel 9.

10.1. Tre lånetyper

CSN administrerar återbetalningen av tre typer av lån för studier:

- studiemedel (lån tagna före den 1 januari 1989)
- studielån (lån tagna mellan den 1 januari 1989 och den 30 juni 2001)
- annuitetslån (lån tagna efter den 30 juni 2001)

Lånetypen studiemedel, som lämnades före 1989, är utformad som ett annuitetsliknande lån. Dessa lån betalar låntagaren normalt tillbaka innan 50 års ålder.

Lånetypen studielån, som lämnades mellan 1989 och 2001, har en inkomstbaserad återbetalning där låntagaren betalar tillbaka 4 procent av inkomsten enligt det senaste beslutet om slutlig skatt.

Lånetypen annuitetslån lämnas sedan den 1 juli 2001 och lånet är konstruerat ungefär som ett vanligt annuitetslån. Skillnaden är att den årliga återbetalningen är något större i slutet än i början av återbetalningstiden. På lånet läggs ränta från den dag som CSN betalar ut det. Räntan för annuitetslånet var 0,13 procent under 2018.¹¹⁷ Återbetalningstiden är normalt 25 år. Om det återstår mindre än 25 år fram till dess att låntagaren fyller 60 år eller om studieskulden är låg, blir återbetalningstiden kortare. Den årliga återbetalningen baseras på:

- skuldens storlek
- räntan för året
- antalet år som återbetalningen beräknas pågå
- ett uppräkningsstal.

Uppräkningsstalet innebär att årsbeloppet årligen räknas upp med 2 procent vid oförändrad ränta.

Lån kan sägas upp till omedelbar betalning i de fall där låntagaren inte betalar på sitt lån trots påminnelser och krav. Tidigare år har CSN endast redovisat dessa lån separat. Från och med i årets publikation ingår uppsagda lån även i uppgifter om antal lån och låntagare, fordran, totala inbetalningar på lån, avskrivningar, saknade adresser och

¹¹⁷ Samma ränta gäller även för lånetypen studielån.

reserveringar för låneförluster. Uppsagda lån redovisas inkluderat i den lånetyp som har sagts upp. Uppsagda lån ingår däremot inte i uppgifter om årsbelopp, återbetalningsgrad eller nedsättning eftersom låntagare med uppsagda lån inte debiteras något årsbelopp. De ingår inte heller i uppgifter om kronofogdekrav eftersom låntagare med uppsagda lån oftast är bosatta utomlands. Deras obetalda belopp skickas istället till inkasso.

10.2. Trygghetsregler för nedsättning och avskrivning av lån

Inom samtliga tre lånetyper finns det särskilda trygghetsregler som gör det möjligt för låntagaren att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. Den som är återbetalningsskyldig för sitt lån kan få nedsättning av årsbeloppet om hen på nytt studerar med studiemedel, studiestartsstöd eller med utbildningsbidrag för doktorander¹¹⁸. Grundutbildning med värnplikt längre än 60 dagar enligt lagen om totalförsvarspåbudsplikt eller deltagande i en utbildning till reserv- eller yrkesofficer ger också rätt till nedsättning.

Låntagare med låga inkomster har möjlighet att ansöka om och få nedsättning med hänsyn till sin inkomst. För låntagare med annuitetslån kan till exempel årsbeloppet sättas ned till 5 eller 7 procent av den beräknade inkomsten, beroende på låntagarens ålder.¹¹⁹ Det är även möjligt att få betala ett lägre årsbelopp om det finns synnerliga skäl, exempelvis om låntagaren regelbundet får försörjningsstöd.

I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. En avskrivning av annuitetslån kan ske vid 68 års ålder eller om låntagaren avlider. För de båda äldre lånetyperna sker avskrivningen vid 65 års ålder eller om låntagaren avlider. En studerande som har tagit lån för att läsa in behörighetsgivande ämnen på grundskole- eller gymnasienivå kan få dessa lån avskrivna med högst hälften om hen fortsätter sina studier på högskolan.¹²⁰ En avskrivning kan även göras om det finns synnerliga skäl. Denna prövning är mycket restriktiv.

10.3. Låntagare och fordran

10.3.1. Antal låntagare och lån

Den 31 december 2018 fanns det 1 574 100 låntagare med en studieskuld, vilket är en rekordhög siffra. Antalet låntagare med en studieskuld ökade med 30 600 personer under 2018. De senaste årens ökning har varit förhållandevis stora, vilket beror på

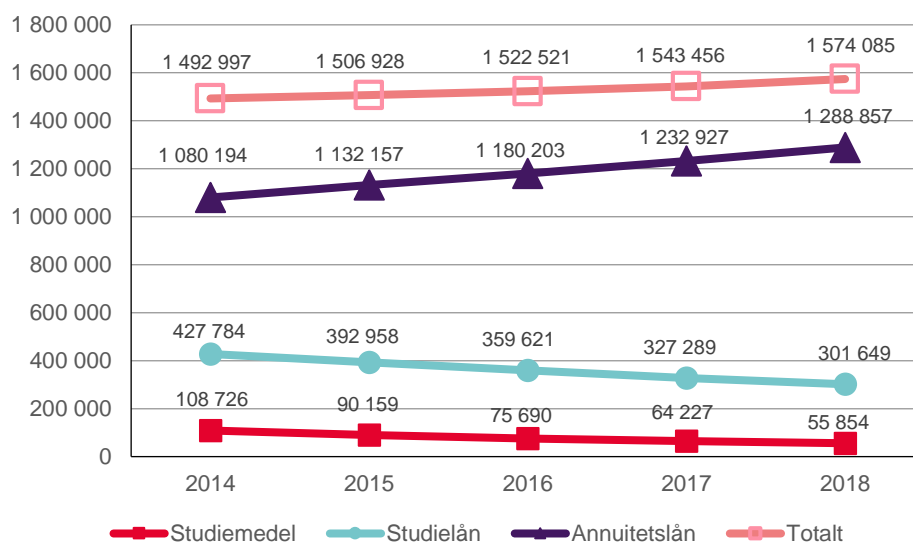
¹¹⁸ Förordningen om utbildningsbidrag för doktorander upphörde att gälla 2017. De som har fått beslut om utbildningsbidrag för doktorander före 1 juli 2017 har dock även fortsättningsvis rätt till nedsättning till 30 juni 2022.

¹¹⁹ Till och med det år låntagaren fyller 49 år kan årsbeloppet sättas ned till 5 procent av inkomsten. Från och med det år låntagaren fyller 50 år kan årsbeloppet sättas ned till 7 procent av inkomsten. I beräkningsunderlaget tas även hänsyn till del av eventuell förmögenhet.

¹²⁰ Rätten till avskrivning av lån för behörighetsgivande studier upphörde den 1 januari 2018 men gäller fortfarande de som har studerat på grundskole- eller gymnasienivå före 2018.

att de nya låntagarna har varit fler än de låntagare som har slutreglerat sina lån. Det totala antalet lån var 1 646 400 stycken.

Diagram 10.1 Antal personer med studieskuld fördelat efter lånetyp¹ och totalt², 2014–2018³

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

³ Den 31 december respektive år.

Antalet låntagare minskar naturligt nog för de båda äldre lånetyperna medan de ökar för den nuvarande lånetypen annuitetslån. Antalet låntagare med annuitetslån ökade med 55 900 personer under 2018, trots att 32 500 låntagare slutreglerade sina annuitetslån under året.

Av alla låntagare var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Andelen kvinnor med den äldsta lånetypen studiemedel var högst. Inom denna lånetyp var 63 procent av låntagarna kvinnor och 37 procent män. Andelen kvinnor var lägst inom lånetypen annuitetslån, där 58 procent av låntagarna var kvinnor och 42 procent var män.

Könsfördelningen bland låntagarna med annuitetslån har varit oförändrad de senaste åren. Inom lånetypen studielån är könsfördelningen också i stort sett oförändrad, men det har successivt skett en svag minskning av andelen män de senaste tio åren. Det beror på att män med lånetypen studielån har högre genomsnittliga årsbelopp¹²¹ och därmed slutreglerar sina lån i något snabbare takt än kvinnor. Andelen kvinnor inom den äldsta lånetypen studiemedel ökade under många år, men sedan 2016 har andelen kvinnor inom denna lånetyp minskat något.

De flesta låntagare har bara en lånetyp. Antalet låntagare som bara har ett lån ökar i takt med antalet nya studiemedelstagare med annuitetslån, samtidigt som låntagare med flera lånetyper slutreglerar sina lån. Vid utgången av 2018 hade 95 procent av låntagarna lån inom endast en lånetyp, varav fyra av fem hade lånetypen annuitetslån.

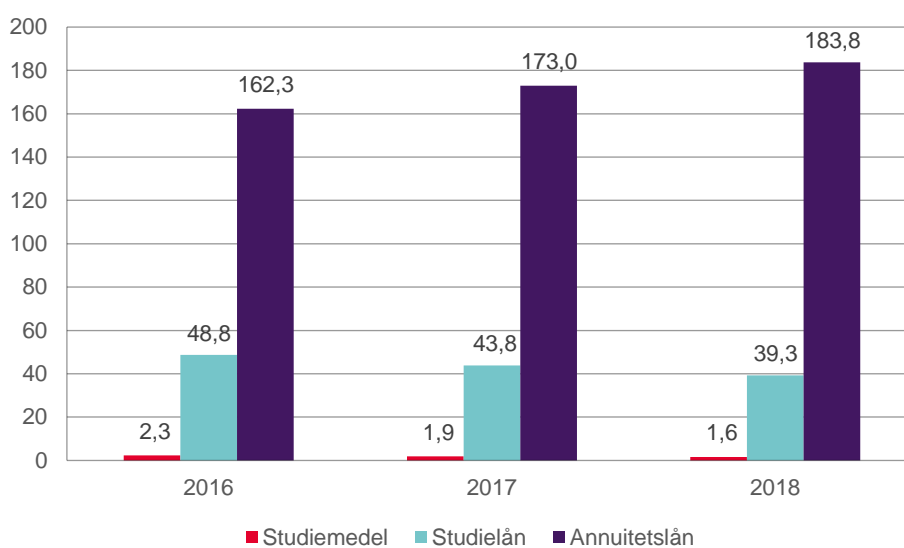
¹²¹ Att män har högre genomsnittligt årsbelopp än kvinnor inom lånetypen studielån beror på att de har högre genomsnittlig inkomst än kvinnor (se avsnitt 10.4.2 om årsbelopp och 10.5 om låntagares inkomster).

Ungefär 70 400 personer hade lån i två lånetyper, vilket är en minskning med 11 procent jämfört med 2017. Den vanligaste kombinationen var lånetyperna annuitetslån och studielån. Antalet låntagare med tre lånetyper uppgick till 950 personer.

10.3.2. Fordran på lån

Den utestående fordran var 224,6 miljarder kronor¹²² för de tre lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån den 31 december 2018, inklusive uppsagda lån och avgifter.

Diagram 10.2 Utestående fordran¹ av lån för studier fördelat efter lånetyp², miljarder kronor, 2016–2018³

¹ Utestående fordran omfattar både lån och avgifter.

² Uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas uppsagda annuitetslån samman med lånetypen annuitetslån.

³ Den 31 december respektive år.

Fordran ökade med 5,9 miljarder kronor under 2018, vilket är en ökning med 3 procent.

Fordran ökar inom lånetypen annuitetslån, medan den minskar inom de två äldre lånetyperna, vilket beror på att det endast är annuitetslånet som fortfarande betalas ut.

Kvinnors andel av fordran var högst inom lånetypen studiemedel och lägst inom lånetypen annuitetslån. Inom lånetypen studiemedel var kvinnornas andel av fordran 62 procent och männens andel 38 procent. Inom lånetypen annuitetslån var fördelningen 59 respektive 41 procent. Könsfördelningen för fordran ligger ungefär i linje med könsfördelningen för de personer som beviljas de olika lånetyperna.

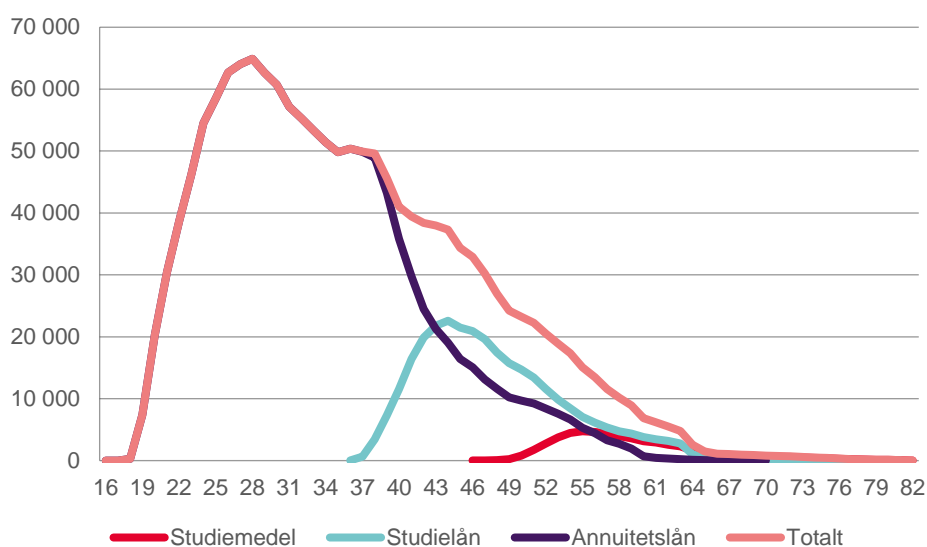
Den främsta orsaken till att fordran ökar är att utbetalningarna av lån är större än inbetalningarna. Under 2018 betalade CSN ut 18,9 miljarder kronor i form av lån medan inbetalningarna av lån var 13,0 miljarder kronor. Dessutom ökade utbetalningarna av

¹²² Inklusive kapitaliserad ränta. Den totala utestående lånefordran var 224,9 miljarder kronor. I beloppet ingår lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån, uppsagda lån, studielån före studiemedelsystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

lån med 801 miljoner kronor under 2018 jämfört med 2017, medan inbetalningarna på ordinarie lån och uppsagda lån minskade med 254 miljoner kronor.¹²³ Minskningen av inbetalningarna beror till stor del på försenade autogirodragningar i december 2018 som omfattade 184 miljoner kronor (se mer i avsnitt 10.4.3 om inbetalningar).

Jämfört med utgången av 2017 har den utestående fordran för avgifter inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹²⁴ ökat med 7 procent till 1,6 miljarder kronor. Att fordran för avgifter ökar förhållandevis mycket beror på att många av dem som debiteras påminnelseavgifter ofta redan har betalningssvårigheter. Därför ligger påminnelseavgifterna, som uppgår till 450 kronor styck, ofta obetalda under en lång tid.

Diagram 10.3 Antal låntagare, fördelat efter lånetyp¹, totalt² och ålder, 2018³

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive uppsagt lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Nettoräknat antal. Personer med flera lånetyper räknas bara en gång.

³ Diagrammet har sekretessgranskats och enskilda värden mindre än 3 har slagits ihop med närmaste högre eller lägre ålder.

Låntagarnas ålder skiljer sig åt mellan de tre lånetyperna. Låntagarna med studiemedel är äldst, medan låntagare med annuitetslån är yngst. Åldersskillnaderna innebär även att låntagarnas inkomster och familjesituation varierar. Detta gör det svårt att jämföra lånetyperna, exempelvis när det gäller debiterade och inbetalda belopp, reserveringar för låneförluster och andelen låntagare som beviljas nedsättning.

10.3.3. Skuldsättning

Den 1 januari 2019 var den genomsnittliga skulden för alla låntagare 142 700 kronor, vilket är 1 000 kronor högre än året innan. Den genomsnittliga studieskulden varierar dock mellan lånetyperna. Lågst genomsnittlig studieskuld har låntagare med lånetypen

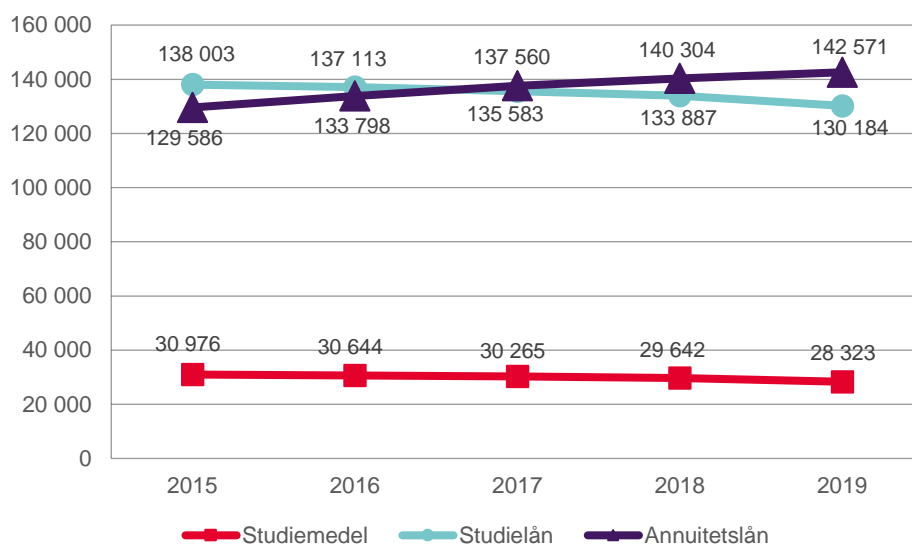
¹²³ De totala inbetalningarna av lån minskade med 252 miljoner kronor om man även inkluderar studielån före studiemedellssystemets införande (1965) samt belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹²⁴ Inklusivt uppsagda lån.

studiemedel. Sedan 2017 är det låntagarna med lånetypen annuitetslån som har högst genomsnittlig skuld.

Den främsta orsaken till skillnaderna i genomsnittliga skulder mellan lånetyperna är att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån är äldre än låntagare med annuitetslån.¹²⁵ De allra flesta med de båda äldre lånetyperna har lämnat studierna bakom sig och betalar i stället av på sina studieskulder.

Diagram 10.4 Genomsnittlig ingående¹ studieskuld, fördelat efter lånetyp, kronor, 2015–2019

¹ Den 1 januari respektive år.

² Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

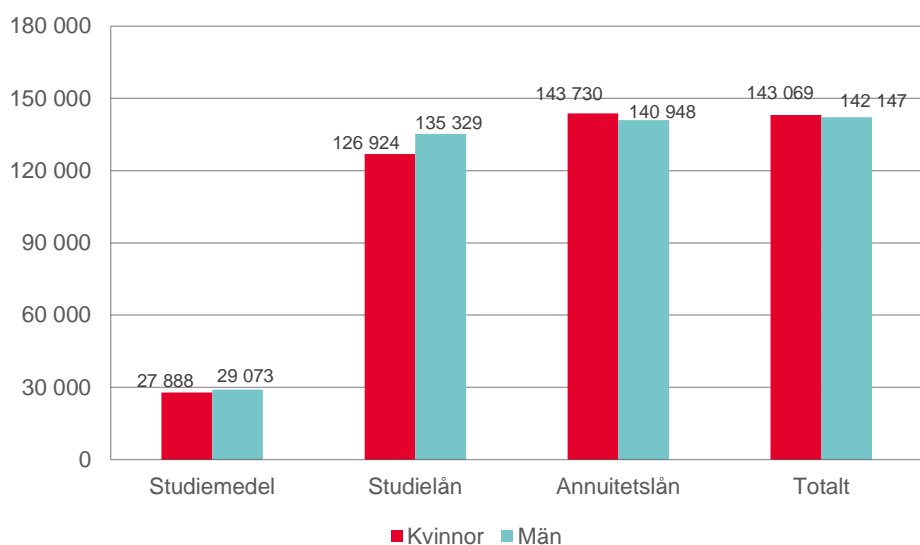
Den genomsnittliga skulden för låntagare med annuitetslån ökade under 2018, och uppgick till 142 600 kronor vid ingången av 2019.¹²⁶

Genomsnittsskulden för låntagare inom de äldre lånetyperna studielån och studiemedel fortsatte att minska under 2018, och var 130 200 respektive 28 300 kronor vid ingången av 2019.

¹²⁵ För mer information om låntagarnas åldersfördelning, se avsnitt 10.3.2.

¹²⁶ Att den genomsnittliga skulden inom annuitetslån är något lägre än den totala genomsnittliga skulden beror den senare även innefattar låntagare som har mer än en lånetyp, exempelvis annuitetslån och studielån.

Diagram 10.5 Genomsnittlig skuld fördelat efter kön, lånetyp¹ och totalt², kronor, 1 januari 2019

¹ Låntagare med uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas låntagare med uppsagt annuitetslån samman med låntagare med lånetypen annuitetslån.

² Kategorin inkluderar även låntagare med mer än ett lån.

Kvinnor har högre genomsnittlig skuld inom annuitetslån än män. Det beror på att kvinnor i genomsnitt har lån under något längre tid än män.

Den 1 januari 2019 var den genomsnittliga skulden för kvinnor med lånetypen annuitetslån 143 700 kronor och för män 140 900 kronor. Det är en ökning jämfört med året innan för både kvinnor och män. Även bland nya återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån hade kvinnor högre genomsnittsskulder än män. Skillnaden vid ingången av 2019 var 3 400 kronor.

Den genomsnittliga skulden beror både på hur mycket de studerande lånar och på hur mycket de betalar på sina lån. Lånedelen har höjts flera gånger de senaste åren inom lånetypen annuitetslån, vilket leder till en ökad skuldsättning. För att ge en tydligare bild av hur mycket de studerande med lånetypen annuitetslån lånar under studietiden redovisar vi i avsnitt 6.4.4 uppgifter om studieskulder vid återbetalningens början, bland annat fördelat på utbildningsnivå.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel har män högre genomsnittlig skuld än kvinnor.

Vid ingången av 2019 var den genomsnittliga skulden för lånetypen studielån 126 900 kronor för kvinnor och 135 300 kronor för män. Den genomsnittliga skulden för denna lånetyp minskar för både kvinnor och män, men de senaste åren har skulden minskat snabbare för kvinnor. Män betalar in ett högre genomsnittligt belopp på sina studielån, vilket beror på att de i genomsnitt har högre årsbelopp. Kvinnornas genomsnittliga inbetalningar är däremot något större i förhållande till den skuld de har. Allt eftersom låntagare slutreglerar sina skulder utgörs dessutom de kvarvarande låntagarna i allt högre utsträckning av låntagare som inte betalar enligt betalningsplan, och män är överrepresenterade bland dessa. Detta kan också vara en bidragande orsak

till att människans genomsnittliga skuld inom lånetypen studielån minskar långsammare än kvinnornas.

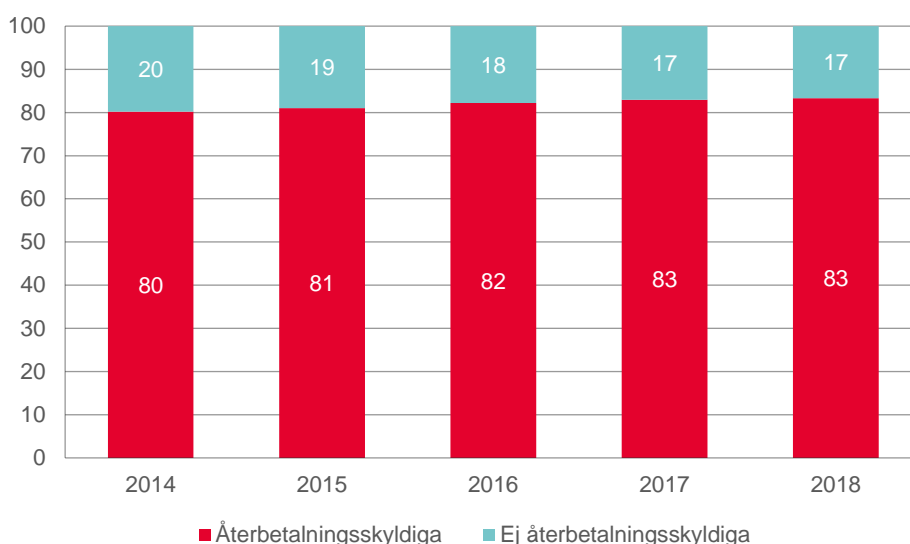
10.4. Debitering och inbetalning

10.4.1. Återbetalningsskyldiga låntagare

En låntagare blir återbetalningsskyldig vid det årsskifte som inträffar tidigast sex månader efter den senaste perioden med studiestöd.

Den 1 januari 2018 var det 1 339 200 låntagare som var återbetalningsskyldiga, vilket är en ökning med 16 400 personer jämfört med 2017. Antalet återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen annuitetslån ökade med 48 400 personer, medan antalet återbetalningsskyldiga med lånetyperna studiemedel och studielån fortsatte att minska. Totalt var 87 procent av låntagarna återbetalningsskyldiga under 2018.

Diagram 10.6 Låntagare med annuitetslån, fördelat på återbetalningsskyldiga och ej återbetalningsskyldiga, andel i procent, 2014–2018¹

¹ Den 1 januari respektive år.

Återbetalningsskyldiga låntagare utgör 83 procent av alla låntagare med annuitetslån, medan deras andel av fordran är 85 procent av den totala fordran på annuitetslånet. Inom de två äldre lånetyperna studiemedel och studielån är alla låntagare återbetalningsskyldiga. Av alla återbetalningsskyldiga låntagare 2018 hade 2 700 personer bara administrativa avgifter kvar att betala.

10.4.2. Årsbelopp

CSN debiterade låntagarna totalt 13,6 miljarder kronor i årsbelopp för avgiftsåret 2018. Efter ändringar under året var årsbeloppen som slutligen debiterades vid utgången av 2018 totalt 12,2 miljarder kronor, det vill säga 1,4 miljarder kronor lägre än de ursprungliga årsbeloppen i januari 2018. Det innebär att det debiterade beloppet minskade med 10 procent under året.

Den främsta orsaken till att ett årsbelopp ändras är nedsättning (se avsnitt 10.6), medan omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån endast stod för 40 miljoner kronor av den minskade debiteringen under 2018.

Av alla återbetalningsskyldiga med lånetypen annuitetslån debiterades 44 procent ett årsbelopp i intervallet 6 000–6 999 kronor vid ingången av 2018. Anledningen till att många låntagare har ett årsbelopp i detta intervall är att nya återbetalningsskyldiga låntagare vars återbetalningstid beräknas till mindre än 25 år debiteras ett årsbelopp som är 15 procent av prisbasbeloppet. Det motsvarade 6 825 kronor under 2018. Därefter räknas årsbeloppet upp med 2 procent per år.

Inom lånetyperna studielån och studiemedel är det vanligast att vi debiterar ett belopp i intervallet 10 000–14 999 kronor respektive 4 000–4 999 kronor.

Tabell 10.1 Antal och andelar i procent återbetalningsskyldiga med annuitetslån, fördelat efter kön och ursprungligt årsbelopp för 2018, kronor

Årsbelopp	Kvinnor	Män	Totalt	Andel av återbetalningsskyldiga
0	5 371	5 664	11 035	1,1
1– 1 999	6 532	6 033	12 565	1,2
2 000– 2 999	2 150	1 831	3 981	0,4
3 000– 3 999	1 969	1 627	3 596	0,4
4 000– 4 999	2 488	2 105	4 593	0,4
5 000– 5 999	2 250	1 945	4 195	0,4
6 000– 6 999	257 610	192 531	450 141	43,8
7 000– 7 999	95 293	60 202	155 495	15,1
8 000– 8 999	54 846	36 120	90 966	8,9
9 000– 9 999	41 624	29 081	70 705	6,9
10 000–14 999	96 639	69 793	166 432	16,2
15 000–19 999	17 986	11 014	29 000	2,8
20 000–	14 435	9 680	24 115	2,3
Totalt	599 193	427 626	1 026 819	100

En del låntagare debiteras inget årsbelopp. Det kan bero på att de endast har avgifter kvar att betala eller på att hela skulden redan är utdebiterad för tidigare år men fortfarande är obetald. Eftersom män är överrepresenterade bland dem som inte betalar enligt betalningsplan är män även överrepresenterade bland dem som inte debiteras något årsbelopp för sitt annuitetslån. I andra fall handlar det om låntagare vars sista betalningsår är året innan, men att den sista inbetalningen kommer in till CSN under de första dagarna i januari. Dessa låntagare finns då kvar i återbetalningssystemet vid ingången av det nya året men de debiteras inget årsbelopp.¹²⁷

¹²⁷ Inom lånetypen studielån kan nolldebitering även bero på att låntagaren har haft inkomst under en viss gräns. Om 4 procent av den senast taxerade inkomsten är lägre än 3 procent av prisbasbeloppet debiteras låntagaren inget årsbelopp.

Av de återbetalningsskyldiga låntagarna med lånetypen annuitetslån debiterades 5 procent ett årsbelopp på 15 000 kronor eller högre. Motsvarande andel var 39 procent bland låntagarna med lånetypen studielån och 2 procent bland låntagarna med lånetypen studiemedel.

Tabell 10.2 Genomsnittligt ursprungligt årsbelopp, fördelat efter lånetyp och kön, 2018

	Kvinnor	Män	Totalt
Studiemedel	5 294	4 501	5 010
Studielån	13 135	13 780	13 386
Annuitetslån	8 765	8 615	8 702

Det genomsnittliga årsbeloppet är högst inom lånetypen studielån. Män hade 600 kronor högre ursprungligt årsbelopp än kvinnor under 2018. Detta återspeglar främst inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män som har lånetypen studielån.

Under många år var skillnaderna mellan kvinnor och män störst inom lånetypen studielån, men från och med 2018 är skillnaderna störst inom lånetypen studiemedel. Under 2018 hade kvinnor med lånetypen studiemedel 800 kronor högre ursprungligt årsbelopp än män.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns årsbelopp inom lånetypen annuitetslån är klart mindre än inom de andra lånetyperna. Återbetalningsskyldiga kvinnor med lånetypen annuitetslån debiteras ett genomsnittligt årsbelopp som är cirka 150 kronor högre än männens. Det förklaras av att kvinnor har högre genomsnittliga skulder än män.

10.4.3. Inbetalningar

Under 2018 gjordes inbetalningar på 13,0 miljarder kronor för ordinarie och uppsagda lån. Det är en minskning med 254 miljoner kronor jämfört med 2017. Av minskningen beror 184 miljoner kronor på försenade autogirodragningar i december 2018, där det inbetalda beloppet bokförts under 2019. Resten av minskningen beror främst på minskade förtida inbetalningar.

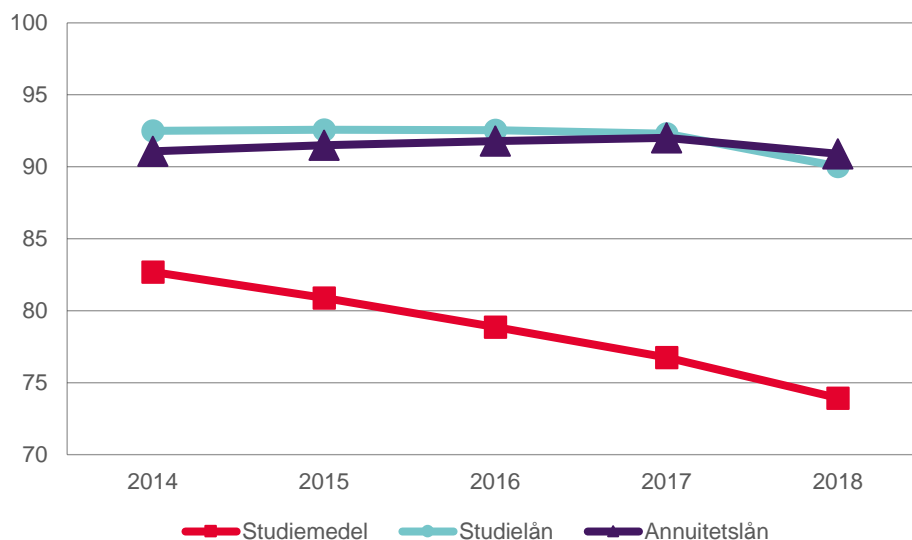
I det inbetalda beloppet ingår kapital, ränta och avgifter (inklusive uppläggningsavgifter för annuitetslån). Även förtida inbetalningar ingår i beloppet. För annuitetslånet betalades det in 8,4 miljarder kronor under 2018. Motsvarande siffra för studielånet var 4,3 miljarder kronor. För lånetypen studiemedel betalades det in 267 miljoner kronor under 2018.

Över tid ökar det inbetalda beloppet för annuitetslånet medan det minskar för lånetyperna studielån och studiemedel. Det beror på att antalet återbetalningsskyldiga låntagare ökar för annuitetslånet. Inom lånetyperna studielån och studiemedel blir låntagarna färre i takt med att lånen slutregleras.

Av de debiterade årsbeloppen för 2018 betalade låntagarna under året in totalt 11,0 miljarder kronor exklusive avgifter. På grund av försenade autogirodragningar i december 2018 betalades det även in 181 miljoner kronor av årsbeloppet för 2018 i januari 2019. Tillsammans med de försenade autogirobetalningarna var det inbetalda beloppet för avgiftsåret 2018 totalt 11,2 miljarder kronor, vilket är 41 miljoner kronor mer än under 2017.

Totalt betalade låntagarna in 90,2 procent av det debiterade årsbeloppet under 2018, vilket är en lägre andel än 2017. Om inbetalningarna från de försenade autogiro-dragningarna i december 2018 räknas in var andelen inbetalt av debiterat årsbelopp 91,7 procent, vilket är lika mycket som under 2017.

Diagram 10.7 Andel inbetalt¹ av debiterat årsbelopp, procent, fördelat på avgiftsår och lånetyp, 2014–2018²

¹ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari, vilket gör att andelarna blir lägre än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp per lånetyp och totalt enligt följande: Studiemedel: 74,7, procent, studielån: 92,0 procent, annuitetslån 92,1 procent. Totalt: 91,7 procent.

² Observera att skalan i diagrammet är bruten.

Under 2018 betalade låntagarna med lånetyperna studielån och annuitetslån in högst andel av det debiterade årsbeloppet. Andelen är betydligt lägre inom lånetypen studiemedel, vilket beror på att många av de låntagare som har betalat tillbaka enligt sina ordinarie betalningsplaner har slutreglerat sina skulder. Det innebär att många av de kvarvarande låntagarna har någon form av betalningsproblem.

Om hänsyn tas till den försenade autogirodragningen i december 2018 ökade andelen inbetalt inom lånetypen annuitetslån, medan andelen inbetalt minskade inom lånetyperna studiemedel och studielån.

Tabell 10.3 Andel inbetalt^{1, 2} av debiterat årsbelopp under avgiftsåret 2018, fördelat efter lånetyp och kön, procent

	Kvinnor	Män	Totalt
Annuitetslån	91,7	89,7	90,9
Studielån	91,3	88,1	90,0
Studiemedel	82,0	56,0	73,9
Totalt	91,3	88,6	90,2

¹ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp enligt följande: Annuitetslån: kvinnor: 93,1 procent, män: 90,8 procent, totalt: 92,1 procent. Studielån: kvinnor: 93,4 procent, män: 90,0 procent, totalt: 92,0 procent. Studiemedel: kvinnor: 82,9 procent, män: 56,5 procent, totalt: 74,7 procent. Totalt: kvinnor: 92,9 procent, män: 89,9 procent, totalt: 91,7 procent.

² Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuella debiterade beloppet per den 31 december 2018.

Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet inom alla tre lånetyperna. Betalningsgraden är högst bland kvinnor med lånetyperna annuitetslån och studielån, medan män med den äldsta lånetypen studiemedel betalar in lägst andel av det debiterade årsbeloppet.

Det är stora skillnader mellan i vilken utsträckning bosatta i Sverige och bosatta utomlands betalar det debiterade årsbeloppet. När hänsyn tas till de försenade autogirodragningarna som kom in i början av 2019 betalade bosatta i Sverige in 93,7 procent av de debiterade årsbeloppen under avgiftsåret, medan bosatta utomlands betalade in 72,6 procent.

Jämfört med 2017 är betalningsgraden något lägre för bosatta i Sverige när hänsyn tas till de försenade autogirodragningarna i slutet av 2018. För bosatta utomlands ökade däremot betalningsgraden med 1,4 procentenheter under 2018 när hänsyn tas till de försenade autogirodragningarna.

Tabell 10.4 Ackumulerade inbetalningar som andel^{1, 2} av debiterade årsbelopp, alla lånetyper, fördelat efter bosättning, procent

		Avgiftsår			
		2015	2016	2017	2018
Avgiftsåret	Totalt oavsett bosättning	91,5	91,6	91,7	90,2
	- Bosatta i Sverige	93,6	93,8	93,8	92,2
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	60,1	60,4	60,6	61,3
	- Bosatta utomlands	70,3	71,3	71,2	72,2
	- Okänd bosättning	4,5	4,7	4,5	3,6
Avgiftsåret +1	Totalt oavsett bosättning	93,8	93,9	94,0	
	- Bosatta i Sverige	95,8	95,8	95,9	
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	64,9	65,2	65,7	
	- Bosatta utomlands	75,4	76,2	76,7	
	- Okänd bosättning	7,0	7,9	7,1	
Avgiftsåret +2	Totalt oavsett bosättning	94,6	94,7		
	- Bosatta i Sverige	96,5	96,5		
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	67,5	68,0		
	- Bosatta utomlands	77,6	78,7		
	- Okänd bosättning	10,2	11,3		
Avgiftsåret +3	Totalt oavsett bosättning	95,5			
	- Bosatta i Sverige	97,2			
	- Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning ³	70,4			
	- Bosatta utomlands	80,4			
	- Okänd bosättning	13,8			

¹ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari, vilket gör att andelarna blir lägre än om dessa inbetalningar skulle räknas in. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir andelen inbetalt av debiterat årsbelopp enligt följande: Totalt oavsett bosättning: 91,7 procent. Bosatta i Sverige: 93,7 procent. Totalt bosatta utomlands och okänd bosättning: 61,6 procent. Bosatta utomlands: 72,6 procent. Okänd bosättning: 3,6 procent.

² Inbetalningarna har ställts i förhållande till det aktuellt debiterade beloppet per den 31 december respektive år. För det tredje året efter avgiftsåret har inbetalningarna ställts i relation till det aktuellt debiterade beloppet per den 30 november samma år.

³ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Sedan 2013 har betalningsgraden under avgiftsåret ökat med 4,5 procentenheter för bosatta utomlands, medan betalningsgraden för bosatta i Sverige har ökat med 0,3 procentenheter under samma period om de försenade autogirodragningarna räknas in.

Låntagare som saknade adress betalade in 3,6 procent av de debiterade årsbeloppen under 2018.

Det görs relativt stora inbetalningar även efter aktuellt avgiftsår. Under 2018 betalade låntagarna in totalt 701 miljoner kronor i årsbelopp och avgifter för tidigare år.

Bosatta i Sverige hade betalat in 93,6 procent av det debiterade beloppet under avgiftsåret 2015 och 97,2 procent tre år efter avgiftsåret, det vill säga 2018. Bosatta utomlands hade betalat in 80,4 procent av det debiterade beloppet tre år efter avgiftsåret, jämfört med 70,3 procent under avgiftsåret. Det innebär att bosatta utomlands betalar in en relativt stor andel av det debiterade beloppet efter avgiftsåret.

Totalt, oavsett bosättning, hade alla låntagare betalat in totalt 95,5 procent av det debiterade årsbeloppet tre år efter avgiftsåret 2015.

Andel inbetalt av debiterat belopp – utveckling för indikatorn

Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet är uppfyllt.

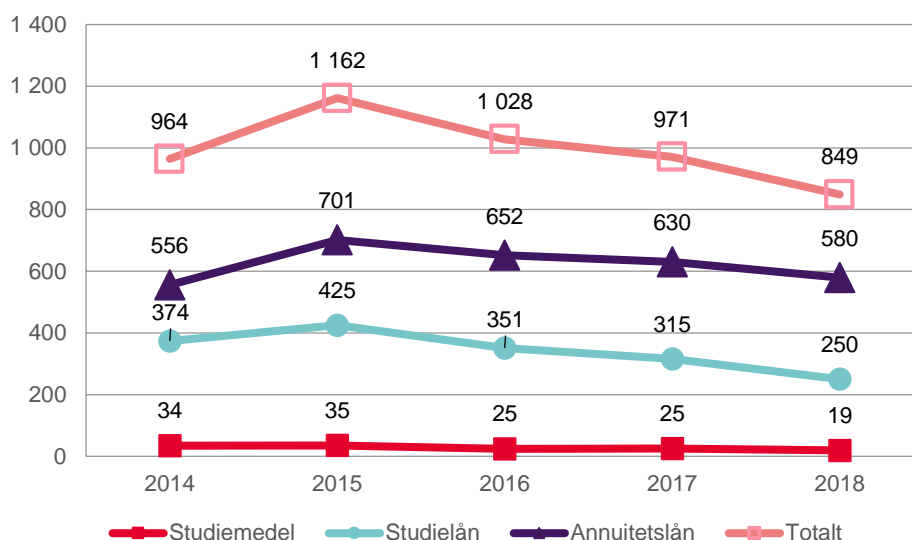
Betalningsgraden totalt sett är oförändrad när hänsyn tas till de försenade autogirodragningarna i slutet av 2018.

Betalningsgraden ökar för låntagare som är bosatta utomlands, vilket är positivt för samhällsekonomin. Betalningsgraden minskar för låntagare som är bosatta i Sverige, vilket är negativt för samhällsekonomin. Minskningen är dock marginell om hänsyn tas till de försenade autogirodragningarna.

Stor minskning av förtida inbetalningar

Under 2018 minskade de förtida inbetalningarna med 122 miljoner kronor till 849 miljoner kronor. De förtida inbetalningarna är nu på den lägsta nivån sedan 2003.

Diagram 10.8 Förtida inbetalningar¹ av lån, fördelat efter lånetyp och totalt, miljoner kronor, 2014–2018

¹ På grund av försenade autogirodragningar i december 2018 kom det in 65 000 kronor i förtida inbetalningar den 2 januari 2019 som borde ha bokförts under kalenderåret 2018.

Procentuellt sett är minskningen av förtida inbetalningar störst inom lånetyperna studiemedel och studielån med drygt 20 procent. Inom lånetypen annuitetslån minskade de förtida inbetalningarna med 8 procent.

De förtida inbetalningarna utgjorde 7 procent av de totala inbetalningarna under 2018.¹²⁸ Högst andel förtida inbetalningar gjordes av låntagare med den äldsta lånetypen studiemedel. Fyra av tio med lånetypen studiemedel som gjorde en förtida inbetalning under 2018 slutreglerade även sin skuld. De betalade totalt in 17 miljoner kronor i förtida inbetalningar, vilket motsvarar nästan 90 procent av de förtida inbetalningarna under året inom lånetypen.

Inom alla lånetyper var kvinnor var överrepresenterade bland dem som gjorde förtida inbetalningar, vilket de varit varje år sedan vi 2009 började redovisa könsfördelad statistik över dessa inbetalningar.

Inom lånetypen annuitetslån minskade de förtida inbetalningarna för tredje året i följd. Minskningen skedde trots att antalet låntagare som betalade in i förtid ökade med 400 personer till 81 500 personer. Skillnaderna i antalsuppgifter mellan olika år bör dock tolkas försiktigt, eftersom många förtida inbetalningar, särskilt när det gäller mindre belopp, beror på rättelser och misstag.

Under 2018 slutreglerade 10 100 personer sina annuitetslån genom en förtida inbetalning, vilket är 500 personer färre än 2017.

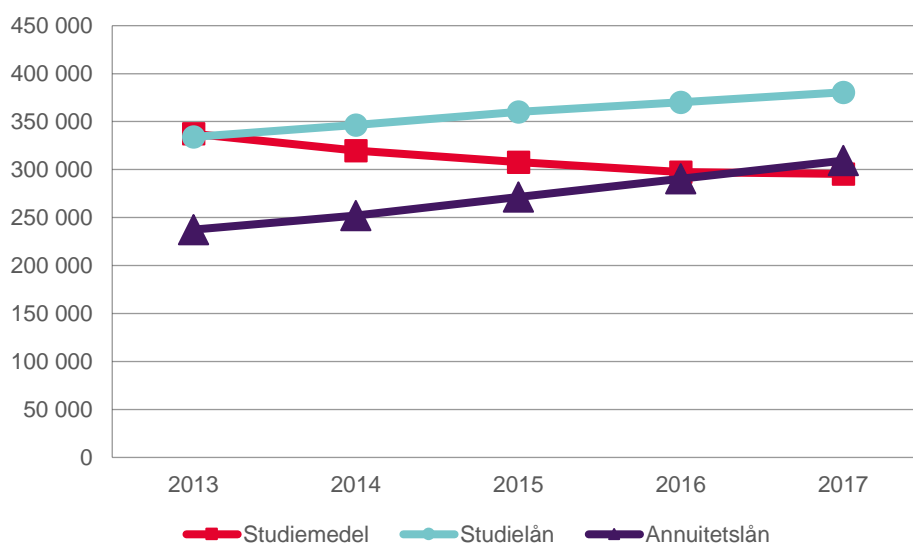
Personer som gör förtida inbetalningar har vanligen en relativt låg skuld. Inom lånetypen annuitetslån var det exempelvis en överrepresentation av förtida inbetalningar från låntagare som hade en skuld som var lägre än 100 000 kronor.

¹²⁸ Totala inbetalningar utan avgifter och utan hänsyn till de försenade autogirodragningarna i slutet av 2018.

10.5. Återbetalningsskyldiga låntagares inkomster

Under inkomståret 2017 hade återbetalningsskyldiga låntagare med lånetypen studielån högre genomsnittliga inkomster än de låntagare som hade lånetyperna studiemedel och annuitetslån. Låntagare med lånetypen studielån är äldre och har arbetat fler år än de med lånetypen annuitetslån, som inte är lika etablerade på arbetsmarknaden.

Diagram 10.9 Genomsnittliga inkomster¹ för återbetalningsskyldiga låntagare folkbokförda i Sverige, fördelat efter lånetyp, kronor, inkomstår 2013–2017

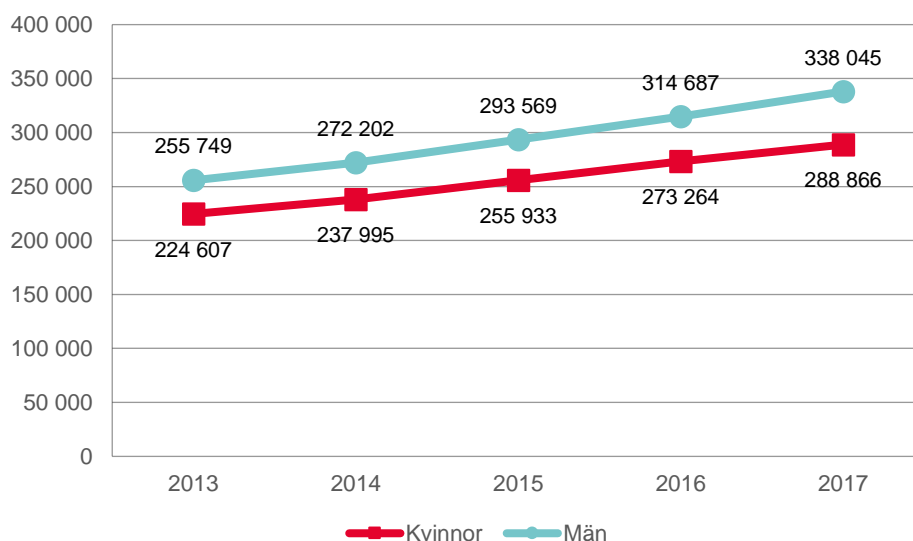
¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Under inkomståret 2017 fortsatte genomsnittsinkomsten att minska och uppgick till 295 500 kronor för låntagare med lånetypen studiemedel. Dessa låntagare har nu de lägsta inkomsterna. Minskningen beror främst på att många, framför allt män, med höga inkomster har slutreglerat sina lån. Männen genomsnittsinkomst inom lånetypen studiemedel minskade med 10 500 kronor under inkomståret 2017, medan genomsnittsinkomsten för kvinnor ökade med 2 200 kronor.

Den genomsnittliga inkomsten för låntagare med lånetyperna studielån ökade med 10 400 kronor till 380 600 kronor under inkomståret 2017. Inom lånetypen annuitetslån ökade den genomsnittliga inkomsten med 18 900 kronor till 309 300 kronor.

Kvinnor med lånetypen studielån hade under inkomståret 2017 en genomsnittsinkomst som utgjorde 94 procent av männens inkomst och kvinnor som hade annuitetslån hade en inkomst som var 85 procent av männens inkomst.

Diagram 10.10 Genomsnittliga inkomster¹ för återbetalningsskyldiga låntagare, med annuitetslån, folkbokförda i Sverige, fördelat efter kön, kronor, inkomstår 2013–2017

¹ Inkomsterna från låntagare med uppsagda lån som är folkbokförda i Sverige ingår i diagrammet från och med inkomståret 2017.

Under inkomståret 2017 ökade den genomsnittliga inkomsten för både kvinnor och män med lånetypen annuitetslån. Ökningen var störst för männen, vilket innebär att gapet mellan mäns och kvinnors genomsnittliga inkomster inom lånetypen ökade med 11 500 kronor.

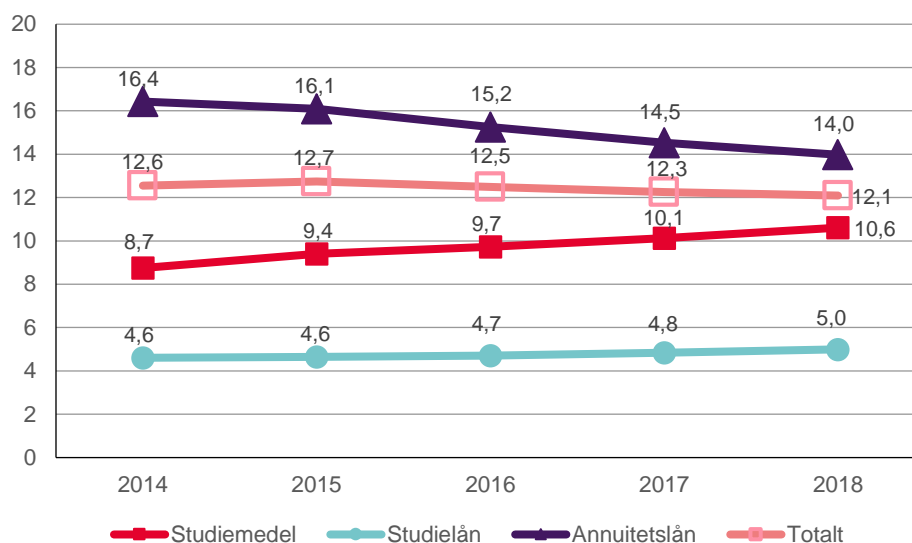
10.6. Nedsatta årsbelopp

Nedsättning kan bland annat beviljas om låntagaren har låg inkomst, om låntagaren börjar studera med studiestöd igen eller om det finns synnerliga skäl. Vid utgången av 2018 hade 161 900 återbetalningsskyldiga låntagare hel eller delvis nedsättning av sina årsbelopp för 2018. Det är en minskning med 300 personer jämfört med 2017.

Även andelen låntagare med nedsättning minskade marginellt jämfört med 2017, från 12,3 till 12,1 procent.

Högst andel låntagare med nedsättning vid utgången av 2018 fanns inom lånetypen annuitetslån. Det var 14 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna med annuitetslån som hade nedsättning. Att nedsättning är vanligast för låntagare som har annuitetslån beror på att det är relativt många låntagare med denna lånetyp som fortfarande studerar med studiemedel och därmed får nedsättning med hänsyn till studier. Andelen återbetalningsskyldiga låntagare med annuitetslån som får nedsättning minskar dock. Det beror framförallt på att låntagarnas genomsnittsalder ökar och att studier därmed blir mindre vanligt.

Diagram 10.11 Andel av återbetalningsskyldiga låntagare med nedsättning av aktuellt årsbelopp, fördelat efter lånetyp, procent, den 1 december 2014–2018

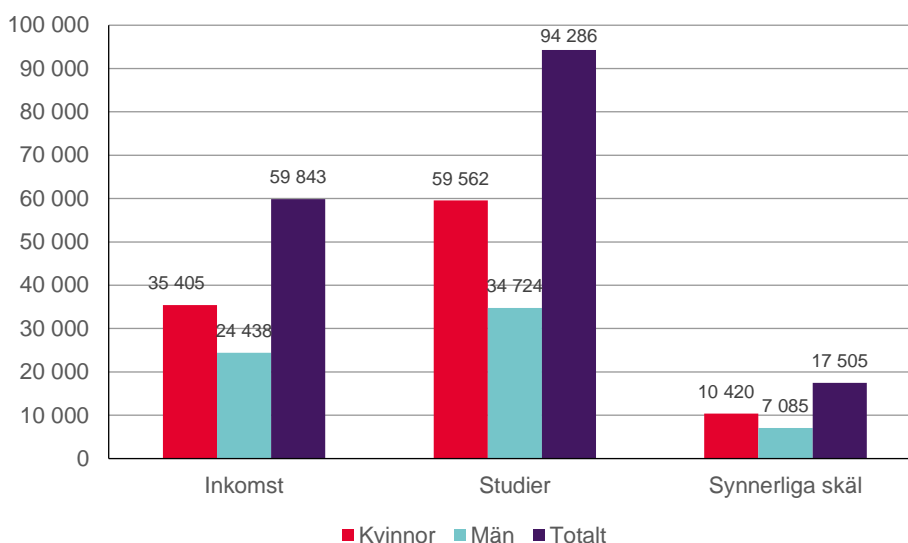
Lånetypen studielån är den lånetyp där lägst andel av låntagarna har nedsättning. Det förklaras av att årsbeloppen som huvudregel redan är inkomstbaserade, vilket gör att nedsättning med hänsyn till låg inkomst inte är lika vanligt.

För lånetypen studiemedel har det skett en ökning av andelen låntagare som har nedsättning. Studiemedel är också den lånetyp där högst andel låntagare har nedsättning med hänsyn till låg inkomst. Det beror sannolikt på en kombination av att nedsättningsreglerna för denna lånetyp är mer generösa än nedsättningsreglerna för de två nyare lånetyperna, samt på att låntagarna med lånetypen studiemedel i allt högre utsträckning utgörs av låntagare med låga inkomster.

Av dem som hade nedsättning av årsbeloppet för 2018 var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det innebär att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp.

Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Diagram 10.12 Antal låntagare med nedsättning av årsbeloppet för 2018, fördelat efter kön och skäl till nedsättning¹, den 31 december 2018

¹ Samma låntagare kan förekomma i flera kategorier eftersom låntagare kan beviljas nedsättning med hänsyn till mer än ett skäl.

Det nedsatta beloppet under 2018 ökade med 25 miljoner kronor, eller 2 procent, jämfört med 2017. Männens andel av det totalt nedsatta beloppet var 39 procent, vilket är en minskning med en procentenhet jämfört med 2017.

Tabell 10.5 Nedsatt belopp fördelat efter kön och totalt, miljoner kronor, 2016–2018

	2016	2017	2018
Kvinnor	782	805	823
Män	516	526	533
Totalt	1 298	1 331	1 356

Annuitetslånen stod för 86 procent, studielånen för 11 procent och studiemedlen för 3 procent av det nedsatta beloppet.

Andel med nedsättning och nedsatt belopp – utveckling för indikatorn

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid. Systemet ska vara hållbart ur både ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen, är indikatorer som används i bedömningen av denna del av studiestödets måluppfyllelse.

Av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare hade 12,1 procent nedsättning av årsbeloppet vid utgången av 2018, vilket är en minskning med 0,2 procentenheter sedan 2017. Att antalet och andelen låntagare som har nedsättning av årsbeloppen minskar, om än marginellt, kan anses vara positivt både för samhällsekonomin och för låntagarna. Det minskar risken för framtida avskrivningar av lån och minskar dessutom

kostnaderna för enskilda låntagare. Om antalet låntagare med nedsättning minskar trots att låntagarna har behov av nedsättning är det dock negativt.

Det nedsatta beloppet har ökat med 25 miljoner kronor, eller med 2 procent. En del av orsaken är att de totalt debiterade årsbeloppen har ökat under 2018 jämfört med 2017. Det nedsatta beloppet har dock ökat mer än de debiterade årsbeloppen. Att det nedsatta beloppet har ökat kan ses som negativt för samhällsekonomin. Det kan dock vara positivt för enskilda låntagare som har betalningssvårigheter.

Eftersom det handlar om små förändringar bedöms nedsättningarnas sammantagna effekt på samhällsekonomin vara relativt oförändrad.

10.6.1. Resterande slutliga årsbelopp

CSN gör en inkomstkontroll i efterhand för låntagare som har fått årsbeloppet nedsatt med hänsyn till sin inkomst. Om den faktiska inkomsten under avgiftsåret var högre än den inkomst som låntagaren uppgav i ansökan om nedsättning, debiteras låntagaren ett så kallat resterande slutligt årsbelopp samt en tilläggsavgift. Låntagaren får beslutet om resterande slutligt årsbelopp i januari andra året efter avgiftsåret. Låntagare bosatta utomlands måste själva styrka sin inkomst i utlandet med beslut om slutlig skatt från det land hen var bosatt eller arbetade i under avgiftsåret.

Vid ingången av 2018 debiterades 32 200 låntagare resterande slutliga årsbelopp för avgiftsåret 2016. Det motsvarar 49 procent av de 66 100 låntagare som i samband med efterkontrollen hade nedsättning med hänsyn till sin inkomst för 2016. Av dem som fick ett resterande slutligt årsbelopp var 60 procent kvinnor.

Både antalet och andelen låntagare som debiteras resterande slutliga årsbelopp ökade jämfört med 2017, då 47 procent av dem med nedsättning debiterades ett belopp.

Låntagare bosatta utomlands, eller som har inkomster i utlandet, är överrepresenterade bland dem som får resterande slutliga årsbelopp. Det beror på att de själva måste styrka sin inkomst i utlandet inför efterkontrollen. Om de inte kan styrka sin inkomst, eller avsaknad av inkomst, i utlandet måste de betala hela det ursprungliga årsbeloppet.

De resterande slutliga årsbeloppen som debiterades i januari 2018 var totalt 161 miljoner kronor.

Ett resterande slutligt årsbelopp kan sättas ned om det finns synnerliga skäl. CSN omprövar även beslut om resterande slutliga årsbelopp för utlandsbosatta låntagare som styrker sin inkomst i utlandet i efterhand. Vid utgången av 2018 hade det totala resterande beloppet minskat med 24 miljoner kronor till 137 miljoner kronor.

10.7. Avskrivning av lån

Under 2018 skrev CSN av 735 miljoner kronor. I det avskrivna beloppet ingår kapital, ränta och avgifter för ordinarie och uppsagda lån samt äldre lån¹²⁹, skuldsanering¹³⁰ och uppläggningsavgifter.

Låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån kan skrivas av om låntagaren uppnår en viss ålder eller avlider. Lån kan även skrivas av vid sjukdom¹³¹ eller med hänsyn till synnerliga skäl, vilket främst gäller låntagare med sjukersättning och som har låga inkomster. För låntypen studiemedel kan avskrivning även ske vid vård av barn med funktionsnedsättning.

Den 1 januari 2018 upphörde rätten till avskrivning för behörighetsgivande studier, det vill säga om en studerande har tagit lån för studier på grundskole- eller gymnasienivå och därefter fortsätter att studera på eftergymnasial nivå. Det innebär att den som ska studera på grundskole- eller gymnasienivå från och med den 1 januari 2018 och lånar till studierna inte längre kommer att kunna få delar av lånet avskrivet om de studerar vidare vid högskolan.

Under 2018 skrev vi av skulder helt eller delvis för 37 400 personer med låntyperna studiemedel, studielån och annuitetslån¹³², vilket är en minskning med en tiondel jämfört med 2017. Av dem som fick avskrivning under 2018 var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

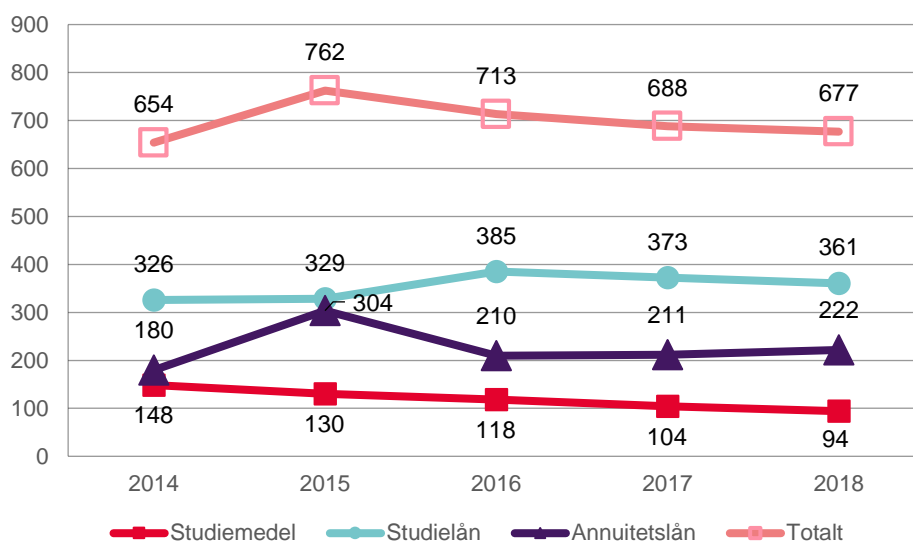
¹²⁹ Äldre lån är de så kallade räntefria lån för universitetsstudier som fanns innan det nuvarande studiemedelssystemet infördes 1965.

¹³⁰ Avser de delar som blir avskrivna av de belopp som lyfts ut från ordinarie lån i samband med skuldsanering.

¹³¹ Vid sjukdom skrivs lånedelen av efter 30 dagars karens. Avskrivning vid sjukdom behandlas i denna rapport som en sjukförsäkringsförmån i avsnitt 6.11.

¹³² Personer med uppsagda lån fördelas utifrån den låntyp som blivit uppsagd, exempelvis räknas personer med uppsagt annuitetslån samman med personer som har låntypen annuitetslån.

Diagram 10.13 Avskrivna belopp, kapital och ränta¹, fördelat efter lånetyp^{2,3}, och totalt, miljoner kronor, 2014–2018

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

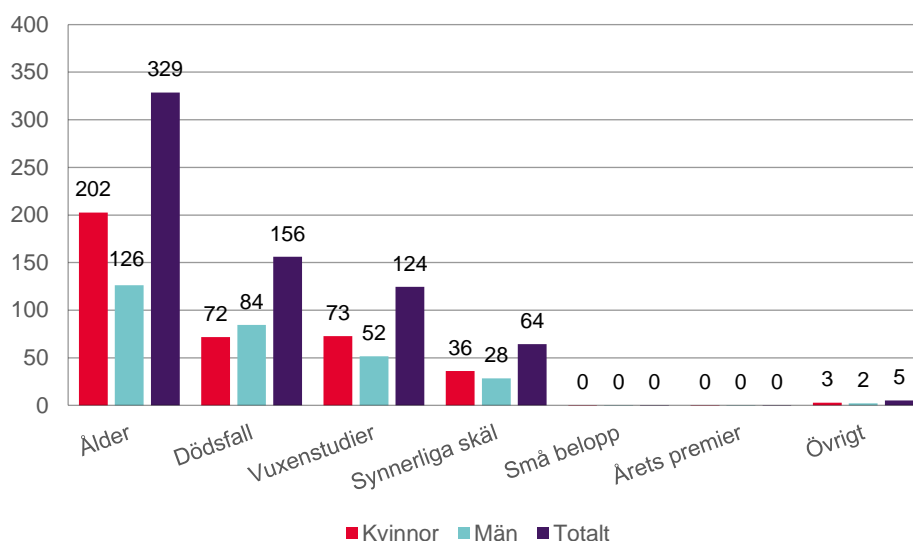
² Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

³ Den stora ökningen inom lånetypen annuitetslån 2015 berodde på en extra prövning under året om avskrivning på grund av behörighetsgivande studier. Den extra prövningen gjordes för studerande med stödformen studiemedel som avslutat sina studier på gymnasienivå för mer än fyra år sedan.

Det avskrivna beloppet för ordinarie och uppsagda lån minskade under 2018 med 12 miljoner kronor till 677 miljoner kronor exklusive administrativa avgifter. Avskrivningarna minskade inom lånetyperna studiemedel och studielån, medan de ökade inom lånetypen annuitetslån.

Under 2018 skrev vi av 329 miljoner kronor på grund av låntagarnas ålder. Nästan hela detta belopp skrevs av inom de äldre lånetyperna studiemedel och studielån. Näst högst belopp, 156 miljoner kronor, skrevs av på grund av dödsfall.

Diagram 10.14 Avskrivna belopp för kapital och ränta^{1,2} inom lånetyperna³ studiemedel, studielån och annuitetslån fördelat efter skäl⁴, kön och totalt, miljoner kronor, 2018

¹ Administrativa avgifter ingår inte i beloppen.

² Korrigering av lån redovisas inte i diagrammet (korrigeringar ingår i diagram 10.13).

³ Avskrivningar av uppsagda lån ingår under respektive uppsagd lånetyp, exempelvis räknas avskrivningar av uppsagt annuitetslån samman med avskrivningar av lånetypen annuitetslån.

⁴ Behörighetsgivande studier benämns vuxenstudier i diagrammet av utrymmesskäl.

Avskrivningar på grund av små belopp utgör en relativt stor andel av de beviljade avskrivningsärendena, men en mycket liten andel av de avskrivna beloppen. Under 2018 skrev vi av 120 000 kronor i kapital och ränta på grund av små belopp. Avskrivning av små belopp blir aktuellt om den resterande skulden understiger 101 kronor.

Avskrivningar med anledning av den premie¹³³ som kan ges vid förtida inbetalningar av den äldsta lånetypen studiemedel, fortsatte att minska under 2018 och uppgick till 150 000 kronor. Det förklaras av att premien minskar med stigande ålder och att antalet låntagare inom lånetypen blir färre, vilket oftast innebär färre förtida inbetalningar.

Tabell 10.6 Antal beviljade avskrivningsärenden¹ inom lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån², fördelat efter skäl, kön och totalt, 2018

	Ålder	Dödsfall	Vuxenstudier	Synnerliga skäl	Små belopp	Årets premier	Övrigt	Totalt
Kvinnor	8 590	845	7 007	431	3 756	1 494	52	22 175
Män	7 024	1 054	4 918	331	3 032	355	41	16 737
Totalt	15 614	1 899	11 925	744	6 788	1 849	93	38 912

¹ Avskrivningar av kapital, ränta och avgifter ingår i tabellen.

² Låntagare som fått avskrivningar av uppsagda lån ingår i tabellen.

¹³³ Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

Under 2018 minskade det totala antalet beviljade avskrivningsärenden. Flest avskrivningar beviljades för att låntagaren uppnått den ålder som ger rätt till avskrivning och därefter följde avskrivningar på grund av behörighetsgivande studier (som i tabell 10.6 benämns som vuxenstudier).

Antal avskrivningar och avskrivna belopp – utveckling för indikatorn

Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet har uppfyllts. Indikatorn används för att mäta studiestödets effekt på samhällsekonomin.

Antalet låntagare som fick avskrivning och det totalt avskrivna beloppet minskade. Avskrivningarna minskade för alla avskrivningsorsaker med undantag för avskrivningar på grund av dödsfall. Detta kan ur ett samhällsekonomiskt perspektiv anses vara positivt.

10.8. Låntagare som inte betalar i tid

10.8.1. Påminnelseavgifter

Om en betalning kommer in till CSN mer än fem bankdagar efter förfalldatum debiteras låntagaren en påminnelseavgift på 450 kronor. Under 2018 debiterades 296 000 låntagare totalt 1,2 miljoner påminnelseavgifter. Antalet låntagare som debiterades påminnelseavgift minskade med 3 procent jämfört med 2017, medan antalet debiterade påminnelseavgifter minskade med 4 procent.

Antalet debiterade påminnelseavgifter har minskat kontinuerligt de senaste åren, trots att antalet återbetalningsskyldiga låntagare har ökat varje år. Minskningen har varit kraftigast sedan påminnelseavgiften höjdes till 450 kronor vid ingången av 2015.

Det debiterade beloppet för påminnelseavgifter under 2018 var 505 miljoner kronor.¹³⁴

Enligt en rapport från CSN får yngre låntagare oftare enstaka påminnelseavgifter medan äldre får det vid upprepade tillfällen. Bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter är låntagare från 40 år och uppåt överrepresenterade, särskilt låntagare i åldersgruppen 50–59 år. Män är överrepresenterade bland dem som har fått tre eller fler påminnelseavgifter.¹³⁵

10.8.2. Låntagare med krav överlämnade till Kronofogden

CSN överlämnar varje år krav på hela eller delar av obetalda årsbelopp till Kronofogdemyndigheten. De senaste åren har CSN överlämnat sådana krav för cirka 7 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna. Under 2018 överlämnades obetalda belopp för 88 100 låntagare till Kronofogden, vilket är en minskning med 2 200 personer eller 2 procent jämfört med 2017.

¹³⁴ Efter hänsyn till krediteringar i samband med nedsättningar av årsbelopp.

¹³⁵ CSN (2017).

Tabell 10.7 Krav som överlämnats till Kronofogdemyndigheten per år, antal personer, överlämnat kravbelopp och procentuell förändring, 2014-2018

	Antal låntagare med överlämnade krav	Procentuell förändring, antal låntagare med överlämnat krav ¹	Överlämnat kravbelopp, mnkr	Procentuell förändring, överlämnat kravbelopp ¹
2014	100 854	1,0	789	2,5
2015	97 345	-3,5	832	5,5
2016	95 430	-2,0	960	15,4
2017	90 327	-5,3	940	-2,0
2018	88 120	-2,4	924	-1,7

¹ Jämfört med närmast föregående år.

De överlämnade kravbeloppen minskade med 16 miljoner kronor under 2018, vilket innebär en minskning med knappt 2 procent.

Den markanta ökningen av kravbeloppet mellan 2015 och 2016 berodde främst på att påminnelseavgiften höjdes från 200 kronor till 450 kronor vid ingången av 2015. Avgiftshöjningens effekt på överlämnade kravbelopp till Kronofogden sker med viss eftersläpning.

För många låntagare som får ett krav överlämnat till Kronofogden är det inte första gången detta sker. Men en del av de ärenden som överlämnas gäller låntagare som aldrig tidigare haft ett årsbelopp hos Kronofogden. Under 2018 överlämnade CSN krav för 10 300 låntagare som inte tidigare haft något sådant krav eller som inte haft något sådant krav sedan 2007.¹³⁶

Tabell 10.8 Återbetalningsskyldiga låntagare med krav hos Kronofogdemyndigheten, fördelat efter kön, antal och andel i procent, 2016–2018¹

	2016	2017	2018
Kvinnor	44 050	43 011	40 760
Män	42 545	42 218	40 158
Totalt	86 595	85 229	80 918
Andel med krav ²	6,6	6,4	6,0

¹ Den 31 december respektive år.

² Andel av totalt återbetalningsskyldiga låntagare.

En del av låntagarna reglerar sina betalningskrav relativt omgående, vilket innebär att det är färre låntagare som har kronofogdekrav vid utgången av året än antalet som har ett sådant krav någon gång under året. Totalt hade 6 procent av de återbetalningsskyldiga låntagarna krav hos Kronofogden den 31 december 2018. Både antalet och andelen låntagare med krav hos Kronofogden vid utgången av året har minskat mellan 2017 och 2018. Antalet låntagare med ett sådant krav har minskat med 4 300 personer.

Män är överrepresenterade bland låntagare med kronofogdekrav. Det beror på att män överlag betalar in en lägre andel av de debiterade beloppen än vad kvinnor gör.

¹³⁶ Uppgifter om låntagare som tidigare haft krav hos Kronofogdemyndigheten finns endast tillgängliga från 2007.

Annuitetslånet är den lånetyp där lägst andel av de återbetalningsskyldiga låntagarna, 5 procent, har krav hos Kronofogden. Av låntagarna med lånetypen studielån hade 8 procent ett kronofogdekrav. Högst andel låntagare med kronofogdekrav finns inom lånetypen studiemedel. Andelen låntagare med krav hos Kronofogden har dock minskat något inom denna lånetyp, från 12 procent vid utgången av 2017 till 10 procent vid utgången av 2018.

Risken för att drabbas av betalningsproblem som leder till kronofogdekrav har genom åren visat sig vara högre för låntagare som har studerat på låg utbildningsnivå.¹³⁷

Låntagarnas skuld hos Kronofogden var 1,4 miljarder kronor vid utgången av 2018, en minskning med 32 miljoner kronor jämfört med 2017. Under 2018 minskade låneinbetalningarna via Kronofogden från 378 till 376 miljoner kronor.

10.8.3. Skuldsanering

För svårt skuldsatta personer kan det finnas möjlighet att ansöka om skuldsanering via Kronofogden. Skuldsanering innebär att en person betalar en andel av sina skulder¹³⁸ under några år och att skulderna som ingår i skuldsaneringen därefter skrivs av. För studielån som omfattas av skuldsanering ingår normalt sett endast obetalda belopp som är förfallna. Det huvudsakliga syftet med skuldsanering är att svårt skuldsatta personer ska få möjlighet att lösa sina ekonomiska problem och därigenom få en ny chans till ett drägligare och mer samhällsnyttigt liv.

Kronofogden har under 2018 fattat beslut i 4 800 skuldsaneringsärenden där CSN:s fordran ingår (även återkrav kan omfattas). Det är 600 fler beslut jämfört med 2017. Antalet personer med skuldsanering har ökat kraftigt de senaste åren. Detta beror bland annat på den regeländring som trädde i kraft 2016, vilken gjort att fler personer omfattas av rätten till skuldsanering.

Vid utgången av 2018 var det 9 700 personer som hade en pågående skuldsanering där det ingick någon form av låneskuld. Detta kan jämföras med år 2014, då 6 000 låntagare omfattades av skuldsanering.

Tabell 10.9 Antal låntagare och total fordran som omfattas av skuldsanering, 2014–2018, miljoner kronor

	2014	2015	2016	2017	2018
Antal låntagare	5 956	5 920	6 555	8 089	9 718
Fordran	165	169	194	258	334

Den totala fordran för de lån som omfattas av skuldsaneringsbeslut uppgick vid årsskiftet till 334 miljoner kronor, vilket är en ökning med 76 miljoner kronor jämfört med 2017.

¹³⁷ Se till exempel SOU 2013:20.

¹³⁸ Om en person saknar betalningsutrymme kan Kronofogden även besluta att hen inte behöver betala något på sina skulder under skuldsaneringen.

10.9. Reserveringar för låneförluster

Inom samtliga tre lånetyper finns trygghetsregler som gör det möjligt att få den årliga återbetalningen nedsatt till ett lägre belopp. I vissa fall kan hela eller delar av en studieskuld skrivas av. Trygghetsreglerna kan medföra att återbetalningstiden förlängs och att hela skulden inte hinner betalas tillbaka innan låntagaren når åldern för rätt till avskrivning. En annan orsak till att hela skulden inte hinner betalas tillbaka kan vara att låntagaren missköter sin betalning.

Vid varje årsskifte beräknar CSN storleken på reserveringar för låneförluster för samtliga lånetyper och återkrav. Beräkningen sker i huvudsak utifrån en individbaserad modell och utgår från bland annat skuld, betalning och inkomst för varje låntagare. Den individuella beräkningsmodellen kompletteras med generella uppgifter om avskrivningar på grund av studier som ger behörighet till högskolestudier och avskrivningar med hänsyn till synnerliga skäl. En generell beräkning görs också för den andel låntagare som nu befinner sig i studier och som i framtiden förväntas missköta sina betalningar eller kommer att omfattas av trygghetsregler.

Reserveringarna delas in i tre övergripande kategorier:

- **Betalningsbenägenhet.** För de låntagare som inte betalat alls eller betalat mycket små belopp under tre års tid beräknas att en del av skulden kommer att behöva skrivas av i framtiden. Hur stor andel av skulderna som omfattas beror på låntagarens ålder. För en yngre låntagare anses risken inte vara lika stor som för en låntagare som närmar sig åldern för rätt till avskrivning.
- **Dödsfall.** Utifrån SCB:s statistik för dödsfallssannolikheter simuleras dödsfall för ett antal personer. Deras beräknade skuld vid den simulerade dödsfallsåldern reserveras.
- **Trygghetsregler.** För dem som betalar görs simulerade betalningsplaner utifrån skuldstorlek, inkomst, årsbelopp och återstående återbetalningstid. Vid beräkningen tas hänsyn till de nedsättningsregler som finns inom respektive lånetyp. Låntagaren förutsätts få nedsättning av årsbeloppet om inkomsten medger det. Den skuld som beräknas finnas kvar när åldern för rätt till avskrivning nås, reserveras.

I årsbokslutet för 2018 är den totala utestående återkravs- och lånefordran 224,2 miljarder kronor¹³⁹. Av detta belopp har 25,4 miljarder kronor reserverats¹⁴⁰, vilket är en minskning med 1,3 miljarder kronor jämfört med 2017. Om vi bortser från återkraven har 24,7 miljarder reserverats och även detta belopp minskade med 1,3 miljarder kronor.

Minskningen förklaras av att 8 100 färre låntagare beräknades hamna i någon av de tre kategorierna jämfört med 2017. Det minskade antalet beror främst på att låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån slutbetalar sina lån eller når åldern för rätt till avskrivning. Räntan som ligger till grund för beräkningen av reservationen har

¹³⁹ Den 31 december 2018 för lånetyperna annuitetslån, studielån, studiemedel, uppsagda lån samt för återkrav. Avgiftsfordran för dessa lånetyper och återkrav uppgår till 1,6 miljarder kronor och ingår inte i beloppet.

¹⁴⁰ Därutöver tillkommer reserveringar för avgifter med 883 miljoner kronor.

sänkts från 0,76 procent vid beräkningen 2017 till 0,57 procent vid beräkningen 2018, vilket också innebär att reservationen minskar. En annan orsak till att det reserverade beloppet minskar är att den generella reserveringen för låneförluster på grund av avskrivning för behörighetsgivande studier¹⁴¹ och synnerliga skäl har sänkts med 0,4 miljarder.

Diagram 10.15 Reserveringar för låneförluster, den 31 december 2018, andel i procent av total fordran, per lånetyp

Hur stor andel av fordringarna som har reserverats varierar mycket mellan de olika lånetyperna. För studiemedel har 48 procent av fordran reserverats, för studielån 32 procent och för annuitetslån har 6 procent reserverats. Det innebär att det nuvarande annuitetslånet för närvarande har den klart lägsta risken för kreditförluster, vilket även var ett mål när lånet infördes 2001. Andelen har minskat från 7 procent 2017 till 6 procent 2018. Läntagarna med annuitetslån är dock betydligt yngre än låntagarna med studiemedel och studielån. Även dessa yngre låntagare kan få mer utbredda betalningssvårigheter i framtiden. För låntagare bosatta utomlands reserverades 27 procent av fordran för framtida låneförluster.

¹⁴¹ Rätten att få lån avskrivna som tagits vid behörighetsgivande studier togs bort för studier fr.o.m. den 1 januari 2018.

Tabell 10.10 Reserveringar för låneförluster på annuitetslån, fördelat på orsak, procent, 2016–2018

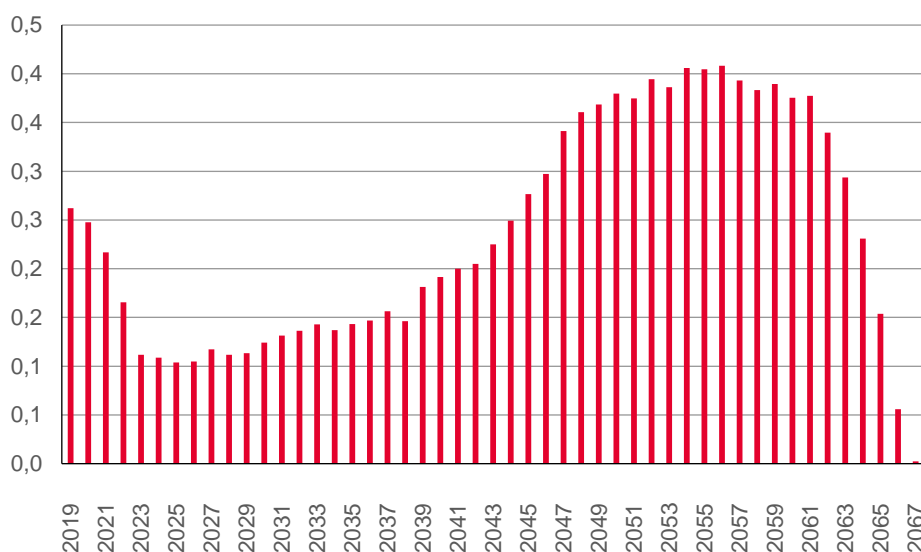
	2016	2017	2018
Bristande betalning	35	35	37
Avskrivning vid dödsfall	12	14	13
Avskrivning vid behörighetsgivande studier	4	4	3
Avskrivning med hänsyn till synnerliga skäl	9	9	7
Nedsättning till 0 kronor	3	4	5
Obetalda belopp vid 68 års ålder ¹	37	35	34
Totalt	100	100	100

¹ Modellens beräkningar visar, vid bokföringstidpunkten, att lånet inte kommer hinna betalas klart innan låntagare når 68 års ålder. Beräkningarna utgår från bland annat låntagarens skuld, aktuell inkomstuppgift samt möjlighet till nedsättning av årsbeloppet.

Av de beräknade förlusterna för annuitetslån på sammanlagt 11,6 miljarder kronor beror 4,5 miljarder kronor på att möjligheten att få nedsättning medför att låntagare inte hinner slutbetala sin skuld. Vidare orsakas 4,3 miljarder kronor av att låntagare missköter sina lån och 1,5 miljarder kronor beror på framtida förväntade dödsfall. Resterande 1,3 miljarder kronor utgörs av förväntade framtida avskrivningar för behörighetsgivande studier och synnerliga skäl.

Vid beräkningen av de framtida avskrivningarna antas det att låntagarna betalar så lite som de har rätt till enligt regelverket. Många låntagare som har rätt till nedsättning ansöker dock inte om det. Det innebär att de faktiska avskrivningarna av annuitetslån kan bli lägre än vad som beräknas genom simuleringen.

Diagram 10.16 Beräknade framtida avskrivningar för utestående fordran på annuitetslån, den 31 december 2018, miljarder kronor, 2019–2067

Uppgifterna i diagram 10.16 visar när det beräknas ske avskrivningar av annuitetslån för den aktuella skuldstocken.¹⁴² Beloppen är beräknade i nuvärde för att kunna jämföras med dagens skulder.

De relativt stora avskrivningarna under de kommande fyra åren förklaras av beräknade avskrivningar för behörighetsgivande studier. Dessa avskrivningar görs normalt för att begränsa skulderna för vuxenstuderande när grundskole- eller gymnasiestudier följs av eftergymnasiala studier. Motsvarande avskrivningar kan förväntas i mindre utsträckning även något längre fram i tiden. Avskrivning på grund av behörighetsgivande studier har tagits bort för lån som betalas ut från och med 2018. Denna regeländring förväntas att få effekt från och med 2021.

Förväntade förluster – utveckling för indikatorn

En indikator som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är andelen förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden.

Av den totala skulden för lån och återkrav har 25,4 miljarder kronor reserverats¹⁴³, vilket är en minskning med 1,3 miljarder kronor jämfört med 2017. Reservationen för enbart låneskulder utgör 24,7 miljarder kronor och minskningen lika stor. Andelen av fordran som har reserverats har minskat med 0,9 procentenheter. Indikatorn ger alltså vid handen att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster. För att mäta effekten på samhällsekonomin tar indikatorn sin utgångspunkt i att studiestödssystemet ska säkerställa att lån ska återbetalas i sin helhet. Utgångspunkten tar sikte på att systemet ska vara hållbart dels ur ett samhälls-ekonomiskt perspektiv, dels ur den enskildes perspektiv.

Den 1 januari 2019 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,8 miljarder kronor (enbart låneskulder). Av denna reserverades 4 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet svarar mot 27 procent av fordran. Den 1 januari 2018 var fordran 14,7 miljarder och det reserverade beloppet 4,1 miljarder kronor. Det svarade mot 28 procent av fordran.

Fordran för utomlands bosatta låntagare har ökat med 100 miljoner kronor sedan 2017, medan den del av fordran som reserveras för framtida förluster har minskat mellan den 1 januari 2018 och den 1 januari 2019. CSN:s bedömning är därför att systemet blivit marginellt mer hållbart.

10.10. Låntagare bosatta utomlands

10.10.1. Fler låntagare bor utomlands

Under 2018 var 66 600 låntagare bosatta utomlands, vilket är en ökning med 1 procent jämfört med 2017. Av dessa låntagare var 56 procent kvinnor och 44 procent

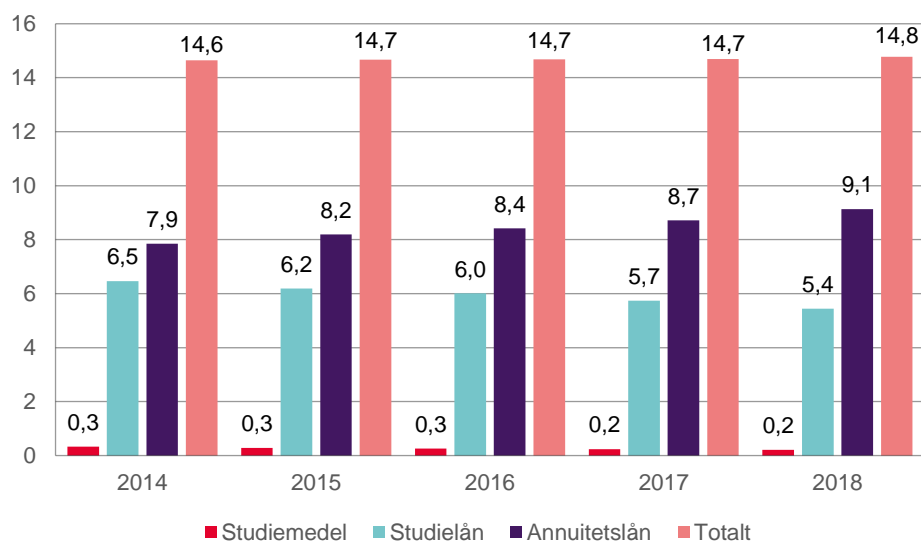
¹⁴² Skuldstocken per den 31 december 2018.

¹⁴³ Därutöver tillkommer reserveringar för avgifter med 883 miljoner kronor.

män. Från och med årets publikation ingår låntagare med uppsagda lån i siffrorna för bosatta utomlands.¹⁴⁴

Vid utgången av 2018 bodde flest låntagare i Storbritannien, följt av USA, Norge, Danmark och Tyskland. Med undantag för USA hade flest låntagare i dessa länder annuitetslån. I USA var i stället lånetypen studielån vanligast.

Diagram 10.17 Utestående fordran för bosatta utomlands, fördelat efter lånetyp¹, miljarder kronor, 2014–2018²

¹ Fordran för uppsagda lån ingår och fördelas utifrån den lånetyp som har blivit uppsagd, t.ex. räknas fordran för uppsagt annuitetslån samman med fordran för lånetypen annuitetslån.

² Den 31 december respektive år.

Vid utgången av 2018 hade låntagarna som var bosatta utomlands en total skuld på 14,8 miljarder kronor, vilket är något mer än under 2017. Den totala skulden var högst inom lånetypen annuitetslån och lägst inom lånetypen studiemedel.

¹⁴⁴ Personer med uppsagda lån fördelas utifrån den lånetyp som blivit uppsagd, t.ex. räknas personer med uppsagt annuitetslån samman med personer som har lånetypen annuitetslån.

Tabell 10.11 Inbetalt årsbelopp¹ 2016, 2017 och 2018, andel i procent samt debiterat och inbetalt belopp 2018, fördelat efter bosättning, miljoner kronor

Bosättning	Andel inbetalt 2016 (%)	Andel inbetalt 2017 (%)	Andel inbetalt 2018 (%) ²	Debiterat efter nedsättningar (per 31/12 2018)	Inbetalt belopp 2018 ³
Sverige	93,8	93,8	92,2	11 459	10 563
Utomlands och okänd bosättning ⁴	60,4	60,6	61,3	779	478
Utomlands	71,3	71,2	72,2	656	473
Okänd bosättning	4,7	4,5	3,6	124	4
Totalt	91,6	91,7	90,2	12 238	11 041

¹ Inbetalningarna avser det som har betalats in under aktuellt avgiftsår. Inbetalningar av avgifter efter den 31 december respektive år redovisas inte i tabellen. Förtida inbetalningar ingår inte i beräkningsunderlaget.

² Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir återbetalningsgraden oavsett bosättning 91,7 procent, för bosatta i Sverige 93,7 procent, för bosatta utomlands 72,6 procent och för låntagare med okänd bosättning 3,6 procent. Återbetalningsgraden totalt för bosatta utomlands och med okänd bosättning blir 61,6 procent.

³ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir det inbetalda beloppet oavsett bosättning 11 222 miljoner kronor, för bosatta i Sverige 10 742 miljoner kronor, för bosatta utomlands 476 miljoner kronor och för låntagare med okänd bosättning 4 miljoner kronor. Det inbetalda beloppet totalt för bosatta utomlands och med okänd bosättning blir 480 miljoner kronor.

⁴ I denna uppgift ingår dels de som är bosatta utomlands, dels de som CSN saknar adress till och där större andelen antas vara bosatta utomlands.

Låntagare bosatta utomlands debiterades 656 miljoner kronor i årsbelopp för 2018, efter att hänsyn tagits till nedsättning, omdebitering, samordnad betalning och uppsägning av lån.

Det inbetalda beloppet från låntagare som bor utomlands ökade under 2018. Om de försenade autogirodragningarna räknas in ökade inbetalningarna med 5 miljoner kronor till 476 miljoner kronor jämfört med 2017, och andelen inbetalt av debiterat belopp ökade med 1,4 procentenhet till 72,6 procent.

Många låntagare med okänd bosättning antas vara bosatta utomlands. Om låntagare med okänd bosättning räknas samman med låntagare som är bosatta utomlands blir andelen inbetalt av debiterat belopp 61,6 procent för denna grupp (om de försenade autogirodragningarna räknas in), vilket är en ökning jämfört med 2017.

Tabell 10.12 Återbetalningsgrad i de tio länderna med flest återbetalningsskyldiga låntagare, 2018

Land	Antal återbetalnings-skyldiga låntagare 2018 ^{1, 2}	Andel inbetalt 2016 (%)	Andel inbetalt 2017 (%)	Andel inbetalt 2018 (%) ³
Storbritannien	10 167	70,1	70,5	72,5
Norge	10 131	86,2	86,0	86,4
USA	10 106	55,7	55,4	58,3
Danmark	4 302	87,2	87,5	86,9
Tyskland	2 943	90,2	90,1	89,1
Finland	2 352	58,8	59,1	60,3
Australien	2 120	77,2	79,1	81,2
Spanien	1 922	65,6	67,8	70,2
Frankrike	1 677	81,2	82,2	81,6
Schweiz	1 651	90,4	92,2	92,5
<i>Bosatta utomlands</i>	63 220	71,3	71,2	72,2
<i>Sverige</i>	1 258 798	93,8	93,8	92,2

¹ Per den 1 januari.

² Låntagare med uppsagda lån ingår i uppgift om antal återbetalningsskyldiga låntagare. De ingår dock inte i uppgift om andel inbetalt av debiterat belopp eftersom de inte debiteras något årsbelopp.

³ Autogirodragningen för december 2018 genomfördes först den 2 januari 2019, vilket gör att andelen inbetalt av debiterat blir lägre än om inbetalningarna bokförts under 2018. Om inbetalningarna via autogiro den 2 januari 2019 räknas samman med inbetalningarna för avgiftsåret 2018 blir återbetalningsgraden för bosatta i Sverige 93,7 procent och för bosatta utomlands 72,6 procent.

Bland återbetalningsskyldiga låntagare var Storbritannien det vanligaste bosättningslandet, följt av Norge och USA.

Låntagarna i Schweiz betalar in mer än 90 procent av de debiterade beloppen, medan låntagarna i USA och Finland bara betalar in runt 60 procent av det som debiterats. Skillnaderna mellan olika länder kan ha flera orsaker, bland annat inkomsterna hos låntagarna och möjligheterna för CSN att driva in skulder.

Återbetalningsgraden har ökat i flera av de länder där CSN har flest återbetalningsskyldiga låntagare. I USA ökade till exempel betalningsgraden med 2,9 procentenheter jämfört med 2017.

10.10.2. Uppsägning av lån till omedelbar betalning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp lånetyperna studiemedel, studielån och annuitetslån till omedelbar betalning. Hittills har regelverket bara tillämpats för indrivning av skulder för återbetalningsskyldiga låntagare bosatta utomlands.

Tabell 10.13 Antal personer som har uppsagt lån och utestående fordran, fördelat efter lånetyp, kön och totalt 2016–2018¹, miljoner kronor

	2016		2017		2018	
	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran	Antal personer	Utestående fordran
Studiemedel						
– Kvinnor	13	0,7	12	0,6	16	0,9
– Män	14	0,5	13	0,5	12	0,5
– Totalt	27	1,2	25	1,2	28	1,4
Studielån						
– Kvinnor	112	27,6	153	37,7	247	79,4
– Män	125	31,4	154	38,4	221	64,7
– Totalt	237	59,1	307	76,1	468	144,1
Annuitetslån						
– Kvinnor	147	31,8	238	59,3	405	111,5
– Män	136	27,2	194	43,5	317	87,6
– Totalt	283	59,0	432	102,8	722	199,1
Alla lånetyper²						
– Kvinnor	220	60,1	324	97,6	534	191,8
– Män	216	59,1	288	82,4	434	152,8
– Totalt	436	119,2	612	180,0	968	344,6

¹ Den 31 december respektive år.

² Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Vid utgången av 2018 fanns det 970 låntagare med uppsagda lån som tillsammans hade en skuld på 345 miljoner kronor. Både antalet personer och skuldens storlek har ökat mellan 2017 och 2018. Det beror på att relativt få uppsagda lån har slutreglerats under tidsperioden samtidigt som 490 lån för 340 låntagare sades upp under 2018.¹⁴⁵

I slutet av 2018 var andelen kvinnor med uppsagda lån 55 procent och andelen män var 45 procent. Andelen kvinnor har ökat med 6 procentenheter sedan 2015. Fördelningen mellan kvinnor och män med uppsagda lån börjar likna fördelningen bland alla återbetalningsskyldiga låntagare, där 59 procent är kvinnor och 41 procent är män.

¹⁴⁵ CSN (2019b).

Tabell 10.14 Inbetalt belopp 2018 på uppsagda lån¹, antal personer, alla lån och slutreglerade lån, kronor¹

	Alla lån		Slutreglerade lån ²	
	Antal personer	Inbetalt belopp	Antal personer	Inbetalt belopp
Studiemedel	5	32 794
Studielån	123	6 191 619	19	2 159 619
Annuitetslån	121	4 420 786	21	1 754 077
Totalt ³	237	10 645 199	30	3 913 696

¹ För uppgifter som inte kan anges används dubbelprickar (..).

² Här ingår inte uppsagda lån som skrivits av utan att det gjorts några inbetalningar under året.

³ Nettoräknat antal. Personer som har flera uppsagda lån räknas här bara en gång.

Under 2018 betalade 240 personer in drygt 10,6 miljoner kronor på sina uppsagda lån. Av dessa slutreglerade 30 personer sin skuld. Inbetalningarna från de slutreglerade lånen uppgick till nästan 4 miljoner kronor. Av statens fordran för uppsagda lån var det alltså en relativt liten andel som betalades in under 2018, ett mönster som är liknande jämfört med tidigare år (jämför med tabell 10.13).

Rapporten *Uppsägning av lån till omedelbar betalning*¹⁴⁶ visar att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp och att det verkar mer effektivt att utreda låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor). Rapporten visar också att det är relativt vanligt att det görs inbetalningar på skulden under utredningen, så att lånet inte behöver sägas upp.

Under 2018 påbörjade CSN totalt 1 200 utredningar om uppsägning av lån.¹⁴⁷

10.10.3. Ärenden till inkasso

Under 2018 skickade CSN 12 400 ärenden till Svea Inkasso AB till ett värde av 395 miljoner kronor. Totalt betalades 37 miljoner kronor in efter inkassokrav under 2018. Av detta belopp kom 35 miljoner kronor via Svea Inkasso och 2 miljoner kronor som direktinbetalning till CSN.

Jämfört med 2017 skickades 1 400 färre ärenden till inkasso, en minskning med en tiondel. Inbetalningarna efter inkassokrav minskade med 3 procent. Det inbetalda beloppet som andel av totalt skickat kravbelopp var oförändrat 9 procent under 2018.

10.11. Saknade adresser

En låntagare är skyldig att meddela de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av återbetalningsreglerna till CSN. Det kan exempelvis gälla adressuppgifter för att CSN ska kunna hantera återbetalnings- och kravverksamheten. En låntagare som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen ska lämna uppgift om adressen till CSN.

¹⁴⁶ CSN (2014).

¹⁴⁷ CSN (2019b)

Den 31 december 2018 saknade CSN en giltig adress¹⁴⁸ för 17 600 låntagare, vilket är en ökning med närmare 3 procent jämfört med 2017. Män är kraftigt överrepresenterade bland låntagare med saknad giltig adress. Andelen män utgör 65 procent av dem med saknad adress, jämfört med 41 procent bland samtliga låntagare.

Antalet låntagare som CSN saknar adress till motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Inom den äldsta lånetypen studiemedel saknas giltig adress till 13 procent av låntagarna. Motsvarande andelar inom lånetyperna studielån och annuitetslån är 2 respektive 0,5 procent.

Den totala utestående fordran för låntagare där CSN saknar giltig adress var 1,9 miljarder kronor vid utgången av 2018. Det är en ökning med 33 miljoner kronor, eller 2 procent, jämfört med 2017. Ökningen beror framförallt på att antalet låntagare som CSN saknar giltig adress till har ökat.

Fordran har ökat för låntagare med annuitetslån, medan den har minskat för låntagare med de äldre lånetyperna studiemedel och studielån. Bland låntagarna som CSN saknade adress till vid utgången av 2018 var det låntagare med lånetypen studielån som stod för den största andelen av fordran, 56 procent.

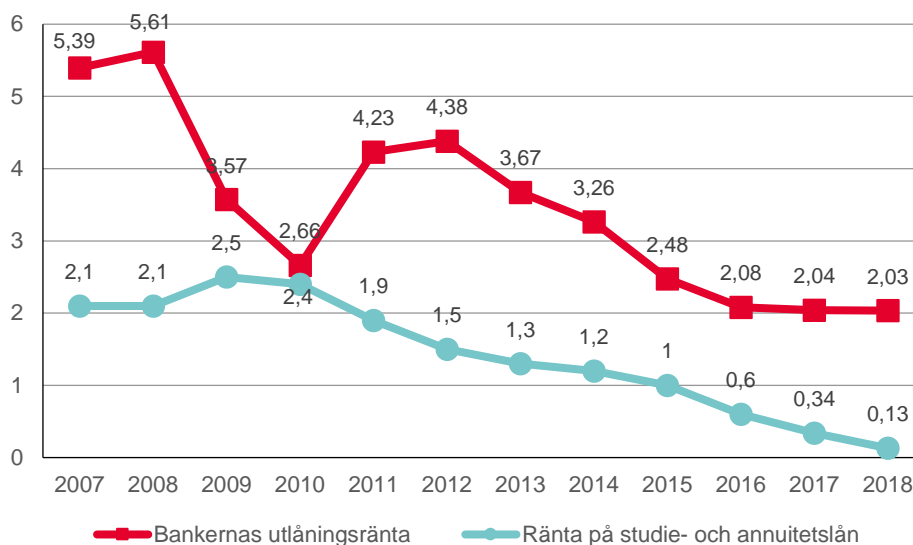
10.12. Ränteutveckling

Räntan på studielån och annuitetslån fastställs varje år av regeringen och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de senaste tre åren. Räntan minskas med 30 procent för att anpassas till rätten till avdrag för kapitalkostnader som finns för andra lån. Räntan är därför inte avdragsgill.

Motivet för att beräkna räntan som ett genomsnitt av statens upplåningskostnader är att ränteutvecklingen inte ska vara allt för hastig. Räntan ska ändras långsammare än på ett marknadslån för att på så sätt vara mer förutsägbar. Räntesättningen ska bidra till att individer vågar välja att påbörja studier med studielån.

¹⁴⁸ Med giltig adress menas att CSN har en registrerad adress och att de utskick myndigheten gör inte kommer i retur.

Diagram 10.18 Räkna på studielån och annuitetslån samt bankernas genomsnittliga utlåningsränta¹, procent, 2007–2018

¹ Med bankernas utlåningsränta menas bankernas genomsnittliga utlåningsränta vid lån till svenska hushåll mars 2019 respektive år (utestående avtal). Källa SCB. Det ska observeras att denna ränta i motsats till räntan på annuitetslån är avdragsgill, vilket det inte har korrigerats för i diagrammet.

Räntan på studielån och annuitetslån har varit mer trögrörlig än bankernas utlåningsränta¹⁴⁹. De flesta år har räntan varit 1–3 procentenheter lägre än bankernas genomsnittliga utlåningsränta. Eftersom räntan på banklån är avdragsgill vid inkomsttaxering, är ränteskillnaden i praktiken inte fullt så stor som diagrammet visar. Under 2010 var ett genomsnittligt banklån ungefär detsamma som på ett studielån eller annuitetslån. År 2011 återgick ränteskillnaderna till ett mer normalt läge genom att räntan på studielånen sjönk samtidigt som bankernas genomsnittliga utlåningsräntor steg. Under 2018 skiljde det 1,9 procentenhet mellan räntan på studielån och bankernas genomsnittliga utlåningsräntor.

¹⁴⁹ Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se> (Hämtad 2017-11-27, 2019-02-06). (Finansmarknad/Finansmarknadsstatistik/In- och utlåningsräntor)

11. Studiestödets måluppfyllelse

11.1. Att mäta måluppfyllelsen genom indikatorer

CSN har fått i uppdrag att följa och analysera studiestödets utveckling och effekter. Denna uppföljning och analys ska bland annat öka kunskapen om hur studiestödet har utvecklats i förhållande till målen för studiestödet.

Regeringen har fastställt ett antal indikatorer som används för att dra slutsatser om studiestödets måluppfyllelse. Dessa indikatorer har vi i denna rapport använt som en guide för att bedöma studiestödets måluppfyllelse.

Indikatormåttan kan ge en vägledning för bedömningen av studiestödets måluppfyllelse. Indikatorerna är dock inte alltid entydiga. Exempelvis kan antalet personer som får nedsättning av sitt årsbelopp och värdet av nedsättningen vara både positivt och negativt för samhällsekonomin. Att många ansöker om nedsättning är negativt eftersom det då tar längre tid för dem att betala tillbaka sina skulder. Det är dock positivt att personer som har betalningsproblem ansöker om nedsättning om de annars inte hade kunnat betala tillbaka årsbeloppet.

Några indikatorer ger oss vidare en del av sanningen, samtidigt som det även finns andra delar av samma sanning. Att en hög andel av de studerande väljer att använda studiemedlen när de studerar tyder på att studiestödet är rekryterande. Det finns dock även andra förklaringar till hur hög andelen som studerar med studiemedel är, till exempel arbetsmarknadsläget, andelen som studerar på deltidsutbildningar, andelen som studerar på distans, den könsmässiga fördelningen av de studerande och andelen äldre studerande, med mera.

Det resonemang vi för, och den bedömning vi gör, i detta avsnitt använder indikatorerna och indikatormåttan som grund. Vi väljer dock att vidga perspektivet och diskuterar även lite mer fritt om vad som är rekryterande, utjämnande respektive samhällsekonomiskt hållbart.

11.2. Studiestödet ska rekrytera till studier

Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning.

Bland studerande på grundskole- och gymnasienivå vid komvux och folkhögskolor är det förhållandevis få av samtliga studerande som har studiemedel och ännu färre som tar studiemedlens lånedel. På grundskolenivån inom komvux minskade dessutom andelen studerande med studiemedel relativt mycket under 2018. Det tyder på att studiemedlens rekryterande effekt är minskande i denna studerandegrupp. Även andra

faktorer bidrar dock till utvecklingen, exempelvis att andelen deltidstudier ökar, att könsfördelningen förändras, att andelen utrikes födda ökar och den rådande högkonjunkturen.

Andelen som studerar med studiemedel utomlands av samtliga studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå minskade också under 2018. Även detta kan tyda på att studiestödet rekryterar lite mindre till utlandsstudier än tidigare. Att de studerande har blivit äldre de senaste åren och det emellanåt turbulenta läget i omvärlden kan dock också påverka situationen.

Inom de eftergymnasiala skolformerna i Sverige är andelen som har studiemedel hög och förhållandevis oförändrad. Det indikerar ett studiestöd som rekryterar kvinnor och män till studier. Även den höga och ökande lånebenägenheten visar att studiestöd är en betydelsefull försörjningskälla för studerande i dessa skolformer. Att lånebenägenheten ökar kan dock även hänga samman med att de studerande har färre andra inkomstkällor.¹⁵⁰

Studiemedlens köpkraft i förhållande till konsumentprisindex (KPI) är ett någorlunda objektiva mått på hur studiemedlens värde står sig i förhållande till kostnadsutvecklingen i samhället. Detta indikatormått visar att de höjningar av studiemedlen som har genomförts de senaste åren innebär att studiemedlen, i fast penningvärde, är mer värda än någonsin tidigare sedan 1965. Studiemedlens köpkraft ger därmed vid handen att studiemedlens rekryterande effekt bör vara god. Det som eventuellt kan tala emot detta är att hyrorna och bostadspriserna, framför allt i en del städer, har ökat betydligt mer än konsumentprisindex. Låginkomsttagare, som studerande ofta är, kan därmed i de fall de bor i sådana bostäder, uppleva att studiemedlen inte har förbättrats på det sätt som köpkraften visar.

11.3. Studiestödet ska utjämna skillnader

Studiestödet ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Det kan exempelvis röra sig om att individer av olika kön ska ha samma möjligheter att studera eller exempelvis om geografiska eller sociala skillnader som ska utjämnas. Indikatorerna ska därför innehålla mått som visar studiestödets selektivt rekryterande förmågor, det vill säga måtten bör vara utformade på ett sådant sätt att de visar att studiestödet kan rekrytera särskilda grupper till studier.

Inackorderingstillägget syftar till att undanröja geografiska hinder att studera. Av samtliga som fick studiehjälp för studier i Sverige eller utomlands under 2018 hade knappt 2 procent inackorderingstillägg, vilket är en lika hög andel som under 2017. En lika stor del av de studerande använder tillägget för att kunna läsa en utbildning på en annan ort än hemorten. Studiestödets utjämnande effekt kan därmed anses vara oförändrad sett till andelen med inackorderingstillägg.

Det extra tillägget ska ha en utjämnande effekt, genom att det ger bättre ekonomiska möjligheter till gymnasiestudier för studerande som kommer från hushåll med låga inkomster. Under 2018 ökade andelen som fick extra tillägg jämfört med 2017. Andelen har dessutom ökat under flera år. Att andelen studerande med extra tillägg ökar är en

¹⁵⁰ CSN (2018b).

utveckling som framför allt kan härledas till faktorer utanför studiestödssystemet, men innebär samtidigt att studiestödets utjämnande effekt kan sägas ha ökat något.

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stora utbildningsbehov. Det högre bidraget ska fungera selektivt rekryterande och ska därmed vara utjämnande. Andelen kvinnor och män på grundskole- och gymnasienivå som får studiemedlens högre bidragsdel ökade under 2018. Det tyder på att fler som haft kort tidigare utbildning har sökt sig till studier och att det högre bidraget därmed fungerar utjämnande. Medelstlindningen ökade dock också under året, vilket ledde till att samtliga som var minst 25 år och som repeterade på grundskolenivå fick studiemedel med högre bidrag. I dessa fall är det troligt att personerna hade valt att studera även om de inte hade fått det högre bidraget och att andelsökningen inte är ett tecken på ökad rekrytering.

Tilläggsbidraget förväntas ha en utjämnande effekt på så sätt att det ska underlätta för föräldrar att studera och hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Om fler föräldrar väljer att studera med anledning av tilläggsbidraget är bidraget selektivt rekryterande. Andelen som fick tilläggsbidrag var dock oförändrat 18 procent under 2018, vilket tyder på att tilläggsbidraget varken bidrog mer till utjämning eller till motsatsen. Att kvinnliga föräldrar studerar i mycket högre utsträckning än manliga är noterbart, vilket tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer hinder för kvinnliga föräldrar att studera. Tilläggsbidraget underlättar då även för barnen till dessa kvinnor.

Tilläggslånet ska möjliggöra studier för personer ur olika samhällsgrupper som har en annan livssituation än ungdomsstuderande. Andelen av samtliga studerande som hade tilläggslån under 2018 ökade, både på gymnasienivån och på den eftergymnasiala nivån. Att andelen med tilläggslån ökar bland dem som studerar på gymnasienivå och på eftergymnasial nivå är en effekt av att studiemedelstagarna har blivit äldre och därmed kan ha rätt till tilläggslån. Det kan även vara en effekt av det goda arbetsmarknadsläget där allt fler haft inkomster som överstiger inkomstgränsen. Men det kan också indikera att studiestödets utjämnande effekt blivit något större.

Antalet kvinnor och män som studerar på grundskolenivå och gymnasienivå med studiestartsstöd ger en indikation på att studiestödet fungerar utjämnande eftersom stödet riktar sig till personer som annars inte skulle välja att studera. Antalet studerande kvinnor och män ökade under 2018 även då hänsyn tas till att studiestartsstödet bara fanns under det andra halvåret 2017. Könsfördelningen är jämnare än bland komvuxstuderande som har studiemedel. Vi bedömer därmed att studiestartsstödet bidrar till att studiestödet i högre utsträckning under 2018 än under 2017, utjämnade skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidrog till ökad social rättvisa.

11.4. Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning, är en av indikatorerna som används för att mäta hur väl målet att studielån ska betalas tillbaka i sin helhet uppfylls, det vill säga om det har en god effekt på samhällsekonomin över tid eller

inte. Betalningsgraden är totalt sett oförändrad när hänsyn tas till den autogirodragning som gjordes i början av 2019. Det är dock särskilt positivt att betalningsgraden ökar för låntagare som är bosatta utomlands. Att betalningsgraden minskar för låntagare som är bosatta i Sverige är däremot negativt för samhällsekonomin, särskilt när det sker i en högkonjunktur. Minskningen är dock marginell när hänsyn tas till den försenade autogirodragningen.

Möjligen kan det vara förvirrande att återbetalningsgraden ökar respektive är oförändrad, medan inbetalningarna av lån minskar. Detta kan dock anses vara en naturlig effekt av att annuitetslånet vinner mark på studielånets bekostnad. Årsbeloppen inom annuitetslånet är genomsnittligt betydligt lägre än årsbeloppen för studielån.

Att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin kan sägas innebära att systemet ska vara hållbart ur både ett samhällsekonomiskt perspektiv och ur den enskildes perspektiv. Andelen av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut, samt totalt värde på nedsättningen är ytterligare indikatorer som används i bedömningen av denna del av studiestödets måluppfyllelse.

Både antalet och andelen låntagare som har nedsättning av årsbeloppen minskade under 2018. Det kan anses vara positivt för samhällsekonomin. Det minskar risken för framtida avskrivningar av lån och dessutom minskar livstidskostnaden för enskilda låntagare. Men i de fall låntagare som har rätt till nedsättning inte ansöker om det och samtidigt inte betalar tillbaka årsbeloppet, blir resultatet istället negativt.

Det nedsatta beloppet ökade däremot med 2 procent. En del av orsaken är emellertid att de totalt debiterade årsbeloppen ökade under 2018 jämfört med 2017. Det nedsatta beloppet ökade dock något mer än de debiterade årsbeloppen. Att det nedsatta beloppet har ökat kan ses som negativt för både samhällsekonomin och för låntagarna. Det kan dock vara positivt för enskilda låntagare som inte hade klarat sin återbetalning om det inte hade beviljats nedsättning. Eftersom det handlar om små förändringar bedöms nedsättningarnas samlade effekt på samhällsekonomin vara oförändrad.

Även antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och det totalt avskrivna beloppet är indikatorer som används för att mäta hur väl målet uppfylls. Både antalet låntagare som fick avskrivning och det totalt avskrivna beloppet minskade under 2018. Avskrivningarna minskade oavsett skäl med undantag för avskrivningar på grund av dödsfall. Detta kan ur ett samhällsekonomiskt perspektiv anses vara positivt.

Andelen förväntade förluster av den totala studieskulden är också ett tecken på om studiestödet är samhällsekonomiskt hållbart eller inte. Av den totala låneskulden reserverades 25,4 miljarder kronor, vilket var en minskning med 1,3 miljarder kronor jämfört med året innan. Andelen av fordran som har reserverats har minskat med en knapp procentenhet. Om vi bortser från återkraven är reserveringarna 24,7 miljarder kronor och minskningen även då 1,3 miljarder kronor. Indikatorn innebär alltså att studiemedelssystemets effekt på samhällsekonomin har förbättrats ur detta perspektiv.

En annan av de indikatorer som används för att mäta effekten på samhällsekonomin är total fordran för utomlands bosatta återbetalare och andelen som reserveras för låneförluster. Den 1 januari 2019 var den totalt utestående fordran för låntagare bosatta utomlands 14,8 miljarder kronor. Av denna reserverades 4 miljarder för framtida låneförluster. Det reserverade beloppet svarar mot 27 procent av fordran.

Den 1 januari 2018 var fordran 14,7 miljarder och det reserverade beloppet 4,1 miljarder kronor, vilket svarade mot 28 procent av fordran. Den del av fordran som reserveras för framtida förluster minskade därmed mellan 2018 och 2019. Vår bedömning är därför att systemet blivit något mer hållbart. Beräkningen påverkas dock både av ränteläget och av konjunkturläget i form av låntagarnas inkomster, vilket kan göra prognoserna överdrivet optimistiska.

Referenser

- CSN (2010). *Enkätstudie om studiemedel för utlandsstudier*. Dnr 2010-2189-9312.
- CSN (2011). *Annuitetslån för studier – tio år efter studiestödsreformen*. CSN januari 2011. Dnr 2010-2189-9065.
- CSN (2012). *Studierande med extra tillägg – En grupp i förändring*. CSN augusti 2012. Dnr 2012-522-4905.
- CSN (2014). *Uppsägning av lån till omedelbar betalning – uppföljning av regler*. CSN, rapport 2014:10. Dnr 2014-113-8467.
- CSN (2015). *Förändrad studieresultatprövning – Effekter av ändrade regler för rätt till studiemedel*. CSN, rapport 2015:6. Dnr 2015-219-6296.
- CSN (2016). *Kostnadsersättning till lärlingar 2013/14–2015/16. Kommenterad statistik*. Dnr. 2015-100-9484.
- CSN (2017). *Höjd påminnelseavgift 2015 – påverkan på låntagarna*. CSN, rapport 2017:8. Dnr 2017-219-8449.
- CSN (2018a). *Statistik över studiestödsnyttjande 2017*. Dnr 2018-100-1093
- CSN (2018b). *Studierandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451.
- CSN (2018c). *Vad påverkar andelen som använder studiemedel?* CSN, rapport 2018:10. Dnr 2018-213-15291.
- CSN (2019a). *Studie hjälp bland flyktingar – kommenterad statistik*. CSN, rapport 2019:4. Dnr ADM/2019:152.
- CSN (2019b). *Årsrapport 2018 – Aktiviteter för rättsliga gruppen i Umeå*. Intern rapport. Dir. 2018:17. *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning*. Kommittédirektiv.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2019-01-23) Tabell: *Asylsökande till Sverige under 2000-2018*.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2019-02-07). Tabell: *Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket*.
- Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se> (2019-02-07) Tabell: *Inkomna ansökningar om asyl*.
- Proposition 1999/2000:10. *Ett reformerat studiestödsystem*.
- Proposition 2012/13:152. *Studiemedel i en globaliserad värld*.
- Proposition 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2017*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.
- Proposition 2018/19:1. *Budgetpropositionen för 2019*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.
- Riksdagsskrivelse 2018/19:105.

Skolverket (2019) Sökande till gymnasieskolan, efter svensk och utländsk bakgrund. Tabell 2 B *Gymnasieskolan – Elever – Riksnivå*
https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=548283 (2019-01-23)

SOU 2013:20. *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*. Betänkande av GRUV-utredningen.

SOU 2013:52. *Moderniserad studiehjälp*. Betänkande av 2012 års studiehjälpsutredning.

Statistiska centralbyrån, *Folkmängd efter ålder, år och kön* (hämtad från statistikdatabasen).
<http://www.statistikdatabasen.scb.se/sq/65048> (2019-02-21).

Statistiska centralbyrån, Tabell: *Studiedeltagande för befolkningen 16-64 år höstterminen 2017*.
<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/befolkningens-studiedeltagande/> (2019-02-05).

Statistiska centralbyrån. Tabell: *Utlåningsräntor till hushåll och icke-finansiella företag fördelat på räntebindningstid*. <http://www.statistikdatabasen.scb.se> (Hämtad 2017-11-27, 2019-02-06).

Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga med attityd 2013 Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:3.

Universitetskanslersämbetet (2018). *Universitet och högskolor. Årsrapport 2018*. Rapport 2018:5.

Utbildningsutskottets betänkande 2018/19:UbU2. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

Vi gör studier möjligt.